

**ИЗМЕНА И ДОПУНА ПРОСТОРНОГ
ПЛАНА ОПШТИНЕ ЦРНА ТРАВА
2009-2024**

текстуални део плана

На основу члана 35. став 7. и члан 130 Закона о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09, 81/09, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 – УС, 98/13 – УС, 132/14 и 145/14), и члана 12. тачка 2. и 28. тачка 5. Статута општине Црна Трава ("Службени лист града Лесковца", број 17/12), Скупштина општине Црна Трава на седници одржаној дана 30.03.2015. године, доноси:

ИЗМЕНУ И ДОПУНУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ЦРНА ТРАВА 2009-2024

УВОД

На основу **Одлуке о изради Измене и допуне просторног плана Општине Црна Трава 2009-2024.** („Сл. гласник града Лесковца“ бр. 5/14), приступа се изради Измена и допуна просторног плана Општине Црна Трава (у даљем тексту: Измена ППО или Измена плана).

Измена и допуна Просторног плана ради се у складу са Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09, 81/09, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 – УС, 98/13 – УС, 132/14 и 145/14) и Законом о Просторном плану Републике Србије ("Службени гласник РС", број 88/10) и другим релевантним законима и уредбама.

Просторни план општине Црна Трава 2009-2024. усвојен је на седници Скупштине општине Црна Трава и објављен у Службеном гласнику града Лесковца („Сл. гласник града Лесковца“ бр. 16/13).

На подручју Плана дошло је одређених промена у начину коришћења простора у првом реду водног земљишта. Просторним планом је као потенцијал на простору Црне Траве дефинисана изградња минихидроелектрана као вид искоришћења обновљивих извора енергије. На основу Катастра МХЕ планиране су потенцијалне локације уз напомену да је потребно испитивање сваке локације приликом евентуалне реализације решења. У току спровођења плана наишло се на отежано спровођење у делу изградње МХЕ, због низа проблема: измењеног режима вода, постојеће изграђености МХЕ и друге енергетске инфраструктуре, као и повезивање на електро-дистрибутивни систем самих МХЕ. Сагледавањем целог простора и преиспитивањем оправданости изградње МХЕ кроз низ ограничавајућих околности које су прописане ППО, закључено је да на простору општине Црна Трава нема потенцијала за даље искоришћење ове врсте енергије.

С тим у вези, Скупштина општине Црна Трава је донела одлуку о Измени и допуни просторног плана, којом је дефинисала циљеве измене. Усвојено је да се 7 локација које су наведене у катастру МХЕ не планирају Изменом и допуном плана.

У складу са Одлоком о изради Измене плана тражени су услови од надлежних институција у чијој је надлежности подручје измене планских решења. Све измене и допуне су спроведен кроз текстуални и графички део плана, а друга планска решења преиспитана у односу на настале промене.

A) ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

1. ТЕКСТУАЛНИ ДЕО – ИЗВОД ИЗ КОНЦЕПТА ПЛАНА

1.1. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Целокупно подручје покривено планским истраживањем је брдско-планинског рељефа. Захвата површину од 312 km² на коме је, према попису 2011. године живело 1.663 становника у 25 насеља. Према попису из 1991. год. на овом подручју било је насељено укупно 3.778 становника. Просечна густина насељености износила је 2002. год. само 5,3 становника на km², што је, готово, најмања густина насељености у Републици Србији.

Границе – У изворишном делу Власине, на северној страни Власинског језера, налази се Знеполе, односно Власински крај Црна Трава. Ова микрорегија оивичена је Грделичком клисуром и долином Јужне Мораве са запада, огранцима Суве планине са севера, српско-бугарском границом са истока и планином Врденик, Власинским језером са Југа. У административном погледу Црна Трава је општински центар са 14 месних заједница и 25 насељених места. Према организацији републичке управе по управним окрузима припада Јабланичком округу, од чијег је центра, Лесковца, удаљена 66km. Граничи се на северозападу са општином Власотинце (25.4 km), на североистоку са општином Бабушница (16.6 km), а на југу са општином Сурдулица (28.4 km). На југозападу је општина Владичин Хан (3.6 km), док је на западу општина Лесковац (26.3 km). На истоку у дужини од 9,7 километара граница општине је и државна граница са Републиком Бугарском. Укупна дужина границе општине Црна Трава је 110 километара.

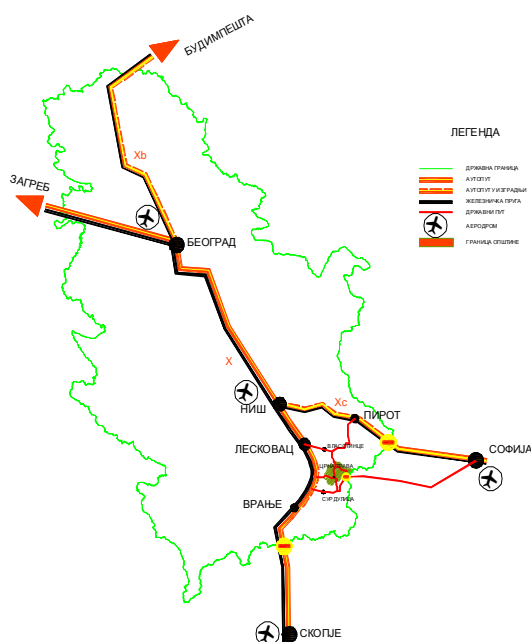
Рељеф – Територија Црне Траве је планинског карактера са висинама између 346 и 1721 метара - преко 75% површине Општине се налази изнад 1000 mnm. Окружују је планински врхови Чемерника (1.638 mnm.), Острозуба (1.487 mnm.), Тумбе, Плана (1721mnm.) и Власинска висораван. У изворишном делу Власине, на северној страни Власинског језера, налази се Знеполе, односно власински крај Црне Траве.

Територијом општине протиче река Власина која се улива у Јужну Мораву, а од већих водотокова су Градска река и Рупска река. Власинско језеро је удаљено 10 километара од места Црна Трава, а 4 километара узводно реком Власином од административне границе општине.

Положај подручја – Ситуираност подручја општине на југоисточном граничном делу Србије, чини његов географски и саобраћајни положај доста неповољним. Карактеристике тог положаја који има вишеструке негативне последице на укупан, а посебно привредни развој могу се дефинисати као: граничност, периферност, изолованост, али релативна аутохтоност, односно затвореност.

Гранични положај подручја према Бугарској, деловао је као тешко савладива препрека дугвременом затвореношћу државне границе и спречавања било каквих контаката и комуницирања.

Периферни положај произилази из претходног, међутим периферност треба посматрати са становишта друштвене и економске активности у врло сложеним развојним и животним условима егзистенције насељеног становништва и

сл. 1 Шематски приказ положаја општине у Републици Србији и положаја у односу на највеће саобраћајнице

ограничености успостављања одговарајућих привредних веза са суседним развијеним срединама и центрима (као што је Лесковац). Ограничени привредни потенцијали специфичног карактера диктирани природно-географским условима, те саобраћајна неповезаност утицали су на специфична миграторна кретања становништва, које је посебно карактеристично за подручје Црне Траве. Током времена, миграције становништва из овог подручја су добиле нова обележја истичући управо периферност положаја.

Изолованост је логична последица претходних констатација, али и чињенице да све до у последње време на овом подручју нису биле изграђене адекватне комуникације. Дакле, дуго је географски положај чинио ово подручје саобраћајно изолованом у односу на главне саобраћајне коридоре. До смањења изолованости дошло је изградњом друмске везе (државни пут II А реда бр 231, (бивши R-122) са Лесковцем преко Власотинца и Владичиним Ханом преко Сурдулице са којим се повезује с аутопутем Београд-Скопље (коридор X). Тиме је повећана отвореност и приступачност што је најбитнији услов подстицања економских веза, активности становништва и веће мобилности, односно коришћења расположивих природних и других потенцијала.

Аутохтоност, односно **затвореност** подручја је такође карактеристика овог подручја, што је последица патријархалног начина организовања живота са јаким породичним везама и односима, традиционалним (екстензивним) начином привређивања у пољопривреди односно сточарству као неприкосновеној привредној активности из чега су произашли специфични и други проблеми и карактеристике.

Последица свега је јачање емиграционих процеса и ишчезавање становништва са овог подручја.

Уколико претходне аналитичке налазе сумирамо, долазимо до закључка да је неповољан положај овог подручја један од кључних ограничења развоја и својеврсна баријера које је тешко савладати тим пре, што оно, у ширем смислу, припада подручјима која су неразвијена, како привредно (међу 12 најнеразвијених општина у Републици Србији), тако и друштвено, у оквиру Србије, са низом спонтаних и тешко контролисаних процеса и токова. Према томе, ту баријеру је неопходно савладати или пак, умањити, за шта је потребно дуже временско раздобље и деловање плодотворне **подстицајне развојне политике** која ће уважавати присуство бројних проблема и конфликта на овом подручју и поштовати конкретне услове живота становништва настојећи да их побољша, што захтева стабилизовање укупних друштвено-политичких и социјалних прилика и односа.

1.2. ОБАВЕЗЕ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА

• ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Законом о Просторном плану Републике Србије и **Просторним планом Републике Србије** („Службени гласник РС”, број 88/10) утврђена су основна стратегијска опредељења, планска решења, смернице и пропозиције које се односе и на подручје општине Црана Трава.

Просторни План Републике Србије, као плански основ, предвиђа разраду појединих планских смерница кроз Просторне Планове локалних зајеница. Из Просторног Плана Републике Србије издвојене су смернице које се односе на планско подручје и које се као препорука и обавеза требају уградити и разрадити Просторним планом локалне самоуправе.

Основни циљеви развоја Републике су применљиви и на подручје Црне Траве:

- Уравнотежен регионални развој и унапређена социјална кохезија
- Регионална конкурентност и приступачност
- Просторно функционална интегрисаност у окружење
- Заштићена и унапређена животна средина
- Заштићено и одрживо коришћено природно и културно наслеђе

Остварење циља **равномернијег размештаја становништва** могуће је постићи развојем полицентричног модела урбанизације и политиком регионалног развоја, који би требало да умање досадашње негативне ефекте у демографској, економској,

социјалној и осталим сферама, настале брзим и неконтролисаним одвијањем миграција.

Начин насељавања и структура економских делатности биће усмерен на јачање већих урбаних центара. Посебно су важни простори са значајним природним ресурсима и вредностима, као што су Власина и Крајиште са слабо или погрешно коришћеним потенцијалима за развој туризма. Интегрисана заштита и развој Власине и Крајишта захтевају кооперацију општина Црна Трава, Власотинце, Сурдулица, Владичин Хан и Босилеград.

За заштиту природе и њених вредности значајну улогу имаће заштићена и презентирана природна добра која ће до 2014. године покривати преко 10% територије Србије. Очување биодиверзитета према светским и европским конвенцијама и протоколима представља приоритет просторног развоја Србије. У планском периоду, статус проглашених заштићених подручја задржава предео изузетних одлика Власина. **На основу претходних истраживања и валоризације, биће дефинисани статус, просторни обухват и режими заштите, за подручје Острозуба.**

Међу **природним ресурсима** посебан значај имаће одрживо, интегрално и строго контролисано коришћење водних ресурса, уређење водних режима, заштита вода од све опаснијег нарушавања принципа да је она јавно добро, заштита од загађења и непланског и нерационалног коришћења. Површинске воде ће имати посебан значај уз неопходне грађевинске интервенције за њихово акумулирање и пречишћавање.

На територији Црне Траве је планирана **изградња акумулације** првог приоритета, то је акумулација „Свође“ на реци Власини ($V_{\max} (10^6) \text{ m}^6 - 80$; КНУ (mm) - 400). Акумулација „Свође“ је планирана као вишенаменска: снабдевање водом становништва, снабдевање индустрије, енергетика, наводњавање, заштита од поплава, оплемењавање малих вода, рибарство, одрживи туризам (строго у складу са иновираним законом и правилницима о заштити вода).

Приоритет има заштита **пољопривредног земљишта** и очување његовог биодиверзитета за производњу хране. Кључна мера је спречавање неконтролисаног или нерационалног покривања квалитетног пољопривредног земљишта грађевинским објектима, у првом реду контролом обима и структуре тзв. *гринфилд* инвестиција. Подједнак значај имају и антиерозиони радови и санација површина захваћених **ерозијом**, у брдско планинским подручјима. **Шуме** ће плански бити санирани и увећаване на одржив начин како би зелена и дрвна маса добиле већу стратешку улогу у развоју појединих регионалних целина. Утолико ће и пољопривредно и шумско земљиште бити предмет систематске планске, законодавне и економске контроле. Ангажовање алтернативних, обновљивих извора енергије (геотермална енергија, сунчева енергија, ветроенергија, хидроенергија) ће у томе имати посебну улогу у појединим деловима Србије где за то постоје повољни услови. Минералне сировине ће бити коришћене на одржив начин као необновљив ресурс.

Физичка уређеност простора и заштићена животна средина треба да повећају степен привлачности Србије за инвеститоре и туристе, али и јачање идентификације становника са својим животним окружењем. Ово, пре свега, подразумева темељно чишћење Србије, а изнад свега развој свести и едукацију грађана и локалне администрације. Бесправна градња која најозбиљније угрожава идентитет, функционисање и уређење насеља и предела мора да буде апсолутни приоритет у нормативном и апликативном смислу са посебном одговорношћу локалне управе и администрације на регулисању и превенцији овог начина грађења и коришћења простора.

Обнова села као културолошка и значајна економско-еколошка тема ће такође бити предмет посебне пажње у дугорочном смислу, нарочито код оних села која се налазе у функционалном окружењу градова.

На тему економско-регионалне интетактивности издвојено је:

Јужна Србија, као целина која има највеће просторно развојне проблеме, захтеваће највеће интервенције и подршку Републике. Овим треба да се регенерише хумани капитал и преусмери економски и социјални развој ка вишем нивоу од досадашњег. Подршка јачању приступачности, развоју модерне индустријске производње, ослоњене

на природне ресурсе овог подручја, веће и одрживо коришћење шумских и водних ресурса, активирање туризма ослобођеног на планинска подручја Власине и Крајишта у кооперацији са бугарском страном, биће неопходна у првом периоду развоја уз активно повезивање свих актера на овом подручју.

Међу **високопланинским подручјима** од националног значаја Србије истичу се Крајиште са Власином (Чемерник, Грамада, Варденик, Бесна Кобила, и др.).

Концепција просторног развоја високопланинских подручја заснива се на следећом полазиштима:

- основни потенцијал представљају природни ресурси и природне вредности; упориште заштите представља утврђивање зона са диференцираним режимима заштите и одрживог коришћења природног и културног наслеђа; упориште развоја представља усклађивање туристичких и комплементарних активности са природним потенцијалима и ограничењима, капацитетом простора, режимима заштите и локационим критеријумима;
- одрживи развој еколошко прихватљивих, традиционалних делатности (пољопривреде, на бази производње органске хране, шумарства и др), и еколошко прихватљивих нових активности, у првом реду целогодишњег туризма;
- функционално повезивање и интеграција долиנסке и брдско-планинске привреде и кооперација планинског становништва и урбаних центара; континуирано очување и развој културног идентитета локалног становништва, који омогућавају креативан однос према заштити и развоју планина и уређењу простора.
- очување и заштита водних ресурса, пољопривредног и шумског земљишта и коришћење обновљивих извора енергије;

Развој руралних предела, који су најзаступљенији на територији Србије, заснива се на уважавању њиховог специфичног предеоног карактера, затечених вредности и капацитета предела.

Српско-балкански макрорегион, - овај тип предеоног обрасца захтева очување хетерогене регионалне и локалне структуре кроз: очување отворених поља (њива, винограда, пашњака и ливада) у претежно шумским пределима; подизање високих шума, линијских зелених коридора и еколошких мрежа (живице дуж међа, озелењавање дуж речних долина и саобраћајница, рубних зона насеља); рестаурацију постојећих и планирање нових катуна (бачија) као регионалних и локалних „икона“; усклађивање изградње инфраструктурних објеката (нпр. хидроцентрали) са карактером предела и обезбеђење њиховог мултифункционалног коришћења; избегавање изградње на предеоно изложеним локацијама, као и у плавним и ерозионим подручјима; очување специфичне мреже насеља, изграђивање и груписање објеката у складу са традицијом грађења у пределу.

• РЕГИОНАЛНИ ПРОСТОРНИ ПЛАН ЈУЖНОГ ПОМОРАВЉА

Регионални Просторни план општина јужног Поморавља („Сл. гласник РС“ бр. 51/11) обухвата подручја Јабланичког и Пчињског управног округа. Непосредан разлог за израду Просторног плана је заустављање негативних демографских тенденција и економског заостајања, односно стварање предуслова за реализацију националних, регионалних и локалних развојних интереса.

Основно опредељење је постизање *већег степена функционалне интегрисаности подручја* Просторног плана. Један од важнијих предуслова је побољшање саобраћајне приступачности и инфраструктурне опремљености простора. Посебно је важно побољшање регионалне и локалне мреже путева ка недовољно активираним деловима региона и повезивање те мреже са аутопутем.

Приоритети привредног развоја подручја Просторног плана обухватаће:

- Пољопривреду, која расположивошћу пољопривредног фонда, квалитетом земљишта, традиционалном везаношћу становништва за ову привредну грану представља један од значајнијих ресурса за развој. Интензивирање развоја пољопривреде, посебно сточарства и ратарства омогућиће бржи развој и заснивање разноврснијих прерађивачких капацитета.

- Упоришта развоја индустријских комплекса и привредних зона засниваће се на обезбеђењу и уређењу инфраструктурно опремљених локација, по могућству од интереса за више општина. МСП ће представљати основни облик организовања фирми и генератор развоја и запошљавања, док ће значај имати и активирање микро бизниса и тзв. породичних фирми (домаће радиности и сл.);
- Упоришта развоја туризма су: а) комплетирање и интеграција постојеће понуде у простору (Власинско језеро и др.); б) изградња и уређење нових садржаја понуде у простору као главних генератора целогодишње туристичке понуде подручја (планина са скијалишима, језера, туристичких традиционалних манифестација, и др.); в) заједничке маркетиншке и промотивне активности општина и региона у циљу развијања јединствене туристичке понуде;
- Део подручја засниваће свој развој на заштити и одржавању постојећих природних ресурса и вредности, убирањем ресурсне ренте (за воде, ОИЕ, заштићена подручја, шуму и др.) и развојем активности на заштити природних вредности и животне средине.
- У инвестиционим одлукама о материјалној производњи стриктно ће се поштовати локациони, техно-економски и критеријуми заштите животне средине, који су усвојени на националном и међународном нивоу.

Побољшање квалитета живота и убрзанији развој привредних функција и јавних служби оствариваће се приоритетно у мање развијеним општинским центрима са делимично развијеним урбаним функцијама као што је Црна Трава.

Програми **јавних служби** и валоризација постојеће мреже биће усклађени са привредним развојем, финансијским могућностима и особеностима локалних заједница, као и са циљевима развоја појединих подручја.

Једно од основних упоришта Просторног плана односи се на штедњу, рационално коришћење и заштиту природних ресурса. Укупан биланс водних ресурса, као и њихов просторни и временски размештај захтева изузетно пажљиво коришћење и у потпуности обезбеђен систем заштите од загађења и непланског коришћења изворишта површинских и подземних вода. Стратешко опредељење јесте заштита пољопривредног земљишта, а нарочито стриктно ограничавање претварања земљишта I-IV бонитетне класе у непољопривредне намене, очување квалитета и природне плодности земљишта. Важан значај даје се пошумљавању, обнављању и побољшању квалитета шума, антиерозивним радовима у сливовима постојећих и будућих водоакумулација, као и развоју предузетништва, посебно у области оснивања и развоја микро предузећа за еколошки безбедну прераду локалних пољопривредних, шумских и минералних сировина.

Успоставиће се ефикаснија контрола коришћења и уређења грађевинског земљишта и усмеравати изградња и комунално опремање и уређење сеоских насеља и руралних предела.

Важно упориште Просторног плана представља и унапређење и заштита животне средине, заштита и промоција вредне природне баштине и очување већих подручја посебне намене са природним вредностима од значаја за биодиверзитет и квалитет животне средине.

• **ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ВЛАСИНА**

("Службени гласник РС", 133/04)

Просторни план Подручја посебне намене, обухвата делове територија општина Црна Трава, Сурдулица и Босилеград. Овим планом су утврђени циљеви, политика и концепција организације, уређења, коришћења и заштите простора обухваћеног планом и то са становишта заштите природних вредности, а посебно изворишта водоснабдевања од посебног значаја за овај регион и за Србију у целини, односно за развој туризма на истом подручју.

Основни циљ овог Просторног плана за подручје Власина је заштита и уређење водоизворишта регионалног значаја и воде и водног земљишта уопште, уз упоредни одрживи развој туризма и других планираних активности, ради унапређења овог подручја ка нивоу високовредних природних предела Србије.

Основни циљ прати серија стратешких задатака односно дугорочног опредељења Републике Србије и општина на чијој територији се налази подручје Плана. Ти стратешки задаци подручја, су уграђени у планска решења која се односе и на територију Црна Трава:

- Посебна заштита изворишта водоснабдевања регионалног значаја (извориште I ранга), одн. заштита изворишта водоснабдевања у свим зонама санитарне заштите.
- Заштита, уређење и одрживи развој природног предела Власина као јавног добра од општег значаја за Србију.
- Развој туризма као комплементарне привредне активности водопривреди. Развој туризма треба да буде заснован на природним предиспозицијама подручја Власина, али никако не сме да угрози еколошки уравнотежене целине нити квалитете природног предела.
- Одговарајући развој других активности као што су: ратарство, сточарство, лов, риболов, занати и мала индустрија, на плански предвиђен начин.
- Активнија сарадња заједница насеља, посебно оних у планинским зонама, са општинским центрима ради решавања основних социјалних и економских питања.

У оквиру плана подручје које припада Црној Трави, са становишта заштите подељено је у зону слива Стрвна и Јерма и зону слива Чемерник.

Унутар сваке зоне обележене су:

- зона непосредне заштите изворишта: утврђује се за водотоке у сливу 50 m лево и десно од обала водотока
- ужа зона заштите изворишта: утврђује се и за водотоке и обухвата простор у ширини 500 m од обала водотока и акумулација.
- шира зона заштите изворишта: обухвата преостало подручје које припада хидрогеолошком сливу акумулације Власинско језеро и то: северни, централни, јужни и западни сабирни (сливни) систем Власинског језера, ограничен између уже зоне санитарне заштите и границе слива

Табела 1: Биланс територијалног обухвата зона заштите изворишта

	зона непосредне заштите (km ²)		ужа зона заштите (km ²)	шира зона заштите (km ²)	изван шире зоне заштите (km ²)	укупно (km ²)
	акумулације	реке				
Црна Трава		0,215	13,19	14,026	17,881	45,312

- Паралелно са зонирањем простора за заштиту водоизворишта, планирано је и прикупљање и одвођење отпадних вода из стамбених насеља, сточарских фарми, насеља која сачињавају објекти за одмор и рекреацију, туристичких објеката, спортско-рекреативних површина, саобраћајница и паркинг површина, у две просторне целине: (а) целина око Власинског језера и (б) целина осталих насеља на подручју Плана.

- Планирани су програми и капацитети за различите облике туристичке понуде: (а) везано за Власинско језеро, (б) везано за туристичке објекте и садржаје, (в) везано за уређен и природни пејсаж за пасивну или активну рекреацију у летњем периоду и (г) везано за могућност зимских спортова изнад. Читаво подручје Власина има могућност развоја туризма екстензивног типа на планинским пределима изузетних природних особина.

- Остале могућности коришћења и уређења подручја.

Поред две основне намене (водоизвориште и туризам), на подручју Власина развијаће се и пољопривреда савремених еколошких захтева, примерена климатским и земљишним условима таквог висинског подручја (воћарство, повртарске културе, итд.), делом предвиђених за снабдевање туристичких капацитета, делом за потребе извоза (регион, Република и шире), а делом за потребе локалног становништва.

Развој сточарства у планираном подручју са производњом меса, сира, млека и сл. уз развој посебних облика ратарства и воћарства, биће могућ на ширем простору подручја Власина уз примену традиционалних и савремених принципа. Као допунска привредна активност сеоског становништва на овом планинском подручју, планира се сакупљање лековитог и ароматичног биља и шумских плодова, те њихово сушење, прерада и паковање. Развој коњарства на овом подручју има перспективу, па га треба подстицати посебним мерама.

Лов и риболов су две активности нераздвојно везане за природу овог краја, па су за њих планирана посебна подручја – шумска за лов и језеро за риболов.

1.3. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

Начин коришћења и организовања простора на овом планском подручју је под директним утицајем традиционалног начина живота насељеног становништва али и природно-географских услова разубијеног и сложеног склопа са низом ограничавајућих фактора: надморска висина, нагиби и експозиција терена, педолошки састав земљишта, итд. Коришћење земљишта било је и остало превасходно у функцији

пољопривредне производње али зависно од просторног размештаја продуктивног земљишта које је вишеструко ограничено, ако се изузму пространи пашњаци који опредељују главну активност становништва.

Све ово наметнуло је услове за формирање мреже сеоских насеља која су међусобно била изолована и неповезана. Поред тога што се становништво сместило у непосредној близини продуктивног земљишта оно је морало водити рачуна о неповољним климатским условима али и другим околностима па су села већином збијеног типа смештена на теже приступачним теренима. На малом простору (свега 2,1% простора Општине заузима грађевинско земљиште) изграђене су стамбене и економске зграде са уским улицама, односно сокацима, довољно широким за колски или пешачки саобраћај. Поменути разлози утицали су на разабацианост села, што се посебно односи на источни и погранични део општине која дају општу слику укупног начина организовања простора.

Током последњих деценија у начину коришћења земљишта дошло је до промена али под утицајем спољних фактора, мада је и даље остала чврста повезаност становништва, односно домаћинства за земљиште као неприкосновену основу егзистенције. Промене су у организацији простора, а донекле и у систему уређења. Наиме у зависности од природе терена пробијани су и изграђени путни правци и формиранам мрежа путева која је отворила и учинила приступачним бројна сеоска насеља. Основни ефекат је јачање процеса енормног емигрирања становништва и подизања степена мобилности. Потпуно измењени услови привређивања у којима је била запостављена пољопривредна производња нису остали без последица и на овом подручју и највише је утицало на његово драматично пражњење, незабележено у било којој општини на подручју Србије.

Значај Лесковца и његовог утицаја је у толико већи што на целом простору постоји само полуурбано насеље Црна Трава, као центар општине и као секундарни центар раста али недовољне снаге и економске моћи. У Општини Црна Трава нису други центри формирани нити ће се формирати у догледно време при чему стално ваља имати у виду специфичности њиховог развоја, али и положаја у односу на Лесковац и његову привлачну снагу, али и преусмеравајући улогу у погледу праваца кретања становништва ка другим подручјима Србије.

Коришћење и намена пољопривредног земљишта – На простору општине Црна Трава пољопривредно земљиште заузима 49,4%, шумско 47% и непродуктивно (грађевинско и остало) 3,6% укупне површине. Највеће учешће пољопривредног у укупном има земљишту има насеље Црна Трава (68,5%) као и насеље Бајинци (63%), и најмање Рупље (20%) које, међутим, има највеће учешће шума (78%).

Анализа структура указује на велико учешће простора са апсолутном доминацијом пољопривредног земљишта. Апсолутну доминацију пољопривредног земљишта имају следећа насеља: Бајинци (63%), Брод (61,1%), Добро поље (56,3%), Павличина (62,8%), Рајчетина (59,1%) и Црна Трава (68,5%). Остале К.О. имају веће учешће шума, а нарочито Банковци (51,6%), Горње Гарје (50,3%), Градска (53,7%), Јабуловик (52,2%), Кална (66,2%), Криви Дел (51,8%), Острозуб (66,9%) и Рупље (78%). Нешто мање учешће пољопривредног земљишта у укупном (због значајног учешћа шумског земљишта које износи 47%), је уз то и екстензивног начина коришћења, јер је у већини насеља са већим процентом пољопривредног земљишта, доминација или веће учешће пашњака и ливада (пашњачких површина) у укупној пољопривредној површини.

Од укупне земљишне површине на подручју Општине (31.203,8 ha) у приватној својини се налази 51,2%, и 48,8% у државној својини.

Од укупног фонда пољопривредног земљишта у Општини (312 km²) на обрадиве површине долази 98 km² или 31,5%. Интересантан је однос екстензивног и интензивног начина коришћења – 94,3 : 5,7 у корист екстензивних површина.

1.4. ЗАКЉУЧНЕ ПОГОДНОСТИ И ОГРАНИЧЕЊА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ

Просторни размештај и структура насеља, становништва, природних и створених услова (могућности) и међусобна саобраћајна повезаност омогућавају рационалније

уређење и коришћење простора кроз развој **центра насеља** различитих величина. Успостављањем просторне хијерархије насеља могуће је солидније опремање центара насеља објектима друштвене/социјалне и техничке инфраструктуре и боље коришћење и доступност ресурса. Оптималне могућности развоја насеља и друштвених делатности огледају се кроз спровођење категоризације центара насеља и то: општински центар, центри заједнице насеља, сеоска насеља са посебним функцијама и примарна сеоска насеља. За примарна сеоска насеља потребно је проценити да ли имају или немају **перспективу насеља** (више од 200 становника, саобраћајна повезаност, ресурсе за пољопривреду и туризам и близина локалног центра). Услуге и централне активности треба концентрисати у општинском центру – Црној Трави, и центрима заједница насеља (Састав Река, Градска, Рупље). У намени површина није потребно вршити веће промене, већ само њихово адекватно коришћење, што подразумева рационално коришћење земљишта и интензивније коришћење пољопривредног земљишта уз адекватну структуру производње, примену одговарајућих технологија, размештај привредних капацитета у сеоским центрима и изградњу објеката у оквиру грађевинског реона.

Подручје Црне Траве обилује **водом**, извори су расути и различитог капацитета. Поред водоснабдевања постојећих насеља постоји могућност за изградњу фабрика воде. Дисецираност рељефа и конфигурације терена са великим бројем потока и речица омогућавају развој већег броја мањих рибњака (попут постојећих рибњака на Рупској реци у насељу Рупље и др.).

Рационалним коришћењем природних ресурса и применом «екологазираних» технологија, као и кроз заштиту 1-4 бонитетне класе од коришћења за друге намене, заштитом земљишта од хемијских препарата, бујичних токова, штетног деловања комуналних и других отпада и заштитом земљишта путем заштите вегетацијског покривача, штетни утицаји по животну средину могу се свести на најмању могућу меру. У погледу могућности за развој **индустрије**, анализом саобраћајне, водне и енергетске инфраструктурне мреже и негативних утицаја на окружење намеће се закључак да је лаку индустрију могуће лоцирати у општинском центру, и то управо на површинама на којима и сада постоје изграђени објекти за ову намену (нпр. тамо где је био погон индустрије одеће «1. Мај» Пирот и хала фабрике «Фитинга» из Лесковца). Ови погони су тренутно ван предвиђене функције, а према капацитетима и могућим радним местима у потпуности задовољавају потребе овог подручја у наредном планском периоду. Мање погоне (мала и средња предузећа-МСП) лаке (прерађивачке) индустрије могуће је лоцирати у центрима заједница насеља.

Природни услови пружају значајне могућности за **пољопривредну** производњу, јер подручје Општине располаже са продуктивним земљиштем у површини од 30.085 ha или 96,4% (пољопривредне површине или површине под шумама), пољопривредним земљиштем у површини од 15.418 ha или 49,4% (обрадиве и површине пашњака) и обрадивим земљиштем (земљиште под њивама, воћњацима, виноградима и ливадама) које износи 9.872 ha, односно 31,35%. Приликом анализе могућности коришћења простора за пољопривредну производњу треба имати на уму редуковану површину земљишта која износи 25% од укупне површине Општине, односно око 7.800 ha. Овај податак је значајан за реално сагледавање могућности односно за правилно доношење одлука при избору делатности и ангажовању простора. Применом агротехничких мера на територији Црне Траве могло би се производити преко 8.000 тона сена, док је само 11,3% од пољопривредних површина повољно за ратарство и за воћарство (2,2%), те је могуће организовати производњу јагодичастиг воћа и лековитог биља.

Природни услови овог подручја (око 5.900 ha пашњака и 7.700 ha ливада) пружају могућност за развој **сточарства**, пре свега за узгој оваца. Негативна искуства из ранијег периода у области сточарства, не би требало да наведу на погрешне закључке о могућности сточарске производње. На простору целе општине могуће произвести храну за око 6.000 оваца. Поред обезбеђења пашњака и сена, важан аспект у лоцирању оваквих објеката представља обезбеђење, односно постојање радне снаге те је у том смислу повољније изградити више мањих фарми, распоређених правилно

на територији општине, односно на локацијама које располажу потребним ресурсима за сточарство.

Шуме се простиру на 18.012 ha односно чине 47% територије. Са друге стране ради се о шумама високог квалитета, јер је око 87% шума у 1. до 4. класе земљишта. Главне шуме су буква, граб и храст а залихе дрвне масе се процењују на око 1.000.000 m³. Повољност за развој шумарства представља велика површина шумског земљишта у државној својини, чак 60,7%, док је свега 39,3% у приватној својини. Шумарску производњу/делатност могуће је развијати заједно са лаком прерађивачком индустријом, посебно имајући у виду већ изграђене фабричке погоне. У том смислу постоји могућност технолошког процеса од узгоја до одржавања шумских засада, преко сече, транспорта, полупрераде до производње финалних производа (нпр. паркет). Распожива дрвна маса на простору општине може да обезбеди нормалну производњу за наредних 100 година.

Обзиром да је 75% површине Општине изнад 1000 mnm, поред пољопривреде, шумарства и њихове индустријске прераде, основни потенцијал/ресурс за развој привреде налази се у **туризму**. Посебне могућности за развој целогодишњег туризма, поред повољне надморске висине и изузетног геопрометног положаја, непосредно уз Моравску долину и аутопут, пружа планински амбијент изузетне лепоте, са чистим планинским рекама у непосредној близини Власинског језера. Близина будућег туристичког центра на Власинском језеру представља велику шансу и основну развојну оријентацију туризма у Црној Трави, где није у првом плану изградња нових хотела, већ мањих планинских и ловачких домова на повољним локацијама. Као облик сеоског туризма, могућа је изградња еко-туристичких пољопривредних фарми говедарства, козарства или овчарства. Подручје насељава дивљач: срна и дивља свиња, затим јаребице и јаребице камењарке, лисице, вукови, куне, медведи и дивље мачке, те постоје значајне могућности за развој ловног и риболовног туризма.

1.5. ВИЗИЈА, ПРИНЦИПИ И ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

○ ВИЗИЈА И ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Визија просторног развоја **Црне Траве** је, у првом реду, да буде демографски обновљена и стабилна, а затим одрживог економског и социјалног развоја, инфраструктурно опремљена и саобраћајно приступачна, очуваног и заштићеног природног и културног наслеђа, квалитетне животне средине, и функционално интегрисана у окружење, уз јачање сарадње са суседним општинама у региону и стварање прекограничних веза са Бугарском.

Остваривање ове визије подразумева одређивање следећих принципа развоја:

- одрживи развој као принцип свих активности у функционисању општине
- унапређење територијалне кохезије као резултат социо-економске уравнотежености развоја;
- заштита, уређење и одрживо коришћење животне средине, природног и културног наслеђа;
- просторно-функционална интегрисаност и трансгранично повезивање са окружењем;
- повећање конкурентности и ефикасности коришћењем сопствених потенцијала;
- полицентрични територијални развој подразумева дефинисану хијерархију мреже насеља и адекватну опремљеност јавним службама;
- унапређење саобраћајне приступачности, инфраструктурне опремљености и доступности информацијама и знању уз максимално очување животне средине;
- развој културног и локалног идентитета као резултат територијалне препознатљивости;
- принцип јавно-приватног партнерства;
- принцип веће транспарентности у доношењу одлука и учешће јавности у одлучивању; и
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби.

О ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Општи циљ развоја, уређења и коришћења простора општине Црна Трава је усклађен са смерницама Просторног Плана Републике Србије и односе се на коришћење простора према потенцијалима природних и створених вредности и дугорочним потребама одрживог економског и социјалног развоја.

Општи циљ се остварује кроз посебне циљеве:

- стварање услова за **демографску обнову** унапређењем квалитета живота, задржавањем и подстицањем насељавања и повратка становништва, посебно у насеља са значајним природним потенцијалима, са посебним акцентом на побољшање старосне структуре становништва;
- **одговорно управљање** развојем, уређењем и заштитом простора у складу са реалним потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и дугорочним потребама економског и социјалног развоја;
- **рационалнијим и ефикаснијим коришћењем и организацијом простора**, развојем саобраћајне, техничке и социјалне инфраструктуре, у првом реду повећањем доступности руралног подручја - побољшањем квалитета путне мреже и развојем телефоније, опремањем комуналном инфраструктуром центара у мрежи насеља и развојем услуга јавних служби, прилагођених локалним условима и потребама корисника, ради повећања квалитета живљења не само у општинском центру, већ и у другим насељима и просторним целинама општине;
- **заштитом животне средине и простора**, заустављањем даље деградације природних ресурса и добара, сузбијањем и санацијом непланске изградње, рехабилитацијом центара, очувањем диверзитета и уређењем предела, посебно културног предела са традиционалним начином организације и изградње сеоских насеља, као и заштитом, презентацијом и туристичком валоризацијом природних и културних вредности на подручју општине.
- прилагођавањем **привредног развоја тржишним условима привређивања**, повећањем иновација и ефикасности, већом подршком предузетништву, интеграцији и прилагођавању производних програма захтевима тржишта уз максимално искоришћење али и заштиту природних потенцијала.

Брдско планински карактер општине Црна Трава захтева да се дефинише политика просторног развоја, заштите и управљања, са циљем обављања значајне еколошке, социјалне и пољопривредне функције у складу са природним ресурсима.

Ови циљеви подразумевају политичку стабилност и правну сигурност као полазну основу, а то је крупан проблем са којим се још суочавамо.

Опште формулисани циљеви развоја захтевају ближу конкретизацију и дефинисање кроз циљеве развоја по појединим областима, да би се планска решења и правци развоја практично могли остваривати, али и условно контролисали током времена, па тиме и кориговали зависно од процеса које ће време доносити и наметати.

Претходни циљеви треба да утичу на смањење до сада испољених (у најнаглашенијем обиму) тенденција емиграције становништва и његово евентуално враћање, посебно млађег становништва, што истовремено захтева, и да се:

- а) побољша и плански осмисли техно-економско, инфраструктурно и комунално опремање да би се постигла већа мобилност објективних и субјективних фактора привређивања,
- б) подручје јаче просторно интегрише и уреди да би се смањио степен периферности, изолованости и аутохтоности,
- с) извршити реорганизовања друштвених и управљачких институција и служби да би се и са друштвено-социјалног аспекта повећао квалитет живота и просперитет насељеног становништва и на тај начин створили услови једнакости.

Б) ПЛАНСКИ ДЕО ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ЦРНА ТРАВА

План развоја општине Црна Трава заснива се на просторном развоју који представља синтезу друштвено-економских и еколошких фактора са циљем да се у наредном периоду достигне ниво одрживог развоја. Концепт развоја се између осталог заснива на потреби убрзаног социо-економског и демографског развоја овог подручја уз уважавање функција информационог друштва, и развоја европских стандарда и критеријума, који се заснивају на уравнотеженом и полицентричном развоју, успостављању нових веза урбано-рурално (град-село), стварање једнаких могућности развоја за све становнике и социјалне групе и доступност инфраструктурним системима и јавним службама, рационално управљање природним и створеним ресурсима, управљање имовином и некретнинама и заштитом природних вредности и културног наслеђа.

На основу јасно дефинисаних стратешких опредељења капитал заинтересованих инвеститора треба усмеравати у реално изводљиве, одрживе и профитабилне програме и пројекте, примерене садашњем и будућем времену и предметном простору, а то су пре свега инвестиције у **еко-пољопривреду** и **еко-туризам**, итд.

I ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ОПИС И НАМЕНА ПРОСТОРА

План намене површина дефинисан је на основу постојећег коришћења земљишта, анализа постојећег стања кроз ограничења и потенцијале развоја и општинских и посебних циљева постављених Концептом плана.

табела бр.02 - геоморфолошки услови терена

	КО- површине (ha)	нагиби терена (%)			надморска висина (mnm)		
		0-15	15-25	>25	500-750	750-1000	>1000
1	Бајинци	67,50	460,00	278,37			805,87
2	Банковци	26,60	45,00	766,99		226,60	611,99
3	Брод	110,00	434,50	1949,81	6,00	528,00	1960,31
4	Горње Гарје	0,00	53,30	1017,96	260,80	353,80	456,66
5	Градска	70,90	90,90	1816,37	100,20	741,40	1136,57
6	Дарковце	99,50	231,10	2031,02	167,80	583,60	1610,22
7	Добро Поље	161,40	142,80	2024,12	10,40	258,00	2059,92
8	Јабуковик	11,50	85,00	1422,12	305,00	782,00	431,62
9	Кална	20,60	156,00	3653,32	5,80	1229,40	2594,72
10	Криви Дел	22,50	80,00	1143,41	830,41	415,50	
11	Млациште	166,00	475,20	942,54		92,40	1491,34
12	Острозуб	44,00	53,70	728,30		130,80	695,20
13	Павличина	71,20	201,70	323,98		36,40	560,48
14	Преслап	84,00	329,00	1907,49		92,40	2228,09
15	Рајчетина	34,40	88,10	379,76		134,60	367,66
16	Рупље	24,90	117,20	717,92		430,50	429,52
17	Црна Трава	421,40	1902,00	3718,71		150,40	5891,71
	укупно	1436,40	4945,50	24822,19	1686,41	6185,80	23331,88

Специфичности брдско планинског рељефа, условиле су планирање, начин коришћења и диспозицију пољопривредног, шумског и грађевинског земљишта. Геоморфолошки услови у значајној мери су утицали на рејонизацију подручја које је према надморским висинама подељено на три висинске зоне од 500 до 750 mnm, од 750 до 1000 mnm и преко 1000 mnm. Према нагибима терена подручје плана такође је

подељено у три зоне, нагиби од 0% до 15%, 15% до 25%, и преко 25%. У наредној табели дате су површине по катастарским општинама према нагибима терена и надморским висинама.

Биланси површина за територију општине Црна Трава утврђени су на основу затеченог стања, као и планираних промена у простору (табела 02). У обзир нису узете промене у простору чија је површина мања од 10 ха. Постојеће површине земљишта дефинисане су на основу података из катастра непокретности, података Србијашума, идентификацијом на терену и са ортофото подлога (сателитски снимак). Оно што је проблем у билансирању површина је неслагање у улазним подацима добијених анализом постојећег стања званичних података, што отежава поређење и комбинацију података¹. Из тог разлога оставља се резерва од +/-1,5 % на нивоу површине плана у коначном билансу површина. Одступање у планираним билансима површина ППО Црна Трава од планираних површина РПП Јужног Поморавља је у оквирима од +/-1,5 %, што се приписује неслагању у улазним подацима.

На подручју Општине Црна Трава има 12,134 ха пољопривредног земљишта (око 39% од укупног), око 18,012 ха шумског (око 58% од укупног), око 621 ха грађевинског (око 2 % од укупног), а око 313 ха осталог земљишта (око 1% од укупног).

Изразита шумовитост територије општине од 57,72% планом се своди на 52%. Планирано повећање површина под шумама и шумовитост од 40,3% за подручје општине Црна Трава у оквиру ПППН Власина за период до 2021. године, већ у постојећем стању 2010. године је превазиђено на 48% шумовитости овог подручја.

Табела 03. Биланс планиране намене површина општине Црна Трава, 2024. (у ха и %)

Година		општина Црна Трава						
		2010.		2024.		разлика		
Укупна површина (ха)		31204,09	100%	31204,09	100%	-	%	
Пољопривредно земљиште		2032,46	6,51	2214,3	7,1%	+181,84	8,95	
Ливаде и пашњаци		10101,67	32,37	11401,88	36,54	+1300,21	12,87	
Шуме		18012,42	57,72	16221	51,98	-1791,42	9,95	
Водно земљиште		123,67	0,4	123,67	0,40	0	0	
Остале	Израђен простор	621,12	1,99	678,5	2,17	+57,37	9,24	
	Саобраћајна инфрастр,	државни	121,5	0,87	121,5	1,58	219,25	145
		општински	150,75		370,0			
	Водоакумулације	-	-	73,24	0,23	+73,24	100	
Остало неплодно земљиште		40,50	0,13	-	-	-40,50	100	

1.1. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Основни дугорочни циљ у области заштите и коришћења пољопривредног земљишта и развоја пољопривреде јесте очување и унапређење услова за производњу квалитетних пољопривредно-прехранбених производа.

Пољопривредно земљиште, према фактичком стању у 2010. години захтева површину од 12.134 ха, и обухвата оранице, воћњаке, пашњаке и ливаде.

Структуру коришћења пољопривредног земљишта карактерише велико учешће пашњака и ливада (укупно око 32%), што представља велики потенцијал за развој сточарства и производњу здраве хране.

Због изразитог потенцијала и великог учешћа пашњака и ливада у укупној површини подручја, планом је посебно обрађено овакво коришћење земљишта, а посебно пољопривредно земљиште (оранице и воћњаци).

Планом се предвиђа повећање пољопривредног земљишта за око 12,8%, односно укупно планирано 2.214,3 ха до краја планског периода. Највеће повећање је на рачун шумских површина, које су на земљишту 1. и 2. бонитетне класе и једним делом на

¹ Напомена: РПП Јужног Поморавља констатује исти проблем у ажурности података Катастра непокретности, у чему је посебно истакнута општина Црна Трава (Поглавље I, 3.1. Постојеће стање, 3.1.6. Коришћење простора).

рачун пашњака и ливада, такође на земљиштима већег бонитета. КО у којима је планирано значајније повећање пољопривредног земљишта су Брод, Градска, Кална и Преслап, док је у КО Бајинци, Млациште и Црна Трава планирано процентуално мање повећање пољопривредног земљишта.

Процењено је да највише потенцијала за развој пољопривредне производње има производња кромпира, а у воћарској производњи унапређење производње јабуке, крушке и подизање нових засада боровнице, бруснице и малине

Повећање површина под пашњацима и ливадама за око 9%, ондосно 11.401,9 ха, планирано је на рачун девастираних шума које су на земљишту 3. класе бонитета. Овакво планирано стање даје могућности за развој главног потенцијала у пољопривредној производњи сточарства. КО у којима се планира највеће повећање ливада и пашњака су Брод, Градска, Млациште, Црна Трава и Рупље, док је нешто мање повећање планирано у КО Бајинци, Преслап, Јабуковик, Дарковце и Горње Гаре.

За искоришћење потенцијала у пољопривредној производњи и остварење планских решења, потребно је мерама економске и пореске политике омогућити формирање пољопривредних поседа, и то великих од преко 50 ха, средњих преко 20 ха и малих од 3,5 ха и више. Ово се у првом реду односи на пределе где има највише њива (ораница и башта), у којима је могућа интензивна ратарска производња, док у већем делу Општине, у брдско-планинском подручју треба формирати сточне фарме.

1.2. ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Основни циљ управљања шумама у шумским подручјима је одрживо (трајно) газдовање шумама, што подразумева управљање и коришћење шума и шумског земљишта на такав начин и у таквом степену, да се очува биодиверзитет, а продуктивност, обнављање, виталност и потенцијал шума да буду на нивоу којим би се задовољиле одговарајуће еколошке, економске и социјалне потребе, а да се при том не угрозе и оштете неки други екосистеми.

У Општини има 18.012 ха **шумског** земљишта. Катастарске Општине са највећим учешћем шумског земљишта су **Кална** (66,2%), **Острозуб** (66,9%), **Рупље** (78%) и **Криви Дел** (51,8%). По пространству К.О. Кална и Црна Трава имају највеће површине под шумама (Кална преко 2.500 ха и Црна Трава око 1.700 ха).

Површине под шумама ће се редуковати за 1791 ха, што је смањење од око 6% у односу на целу површину плана. Међутим ова мера није значајна за ниво Просторног плана и практично ће задржати позитивни постојећи биланс, јер се редукација односи на евидентирано шумско земљиште које је необрасло, а због неажурности података води се као шумско. Планирано смањење остварило би се на рачун земљишта најслабијег квалитета (7. и 8. бонитетна класа) за потребе изградње водопривредних објеката и саобраћајница, односно на рачун квалитетног шумског земљишта за планирано проширење пољопривредног земљишта. Девастирано шумско земљиште и површине које су под великим нагибом и на ерозивном терену и као такве некорисне за пољопривреду и изградњу морају се пошумити, што значи повећање површина под шумама на око 426 ха оваквог земљишта.

Главне шуме су буква, граб и храст а залихе дрвне масе се процењују на око 1.000.000 m³. Значајне површине су под белим и црним бором који није економски исплативо дрво, тако да се планира смањење ових површина и замена квалитетнијим врстама.

Шумарску производњу/делатност треба развијати заједно са лаком прерађивачком индустријом, посебно имајући у виду већ изграђене фабричке погоне. У том смислу искористити могућност технолошког процеса од узгоја до одржавања шумских засада, преко сече, транспорта, полупрераде до производње финалних производа (нпр. паркет).

Да би се остварила могућност експлоатације шума и одржавање и очување шума, неопходно је повећати отвореност шума, шумским путевима и извршити проређивање изузетно густих шума.

1.3. ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

Основни **циљ** јесте одрживо, интегрално уређење, коришћење и заштита водних ресурса на територији општине, али и заштита вода од све опаснијег нарушавања принципа да је она јавно добро и да је највитаљнији елемент још увек врло добро очуваних екосистема на подручју горњих сливова Власине.

Остварење овог циља подразумева вишенаменски систем који је оптимално уклопљен у окружење и усклађен са свим другим корисницима простора, а уједно је уклопљен и у водне системе вишег реда утврђене Водопривредном основом Републике Србије и Просторним планом Републике Србије. То су два система: (1) Власински подсистем у оквиру Доњејужноморавског регионалног система за обезбеђивање воде највишег квалитета, (2) Јужноморавски речни систем за коришћење и заштиту вода и уређење водних режима.

○ **Хидрографске одлике**

Због водонепропусне подлоге и врло повољне орографије - подручје општине Црна Трава има веома развијену хидрографију. Мрежа водотока је једна од најгушћих на подручју Србије – што је изванредан хидрографско-водни потенцијал. То се најбоље уочава на тематској карти бр. 2. Кичму тог густог хидрографског система чини река Власина, која пресеца територију општине приближно по средини, по правцу југ – север, као и њена десна притока Градска река, обе са густом мрежом притока, које дренирају падине Чемерника, Острозуба, Грамаде и Руја. У северном делу, након што прими и десну притоку Тегошницу, Власина улази у кањонски део, који је веома погодан за реализацију акумулације. И то је драгоцен природни потенцијал, што је и искоришћено за планирања акумулације Свође, једне од будућих најважнијих чеоних акумулација Србије. Западни део подручја општине се, такође преко врло разгранате хидрографије, преко Рупске реке и Мутнице дренира непосредно према Ј.Морави. Та густа хидрографија, спојена са високим пејзажним вредностима орографије, представља изванредан еколошки, туристички и водни потенцијал – јединствен у Србији, који не сме да буде обезвређен неприкладним диспозицијама бројних малих хидроелектрана које су предвиђене на том подручју – управо због погодне комбинације хидрографске мреже и концентрација падова типичних планинских река.

○ **Хидролошке карактеристике терена**

Просечна водност ширег подручја општине је готово два пута већа од просека у Србији. Специфично отицање на профилу Свође износи око $11,2 \text{ L/s}\cdot\text{km}^2$, што је око два пута већа вредност од просека за Србију ($5,7 \text{ L/s}\cdot\text{km}^2$). Проблем је, међутим, у томе што су протоци веома неравномерни. Мале воде су изразито мале и јављају се управо у вегетационом, топлом делу године, када су потребе за водом највеће. На профилу Свође ти протоци се спуштају у врло сушним периодима на само око $0,5 \text{ m}^3/\text{s}$, што једва задовољава потребе одржавање водених екосистема, тако да не постоје могућности било каквог захватања воде. Однос између мале месечне воде вероватноће 95% (која је меродавна за мере заштите вода) и велике воде вероватноће 1% (на коју се димезионишу системи за одбрану од поплава) износи око 1:500. Такође, долази до појаве нагомилавања водних и сушних година, што је врло неповољна тенденција са гледишта водопривреде. Процеси глобалних климатских промена се већ очитују, а њихов најнеповољнији ефекат је погоршавање настационарних феномена: велике воде постају све веће (скраћује се време концентрације поводња), а мале воде се смањују. Због тога су неопходна регулација протока у акумулацијама у чеоним деловима сливова. Међу планираним акумулацијама за које се резервише простор у ППРС акумулација Свође је једна од најважнијих. Она, уз повећање запремине Власинске акумулације стављањем устава на прелив бране, треба да обезбеди извесну стратешку резерву воде у сливу Јужене Мораве.

Пројектом обнове и повећања енергетских пероформанси ХЕ Власина предвиђа се продужење доводних канала из правца Чемерника, што ће довести до умањења водоности Власине на низводном потезу.

Укупна површина водног земљишта износи 123,67 ha, и чине га реке, потоци, канали и незнатним делом дубоке баре. Планираном акумулацијом „Свође“, површине под водом ће се увећати за 73 ha.

Изузетно богатство количином и квалитетом воде на целој територији општине Црна Трава, планирано је да се вишенаменски искористи. У првом реду за снабдевање водом, за експлоатацију воде флаширањем, изградњу малих хидроелектрана, изградњу рибњака, и у спортско-рекреативне и туристичке сврхе.

Планом су прописане мере заштите вода и заштите од вода, и услови и начини коришћења вода и водног земљишта.

1.4. ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ

Развој и ширење, односно увећање грађевинског реона на подручју Црне Траве је најосетљивије питање просторног развоја и планирања. Према демографским показатељима базираним на трендовским карактеристикама, не постоји оправдање за развој грађевинског подручја. Међутим разним мерама развоја и подршке Републике, затим планским решењима Просторног плана Републике Србије, регионалног Просторног плана и Просторног плана општине Црна Трава, ствара се могућност за развој овог подручја по свим чиниоцима простора, од природних до хуманих, што подразумева и ширење грађевинског земљишта на принципима одрживог развоја.

Физичка уређеност простора и заштићена животна средина биће елементи који ће Црну Траву учинити привлачном за инвеститоре и туристе. Првенствено успостављањем контроле коришћења и уређења грађевинског земљишта и усмеравање изградње и комуналног опремања сеоских насеља и руралних предела, уз максимално искоришћење постојећег грађевинског фонда.

Планирано је увећање грађевинског земљишта за око 9,24%, односно укупно 678,5 ha. Намене које се могу наћи на овом простору и пропозиције изградње су дефинисане овим планом, то су пре свега јавне функције, становање, туризам, привредне делатности и спорт и рекреацију. Важан фактор у планирању и будућем развоју грађевинског земљишта представља и унапређење и заштита животне средине, заштита и промоција вредне природне баштине и очување већих подручја посебне намене са природним вредностима.

Према планским решењима датим у поглављу I-3 у насељима рестриктивно је дата могућност проширења површина за изградњу оптимално око 5% од постојеће површине изграђеног земљишта у насељима Градска, Рупље и Састав Реке, и насељима са специфичним функцијама Млациште, Брод, Дарковце, Јовановце и Златанце,, односно оптимално око 2% од постојеће површине изграђеног земљишта у насељима Криви Дел, Кална, Преслап, Добро Поље, Бајинци и Острозуб.

Планирано грађевинско земљиште утврђено Планом генералне регулације Црна Трава износи 56 ha.

Планиране површине под саобраћајном структуром имаће веће промене у односу на постојеће стање. Не планира се повећање државних путева. Планиране и постојеће деонице општинских путеви са заштитним појасем заузимаће 370 ha.

Специфичан тип **брдско-планинских** села са изразито разуђеном структуром изграђеног простора захтева посебне мера и начине у планирању инфраструктурне опремљености. Развој грађевинских подручја планиран је уз очување хетерогене регионалне и локалне структуре кроз: очување отворених поља (њива, винограда, пашњака и ливада) у претежно шумским пределима; усклађивање изградње инфраструктурних објеката (нпр. хидроцентрали) са карактером предела и обезбеђење њиховог мултуфункционалног коришћења; избегавање изградње на предеоно изложеним локацијама, као и у плавним и ерозионим подручјима; очување специфичне мреже насеља, изграђивање и груписање објеката у складу са традицијом грађења у пределу.

Планиране активности у развоју грађевинског подручја, намена и делатности у грађевинском подручју:

- Дефинисање грађевинских подручја центара заједнице насеља и појединих насеља са специфичним функцијама (туристичка насеља....)
- уважавањем и валоризацијом економских, демографских, урбаних и функционалних карактеристика, опремања села, у наредном планском периоду, врше се у три правца, односно група насеља:
 - прву групу чиниће центри заједнице насеља, насеља са специфичним функцијама и општински центар – Црна Трава
 - другу групу насеља чиниће насеља са појединим функцијама и остала насеља (примарна села)
 - трећу групу чиниће села за гашење. У овим селима треба сачувати постојећу инфраструктуру због евентуалног активирања простора у будућности. Иако се планом не планирају села за гашење, неминовно је да ће до тога доћи у наредном периоду, док се нека од стратешких решења не остваре.
- унапређење економске инфраструктуре: изградња модерне индустријске зоне са посебним услугама и одговарајућим маркетингом уз реструктурирање и ревитализацију индустрије, посебно традиционалних грана (дрвна, прерада лековитог биља, производња ракије - алкохолног пића, прерада висококвалитетног кромпира) са циљем привлачења инвеститора и очувања животне средине.
- побољшање атрактивности општине као туристичке дестинације (значајне туристичке манифестације су сабор печалбара и неимара, Сабор на Тумби и Сабор на Чобанцу): валоризација и промоција специфичности, препознатљивих за старне туристе. Посебне мере и улагања остварити у еко и етно сеоски туризам;
- стварање услова за улагање у туристичке објекте (планинарске домове, спорт и рекреацију, угоститељске објекте и сл.) и друге туристичке центре;
- унапређење инфраструктуре: развој путне мреже, локалних и државних путева (реконструкција и ревитализација, изградња, повећање безбедности...), телекомуникационе мреже, посебно фиксне телефоније, енергетске, водне и канализационе, као и одржавање инфраструктурних система и управљање отпадом;
- изградња инфраструктуре у функцији афирмације туристичке понуде: аеродром – хелиодром, жичара, бициклистичке стазе....

1.5. ЗЕМЉИШТЕ ДРУГЕ НАМЕНЕ

Готово цела територија општине Црна Трава је под неким режимом заштите. Све активности, све намене, инфраструктура, коришћење и уређење простора, морају да буду усклађени са прописаним мерама заштите и очувања за одређени простор.

На територији која је обухваћена границама Просторног плана општине Црна Трава налазе следећа заштићена природна добра:

- **Строги природни резерват "Зеленичје"** (део К.О. Остроzub, површине 21,3ha) – I степен заштите.
- **Предео изузетних одлика "Власина"** (део К.О. Црна Трава, површине 512,8ha) - II степен заштите.

Подручје Власине дефинисано је још и као ИВА (подручје од значаја за очување фауне птица), IPA (подручје од значаја за очување флоре и вегетације), RAMSAR-ско подручје (од значаја за очување влажних станишта), као и део еколошке мреже Србије (уредба о Еколошкој мрежи – „Службени гласник РС“, бр. 102/2010.).

Овим Просторним планом се иницира заштита **простора идентификованих просторних целина** и то:

- Подручје планине Остроzub;
- Водототке са чистом водом и великим уздужним падовима и бурним протицајним режимима (Стрвна, Чемерчица, Преслапска река, Градска река, Каланска и др.) и великим бројем извора;
- Валмиште (југозападни део општине) - простор са вредним шумским комплексима и изворима чисте воде;

- Простори Чемерника, Плане, Калне и Тумбе као станишта ретких врста флоре и фауне и предела изузетних природних лепота.

Поред постојећих и предложених зона и целина заштите **природних добара**, на подручју општине посебна пажња и услови се прописују за заштиту животне средине и заштиту предела.

Основни циљ је заштита и унапређење **животне средине** као основа уравнотеженог развоја, коришћења и уређења простора са заустављањем даље деградације, превентивном заштитом од свих планираних активности које могу угрозити постојећи квалитет природне и животне средине, уз санацију и ревитализацију угрожених подручја.

Основни циљ заштите, уређења и развоја **предела**, везује се за развој високопланинских подручја, и односи се на адекватно коришћење предела за живот и боравак, планирање пријатних руралних и урбаних насеља развијеног идентитета заснованог на поштовању и афирмацији природних и културних вредности.

Планирани системи инфраструктуре у коју је укључена и акумулација Свође, планирани коридори општинских путева и туристичке инфраструктуре, захтевају посебну резервацију простора и планирање грађевинског земљишта и других намена и активности у складу са планом развоја инфраструктурних система.

○ ЗАШТИТА И РЕЗЕРВИСАЊЕ ПРОСТОРА

Установљена је заштита и утврђено резервисање простора за планиране намене на укупној површини од око 32.535,23 ha (табела 03).

Заштићени простори на површини од 2.962,78 ha установљени су одредбама закона (заштитни појасеви постојећих инфраструктурних система) и одлукама донетим на основу закона (за заштићена природна добра), док је део резервисаних простора на површини од 29.572,45 ha предложен планским решењима.

Табела 04. Заштита и резервисање простора Црне Траве, 2024. (у ha)

	Заштита и резервисање простора (ha)		
	Укупно	Заштита	Резервисање
УКУПНА ПОВРШИНА	32.535,23	2.962,78	29.572,45
ЗАШТИЋЕНА ПРИРОДНА ДОБРА	5.317,17	708,42	4.608,75
предео изузетних одлика Власина	512,8	512,8	
строги природни резерват Зелениче	21,43	21,43	
станишта заштићених врста - текуница	174,19	174,19	
предлог заштите природног добра (Острозуб)	4.608,75		4.608,75
ЗОНЕ ЗАШТИТЕ ВОДА	26.539,49	2.010,86	24.528,63
ужа зона заштите акумулације Свође	73,24		73,24
шира зона заштите слива Стрвне	1.474,41	1.474,41	
шира зона заштите Чемерничце	536,45	536,45	
шира зона заштите акумулације Свође	24.455,39		24.455,39
ИНФРАСТРУКТУНИ СИСТЕМИ	678,57	243,5	435,07
државни путеви	121,5	93,5	28,0
општински путеви	370,0	150	220,0
туристичка инфраструктура (аеродром, хелиодром, жичаре)	187,07		187,07

У биланс заштићених простора укључени су:

- заштићен простор установљених природних добара; и
- непосредни појасеви заштите траса и објеката инфраструктурних система ширине око и више од 5 m.

У биланс резервисаних простора укључени су:

- планирани инфраструктурни коридори (трасе и објекти инфраструктурних система с непосредним појасом заштите) ширине веће од 10 m;
- зона потапања и ужа зона заштите планиране вишенаменске акумулације Свође
- зона заштите природног добра Острозуб,
- туристичка инфраструктура

Укупна површина заштите и резервације простора је већа од површине плана, међутим то је због тога што се поједине зоне преклапају, односно већина зона се налази у оквиру шире зоне заштите акумулације Свође и акумулације Власина, које обухватају 78% територије Црна Трава.

2. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ, КОРИШЋЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА

Основно стратешко опредељење ка одрживом управљању природним ресурсима у општини Црна Трава је обезбеђење повољних техничко-технолошких, финансијских и еколошких решења за њихово коришћење, управљање и заштиту.

Природни услови и ресурси (геоморфолошки, водни, и др.) Општине су разноврсни и омогућују развој бројних делатности (пољопривреда, шумарство, лов, риболов, водопривреда, енергетика и др.) који уз адекватне мере заштите не угрожавају животну средину, а могу да допринесу повећању броја становника, запослених и равномернијем развоју подручја (као нпр. равномерни развој пограничних у односу на остала подручја општине).

Стратешки правци коришћења природних ресурса, по најзначајнијим елементима природне средине, су следећи:

Рејонизација територије према геоморфолошким карактеристикама:

Геоморфолошки реони	Висине	Геоморфол. услови	Активности
брежуљкасто-брдски	Од 500 до 750 m	Побрђа и брда	<p>Шумарство</p> <ul style="list-style-type: none"> – производња и прерада дрвета – лековито биље и шумски плодови <p>Пољопривреда</p> <ul style="list-style-type: none"> – сточарство-фарме оваца и јагњади – повртарство-кромпир – воћарство-јабуке, крушке, малине – пчеларство <p>Туризам</p> <ul style="list-style-type: none"> – ловни, риболовни, етно-еко
Брдско-планински	Преко 750 m	Брда и планине	<p>Пољопривреда</p> <ul style="list-style-type: none"> – Брдско-планинско сточарство <p>Шумарство</p> <ul style="list-style-type: none"> – производња и прерада дрвета – лековито биље и шумски плодови <p>Туризам</p> <ul style="list-style-type: none"> – ловни, риболовни, планински, етно-еко

2.1. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

○ Смернице за развој пољопривреде

Планом се одређују следеће смернице заштите и одрживог коришћења пољопривредног земљишта:

- на брдовитим и другим теренима с потенцијалима за воћарску и повртарску производњу (терени до 750 mm), треба подржавати искоришћавање погодности за развој органске производње, док је примена метода строго контролисаног прихрањивања и интегралне заштите нужни услов опстанка и даљег развоја воћарства уопште, у спрези с усвајањем савремених стандарда квалитета у преради и пласману, унапређивањем маркетинга и оснивањем произвођачких асоцијација;
- заштита и одрживо коришћење земљишта, са пространим ливадама и пашњацима, велике еколошке и економске вредности, али и са природним ограничењима за развој пољопривреде, условљени су њиховом демографском обновом; поред развоја туризма, то захтева и подршку развоју пашњачког сточарства, промовисању агрошумарства (посебно, укључивање капацитета шума и водотока у извозно атрактивне програме производње, сакупљања и прераде широког асортимана високо вредних сировина), поновном увођењу аутохтоних раса стоке, сорти гајених биљака, традиционалних производних система и сл;
- на заштићеним **подручјима посебних природних вредности**, укључујући и сливна подручја хидроакумулација и будућа заштићена подручја, прецизирање посебних режима коришћења пољопривредног земљишта и мера подршке дохотку локалног становништва, врши се на основу дефинисаних режима заштите на заштићеном/будућем заштићеном природном добру.

○ План развоја пољопривреде

Полазећи од тога да је концептом развоја пољопривреде, као и најновијом Стратегијом просторног развоја Републике (за потребе израде Просторног Плана Србије) предвиђена политика бржег развоја брдско-планинског подручја односно главна пажња је посвећена управо развоју сточарства, посебно овчарства и козарства.

Захваљујући својим билошким карактеристикама, овце и козе нису конкуренти другим врстама стоке, пошто се њиховим укључивањем у «ланац исхране» у потребу уводе пашњачке и шумске површине које се тако могу искористити на најбољи, а понекад и једини начин. Брдско-планинско овчарство и козарство су вишеструко везани за терен на којима се обављају, тако да са њима, поред значајних финансијских и економских ефеката, остварује веома равномерно насељавање и коришћење (покривање) простора, што посебно има значаја у приграничним подручјима. Гајење оваца, и у много мањој мери, коза у овим подручјима и данас се обавља искључиво на индивидуалним поседима (најновији подаци показују да постоји фарма оваца око 2.500 грла власништво фирме «Јубаинвест» као и неколико значајнијих пољопривредних газдинстава које се баве узгојом оваца и друге стоке) на традиционални екстензивни начин који у много чему може да буде унапређен; као што се то чини код наведене фарме. И по том развојном **потенцијалу**, дакле, овчарство и козарство представљају веома значајан терен, а овај програм се управо цело време бавио питањима дефинисања могућности, ограничења и сметњи и обима развоја сточарства на подручју општине Црна Трава, пре свега у изградњи већег броја мањих и већих фарми овчарско-козарских објеката у приватном сектору, односно на поседима удружених пољопривредних произвођача.

У складу са таквим основним опредељењима, **планом се предвиђа** изградњу више од 200 мањих или већих фирми за овчарску и козарску производњу.

Предложени концепт (модел) развоја општине Црна Трава, заснован на доминантној улози сточарства, представља одговарајуће промене у ратарској производњи, односно усмеравање готово целокупног ратарства на производњу сточне хране. Неefикасна производња хлебног жита и других ниско продуктивних култура намењених људској исхрани постепено би се напустила и, у пуном развоју, практично ограничавала на окућнице и веома мале површине оранице најбољег квалитета. Такву рационалну

преоријентацију ратарства, која имплицира високи степен зависности овог подручја у намирницама биљног порекла, неће бити лако остварити у постојећим условима нередовног снабдевања и при дејству пристрасних мера економске и аграрне политике. Бројне неефикасне мере аграрне политике и политике цена примарних пољопривредних производа у пракси доводе до механичке примене начела самодовољности, посебно у житарицама поједних региона, па и општина. Ово начело се остварује условљавањем испорука вештачких ђубрива и других пољопривредних инпута откупом житарица, што погодује да се на већем делу ораничних површина одржава крајње неефикасна и економски неоправдана традиционална производња намењена задовољавању егзистенцијалних потреба становништва.

Концепт развоја општине Црна Трава заснован на сточарству подразумева паралелан развој свих прерадних капацитета, шумарства (са прикупљањем шумских плодова и пчеларства), туризма као и свих основних услуга у најширем смислу.

Коришћење и намена пољопривредног земљишта – Анализа структура указује на велико учешће простора са апсолутном доминацијом пољопривредног земљишта. Апсолутну доминацију пољопривредног земљишта имају следећа насеља : Бајинци (63%), Брод (61,1%), Добро поље (56,3%), Павличина (62,8%), Рајчетина (59,1%) и Црна Трава (68,5%). Остале К.О. имају веће учешће шума, а нарочито Банковци (51,6%), Горње Гарје (50,3%), Градска (53,7%), Јабуловик (52,2%), Кална (66,2%), Криви Дел (51,8%), Остроzub (66,9%) и Рупље (78%). Нешто мање учешће пољопривредног земљишта у укупном (због значајног учешћа шумског земљишта које износи 47%), је уз то иекстензивног начина коришћења, јер је у већини насеља са већим процентом пољопривредног земљишта, доминација или веће учешће пашњака и ливада (пашњачких површина) у укупној пољопривредној површини.

○ План коришћења пољопривредног земљишта

Код утврђивање појединих предности терена и агроколошких услова предлаже се праћење развоја у ратарској производњи, производњи пшенице, кукуруза, овса, јечма, детелине, ливадског сена, у повртарству производњи кромпира, а у воћарској производњи унапређење производње јабуке, крушке и подизање нових засада боровнице, бруснице и малине.

Посебну пажњу усмерити на развој сточарства, а у оквиру сточарства посебно улагати у развој овчарства. У овчарству допунити узгој домаће расе каракачанске овце са расом пиротска оплеменења и витенберг. Повећати број грла оваца кроз подизање овчарских фарми. Рационално користити пашњаке за исхрану оваца. У говедарству узгој проширити са домаћим шареним говечетом и сименталцем. Плански приоритет треба да буде успостављање директних веза између развоја биљне и сточарске производње на нивоу пољопривредних газдинастава са ослонцем на обезбеђење сопствене крмне базе.

Предвиђено је знатно повећање приноса ливадског сена и сена од детелине, затим повећање приноса кромпира, малине и боровнице као и повећање броја грла говеда, оваца и коза.

За бржи развој пољопривреде у наредном периоду поред повећања приноса на постојећим површинама треба предвидети и повећање површина у најважнијим гранама за овај крај, а то су површине под крмним биљем, кромпиром, малином и боровницом. Тако код детелине треба повећати површине са два на 15ha, код малине са четири на 8ha, код боровнице са 5 на 7ha, кромпира са 210 на 250ha. Повећање површина под наведеним биљним културама могуће је остварити у периоду од 2010. године до 2015.године. У површине крмног биља нису ушле површине под вештачким ливадама од 80 ha које је засновала нова овчарска фарма ЈУБАИНВЕСТ.

Код **ратарских култура** кромпира, пшенице, кукуруза и крмног биља треба да се оствари повећање производње пре свега коришћењем пољопривредног земљишта применом савремене агротехнике, избором бољих сората биљака и бољим избором локација ових производњи обзиром на природне ресурсе.

Код производње **кромпира**, повећање приноса може се постићи правилним избором земљишта и приносних и квалитетних сората кромпира.

Снижење трошкова производње може се постићи увођењем у производњу ситне специјализоване механизације за сетву, обраду и вађење кромпира.

Производња **боровнице, бруснице и малине** може да буде веома значајна у развоју пољопривреде ове општине обзиром на природне услове који овде постоје. У поређењу са другим пољопривредним производњама код ове две воћне врсте се постиже знатно већа рентабилност. Производи ових воћака имају сигурне купце и у земљи и у иностранству.

У наведеном планском периоду планирано је **повећање сточног фонда**, броја грла пре свега оваца и коза, тј. врста стоке која у исхрани користи пашњачку и ливадску храну. Повећање грла стоке може да се оствари делимично из сопствених репродукционих извора тј. одабирањем и селекцијом на терену, а једним делом и набавком расних грла. У овчарству треба побољшати расни састав и прелазак на пиротску оплемењену и витенберг. Потребно је такође вршити одабирање мушких расних грла како код оваца тако и код коза. Посебна предност у гајењу оваца и коза је пашњачки начин гајења на ограђеним и неограђеним просторима са прегонима где се обезбеђује јефтина исхрана. Код гајења коза треба предвидети и производњу млека и сира. Развој гране сточарства подразумева и нормално организовану ветеринску службу за мере матичења селекције расних грла и лечење стоке по потреби. Поред стручне ветеринарске службе треба се усмерити и на стручну службу Регионалне пољопривредне станице које учествују у селекцији и оцењивању приплодних грла.

У рибарству које може представља значајну област развоја пољопривреде општине Црна Трава може се планирати знатно већа производња калифорнијске пастрмке. За ову производњу постоје изванредни природни услови постојањем довољних количина квалитетне воде које има доста на овом терену. У планском периоду може се остварити знатно већа производња конзумне рибе од постојеће производње тј. може се планирати да количина произведене рибе буде преко 30 тона.

У закључку коришћења пољопривредног земљишта и пољопривредне производње, као грани приврде која има значајно место у развоју Црне Траве стоји следеће:

- општина Црна Трава има пољопривредне потенцијале за развој гране пољопривреде да од степена неразвијене општине достигне већи степен развијености у будућем периоду
- територија општине се одликује амбијентом здравих природних ресурса што је важан предуслов за производњу еколошки здраве хране
- ово подручје може да произведе квалитетну и биолошки здраву храну за коју постоји тражња на свим тржиштима
- основне гране развоја треба да буду сточарство, воћарство, производња крмног биља, производња кромпира и то овчарство, гајење коза и производња рибе.
- дати значај развоју крупне робне производње.
- пронаћи савремене облике организовања пољопривредних произвођача због заједничке производње, а посебно због заједничког наступа у пласману пољопривредних производа на домаћем и страном тржишту.
- максимално успоставити сарадњу са општинским Регионалним и републичким стручним службама на едукацији пољопривредних произвођача и њиховог укључивања у савремену технологију у пољопривреди. Искористити могућности за добијање повољних подстицајних и бесповратних средстава од миснистарства пољопривреде и повољних кредита код банака за улагања у производњу, за набавку расних грла оваца и коза, проширење производње кромпира, подизање нових засада малине и боровнице, улагање у већу производњу рибе и улагања у већу производњу крмног биља.

○ **Мере заштите пољопривредног земљишта**

Очување површина и побољшање физичких, хемијских и биолошких својстава пољопривредног земљишта засниваће се на:

- заштити пољопривредног земљишта од нерационалног/непланског заузимања у грађевинске, рекреативне и друге непољопривредне сврхе;
- разради и спровођењу еколошки безбедних програма мелиорације ливада и

пашњака, упоредо с обезбеђивањем подршке редовном кошењу и/или напасању стоке, како би се спречила сукцесија коровских биљака, суженог биодиверзитета и мале економске вредности;

- не планира се тотално пошумљавање, односно затрављивање ораница на теренима изнад 750 mnm, и поред њиховог претежно слабог економско-производног потенцијала; ради опстанка планинских села потребно је задржавање одређених површина за ратарско-повртарску производњу на парцелама дубљих земљишта, погодних за гајење кромпира, одговарајућих сорти јарих жита и крмног биља; њихово одрживо коришћење условљено је адекватном антиерозионом обрадом, правилним плодоредом и контролисаним органско-минералним прихрањивањем биљака;
- обавезно је вођење рачуна о очувању крмне базе за развој планинског сточарства и другим интересима локалног становништва при успостављању еколошки оптималних односа између пољопривредних и шумских површина и то промовисањем агрошумарства и обезбеђењем подршке за редовно кошење и/или напасање стоке, како би се спречила биолошка деградација травног биљног покривача;
- уређењу пољских и шумских прилазних путева, укључујући подизање појасева заштитног зеленила дуж путева и туристичко-рекреативних стаза, око пашњака, изворишта воде, речних токова и сл.;
- спречавању негативних утицаја пољопривредне производње на стање животне средине и живог света, успостављањем контроле коришћења минералних ђубрива и средстава за заштиту биља;
- очувању и неговању естетских обележја руралних предела у оквиру пољопривредних и шумских површина, доношењем сета правила и одговарајуће институционализоване контроле по питањима: поткресивања и крчења врзина / живица и уклањања корова дуж међа и сеоских, шумских и других путева и одржавања тих путева; сакупљања и елиминисања отпадака пољопривредних производа; чувања појединачних или група стабала на пољопривредним површинама; забране одлагања/бацања смећа и свих врста отпада (металног, стакленог, грађевинског и др) ван места одређених за те намене и сл.; и
- побољшању информатичке основе о пољопривредном земљишту и другим елементима руралног простора, ажурирањем катастра по начину коришћења земљишта и власницима сваке парцеле, упоредо са спровођењем детаљних педолошких истраживања и израдом бонитетне карте земљишта за општинску територију.

Са становишта очувања економских и екосистемских функција земљишта, апсолутни приоритет има одређивање одговарајућих радова на евидентираним ерозионим теренима и контрола њиховог спровођења, у складу с одредбама Закона о пољопривредном земљишту (Сл. гласник РС, бр. 62/06 и 41/09). На издвојеним ерозионим подручјима, начин коришћења пољопривредног земљишта треба прилагодити условима терена и гајити културе које ће поред биљне производње обезбедити и заштиту земљишта од ерозије.

Потребно је спровести противерозионе радове и противерозионе мере, углавном, на два начина: (а) као препорука власницима земљишта за све површине и културе угрожене слабијим ерозионим процесима; и (б) као обавеза за све власнике земљишта и култура које се налазе у склопу издвојеног и проглашеног ерозионог подручја.

На површинама које су нападнуте екцесивном и јаком ерозијом потребно је спровођење биолошких радова и мера на мелиорацији пашњака, подизању воћњака и винограда, малињака и гајењу других пољопривредних култура на истерасираном земљишту, као и оснивању заједничких ливада.

Од противерозионих мера посебан значај има начин орања при гајењу ратарских култура (контурно и гребенасто), као и контурно-појасна обрада, а од стриктних забрана посебно је значајна забрана гајења окопавина на падинама са увећаним нагибом. Када су у питању нестабилни терени, забрана механичког оштећења тла има приоритетан значај. Узимајући нагиб падине као основни чинилац предиспозираности

подручја на процесе ерозије и начин искоришћавања као основни узрочник, мере и радови за противерозиону заштиту се примењују диференцирано по појединим пољопривредним културама (табела 05).

Табела 06. Полазишта за утврђивање противерозионих захвата

Нагиб падине -%	Радови, мере и предлог начина коришћења	
	Оранице	
0-3	Дозвољено гајење ратарских култура без ограничења	
3-7	Дозвољено гајење ратарских култура без ограничења уз услов обавезног контурног орања	
7-12,5	Дозвољено гајење ратарских култура изузев окопавина уз услов гребенског орања	
12,5-20	Дозвољено гајење ратарских култура уз услов контурно појасне обраде (сртип културе)	
20-25	Дозвољено гајење ратарских култура без окопавина сваке треће године, под условом да се у периоду између два дозвољена орања површина користи као травна култура - детелина	
Преко 25	Потпуна забрана орања и формирање травних или шумских култура	

Нагиб падине -%	Радови, мере и предлог начина коришћења	
	Воћњаци	
до 10	Гајење воћњака уз нормалне мере неге и препоручује се мулчирање	
10-15	Гајење воћњака без посебних ограничења и обавезно мулчирање	
15-25	Гајење воћњака уз појачане мере неге и формирање травних појасева по хоризонталу у сваком 2. реду	
преко 25	Гајење воћњака уз изузетне мере неге и потпуно затрављивање тла легиуминозама изузев зоне око стабла 3,0 m	

Нагиб - %	Квалитет	Радови, мере и предлог начина коришћења	
		Ливаде	
0-5	Забарене услед високог нивоа подземне воде	Одводњавање	
5-15	Ослабљен флористички састав	Појачане мере неге са прихрањивањем вештачким или стајским ђубривом на псеудоглејним земљиштима, дубоко растојање, растресање	
преко 15	Слаб флористички састав и механичка оштећења тла	Мелиорација делимичном обрадом и подсејавање смешом семена племенитих трава	
Пашњаци			
до 15	У стадијуму деградације	Појачане мере неге и заштите са прихрањивањем вештачким ђубривом	
преко 15	У стадијуму деградације и деградирани	Мелиорација делимичном обрадом и подсејавање смешом семена племенитих трава	

На нагнутим теренима је, такође, неопходно формирање противерозионих појасева жбунастог, шумског и травног типа, ради смањења кинетичке енергије сливајућег млаза који врши еродирање површинских слојева земљишта и подлоге. На тај начин могуће је повећати толеранцију у смислу граничног нагиба за гајење ратарских култура, а редукцију истих извршити само на местима где не постоји никаква економска оправданост гајења житарица и окопавина. Уз то, живим ретензионим појасевима се значајно побољшава еколошки систем подручја, а у врсте за формирање појасева могу се унести бројне племените карактеристике, као што су медоносност, лековитост и др. У воћњацима и виноградима у циљу смањења ерозионих процеса потребно је формирање контурних бразди, као и заснивање нових засада искључиво садњом по изохипси, односно управно на садашње редове.

2.2. ШУМЕ, ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ И ЛОВСТВО

○ Смернице за коришћење шума и шумског земљишта

Једна од мера уређења предела треба да буде и очување постојећег стања шумског комплекса према важећим прописима и мерама газдовања шумама. Ту не сме да се занемари чињеница да су контролисане сече шума такође вид неге и унапређења природних предела, а не експлоатација природног ресурса. Овакве мере се примењују искључиво у циљу унапређења предела, а не ширења индустријских и других делатности које угрожавају предео.

○ План развоја шума

План развоја шумарства је заснована на заштити и унапређењу стања постојећих шума, уз рационализацију коришћења потенцијалних могућности станишта и уз максимално коришћење природног подмлађивања, како би се елиминисале категорије деградираних (девастираних - којих је око 4%, у државним шумама), а разређених шума (око 12% - у државним шумама) и свело на најмању могућу меру.

Постепени плански развој шумских површина (пошумљавање око 1550 ha - необраслог шумског земљишта или привођење ових површина некој другој намени) вршити подједнаком динамиком (годишњом), врстама дрвећа одабраних у складу са природним потенцијалом станишта:

- приликом одржавања и увећања шума водити рачуна о израженим територијалним особинама у погледу шумовитости и стања шума, и у складу са тим предузимати одговарајуће мере као што су реконструкција, нега, проређивање и сл. Увећање шумске масе пошумљавањем вршити првенствено на чистим шумским подручјима, посебно оним насталим после сече;
- приоритетно пошумљавати ерозивна и друга нестабилна земљишта као превентивну меру заштите тла;
- пошумљавање треба извршити аутохтоним врстама. Број и врста дрвета лимитирани су природним условима, квалитетним коришћењем и заштитом простора и естетским изгледом. Пошто је преовлађујућа врста буква по количини и значају, треба је и вештачки уносити.
- потребно је зауставити експанзију беле брезе квалитетном врстом лишћара и четинара, али ван подручја пољопривредног земљишта. Од лишћара користити планински јавор, црни јасен, храст и др., а од четинара смрчу, којој природни услови подручја одговарају. Бор је раније овде искључиво сађен (бели и црни бор), али с обзиром да се није најбоље прилагодио природним условима, не треба га форсирати. После смрче, предност треба дати јели.
- сво планско земљиште (изнад 750 метара надморске висине) које није издвојено као погодно за насељавање и пољопривреду (у нагибу већем од 25% треба уређивати и користити као шумско земљиште. У прелазној зони (до 750 метара надморске висине) ово земљиште (у нагибу већем од 25%) може се користити и у воћарству уколико већ није пошумљено;
- постојеће шумско земљиште на равнијим теренима планинских висоравни, погодним за пољопривредну производњу, уколико не представља посебно вредан шумски фонд и није у зони туристичке намене, може се постепено претварати у пољопривредно, ако се у том смислу оствари одговарајући договор заинтересованих произвођача;
- у зони туристичке намене овакво се равније шумско земљиште мора уређивати као парк шума;
- пре експлоатације шума, неопходно је урадити шумску основу и утврдити мере за заштиту од индустријске активности (сече шума, обраде дрвета и транспорта полуфабриката и готових производа). У зонама санитарне заштите није дозвољена сеча и обрада шумског потенцијала у привредне сврхе.

Уређење и **експлоатација шумских подручја**, чије коришћење у сврхе одмора и рекреација има колико-толико друштвено-економског оправдања, не сме да буде условљено и подређено само шумско-привредном интересу, што је до сада било искључиво и што је још увек искључив случај. С друге стране, задовољавање све више потреба рекреације и туризма за шумским амбијентима, не би смело да пренебрегава потребе шумарства као таквог и најосновнијих интереса шумске привреде, ако се они могу задовољавати без опасности од еколошких поремећаја средине. Шумско-привредно планирање на подручју општине и уређење шума мора у довољној мери да обухвати, па у конкретним важнијим случајевима и да буде подређено специфичном просторном планирању и уређењу која ће у највећем степену имати у виду рекреативна својства и особености дотичног шумског подручја, њихово одржавање и унапређивање. Обезбеђивање и једног и другог интереса гарантује се обавезним укључивањем и применом мера просторног уређења и заштите, односно одржавања животне средине.

Режим заштите мора да буде веома изнијансиран, тако да обезбеди одржавање динамичке равнотеже шумске заједнице и њеног станишта, њихових биолошких рекреативних потенцијала и истовремено њихове продуктивности као шуме и њених непосредних економских вредности.

Шумско газдинство “Лесковац” као и приватни сектор газдују великим потенцијалом земљишта које је недовољно искоришћено у функцији основне делатности - шумске привреде. У наредном периоду потребно је организовано приступи издавању у закуп (или продаји) свих расположивих некретнина по тржишним условима.

○ **План коришћења шумског земљишта**

У општини Црна Трава има 18.012,42 ха шумског земљишта, од тога је 1.557 ха необрасло земљиште. Карактеристичне Општине са највећим учешћем шумског земљишта су Кална (66,2%), Острозуб (66,9%), Рупље (78%) и Криви Дел (51,8%). По пространству К.О. Кална и Црна Трава имају највеће површине под шумама (Кална преко 2.500 ха и Црна Трава око 1.700 ха). Садашњи годишњи обим пошумљавања (у шумама и ван шума) износи око 13 ха, док обим посечене дрвне масе износи 15.015 m³.

У хоризонту Просторног плана предвиђено је редуковање шумовитости подручја општине Црна Трава са 57,7% на око 52 %, односно око 10%. Редуковање стапена шумовитости не представља стварно крчење шума и умањење површина под шумама у значајној мери и на великим површинама, већ реална процена и валоризовање шумског земљишта. Пошумљавање ће се извршити на земљишту најниже производно-економског потенцијала и површинама угрожених ерозијом и сливова водоакмулација.

општина	укупна површина (km ²)	2010.година		2024. година	
		површина (ha)	шумовитост (%)	површина (ha)	шумовитост (%)
Црна Трава	312	18012,42	57,7	16.221,0	52,0

Унапређење и уређење постојећих шума у државном власништву предвиђено је обнављањем, подизањем нових и негом шума на подручју:

- обнављањем девастираних шума на 426 ха, негом шума на 530 ха, док ће се активности проширене репродукције одвијати на 1297 ха; тако да ће укупно радовима бити обухваћено 2289 ха.
- планираним радовима ће бити елиминисане категорије деградираних шума, а разређене шуме биће сведене на најмању могућу меру делом пошумљавањем, а делом претварањем у пашњаке (само на равним теренима). Истовремено, садашња површина под шумом од 18.012 ха редуковала би се на око 16.221ха, односно шумовитост са садашњих 57,7% на око 52%, што се може сматрати као оптималан однос шумских и других екосистема у условима црнотравске општине, који је брдско-планински па и изразито шумски крај.

У остваривању планираног унапређења стања постојећих шума и повећања површина под шумама примењиваће се следеће мере:

гадовања шумама - рационално коришћење укупних производних потенцијала шума; повећање укупне обраслости и попуњавање недовољно обраслих површина; нега постојећих састојина и интензивирањем шумско-узгојних радова; организовање чувања шуме и форсирање мера превентивне заштите како се не би нарушила биолошка и еколошка стабилност шума овог подручја; максимално сузбијање бесправне сече, посебно у рејону који гравитира граници; контролисано коришћење шумских плодова и лековитог биља; развој туристичко-рекреативне инфраструктуре; смањење степена угрожености од пожара на појединим локалитетима (посебно под четинарима); антиерозивна заштита и др;

управљања шумама - успостављање јединственог и једнаког статуса свих шума без обзира на власништво; обезбеђење услова и средстава за унапређивање стања и функција шуме од стране власника или корисника шума и шумског земљишта; компензацијама власницима шума од стране државе или корисника за штете услед ограничења у коришћењу шума и шумских подручја; усклађивање опште и посебних шумско-привредних основа и програма гадовања шумама и планираног развоја туризма, првенствено у погледу планираних скијалишта, и водопривреде, првенствено у погледу антиерозивне заштите постојећих и планираних водоакумулација, као и са режимима заштите природних и непокретних културних добара.

Према степену угрожености од пожара структура шума је следећа: I) I степен - састојине и културе борова и ариша; II степен - састојине и културе смрче, дуглазије и других четинара; III степен - мешовите састојине и културе четинара и лишћара IV степен - састојине храста и граба; V степен - састојине букве и других лишћара; и VI степен - шикаре, шибљаци и чистине.

○ Мере заштите шума и шумског земљишта

Мере заштите шума и шумског земљишта, заштита вегетације, нарочито шума, која је у уској вези са заштитом земљишта – мере обнове, заштите, унапређења и експлоатације шумских површина, неопходно је спроводити кроз шумско-привредне основе, и то:

- пошумљавање, као меру обнове спровести у деградираним деловима шума на теренима где су педолошки услови неповољни,
- одржавање шумских путева и планирање нових у зависности од конфигурације терена у циљу заштите од пожара,
- контролисана испаша у шумама,
- измена структуре по врстама дрвећа ради подизања шумских култура и повећање прираста у наредном планском периоду (смањење белог и црног бора и брезе),
- очување природних вредности и пејсажа Острозуба, Чемерника, Планае и Калне везује се за очување природе – станишта ретке флоре и фауне којима након детаљнијег истраживања треба дати одговарајући третман. Заштитне мере би имале рестриктивни карактер, односно формулисане би биле у виду забрана и ограничења.
- најстрожији заштитни режим применити код природног резервата биљне врсте зеленичета или ловор-вишње на планини Острозуб на месту званом "Качер–Зелениче". На заштићеном подручју забрањено је вршити било какве радове који ће пореметити стање, омести природни развој свеукупне природе резервата као што је: сеча, оштећивање примерака заштићене врсте зеленичета; стабала, жбуња; одношење земље; сакупљање траве, семена.
- антиерозивна заштита оствариће се применом биолошких мера (пошумљавање и затрављивање), биотехничких мера (плетери и зидићи против спирања) и техничких мера (габионске преграде и прагови у циљу стабилизације терена и заустављања вученог наноса) на површинама и локалитетима које угрожава средња, ексцесивна и јака ерозија, посебно у сливовима водоакумулација.
- антиерозивна заштита обухватаће и примену мера уређења на површинама у оквиру планираних скијалишта које обухватају: очување партерне вегетације, уз обавезно затрављивање просека на деоницама где је потребно делимично

просецање шуме; компензацију просечене шуме пошумљавањем слободних површина које нису у функцији скијалишта; избегавање земљаних радова и примену санационих антиерозивних радова и биолошке рекултивације терена у случају неопходних интервенција; и редовно одржавање скијашких стаза (нарочито на местима укрштања са водотоцима).

На подручју просторног плана **не може се вршити:**

- уништавање биљних и животињских врста заштићених Законом или планом,
- уношење врста дрвећа страних природним ороклиматогеним шумама подручја, а нарочито неегзота, сеча шума, као и други видови коришћења, који доводе у питање стабилност шумске заједнице и станишта и њихову заштитну улогу (уклањање постојећих аутохтоних шумских врста приликом вршења прореда и чишћења састојина, остављање лежевине, брање и копање декоративних биљних врста у природним састојинама и брање плодова и лековитог биља на начин и у мери која ограничава репродуктивне могућности врста и сл.),
- претварање ливада и пашњака у оранице и преоравање земљишта на већим нагибима, уклањање живица и растиња са међа на пољопривредним површинама, кресање лисника,
- уношење страних врста фауне које слободно живе.

На подручју просторног плана **треба обезбедити:**

- употребу аутохтоних врста за озелењавање око културно-историјских, туристичких, стамбених и пратећих објеката,
- очување мањих пашњачких и ливадских површина унутар шумских комплекса као природних хранилишта дивљачи и ради очувања постојећег пејзажа,
- очување биолошког минимума вода који ће се утврдити на основу посебних истраживања, како не би дошло до промене режима вода, негативног утицаја на флору и фауну, промене климата и уништавања пејзажних вредности,
- привођење пашњачких површина и површина подложних процесима спирања и еродирања одговарајућим шумским културама и преоријентацију култура на свим озирањем површинама изложеним денудирању и ерозији на нагибима који се смеју обрађивати са једногодишњих на производњу са вишегодишњим културама (ливаде са вишегодишњим травама, детелина, воћњаци, шуме),
- уређивање шумских површина као парк шума у оквиру грађевинских подручја и посебних рекреативних и туристичких површина.

○ **Ловишта и ловство**

Развој ловства и **управљање ловиштима** спроводиће се: очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштитом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; изградом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

Просторним планом захваћене су, у целини или деловима, површине ловишта чији су корисници ЈП "Србијашуме" и удружење ловачког савеза Србије. Укупна површина ловног подручја износи око 28.722 ha (ловишта Валмиште и Власина), од тога 13.142 ha (45,8%) у државном власништву и 15.580 ha (54,2%) у приватном власништву.

Управљање ловиштима Валмиште (410ha ограђеног простора) и Качер – Зеленичје, је у надлежности Србијашума. У оквиру ловишта Качер – Зеленичје на 5850 ha је резерват.

Према конфигурацији терена ловишта су рејонизована на брдски тип ловишта који се простире на 3.700ha и планински тип ловишта на 25.022 ha. Рељеф ловишта врло је разуђен. Планине су високе са рекама и потоцима који имају велики уздужни пад. Део ловишта чине висоравни према Малом Чемернику, места звана Вртоп и Црни извор. Надморска висина у ловишту креће се између 375 m и 1.719 m. Ловиште "Власина"

обилује потоцима и рекама које не пресушују током године. Општа хидролошка ситуација је повољна и нема угрожених подручја од поплава.

Од дивљачи на простору црнотравских ловишта налазе се: срне, дивље свиње, пољске јаребице, јаребице камењарке, голубови гривнаши. Планира се повећање бројног стања дивљачи према плановима ловног газдовања.

2.3. ВОДЕ И ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

○ Смернице за заштиту и коришћење вода

Кључно полазиште је да се богати и квалитетени водни потенцијали општине третирају као изузетно значајан еколошки и развојно – економски ресурс, који треба да доноси општини постојан приход, добрим делом и кроз водну ренту, уз услов да се брижљиво штити од обезвређивања до којих долази деструктивним активностима у сливовима.

Очување и унапређење квалитета вода може се рационално постићи само у склопу интегралног комплексног јединственог система коришћења вода, заштите вода и заштите од вода, уз оптимално захватање вода за поједине кориснике, добро технолошко коришћење, рецикулацију, као и применом рационалних мера у свим технолошким производним процесима, уз што мању емисију опасних и штетних материја у коришћене воде и смањење отпадних и непожељних материја уопште.

○ Концепција заштите и коришћења вода

Концепција заштите и коришћења вода и водопривредне инфраструктуре заснива се на смерницама Водопривредне основе Републике Србије и планским решењима Просторног плана посебне намене Власина, који обухвата део територије општине Црна Трава. Хидротехничка инфраструктура на подручју општине се развија као нераздвојни део два планирана система вишег реда: • Јужноморавског речног система за коришћење, уређење и заштиту вода; • Власинског подсистема у оквиру Доње-јужноморавског система за обезбеђење воде за насеља.

Један од стратешких циљева развоја планског подручја је посебна заштита изворишта водоснабдевања регионалног значаја, односно заштита изворишта водоснабдевања у свим зонама санитарне заштите. Формирање ових зона се односи на систем и акумулацију Власина, али и на планирану акумулацију Свође, која са својим успором и зонама заштите улази на територију општине.

Унутар сваке зоне одређују су:

- **Зона I - зона непосредне заштите изворишта:** обухвата језеро из кога се захвата вода за јавно водоснабдевање, укључујући врх преградног објекта ако је акумулација вештачка и приобално подручје акумулације чија ширина износи 10 m у хоризонталној пројекцији од нивоа воде при највишем нивоу воде у језеру. Зона I акумулације површинске воде обухвата и надземну притоку дуж целог тока и подручје са обе стране притоке чија ширина износи најмање 10 m у хоризонталној пројекцији мерено од нивоа воде при водостају притоке који се јавља једном у 10 година.;
- **Зона II - ужа зона заштите изворишта:** утврђује се и за водотоке и за акумулације и обухвата подручје око језера чија ширина износи 500 m мерено у хоризонталној пројекцији од спољне границе зоне I.
- **Зона III - шира зона заштите изворишта:** обухвата подручје изван границе зоне II до границе која заокружује површину слива.

Подручје изван шире зоне санитарне заштите, на којем је потребно примењивати опште мере заштите које важе за читаво подручје, у смислу заштите од загађења воде, ваздуха и земљишта, заштите животне средине уопште, природних и културних добара, контролисати изградњу и употребу стамбених и других објеката, коришћење пољопривредног и шумског земљишта, одлагање отпада и др.

○ Мере заштите вода и водног земљишта

Квалитет и угроженост вода. Садашњи квалитет вода на подручју општине је на већини планинских водотока у чеоном делу слива у одличној I и I/II класи. Стање се погоршава на Власини непосредно низводно од испуста канализације у реку, без

икаквог пречишћавања и лоше санитације насеља. Река прелази у IIa класу, и у њој се одржава на целој деоници све до око Власотинца.

Квалитет и угроженост вода зависи од више елемената везаних за хидролошке одлике водених потенцијала територије општине Црна Трава. То су:

- Режији вода су врло неравномерни. У маловодним периодима протоци се смањују неколико пута у односу на просечне вредности, тако да су тада угрожене и саме еколошке функције водотока. У таквим околностима се практично не може захватити и одводити било какав проток, јер би то угрожавало водене екосистеме и биодиверзитете. Постоје периоди, управо у топлом делу године, када се протоци на профилу Свође на Власини смањује на само 0,6-0,7 m³/s. Тада су воде најугроженије, јер су тада најнеповољнији и антропогени утицаји насеља са лошом санитацијом, а и због високих температура тада долази до синергетског деловања малих протока, повећаних температура воде и смањеног садржаја кисеоника у води. Међутим, потенцијал самопречишћавања Власине и њених притока је висок, тако да се чак и у таквим околностима квалитет вода у притокама одржава у I/II класи, а у Власини у IIa класи.
- На основу "Геолошког Атласа Србије – хидрогеолошка карта", воде општине Црна Трава се могу сврстати у две класе и то:
 - I – класа - категорија вода је вода за пиће која је употребљива након једноставног третмана дезинфекције. На територији општине Црна Трава тај услов испуњавају: акумулационо језеро Власина, које иако административно не припада општини има велики значај за општину Црна Трава, већи део тока реке Власине, од извора до водозавода фабрике, сви привремени и стални извори подземних вода на целој територији општине, као и многобројни потоци за мале речице које дренирају сливно подручје Власине.
 - Вода IIa класе – категорије односи се за воду употребљиву за пиће након делимичног третмана. Овај квалитет вода задовољава средњи ток Власинске реке од Састав Река до Власотинаца.
- Положај акумулација за водоснабдевање и њихових сливних подручја. Сливно подручје акумулација (постојеће Власинско језеро и планиране Свође) које је законом заштићено обухвата све водоносне површинске и подземне токове у општини Црна Трава и шире око језера све до општине Сурдулица.

И поред високог потенцијала самопречишћавања вода (захваљујући великим падовима, великим брзинама течења и оваздушењу водотока на каскадама и брзацима), због антропогених утицаја приметно је да је угроженост воденог потенцијала велика и да се намећу свеобухватне и обимне мере за њихову заштиту. Пошто су водени ресурси велики, и представљају значајан развојни ресурс за развој целог региона, као и зато што су воде ресурс који треба да у будућности доноси општини постојану водну ренту, улагање у очување и заштиту водотокова, за подручје Власине је конципирано као подручје од посебне намене. Заштита вода није изнуђена еколошка мера, као што је често погрешно третирају, већ је то и мера са дугорочном еколошком и економском развојном логиком.

○ Заштита квалитета вода

Заштита квалитета вода се остварује комбинацијом технолошких, водопривредни и организационо-економских мера.

Технолошке мере су у складу са принципом - отклањање загађења на самом извору загађења – и сведе се на изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода општег типа (планирано на крају канализације Црне Траве), предтретманима у производним погонима у насељима, како би своје отпадне воде довели до нивоа квалитета (МДК) да их смеју да упусте у градску канализацију у складу са Правилником, као и посебним ППОВ за оне производне погоне који своје отпадне воде не упуштају у канализацију општег типа.

Водопривредне мере се сведе на побољшавање режима малих вода наменским испуштањем чисте воде из акумулација у кризним периодима, што се може остваривати на акумулацијама Власина и Свође, али и на другим мањим

акумулацијама уколико буду саграђене. Та се мера ефикасно може користити и за санирање акцидентних загађења.

Организационо-економске мере предвиђају стварање организационих оквира (прописи, административне мере) као и економских предуслова (економска дестимулација загађивача накнадама за загађивање) којима се подстичу мере заштита вода. Једна од кључних мера је подизање висине накнада за загађивање на ниво да те накнаде буду веће од трошкова пречишћавања.

У оперативном смислу битна су следећа полазишта заштите:

- Изворишта вода регионалних система за снабдевање становништва водом - водотока у горњим деловима Власине и постојећих и планираних водоакумулација одржавати у I, евентуално I/II класи квалитета.
- Успостављање и спровођење режима зона санитарне заштите Власинског језера, које је посебно угрожено повећаним ефлуентним оптерећењем, изазваног повећањем броја туриста, саобраћаја, грађевинских и другим активностима изнад плитких пукотинских издани.
- Резервисање простора за зоне потапања и ужу зону заштите планиране акумулације „Свође“.
- Применом организационо-економских мера за спречавање и смањење загађења вода (прописа о транспорту опасних материја у зони изворишта, забраном кавезног узгоја риба у водоакумулацијама које служе за снабдевање водом, порибљавањем водоакумулација искључиво на бази ихтиолошких студија и пројеката, забраном изградње рибњака на локацијама којима се угрожавају изворишта вода или планирани водопривредни системи, смањењем специфичне потрошње воде увођењем реалних накнада за коришћење вода и испуштање употребљених вода, увођењем мониторинга квалитета вода и др.).
- Заштита локалних изворишта и њиховог одрживог коришћења у складу са следећим правилима: експлоатација алувијалних изворишта сме се обављати само до граница до којих формирање депресионог левка не угрожава еколошке и друге услове у окружењу; захватање из изворишта површинских вода сме се обављати само до границе која не угрожава проточност водотока низводно од захвата (што се дефинише водопривредним условима, али генерално, не сме бити мања од тзв. мале месечне воде обезбеђености $80\% Q_{mes.mv.80\%}$).
- Заштита водених и приобалних екосистема испуштањем гарантованог еколошког протока из водоакумулација са обезбеђеношћу 100%; водозахват за гарантоване протоке на акумулацији Свође треба да буде селективни (са више нивоа, према термичком стању у језеру), како би се остварили најповољнији услови за низводне екосистеме.
- **Заштита од вода - одбрана од поплава** спроводи се у комбинацији хидротехничких и организационих мера.
 - Хидротехничке мере обухватају пасивне (линијски заштитни системи – насипи и регулације) и активне мере заштите (ублажавање таласа у акумулацијама), у првом реду инфраструктурних система и пољопривредног земљишта у средњем и доњем току Власине. Ублажавање таласа обавља акумулација Власина, а то ће бити један од важних задатака и акумулације Свође. Као активне мере се третирају и мере заштите од бујица и ерозивних процеса које обухватају техничке радове (бујичарске преграде и прагови), биотехнички радови (градони, терасе, контурни ровови, зидови против спирања и др.) и биолошки радове (пошумљавање, мелиорација деградираних шума, мелиорација пашњака и ливада, затрављивање и др.), јер се свим тим радовима значајно успорава формирање и концентрација поплавних таласа.
 - Организационе мере у првом реду подразумевају стварање услова за планско уређење насеља (спречавањем изградње нових урбаних, привредних и инфраструктурних садржаја у зонама угроженим од поплава), регулацијом река и уређењем обала у зони насеља по принципима урбане регулације, уређењем водних режима управљањем акумулацијама, и др.

- Важна организациона мера је и успостављање контроле и планског усмеравања експлоатације грађевинских материјала из речних корита у складу са принципима контролисаног „управљања речним наносом“, односно нормализације режима проноса наноса у циљу ублажавања и отклањања морфолошких деформација корита које угрожавају регулационе објекта и мостове; а на основу верификованих пројеката експлоатација речног наноса који су потпуно усаглашени са пројектима регулације река и уређења речних корита.
- Поплава од 26. јуна 1988. године, када су се јавиле кише екстремног интензитета са чак 220 mm у току око 3 сата (к.с. Раков Дол, рекордни интензитет падавина у Србији!), када се јавио талас који је срушио 17 мостова – делује упозоравајуће. Сви мостови су срушени из једног истог разлога: речни стубови су били плитко фундирани. Пошто се при проласку великог поводња јавља феномен локалне ерозије речног наноса око речних стубова, са ерозионим левком од по неколико метара, плитко фундирани стубови су били поткопани и то је био основни узрочник рушења свих мостова. Због тога је правилима грађења овог плана прописано да сви стубови на мостовима и другим грађевинама у рекама морају да буду фундирани на стенској маси, испод речног наноса.

2.4. ГЕОЛОШКИ РЕСУРСИ

На већем делу општине Црна Трава налазе се седименти Српско – македонске масе која има релативно једноставан хидрогеолошки склоп. На северној половини појаса подину пропусних хоризоната чине кристаласти шкриљци, а водоносне средине су представљене песковима и грубозрним наносом реке Власине. За разлику од северне површине општине, шкриљави стенски комплекси, веома су богати питким подземним водама и чине главнину терена на југу, истоку и централном делу. Такви терени одликују се учесталим појављивањем извора обичне воде што је посебно карактеристично за Власинску висораван.

Хидролошка структура и особине подручја општине Црна Трава указују да постоје значајни ресурси воде које је као добро од општег значаја треба посебно заштити, а онда могуће експлоатисати.

На основу досадашњих геолошких и хидрогеолошких истраживања на подручју Црне Траве, установљено је да постоје 150 извора и врела на надморској висини од 800 до 1500 метара, који због неправилног газдовања квалитетном шумом и комплексних процеса, постепено губе издашност. Због свог планинског окружења и мањка индустријских загађивача Власина се рачуна у једну од најчистијих река Србије. На пролеће, услед отапања снега у планинском пределу, који окружује корито реке Власине, долази чешће до повећаног водостаја. У кишним периодима током целе године догађа се исто, тако да на појединим местима долази до изливања.

Инжењерскогеолошка својства терена су битна превасходно у урбаним зонама или у подручјима предвођеним за изградњу, мада никако не треба минимизирати и остала подручја.

За одређивање погодности терена за изградњу насења, дате методе се могу нешто модификоване, применити и на. Фактори, за оцену погодности терена за изградњу уопште, који су разматрани су геотехничке особине терена, односно пре свега његова носивост и стабилност, али и погодност за извођење радова.

Инжењерскогеолошке одлике територије општине Црна Трава формиране су као последица геолошке грађе терена, као основног предуслова, затим деловањем различитих физичких фактора, као и техногене активности на геолошку средину. Као резултат тога на овом простору су издвојене две основне категорије, са ближним инжењерскогеолошким дефинисањем сваког посебно издвојеног литолошког комплекса.

- *Слабо очврсле до чврсте стене* – шкриљаве метаморфне стене: филити, зелени шкриљци, гнајсеви. Стене су веома анизотропне, јаче испуцале и дубоко алтерисане, средње до мало деформабилне, слабо пропусне. Највећи део терена општине заступљен је овим стенама.

- *Чврсте до веома чврсте стене* – представљене су генетски различитим врстама, велике чврстоће и постојаности. Од стена присутни су магмати и серпентинити. Магматске стене су различите генезе и састава, слабо алтерисане. Серпентинити су јаче испуцали и подложни одроњавању на стрмим падинама. Магматити су слабо алтерисани, слабо порозни, незнатне деформабилности, где су серпентинити јаче испуцали, средње порозни и мале деформабилности.

Елементи који карактеришу територију са аспекта инжењерскогеолошке неповољности су : *Нестабилност терена* у погледу клижења. Оваква подручја према Инжењерскогеолошком Атласу Србије заузимају централна и северна подручја општина. То значи да су ови терени у геолошком смислу неповољнији због присуства раседа и сеизмичких потреса, који доводе до пуцања и клижења терена. Клизишта се везују са слабо очврсле, јако испуцале и алтерисане стенске масе на стрмим падинама. *Еродибилност* је присутна на ширем подручју општине Црна Трава. Због конфигурације терена (стрме и високе литице) и састава стенског материјала (испуцале, слабо очврсле и алтерисане стенске масе), ова неповољност је изразито изражена. Изван издвојених зона су терени релативно повољних инжењерскогеолошких карактеристика (југозападни делови општине).

Оно о чему се не води довољно рачуна је да су инжењерскогеолошке карактеристике неког терена подложне непрекидним променама у времену као последица дејства спољашњих геолошких сила или антропогених фактора, па их треба третирати као динамичку категорију. Повремено иновирање инжењерскогеолошке документације је сасвим оправдано, или боље рећи неопходно.

- **Коришћење и заштита геолошких ресурса**

Коришћење и заштита геолошких ресурса спроводиће се:

- стварањем услова за интензивније и комплексније коришћење истраженог и билансираног минералног богатства;
- интензивирањем геолошких истраживања у перспективним подручјима;
- санирањем деградиране, загађене и девастиране површине и развој пројеката који минимално угрожавају животну средину, применом тзв. „зеленог инжењерства" и „техологије без или са минимумом отпадака";
- стимулисањем рударства малих капацитета, односно оптималног коришћења малих лежишта, што је посебно интересантно код злата и квалитетнијег грађевинско-техничког камена и др.

Експлоатација минералних сировина условљена је режимима санитарне заштите регионалних изворишта водоснабдевања.

За одрживу експлоатацију геолошких ресурса значајна је примена следећих принципа:

- искоришћавање основних минералних сировина из лежишта, као и свих пратећих компоненти које се могу рентабилно екстраховати, уз посебан нагласак на бочне и подинске стене лежишта које се често могу користити као грађевинско-технички камен или у друге сврхе;
- минимизирања техногеног отпада и његове трансформације у техногену сировину која се користи у одговарајућем производном процесу;
- очување и унапређење квалитета и квантитета воде; елиминисање загађивача у непосредној и ужој зони санитарне заштите издани воде. Захватање и флаширање воде је забрањено изузев у случају добијања лиценце према поступку прописаном од стране Републике за коришћење природног добра институције надлежне за управљање.

На подручју Предела изузетних одлика забрањује се експлоатација и прерада камена и других сировина, док је на делу простора изван Предела могућа експлоатација само уз претходно пажљиво обрађене анализе утицаја на животну средину и прибављене сагласности надлежних институција Републике.

Привремена позајмишта локалног камена за изградњу објеката на подручју Плана могу се предвидети уз обавезну дозволу надлежних институција за заштиту природе и обавезне активности рекултивације.

На теренима општине Црна Трава постоји велики број минералних сировина, на којима се често запажају остаци старих рударских радова. Најважније појаве минералних сировина у овом подручју су следеће:

Магнетит. Јавља се упрскан у стенама Власинског комплекса, и то претежно у источним и централним деловима општине. Граница компактне руде и околних шкриљаца није јасно изражена, већ се карактерише постепеним прелазима, и често је представљена инпрегнацијама магнетита.

Шљачишта. Садржаја корисних метала (Pb, Zn, Fe, Au, Ag, Pd, Cd, Cr, Cr, i td.) као и других својстава (топител, дренажни грађевински материјал и тд.) може се очекивати у оквиру старих шљачишта. Многа шљачишта, могу се наћи дуж читавог горњег и средњег тока реке Власине, дуж целог тока Рупљанске реке, као и дуж мањих потока у широј околини Црне Траве.

Олово и цинк. јављају се око Црвеног Брега источно од Предејана. У овом делу се јављају нешто веће појаве у којима су вршени и истражни радови.

Азбест. Јавља се на левој обали Чемернице у атару засеока Вељковци. Појаве су везане за серпентините Прочовалца. Дужина влакна азбеста местимично износи и до 5 cm, али су резерве минималне.

Талк. Појаве талка везане су за серпентините Прочовалца и јужно од села Млацишта (Боровик). Јављају се у виду мањих неправилних или издужених маса везаних за руптуре у серпентинитима.

Амфиболит. Граде низ мањих конкордантних тела у лептинолитима и гнајсевима. Једно од локалитета је и "Добро Поље" где су амфиболити по минералном саставу епидот-амфиболити и епидот-амфиболитски шкриљци и као такви су погодни за експлоатацију.

Метадијабази. Представљају продукте метаморфозе дијабаза. Највећи број појава наведене стене констатован је у источном делу од варошице Црна Трава, као и северно од варошице (Бучја).

У мањој мери нарочито у Власинском делу општине експлоатише се **камен за локалне потребе**, и то углавном у хлоритским шкриљцима са добро израженом фолијацијом.

3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ, ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА, МРЕЖЕ НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ

3.1. СТАНОВНИШТВО, СОЦИЈАЛНИ РЕСУРСИ И СТАНОВАЊЕ

○ Концепт развоја становништва

Стратешко опредељење будућег локалног развоја је ревитализација становништва на подручју целе Општине.

Основне претпоставке за демографску ревитализацију у наредном периоду су интензивирање инвестиционе активности у подручју Општине Црна Трава, ослањањем на регионалну развојну стратегију која значи стратешко опредељење на развој малих градова – центара општина (као што је Црна Трава) и сеоских пограничних подручја.

Реализација ових претпоставки омогућиле би утицај и на демографска кретања, јер би се створили услови за:

- повећање природног прираштаја на ниво који је био између 1971. и 1981. године (око 350), што значи 4,5 – 5,0‰ просечно годишње или 35 лица/годишње.
- заустављање великог одлива становништва, односно свођење миграционог салда на 0 и повратак становништва (око 1.000 лица или 100 лица годишње) које живи и ради у другим центрима Србије и шире.;
- планска улагања у изразито неразвијену општину Црна Трава која је највише, у Србији и Региону, захваћена депопулацијом (природном и механичком – одсељавањем већим него досељавањем), како би се зауставио (и преокренуо) негативан тренд и повећао број становника;

- подизањем нивоа квалитета живота на планском подручју, кроз отварање радних места, побољшања доступности образовним, здравственим, социјалним и културним садржајима, као и унапређењем комуналних и стамбених услова;
- боље коришћење изграђеног стамбеног фонда на великом делу сеоских подручја захваћеним депопулацијом;
- усклађивање мреже средњошколских установа са потребама нове привредне структуре и нових информационих технологија (информатика, пољопривреда – еко производња, МСП – предузетништво и менаџмент, туризам – еко услуге, шумарство – животна средина и др.);
- развој стручних установа и сарадња са институцијама из окружења у складу са захтевом модернизације и специјализације привредне структуре (сточарство, воћарство, повртарство и др.).

○ **Пројекција развоја становништва**

У изради прогноза будућег кретања укупног становништва корисљени су следећи поступци:

1. математички, који полази од претпоставке да ће будућност личити на прошлост, а при чему се располаже подацима из два или три или више претодна пописа становништва;
2. аналитички или методи компонената, који у прогнози укупног становништва према старости и полу полази од актуелне старосно-полне структуре, док се за будући фертилитет, смртност и миграције постављају хипотезе које се заснивају на досасашњим тенденцијама, као и на њиховом будућем развоју, у зависности од општег социјалног и економског развоја.

Пројекција становништва општине Црна Трава извршена на три начина (метода) (који су део аналитичко-документационе основе, док је у планском делу приказан закључак и коначна варијанта) и на основу њих дата радна верзија, која се користи као реална основа израде просторног плана.

– **Аритметичка метода пројекције становништва**

Из добијених података пројекције становништва у периоду од 2011. до 2024. године по аритметичкој методи, закључујемо да број укупног становништва општине Црна Трава има опадајућу тенденцију из године у годину и то: у 2011. години (1.663 становника) за 34,4% , у 2020. години (763 становника) за 54,1%, у 2024. години (263 становника) за **65,5 %**. Поједина насеља већ у 2011. години остају са 1 становником (Острозуб) и са до 10 становника (Бистрица, Вус, Павличина и Рупље), тако да се у наредном пројектованом периоду она гасе, односно демографски нестају.

– **Геометријска метода пројекције становништва**

Из добијених података пројекције становништва у периоду од 2011. до 2024. године по геометријској методи, закључујемо да, такође, као и у претходној методи да број становништва општине Црна Трава има опадајућу тенденцију из године у годину и то: у 2011. години за 32,7%, у 2020. години за 51,2%, у 2024. години за **60,4%** . Такође, према овој методи уочавамо мање смањење броја становника по насељима и имамо мање насеља у коме долази до потпуног нестанка становника. Са становишта пројекције развоја становништва и будућег развоја ове општине, ова метода је прихватљивија у односу на претходну.

– **Аналитичка метода пројекције становништва**

Из добијених података пројекције становништва у периоду од 2011. до 2024. године по аналитичкој методи, такође закључујемо, као и у претходним пројекцијама да долази до сталног опадања укупног броја становника општине Црна Трава у пројектованом периоду (али у знатно мањим процентима) и то: у 2011. години за 12,4%, у 2020. години за 18,6%, у 2024. години **26,7%** у односу на сваку претходну годину. При овој пројекцији посебно су узети су у обзир, фактори фертилитета, морталитета и миграција становништва.

– **Радна верзија пројекције становништва општине Црна Трава**

Свака од претходно добијених пројекција кретања укупног броја становника даје различите податке пројектовања, тако, да се на основу сагледавања сва три метода, користи радна верзија пројекције становништва, која представља основу за пројектовање броја становника а рачунајући и предпостављени развој подручја на основу планских решења по свим областима.

Табела 07. Радна верзија пројекције становништва општине Црна Трава

Насеља	Број становника 2011.	Аритметичка метода 2024.	Геометријска метода 2024.	Аналитичка метода 2024.	Радна верзија 2024.
Бајинци	11	4	4	8	6
Банковци	31	11	12	23	17
Брод	71	24	28	52	39
Добро поље	50	17	20	37	28
Горње Гарe	57	20	23	42	31
Градска	255	88	101	187	140
Дарковце	94	32	37	69	52
Јабуковик	46	16	18	34	25
Кална	86	30	34	63	47
Криви дел	126	43	50	92	69
Млациште	20	7	8	15	11
Острозуб	1	0	0	1	1
Павличина	10	3	4	7	6
Преслап	166	57	66	122	91
Рајчетине	21	7	8	15	12
Рупље	5	2	2	4	3
Састав Река	30	10	12	22	17
Црна трава	583	201	231	427	321
Укупно:	1663	574	659	1219	915

Табела 08. Добне групе према плану у 2024. години (аналитичка метода)

Насеље	Укупно	0-4	5-9	10-14	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 и више
Бајинци	6	-	-	-	-	-	2	1	1	1	1
Банковци	17	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Брод	39	3	4	3	3	4	4	6	5	4	3
Д. Поље	28	-	-	-	1	-	2	1	-	-	1
Горње Гарe	31	2	4	4	3	2	4	5	3	2	2
Градска	140	9	8	7	9	8	28	30	21	13	7
Дарковце	52	3	3	4	4	6	10	9	8	3	2
Јабуковик	25	1	2	2	2	3	4	6	3	2	-
Кална	47	5	5	5	4	7	6	4	4	3	4
Криви дел	69	7	6	6	4	6	13	12	6	5	4
Млациште	11	-	1	1	2	2	2	1	1	1	-
Острозуб	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Павличина	6	-	-	-	-	2	1	2	1	-	-
Преслап	91	6	8	7	6	6	15	16	6	10	11
Рајчетине	12	-	-	-	1	3	2	2	2	2	-

Рупље	3	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1
Састав Река	17	1	2	2	2	2	1	1	3	3	-
Црна Трава	321	20	33	21	31	31	67	52	22	19	25
УКУПНО:	915	58	77	64	74	84	163	151	89	70	62

Приказана табела нам показује веома неповољну старосну структуру планирану 2024. године, јер најзначајнији део становништва чине старији од 40 година. У том циљу чиниће се напори да се омладина задржи и тиме старосна структура побољша (знатно бољи резултати би се добили применом радне верзије пројекције становништва).

○ Становање и социјални ресурси

Анализа стамбеног фонда се заснива на подацима пописа; «становништво и станови у општини Црна Трава (услови становања) и др.».

Подизање нивоа неконфорног стамбеног фонда требало би почети кроз пробне пројекте као што су «побољшање / легализација бесправно подигнутих / саграђених објеката и одизање нивоа квалитета становања у сиромашнијим насељима Општине.

Гледано дугорочно, решење стамбеног проблема зависи од општег економског раста општине, који је у последњих 15 година (1991-2005.) имао негативну стопу народног дохотка већу од 3% годишње. Да би се остварило неко значајније побољшање у односу на садашњу ситуацију препорука је –оснивање стамбеног друштва или стамбених задруга, стимулисање стамбене изградње од стране садашњих и будућих предузећа/компанија и повољнији услови кредитирања и субвенционирања стамбене изградње за повратнике, пре свега. Највећи приоритет треба дати јефтинијој стамбеној изградњи. Треба дакле, подстаћи стамбене програме Општине а посебно програме за стимулисање повратка људи из других подручја/центра у земљи, програме стамбене изградње за изналмљивање или куповину.

Активности у области становања, биле би следеће:

- Усклађивање обима стамбене изградње за тржиште и нових облика социјалног становања;
- Социјално подржани програми становања биће усмерени према јасно дефинисаним циљним групама.

Развојни интереси општине Црна Трава упућују на следеће циљне групе које ће имати приоритет у програмима субвенционисаног становања:

- млађи, квалификовани и радно компетентни грађани који заснивају сопствено домаћинство и настоје да се осамостале од родитеља;
- породице са малом децом, и
- стручњаци (локални и повратници) за чијим профилима постоји потражња.

Посебни интерес ће бити развијање различитих облика субвенционисања у области становања – од повољних хипотекарних кредита за изградњу или куповину стана, понуде парцеле и локација различитих нивоа опремљености и стандарда становања, подстицање приватне изградње станова за закуп са контролисаним закупнином, итд.

Реконструкција у области стамбеног фонда, биће тежиште стамбене политике општине Црна Трава, у наредном планском периоду. Како је у овом планском периоду започета легализација стамбених (бесправно изграђених) објеката), основни приоритет у побољшању квалитета становања је редовно одржавање целих зграда и њихових фасада. Санирање бесправно изграђених објеката и проналажење модалитета опремања и уређења ових станова/зона, модалитета и извора финансирања и дугорочних финансијских аранжмана, са циљем да се у урбанизовању ових објеката обезбеди учешће власника, на нешто дужи рок отплаћивања (нпр. на 240 месеци/рата)..

Решавање стамбених питања на територији општине Црна Трава захтеваће системске промене у складу са новим друштвено-економским условима и са организованим активностима Републике и Општине, а које се односе на квалитетан начин не би ли и то био један од фактора задржавања досељеног становништва на ово подручје. Од посебног значаја ће бити подстицање задругарства и организовање стамбених

задруга према стандардима и позитивним искуствима савремених европских земаља. У реорганизацију градитељства на овом подручју не треба сумњати будући да грађевинарство остварује на овом подручју у дужем периоду најбоље привредне резултате у односу на друге секторе привређивања.

Стамбена политика на Општинском нивоу посебну пажњу ће посветити развоју тржишта у становању, не занемарујући социјалну димезију. Без обзира што ће Црна Трава и убудуће бити мали град (и ако се остваре прогнозе броја становника за 2021. год.), амбијент (пореска, земљишна и комунална политика) треба да се издигне изнад статуса «сеоског центра» односно треба да подстакне инвеститоре да граде у овој Општини, на планом предвиђен начин. Порески и фискални механизам, приватизација грађевинског земљишта, рационализовање бирократског механизма, треба да омогуће и ефикасније и квалитетније грађење станова, посебно на правцима који за то имају предиспозиције у Црној Трави и њеном окружењу.

Посебни програми становања биће усмерени ка осетљивијим друштвеним групама као што су социјално угрожено становништво, избеглице и друге нискодоходовне категорије становништва.

3.2. МРЕЖА ЦЕНТАРА И НАСЕЉА

На подручју Црне Траве констатована је снажна депопулација и неповољна демографска структура, слабо развијена привреда и знатно слабија инфраструктурна опремљеност.

Према стратегији развоја Просторног плана Републике Србије, Општина Црна Трава ће припасти Функционално-урбаном подручју Лесковца, тј. једном од центара националног значаја (који ће бројати око 227.600 становника, у 2020. години).

Препорука просторног плана Србије, која оправдава и стимулише планирање и улагање напора у развој депопулационих подручја (што се може констатовати за готово целокупно подручје Црне Траве) гласи: „Без обзира на велики број села у Србији, посебно малих села, став је да сва насеља треба укључити у интегрални систем развојног и просторног планирања, али на одржив и друштвено рационалан начин“.

Досадашња сазнања о потенцијалима и могућностима развоја, показују да општина располаже раелним условима да екстремно негативне тенденције демографских, економских, социјалних, техничко-технолошких, саобраћајно-комуникационих и других фактора не само зауставе већ крену позитивним узлазним трендовима.

○ План развоја мреже насеља

План просторног развоја заснива се на следећом полазиштима:

- одрживи развој еколошко прихватљивих, традиционалних делатности (пољопривреде, на бази производње органске хране, шумарства и др), и еколошко прихватљивих нових активности, у првом реду целогодишњег туризма;
- функционално повезивање и интеграција долиנסке и брдско-планинске привреде; континуирано очување и развој културног идентитета локалног становништва;
- очување и заштита водних ресурса, пољопривредног и шумског земљишта и коришћење обновљивих извора енергије;
- мултифункционално коришћење земљишта које омогућава вишеструке ефекте и користи: миниакумулације за водоснабдевање, енергију, против поплавне уставе, рекреацију, против-пожарна заштита, вештачки снег; шуме за енергију, едукацију, рекреацију; пољопривреда и туризам и др;

Предвиђен је **модел концентрисане децентрализације** развоја у простору, усклађен са принципима одрживог развоја подручја, којим ће се у одређеним пунктовима концентрисати нуклеуси производних и услужних делатности и јавно-социјална инфраструктура, као најпогоднији модел за рационализацију и организацију мреже насеља у условима дисперзне насељености и континуиране депопулације руралног подручја. То подразумева развој активности и услуга/сервиса, не само у општинском

центру, већ и у микроразвојним нуклеусима - центрима у мрежи насеља. Овај вид дисперзије заснива се на повећаној доступности коју обезбеђује, у првом реду, квалитетнија локална путна мрежа. Концентрисан развој појединих функција и активности у Црној Трави и у осталим центрима у мрежи насеља подразумева повећање густина настањености и контролу изградње и коришћења простора, ради заштите природних и створених ресурса и вредности у простору.

Планска поставка јесте развој мреже насеља општине заснован на моделу **заједнице насеља** формираних по принципима територијалног и функционалног умрежавања.

Предвиђена је следећа **хијерархија центара** у мрежи насеља општине Црна Трава:

- **I ранг** – центар Општине,
- **II ранг** – центри заједнице насеља,
- **III ранг** – насеља са појединим функцијама и насеља са специфичним функцијама,
- **IV ранг** – остала насеља (примарна села);

Хијерархија мреже центара планирана је на основу традиционалних веза између насеља. Затим на основу просторне дистрибуције самих насеља са циљем да се равномерним распоредом центара другог ранга обезбеди покривеност што веће површине и броја становника услугама и садржајима центра. Развој центара у мрежи насеља и њихова хијерархија, засниваће се на следећим и функционално - просторним везама:

Табела бр. 09: Гравитациона подручја централних места

	Функција централног места	гравитационо подручје	шире гравитационо подручје
1.	Општински центар Црна Трава (ОЦ)	Центри заједнице насеља (Састав Реке, Градска, Рупље), Брод, Млациште, Добро Поље, Бајинци, КО Црна Трава (Обрадовци, Јовановци, Чука и Златанце)	цела општина
2.	Центар заједнице насеља (ЦЗН)		Јабуковик, Дарковце Добро Поље Млациште, Бајинци
	Градска	Преслап, Кална	
	Састав Реке	Дарковце, Јабуковик, Криви Дел, Горње Гаре	
	Рупље	Острозуб, Банковци, Рајчетине, Павличина,	
3.	Насеље са појединим функцијама (НПФ)		
	Криви Дел		
	Добро Поље	КО Добро Поље (Вус, Бистрица, Крстићево)	
	Кална Преслап		
4.	Насеље са специфичним функцијама (НСФ)		Млациште, Бајинци, Јовановци, Златанце, Брод, Острозуб, Дарковце
5.	Остала насеља (примарна села)		Горње Гаре, Јабуковик, Банковци, Рајчетине, Павличина, Вус, Бистрица, Крстићево, Обрадовци, Чука

○ Планирана величина насеља и распоред становништва

Укупно становништво општине Црна Трава обухвата око 2.000 становника. Привредни потенцијали подручја, пре свега сточарска производња, индустријска прерада сточарских и других природних потенцијала, довољан је за око 1.350 домаћинства тј. за око 4.000 становника. Овај број становника не одговара демографским прогнозама које се ослањају на трндовске претпоставке (које су у случају Црне Траве негативне).

Међутим, анализирајући планирани развој у привредном и друштвеном сектору, и под оптимистичном претпоставком да ће се остваривањем планских решења и демографски трендови бити у прогресији, долази се до следећих података:

Табела 10. Могући број становника по центрима заједница насеља и насељима (које гравитирају тим центрима)

Центар насеља	гравитационо подручје	2011. год. (пост. стање)	2024. год.	
			Варијанта 1.	Варијанта 2.
Црна Трава		434	673	781
	Брод	71	110	128
	Млачиште	20	31	36
	Добро Поље	19	29	34
	Бајинци	11	17	20
	Обрадовце	24	37	43
	Јовановце	27	42	49
	Чука	13	20	23
	Златанце	85	132	153
	Бистрица	2	3	4
	Вус	8	12	14
	Крстићево	21	33	38
Састав Реке		30	47	54
	Дарковце	94	146	169
	Јабуковик	46	71	83
	Криви Дел	126	195	227
	Горње Гарџе	57	88	103
Градска		255	395	459
	Преслап	166	257	299
	Кална	86	133	155
Рупље		5	8	9
	Острозуб	1	2	2
	Банковци	31	48	56
	Рајчетине	21	33	38
	Павличина	10	16	18
УКУПНО ОПШТИНА		1663	2578	2993
од тога				
ЦЗН I-ЦРНА ТРАВА		735	1139	1323
ЦЗН II-САСТАВ РЕКЕ		353	547	635
ЦЗН III-ГРАДСКА		507	786	913
ЦЗН IV-РУПЉЕ		68	105	122

Ово ће становништво бити размештено у четири основне категорије насеља. То су центар општине и три центра заједнице насеља (центар Црна Трава је центар свих насеља и центар заједнице насеља која му непосредно гравитирају).

Основни распоред становника ће и даље бити предмет усклађивања са природним и створеним потенцијалима.

Развој привредних делатности, као основе за развој, првенствено се мора ослањати на локалне сировинске и људске ресурсе са еколошком оправданошћу планираних активности.

Привредни развој ће бити заснован на развоју пољопривреде по моделу вишефункционалне пољопривреде и на увођењу допунских делатности, којима ће се не само оживети пољопривредна делатност, већ задржати постојеће и привући ново становништво, повећати насељеност и унапредити еколошки и естетски квалитети. Могућа је примена следећих видова допунских активности:

- активности које су везане за пољопривредну производњу (прерада пољопривредних производа, пољопривредна механизација, сакупљање и прерада биља итд.);
- активности које нису везане за пољопривредну производњу (домаћа радиност, социјалне услуге и сервиси, мали и средњи индустријски погони итд.);
- активности које су комбинација претходних (прерада дрвета, разни облици руралног туризма, лов, риболов и тд.).

	2011.		2024.	
	број	структура (%)	број	структура (%)
а) пољопривредно	134	8.06	134	8.06
б) непољопривредно	997	59.95	997	59.95
в) примарна производња	532	31.99	532	31.99
Укупно становништво	1663	100.00	1663	100.00

○ План коришћења и изградње мреже насеља

Полазећи од остварених малих густина насељености изграђеног земљишта на руралном подручју и његовог нерационалног коришћења, опредељење је да се што је могуће више ограничи ширење изградње на нове површине и да се користе унутрашње резерве изграђеног земљишта, у првом реду ради заштите пољопривредног и шумског земљишта и коридора јавних путева.

У насељима која су предвиђена за центре заједнице насеља Градску, Рупље и Састав Реке, и насеља са специфичним функцијама Млачиште, Брод, Дарковце, Јовановце и Златанце, на руралном подручју општине предвиђено је проширење површина за изградњу највише до 10%, оптимално 5%, од постојеће површине изграђеног земљишта.

У центрима са појединим функцијама и осталим центрима са специфичним функцијама на руралном подручју општине предвиђено је проширење површина за изградњу највише до 5% од постојеће површине изграђеног земљишта, а оптимално 2%.

У осталим насељима се не предвиђа ширење изграђеног земљишта. Уколико се појави већи број захтева за изградњу, може се одобрити проширење површина за изградњу највише до 2% од постојеће површине изграђеног земљишта.

Проширење грађевинског земљишта у складу са одредбама Просторног плана утврдиће се одговарајућим урбанистичким планом за центар општине, Црна Трава.

У селима која припадају разбијеном и полуразбијеном типу је немогуће дефинисати грађевински реон, будући да насеље као просторна групација не постоји, јер су кућишта, односно засеоци расути по целој територији атара. Успостављање функционалне просторно-економске основе за очување и развој одређеног броја села ће се заснивати на следећем полазиштима:

- усмеравање развоја по моделу заједница сеоских насеља са центрима заједнице села и повезивање села на функционалној основи,
- дефинисање посебних програма и пројеката, заснованих на критеријуму економско-еколошке оправданости (коришћење и очување природних ресурса, заштита и презентација природног и културног наслеђа, туризам, мали индустријски погони, занатство, рекреација, пољопривреда и сл),
- реконструкција и доградња локалне путне мреже и комуналне инфраструктуре заједница насеља, приоритетно центара заједнице села,
- (ре)организација мобилних јавних служби, приоритетно из домена социјалне заштите и организација специфичних облика превоза (за децу до школе, за старе,....)
- поштовање регионалних и предеоних специфичности при обнови, грађењу и уређењу села у циљу очувања и неговања идентитета.

Стратегија организације и управљањем мрежом насеља и јавних служби заснива се на успостављању територијалне организације у чијој основи лежи потреба ефикасније комуникације локалне самоуправе и грађана и на њиховом интересном организовању и успостављању развојне хијерархије мреже насеља на локалном нивоу. У том смислу дају се одређене препоруке у погледу опремљености за прва два ранга насеља (финансијским установама, организацијама, јавним службама, комуналном инфраструктурном предузећу и др), што представља приоритетну фазу у развоју насеља, како би се створили услови за постепену обнову становништва, најпре у центрима.

Основна одлика мреже насеља у наредном периоду мораће да буде двојака. С једне стране, величина просечног насеља мораће да се повећава како би се обезбедио одговарајући однос привредне основе општине Црне Траве и укупног становништва овог подручја. Са друге стране паралелно са овим процесом биће потребно да се, становништво правилно размести у односу на расположиве пољопривредне ресурсе у односу на ливаде и пашњаке појединих атара, али и отварања неких туристичких пунктова и прерадних капацитета. Основне промене у мрежи насеља обухвата следеће:

- заокруживање функција центра општине (ту се мисли и на његову функцију центра заједнице насеља),
- подизање стандарда у осталим насељима-селима,
- формирање сезонских сточарских насеља на савременим основама.
- даљи развој насеља са израженом туристичком и рекреативном функцијом (мисли се на насеља у непосредној близини планина Острозуба, Чемерника и Плане као и три квалитетна ловишта).

	I ниво: Центар Општине	II ниво: Центар зајед.насеља
1	2	3
Финансијске институције	банкарске, развојне (фонд за развој), извозно-увозне, саобраћајне, велетрговинске, туристичке и сл.	-
Организације	агенције за МСП, консалтинг, финансијски, привредни, менаџерски, урбанистички и др.	-
Образовање	средња школа, интернат, основна школа,	основна школа
Здравство	Дом здравља, амбуланта, апотека, пољопривредна апотека, ветеринарска станица	амбуланта, апотека, пољопривредна апотека, ветеринарска амбуланта,
Социјална заштита	центар за социјални рад, центар за стара лица, боравак за децу ометену у развоју	центар за стара лица
Предшколске установе	јаслице, обданиште, предшколско	јаслице, обданиште, предшколско
Водовод	организован систем водоснабдоснабдевања	организован систем водоснабдоснабдевања
Канализација	(сепаратни систем), (кишна), фекална, водопрпусне септ. јаме, постројења за пречиш. воде	(фекална), водопрпусне септичке јаме
Телекомуникације	фиксна телефонија, мобилна телефонија, интернет, радио и ТВ	фиксна и мобилна телефонија, интернет...
Електрична енергија	снабдевање наизменичном струјом 220 V, 50 љ, 60 хz	снабдевање наизменичном струјом 220 V, 50љ, 60 хz

Напомена: () опционо, у зависности од интереса и могућности

- **Општински центар Црна Трава**

Црна Трава ће се развијати као општински центар са вишим квалитетом урбаних функција. Поред развоја секундарног сектора, јачаће функције Црне Траве као центра услужних делатности, здравства, културе, информатике, и других терцијарних и кварталних делатности.

Уже гравитационо подручје су насеља која директно гравитирају Црној Трави, Брод, Бајинци, Млачиште, Добро Поље, Обрадовце, Јовановце, Чука и Златанце. Шире гравитационо подручје је цела општина, односно сва остала насеља преко Центара заједнице насеља.

Главни општински центар треба да обезбеди широку и разноврсну понуду видова становања, јавних служби, услуга и производње, висок ниво комуналне опремљености и пријатну животну средину. Носиоц основног образовања је матична основна школа (ОШ Александар Стојановић), а средњег: постојеће техничка и економска школа и планирана пољопривредна школа. Дечију заштиту обезбеђују дечији вртићи, а социјалну заштиту центар за социјални рад, и планирани дом пензионера (дом за старе). Здравствену заштиту пружа дом здравља. Носилац културног развоја је културни центар. За смештај ученика из околних места постоји ученички дом. Треба ширити мрежу спортских и рекреационих центара као и мрежу уређених зелених површина; паркови, скверови, парк шуме и сл., који би били у функцији становништву и разноврсности туристичке понуде. Услуге треба да прате становање у оквиру мешовитих. Нагласак треба да буде на туристичким услугама и радним зонама за мале и средње производне погоне, у модуларном систему.

- **Центри заједнице насеља**

Центри заједнице насеља представљају матичне центре за насеља, која се на њих непосредно наслањају. Они су нуклеуси, око којих се формирају основне заједнице насеља. Они треба да омогуће остваривање принципа “концентрисане децентрализације”, односно груписање становништва.

Центри заједнице насеља ће обезбедити квалитетне животне услове за задржавање становништва. У овим центрима ће се обезбедити развој и виши квалитет услуга и објеката јавних служби које ће опслуживати становништво гравитирајућих насеља.

Они обавезно треба да имају: становање са услугама и пансионским смештајем за туристе и радну зону за мале и средње производне погоне, здравствену станицу, апотеку, осморазредну основну школу, предшколску установу, пијацу, ветеринарску амбуланту и пољопривредну апотеку.

Као пожељни и виши ниво опреме, у складу са друштвеном и приватном иницијативом, економски оправданом, могу да садрже и: насељски парк, културне садржаје, спортско-рекреативни центар са теренима за фудбал и мале спортове, базеном и друге садржаје за задовољавање заједничких и туристичких потреба.

У функциј привредног развоја пожељно је обезбедити: сервисне станице за одржавање механизације и погона за прераду сировина овог подручја, као и друге службе везане за модеран рад сточарства – ветеринарска испостава, саветодавна служба и других основних служби везаних за функционисање малих и средњих предузећа, у области индустријске прераде пољопривредних и шумских производа-сировине као развоја туризма.

Састав Реке

Северни део општине коме гравитирају насеља Криви Дел, Јабуковик, Горње Гаре и Дарковце, са укупно прогнозираних 1320 становника (према оптимистичној прогнози). Основне функције које треба развијати у Састав Реци су, поред јавних служби, услуге. Састав Реке, као традиционално транзитно место, на путу за Црну Траву има потенцијала за развој сервисних услуга и специфичног транзитног туризма. Неопходна је потпуна урбана обнова, а недостатка простора за ширење грађевинског подручја, искористити за атрактивну промоцију посебности насеља и општине.

Градска

Центар заједнице насеља за источни део општине, коме гравитирају Кална и Преслап са укупно 1030 становника. Акцент је на развоју прерађивачких капацитета, сервиса и услуга везаних за пољопривредну производњу, као и на услужне, сервисне и туристичке понуде. Планирана реконструкција пута Р1226 омогућиће квалитетнију везу Градске, Калне и Преслапа са општинским центром, такође и већу доступност привредним и туристичким потенцијалима овог дела општине.

Рупље

Рупље као центар заједнице насеља има најмање гравитационо подручје, од 338 становника из насеља Острозуб, Банковци, Рајчетине и Павличина. Основни развојни правци су услуге, туризам и пољопривреда. Контролом коришћења земљишта, као и контролом заштите животне средине, природних и културних вредности подстицати очување и стварање аутентичних амбијенталних целина, културолошких вредности и туристичко рекреативних понуда. Реконструкција пута Р240 и реконструкција и изградња општинских путева повезаће насеља западног дела општине међусобно, а и са општинским центром. Остваривање инфраструктурне повезаности овог простора преко јужних делова (Млачиште и Банковци) са Власнским језером омогућава афирмацију посебног вида туризма овог простора са акцентом на еколошку очуваност и изразите природне вредности подручја.

• Насеља са појединим функцијама

Насеља са појединим функцијама су Кална, Преслап, Криви Дел и Добро Поље. Поједине јавне функције у овим насељима, број становника и одређени развојни потенцијали одређују ранг насеља.

Што се тиче степена опремљености, ова насеља се не разликују много од Центара заједнице насеља. Обавезно треба да имају: становање са услугама и пансионским смештајем за туристе и радну зону за мале и средње производне погоне, здравствену станицу, апотеку, четвороразредну основну школу, предшколску установу.

Као пожељни и виши ниво опреме, у складу са друштвеном и приватном иницијативом, економски оправданом, могу да садрже и: насељски парк, културне садржаје, спортско-рекреативне садржаје,...

У функциј привредног развоја пожељно је обезбедити: погоне за прераду сировина овог подручја, као и друге службе везане за модеран рад сточарства – ветеринарска испостава, саветодавна служба и других основних служби везаних за функционисање малих предузећа, у области прераде пољопривредних и шумских производа.

Основу развоја ових насеља ће чинити развој прерађивачких капацитета, сервиса и услуга везаних за пољопривредну производњу. Контролом коришћења земљишта неопходно је очувати квалитет пољопривредног земљишта и животне средине. Акцент у пољопривредној производњи је на сточарству, са стварањем услова за производњу здраве хране и органске пољопривреде.

• Насеља са специфичним функцијама

Специфичност ових насеља је у једној или више развојно планираних функција, односно потенцијалних капацитета за развој специфичне понуде. Та специфичност се огледа превасходно у туристичким капацитетима и понудама, планираним привредним капацитетима, инфраструктурним објектима и природним посебностима.

У ову групу насеља спадају Дарковце, Брод, Млачиште, Бајинци, Острозуб, Јовановце и Златанце.

Према опремљености категорисана су у два ранга; Дарковце, Брод и Млачиште су на нивоу насеља са појединим функцијама, док су Бајинци, Острозуб, Јовановце и Златанце на нивоу осталих насеља.

Насеља са специфичним функцијама, морају у знатној мери да буду уређена на савременијим основама него што је то данас. Овде се не мисли само на адекватну комуналну опремљеност и инфраструктуру (савремени водовод и канализација, телефонска мрежа, асфалтиране улице и сл.) и на постојање јавних функција, већ и на адекватно уређење и одржавање објеката и слободних неизграђених површина.

Контролом коришћења грађевинског земљишта, као и контролом заштите животне средине, природних и културних вредности подстицати очување и стварање аутентичних амбијенталних целина, културолошких вредности и туристичко рекреативних понуда. Посебна ограничења и контролу треба спровести у насељима Златанце, Јовановци и Чука, обзиром да су ова насеља знатним делом у зонама санитарне заштите водоизворишта Стрвне и Чемерчице.

Основне функције су туризам и пољопривреда. Контролом коришћења земљишта неопходно је очувати квалитет пољопривредног земљишта и животне средине. Акцент у пољопривредној производњи је на сточарству, са стварањем услова за производњу здраве хране и органске пољопривреде.

Туристичку понуду треба изградити практично од нуле (ово се односи на сва насеља у општини у којима се појави интерес за развој туризма). Сеоски, рекреативни и рурални туризам, са приоритетима на инфраструктурном опремању су правци развоја. Повезивањем насеља општине која имају туристичких садржаја и комплементарних активности треба да понуди јединственост и атрактивност целе општине.

- **Остала насеља (примарна села)**

Остала насеља имаће, претежно, мешовиту намену, која подразумева: становање са услугама, туристичким смештајем и малим производним погонима у домаћој радиности. И овде се акценат ставља на пољопривредну производњу и на сточарство са могућношћу производње здраве хране и органске пољопривреде.

Остала насеља су Банковци, Рајчетине, Павличина, Вус, Бистрица, Крстићево, Обрадовци и Чука.

Може се очекивати гашење неких насеља услед потпуне депопулације. Уколико до тога дође, потребно је уложити напор за очување квалитетног грађевинског фонда и евентуалног културног наслеђа, како би се се сачувала аутохтона вредност амбијента и користила као едукативна основа и као потенцијал развоја туризма (недељног, сезонског....)

Посебну категорију насеља чиниће групе појата и махала на местима на којима оне и данас постоје, у дубини пашњачких и ливадских површина. Групе појата које представљају несамостална насеља функционишу само у сезони пашњака. Док махале имају стално насељено становништво. Просечна величина стално настањеног становништва кретаће се око 30-40 особа односно око десетак домаћинстава.

Један број постојећих махала, услед неповољних демографских фактора, неће имати развојну перспективу. Ова насеља треба препустити постепеном гашењу. Интервенције за очување грађевинског фонда вршити тамо где постоје културолошке вредности насеља или појединих објеката.

Опремање перспективних насеља треба да се ослања на добру путну атарску мрежу која ће повезивати села и појате. Такође, треба рачунати и на целокупну опрему за домове стално настањених домаћинстава – водовод, комплетне телекомуникационе услуге (телефон, интернет, телевизор). Само под условима повећања квалитета живота и условима привређивања могуће је очекивати младо, активно и заинтересовано становништво за унапређење сточарства, малих и средњих прерађивачких предузећа, а тиме и за ревитализацију општине Црна Трава и њених, углавном брдско-планинских сеоских насеља.

Фазност са акцентом на приоритете у реализацији планиране мреже центара дефинисаће се у нацрту овог просторног плана.

3.3. МРЕЖА ЈАВНИХ СЛУЖБИ

Принципи на којима се организују јавне услуге су једнака приступачност за све грађане и разумни услови доступности. За повећање просторне доступности и квалитета јавних услуга од пресудног значаја је успостављање минималних стандарда квалитета услуга, разноврснија понуда услуга, рационалније коришћење и одржавање објеката и повезивање јавног и приватног сектора.

Опремљеност централних места и осталих насеља јавним службама и другим заједничким потребама треба да буде у складу са њиховом функцијом, величином обухвата и бројем становника који ће им гравитирати.

Јавне службе ће бити организоване у центрима насеља и треба да обезбеде виши квалитет услуга које ће опслуживати становништво гравитирајућих насеља. Приоритет има развој дечјег васпитања и социјалне заштите, виши квалитет услуга и опремање објеката основног образовања, примарне здравствене заштите, месне канцеларије са деташираним службама општинске управе, поштанских услуга, пољопривредних служби и сервиса и спортско-рекреативних активности и садржаја.

○ **Дечје васпитање и образовање**

▪ **Предшколско васпитање**

Организовање обавезног припремног предшколског програма за децу од 6 година обезбедиће се формирањем нове мреже предшколских група при свим матичним и подручним осморазредним школама и четвороразредним школама у насељима, ради постизања обухвата од 100% континента деце тог узраста. Према демографској прогнози насеља у којима ће бити неопходно организовати предшколске групе су: Црна Трава, Састав Реке и Градска. У другим насељима у којима се исказе потреба за предшколским програмима, мора се формирати група, то су најпре: Рупље, Добро Поље, Брод, Дарковце, Млачиште, Кална и Преслап.

За узраст деце до 6 година, за 30% од укупног броја деце, треба формирати посебне групе које ће користити постојеће или наменски изграђене вишефункционалне јавне или приватне објекте. Могуће је вртиће формирати у центрима заједнице насеља, са организованом мобилном службом која ће покривати гравитирајуће подручје одређеног центра.

Повећање капацитета објеката дечије заштите, оствариће се ширењем постојеће мреже јавних објеката и у приватним објектима, уз одговарајућу здравствену, хигијенску и педагошку супервизију.

▪ **Основно образовање**

Постојећа мрежа основних матичних и подручних школа задовољава потребе у планском периоду.

Рационализација мреже и програми реконструкције и обнове објеката четворогодишњих школа засниваће се на демографским променама и обухвату 100% школообавезног континента деце, доступности, квалитету и опремљености објеката.

Неопходно је боље организовати превоз ученика из села у којима нема осмогодишњих школа. Превоз мора бити организован школски, не може се користити јавни превоз за децу узраста испод 15 година. Главни саобраћајни приступи школама морају имати тротоаре, барем са једне стране коловоза и морају да буду означени саобраћајном сигнализацијом.

У свим школама ће се повећати ниво комуналне опремљености. Такође ће се слободне површине уредити за наставу у природи. Спортска игралишта и сале ће се опремити неопходном опремом.

Постојеће осмогодишње школе у Црној Трави, Састав Реци и Градској задржавају своје капацитете.

Четворогодишње школе у Кални, Кривом Делу и Јабуковику су постојеће. Потреба за проширењем мреже четворогодишњих школа се може очекивати у Преслапу, Дарковцима, Добром Пољу, Броду, Рупљама и Млачишту.

▪ **Средње образовање**

Постојећа мрежа објеката средњег образовања – техничка школа и економска школа у Црној Тави, задовољаваће будуће потребе, с тим да ће се обезбедити њихова подједнака доступност за кориснике целе општине.

У складу са потребама општине и потенцијалима за развој постојеће потребе за средњом пољопривредном школом и/или ветеринарском школом. Повећање избора и

постојећих капацитета средњошколског образовања подразумева постепену трансформацију школског система и повећање гравитационог подручја школа.

Одређене планске смернице у овој области су:

- опремљеност школа потребним садржајима, као што су специјалне наставне просторије, библиотеке, трпезарије и ресторани, спортски терени и остале пратеће услуге;
- побољшан квалитет наставе и понуда адекватног и модерног знања и вештина;
- организовање ђачког интерната при школи и организован систем приватних станодаваца;
- увођење приватних средњих школа специфичних профила и знања;

Развој нових средњошколских установа у јавном и приватном сектору, и њима комплементарних спортско-рекреативних и услужних садржаја усмераваће се и стимулисати на подручју Црне Траве.

○ **Здравствена заштита**

Организација објеката примарне здравствене заштите ће се заснивати на Дому здравља у Црној Трави, са основним специјалистичким одељењима, и здравственим станицама и амбулантама у центрима у мрежи насеља.

Планско опредељење је виши квалитет примарне здравствене заштите и обезбеђење уједначеног приступа за све становнике, како би се смањиле неједнакости између корисника из урбаног и сеоских насеља. Обезбеђивање веће доступности услуга примарне здравствене заштите становништву на руралном подручју подразумева прилагођавање рада здравствених служби потребама локалне средине. Развој примарне и специјализованих облика здравствене заштите, у јавном, јавно-приватном и приватном сектору, усклађиваће се и са развојем туризма у насељима са туристичким функцијама.

Предвиђено је организовање комбинованих мобилних здравствених и апотекарских служби које ће, периодично и по позиву, пружати услуге примарне и специјалистичке здравствене заштите становништву руралног подручја. Приоритет има развој специјализованих мобилних медицинских екипа за заштиту мајке и детета, школске популације и старих лица.

Значајно ће се вршити активно укључивање приватног сектора, посебно у насељима с туристичком функцијама и развијенијим сеоским насељима, у којима није организовано пружање услуга јавног сектора.

Мрежу објеката примарне здравствене заштите чиниће Дом здравља Црна Трава, здравствене амбуланте у Састав Реци и Градској треба да добију статус здравствених станица, са вишим нивоом опремљености и услуга, и здравствене амбуланте у Рупљама, свим насељима са појединим функцијама и насељима са специфичним функцијама развоја туризма.

Предвиђена је реконструкција појединих и опремање савременом медицинском опремом свих станица и амбуланти. Виши квалитет услуга здравствених станица обезбедиће сталне, а здравствених амбуланти повремене услуге лекара опште праксе и стоматологије и пружање лабораторијских и апотекарских услуга. Врсте услуга и интензитет опслуживања корисника прилагођаваће се и проширивати према потребама и здравственом стању становника.

Секундарна здравствена заштита биће реорганизована у склопу Здравственог центара Лесковац.

○ **Социјална заштита**

Планско опредељење је обезбеђивање доступности услуга социјалне заштите становницима руралног подручја Општине, у првом реду најосетљивијим циљним групама - деци без родитељског старања и старим лицима. У складу с тим опредељењем, Центар за социјални рад у Црној Трави ће организовати пружање услуга социјалне заштите у свим насељима општине.

Потребе за различитим облицима заштите старих лица, нарочито у сеоским насељима, повећаваће се с повећањем удела старачких (самачких и двочланих) домаћинстава,

која ће све теже решавати свакодневне текуће проблеме (снабдевање, здравствена заштита и друге врсте услуга). У том смислу неопходно је повезивање институција примарне здравствене заштите (дом здравља) са институцијама социјалне заштите (центар за социјални рад) и развој мултидисциплинарног тимског рада, ради задовољавања потреба за различитим облицима заштите старих.

Локална самоуправа, у сарадњи са приватним сектором, понудиће модалитете смештаја, заштите и бриге пензионерима и старим лицима, које ће бити економски исплативе и одрживе. Развијаће различите модалитете смештаја, заштите и бриге о пензионерима и старим лицима, као што су:

- заједнице становања старих људи и модификовани типови домова за старе;
- организовано пресељење старих домаћинстава (уз сагласност истих) из мало приступачних планинских заселака у центре заједнице насеља или насеља са појединим функцијама, у објекте за живот старачких домаћинстава са малом окућницом, чиме би се они приближили одговарајућим услугама јавних служби и остварили квалитетнији живот;
- форме доживотног издржавања уз контролу и супервизију надлежних служби и специјализованих организација; и
- мобилне екипе које би радиле на непрофитној основи у тзв. отвореном смештају.

Развој специјализованих установа у јавном и приватном сектору за бригу о старим лицима и особама са посебним потребама с подручја општине Црна Трава може се усмеравати на подручја насеља Дарковце, Градска и Брод.

○ **Управа и администрација**

Планско опредељење је интензивнији развој административно-управних послова и јавни сервис за грађане, проширењем врсте услуга и повећањем квалитета кадровске и техничке опремљености и доступности постојеће мреже месних канцеларија. Остваривање тог опредељења обезбедиће се пружањем:

- стручне помоћи грађанима при обраћању општинској управи, обављању послова са појединим органима управе, издавања уверења, аката и других потребних докумената (нпр. прибављање потребних услова и дозвола за изградњу објеката);
- организовањем повременог рада службе катастра непокретности, грађевинске, комуналне, анитарне и других инспекција и др.

○ **Установе културе**

У развоју културних делатности приоритетним се сматра употпуњавање мреже библиотека, уређење објеката сеоских домова културе, сала за приредбе и одговарајућих простора у школама за ову намену, као и боља организација културних и јавних манифестација.

Будући да библиотеке припадају основним културним садржајима, потребно је развијати огранке библиотеке у сеоским насељима, или заједничке библиотеке за два-три мања насеља. Потребно је предвидети простор за библиотеке у свим школским објектима, остављајући могућност да, према просторним могућностима, представљају део библиотекарске мреже за све групе корисника.

Потребно је очување, унапређење и промоција свих постојећих културних вредности и садржаја од завичајног музеја Милентије Поповић, музеја грађевинарства, етно музеја у Кални до заштићених објеката градитељске и друге вредности.

У сеоским насељима неопходна је реконструкција и налажење начина за адекватно одржавање домова културе, имајући у виду њихов значај за подстицање друштвеног живота на руралном подручју. Неопходан је развој нових програма и повећање њихове доступности корисницима, организовањем различитих секција, клубова и радионица (фолклорне секције, клубови младих, аматерска позоришта и сл).

Објекте културе и културне делатности функционално и садржајно повезати са туристичким и спортско – рекреативним активностима.

Локална самоуправа ће обезбедити подршку јавног и приватног сектора програмима локалних културних друштава и група и њиховом укључивању у еко и етно туристичку понуду подручја.

○ Спорт и рекреација

У мрежи **спортско-рекреативних објеката** повећаће се квалитет опремљености постојећих објеката (свлачионице с мокрим чвором, трибине, зеленило и др.) и спортских терена и проширити обухват мреже на сва насеља на руралном подручју општине, за задовољење потреба локалног становништва и ради укључивања појединих насеља у туристичку понуду Општине. Обезбедиће се подршка јавног и приватног сектора развоју и организовању нових спортско-рекреативних садржаја у оквиру туристичке понуде.

У складу са исказаним потребама, у Црној Трави се планира проширење постојећих спортско рекреативних садржаја око градског центра са новим затвореним базеном, тениским теренима и игралиштима за мале спортове у оквиру рекреативног центра и рекреативним садржајима у оквиру излетничких паркова и рекреативних шума.

У сеоским насељима планира се употпуњавање постојећих садржаја, који се могу комбиновати са игралиштима за основне школе. На нивоу насеља планира се најмање 1,5 m² по становнику за отворене спортске терене и физкултурна сала за сваку 8-разредну основну школу. У оквиру школских комплекса резервисаће се простор за фазну изградњу спортских садржаја, укључујући и најмање заступљене садржаје (као што су мали пливачки базени, тенис игралишта и сл.), или растерећење садржаја које дели више различитих група корисника (на пример, коришћење исте површине од стране вртића и основне школе или за туристе ван школског времена).

Посебно су планирани садржаји за бициклизам у спортско-рекреативне и такмичарске сврхе који су у Црној Трави препознати као једна од перспективних активности. Подручје Црне Траве је део међународног бициклистичког коридора EUROVELO BIKE ROUTE No 11 на правцу пута. На подручју општине могу се издвојити предели и терени који имају све предуслове државни пут II А реда бр 231, да се опреме потребном инфраструктуром која би подразумевала обележавање стаза, њихово укључивање у ГПС и категоризацију. Стазе се формирају по постојећим локалним и некатегорисаним путевима, а делом и по државним путевима за такмичења државног и међународног ранга. Цео јужни део општине Црна Трава и простори око Власинског језера су део плана мреже бициклистичких стаза.

На одмориштима, видиковцима и другим локацијама (Рупље, Дел, Павлова Гремада, Мали Чемерник, Јовановци, Козарница, Чука, Вртоп, Орловац, Златанци, Преслап...) предвидети и могућност давања услуга (сервиси, смештајни капацитети, ...) за ову категорију гостију.

У Црној Трави је могуће отворити и добро опремљен сервис и продавницу са планинарском и бициклистичком опремом.

Као носиоц посла око одабира стаза њиховог обележавања и учртавања у карте и увођење у ГПС навигацију је ПБД Орловац.

4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ

○ Дугорочна развојно-производна оријентација

Суштина развојне оријентације односи се на процесе трансформације власничких односа и посебно система доношења одлука. У том погледу, посебно је значајно у тој трансформацији јачање приватног сектора као носиоца иницијативе и предузетништва. Стварање погодних услова привређивања оријентисаних на јачање тржишта утицаће на ефикасније и рационалније активирање и коришћење развојних природних, људских и створених ресурса са којима планско подручје располаже. Разлике међу деловима подручја са своје стране утицаће на конкретније утврђивање њихових развојно-производних оријентација. Наиме, поред развојних сличности међу њима постоје и разлике у погледу расположивости али и могућности коришћења развојних, посебно људских потенцијала.

Свим деловима планског подручја (уколико у њима не преовлађују шумске површине) одговара оријентација на пољопривредну производњу, у првом реду сточарску са нагласком на овчарство, а затим на говедарство и козарство.

Подручје Општине Црна Трава поред оријентације на пољопривредну производњу и шумарство, нужно мора водити рачуна о развоју секундарних и терцијалних делатности у процесу тешњег повезивања примарне производње, прераде и пласмана а то захтева реорганизацију њене привреде и достизања вишег степена финализације производа и активирање изграђених капацитета и објеката кроз реализацију бројних програма и пројеката развоја. Олакшицу при томе представља чињеница да се она као општина третира као неразвијено подручје, тј. као једна од 10 најнеразвијенијих Општина Србије и ужива посебан статус и помоћ.

Производна оријентација овог подручја на сточарску производњу подразумева и развој пратећих и допунских делатности које се не смеју занемарити већ посматрати у узајамној условљености и повезаности. Без обзира на сировинску базу која је природом ограничена али недовољно искоришћена у досадашњем развоју, слободнијем деловању тржишта и ослобађањем приватне иницијативе уз одређен степен регулације али у стимулативном смислу, доћи ће до спонтаног развоја малих и средњих предузећа, мањих произвођачких погона и капацитета, бржег развоја трговине, туризма и угоститељства и услужног занатства и комуналних делатности.

Бржим привредним развојем и стварањем повољнијих услова живота, што је дуготрајнији процес, мењаће се број и демографска структура становништва. Тиме ће се превазилазити постојећи проблеми дубоке неразвијености, изолованости и аутохтоности. У сваком случају слободније кретање капитала, робе, радне снаге и новца/капитала деловаће управо у том правцу и доприносити интензивнијим културолошким променама. Сви поменути процеси а посебно остваривање развојно-производне оријентације претпостављају да се на овом планском подручју изгради одговарајућа друштвено-социјална и техничко-економска инфраструктура која јесте један од основних развојних проблема.

Сумирајући ова разматрања чини се посебно важним нагласити да у оквиру развојно-производне оријентације засноване на валоризацији расположивих ресурса и могућности њиховог активирања и експлоатације, ово планско подручје, због очуване и ненарушене односно живописне животне средине има значајније потенцијале за производњу биолошки здраве хране, па управо овом моменту ваља у будућем развоју посветити посебну пажњу.

○ **Грађевинско земљиште и земљишна политика**

Развој и уређење грађевинског земљишта је део политике развоја градова и насеља, а које треба да представља део укупне развојне политике земље, региона и општина. Како развој у целини представља политику мобилизације приватних и јавних ресурса у циљу општег привредног развоја, тако и развој грађевинског земљишта као репродуктивна активност треба да представља основну компоненту развоја локалних самоуправа.

Општина Црна Трава и појединачна насеља треба да предузму активности које представљају логистику њихове реализације:

- извршити ажурирање катастра,
- убрзати процедуру издавања одобрења за изградњу и сагласности,
- дефинисати јавно и остало грађевинско земљиште,
- евидентирати све облике бесправне изградње,
- евидентирати муниципалну (општинску) имовину,
- регистровати појавне облике увећане вредности грађевинског земљишта и његово приватно присвајање као незарађене дохотке,
- трагати за механизмима успостављања партнерства јавног и приватног сектора,
- спречавати претварање пољопривредног у грађевинско земљиште, посебно у заштитним појасевима инфраструктурних коридора,
- заштитити вредне пределе и културна добра,
- заштитити животну средину.

○ **План развоја привреде**

Привреда општине Црна Трава, као и уосталом и читав Југ Србије, пролази кроз много теже облике транзиционог шока него други делови Републике. Просторни план општине као интегрални дугорочни документ треба да омогући и нови регулаторни оквир за стварање критичне масе знања, развијања финансијског тржишта и охрабрење инвеститорима да предузимају ризичне подухвате. Положајне ренте које нуди Власинско језеро и еколошки услови у оквиру брдско-планинског подручја ове Општине увелико ће утицати на смањење евентуалних ризика, тим пре што здрава животна средина постаје све значајнији фактор за многе делатности.

Насеља планирана за интензивнији привредни развој су, поред општинског центра Црне Траве још и Преслап, Кална, Састав Реке, Дарковце, и друга насеља где се природни потенцијални могу искористити у привредни развој без угрожавања животне средине.

Полазећи од тога, стратегија ка одрживом привредном развоју заснива се на коришћењу свих реурса које треба да обезбеде веће запошљавање, равномернији локални развој и заштиту животне средине као кључне проблеме општине. У том смислу, постављају се неколико стратешких опредељења:

Прво стратешко опредељење је промена привредне структуре Општине кроз:

- Реструктурирање постојеће привреде кроз процес приватизације и отварање нових МСП;
- Специјализацију привредне структуре – од примарне фазе до финализације производа на основу одрживог коришћења природног потенцијала (производња и прерада пољопривредних производа, шумарства и прераде дрвета, прераде биља, шумских плодова, хидроэкономија, туризма и специјализованих видова туристичке понуде као што су еко, зимски, ловно-риболовни и др. туризам); на основу постојећих капацитета – новог асортимана производа; на основу нових технолошких унапређења и др;
- Развој услужног сектора – од услуга највишег нивоа (информатички, пословни, банкарски, финансијски, инжењерски, консалтинг и др.) преко услуга приватно-јавног партнерства, до услуга који задовољавају свакодневне потребе становништва и других корисника простора.

Поред тога, неопходно је, у оквиру услужног простора, у циљу успостављања економије земљишта да се у Општини Црна Трава:

- успоставе **институције** тј. пре свега механизми који би омогућили да се средства уложена у земљиште (опремање) поврате у реалном економском износу, како би се омогућила одговарајућа понуда локација и простора (кроз развој новог земљишта, насељску обнову, реструктурирања постојећих простора и слично),
- успоставе **инструменти** који би обезбедили кохерентност економске, фискалне, посебно пореске и кредитне политике, и
- омогућити **газдовање локалне заједнице својим непокретностима**, што је значајан предуслов да исте капитализују и на тај начин побољшају локалне финансије.

За Општину Црна Трава, посебно за рурално подручје које располаже развојним ресурсима, веома је битно да се у циљу одрживог развоја и унапређење животне средине, обезбеди:

- побољшање комуналне опремљености, пре свега водоснабдевања и одвођења отпадних вода. Превазилажење ових проблема је нарочито важно да се што пре оствари у сеоским насељима – центрима заједница и подручјима у којима постоје услови за развој (мале привреде, пољопривреде, туризма, малих прерађивачких капацитета, са производњом традиционалних производа, са овог подручја).
- дефинишу и обезбеде простори за: одлагање чврстог отпада, сточна гробља, сакупљања секундарних сировина,

- уређења кванташке пијаце, као значајне активности за пољопривредне произвођаче и снабдеваче становништва овог и ширег подручја прехранбеним производима.

Друго стратешко опредељење односи се на стратегију финансирања која треба да се заснива на обухватању и активирању целокупног економског потенцијала општине – јавног, приватног, личног.

На основу валоризације потенцијала општине, стратешки развојни правци и носиоци развоја од изразитог значаја на повећање запослености и раст бруто друштвеног производа издвајају се: прехранбена индустрија, пољопривредна производња, туризам и угоститељство, грађевинарство, мала и средња предузећа (МСП), приватне услуге, шумарство и дрвна индустрија, енергетика (мини електране), трговина, јавне услуге, приватне услуге, итд.

Из претходног произилази следеће – **треће стратешко опредељење** – формирање кластера (из сродних и различитих делатности и предузећа, стручних институција, банкарско-финансијских институција, носиоца информатичких и технолошких унапређења и др.) у циљу **јачања конкурентности** привреде Општине.

Услови за формирање кластера на ширем подручју – регионалном нивоу имају делатности које могу да допринесу афирмацији **еко производње и еко услуга**, на еколошки здравом подручју какво је планско подручје, у сарадњи са пратећим институцијама:

- пољопривреда (сточарство-фарме оваца, козе и говеда; воћарство-купина, малина, боровница, шљива, јабука, пчеларство);
- индустрија (прехранбена, дрвна, електро енергија и сл.);
- основне услуге (произашле од потреба сточарства, као главне делатности: откуп, снабдевања потрошним добрима и репроматеријалом за пољопривреду, школство, здравствене услуге, административне услуге – месне канцеларије, ПТТ услуге, путнички и робни саобраћај, култура; ветеринарска служба, саветодавна служба за сточарство, сервисна служба за пољопривредну опрему и механизацију и апарате за домаћинство, угоститељство и др.);
- туризам (здравствени, сеоски, комерцијално-ловни, скијање, еколошки туризам, и сл.);
- стручни заводи и институције,
- финансијске институције (банке, осигурање, штедионице и задруге – стамбене, снабдевачке и др.).

Само уз целовито активирање економског односно финансијског потенцијала општине и коришћење «know how» (кроз процес брже приватизације, техничко-технолошко унапређење, ширење информационих и других високих технологија) економија општине се може поставити на здраве основе које би на крају планског периода (2021. год.) значило да општина може да оствари високу стопу раста народног дохотка (између 8% и 10%) што би омогућило да просечни национални доходак по становнику на крају планског периода износи између 2.000 и 2.500 евра, изразито високу стопу раста улагања односно по становнику између 370 и 600 евра, да се стопа запослености значајно увећа (између 5,3% и 6,4%), односно да се на подручју општине отвори између 720 и 960 нових радних места, што би уједно значило далеко бољу искоришћеност радног потенцијала (између 55% и 60%).

Табела 13. Стратешка опредељења развијености општине Црна Трава			
Индикатор	2006.	2021.	
	у ЕУР	Варијанта I стопа раста НД-8%	Варијанта II стопа раста НД-10%
Народни доходак	1.728.079	5.920.298	7.940.475
Народни дохо. по становнику	800	2.000	2.500
Инвестиције	45.362	1.480.075	2.382.142
Инвестиције по становнику	24	370	600
Учешће инвестиција у НД %	2,6	25,0	30,0

Запосленост	560	1.280	1.528
Удео запослених у становништву	29,2	32,0	38,0
Удео запослених у радном контингенту у %	53,4	55,0	60,0

Напомена: На основу пројектованог раста инвестиција израчуната су кумулативна улагања за цео плански период и приказана у табели 30.

Подршка напред наведеним пројекцијама су потенцијали везани за:

- Могућност формирања индустријског парка дуж државног пута који омогућује друмски превоз, снабдевање електричном енергијом итд. ;
- Интензивирање туристичког развоја коришћењем еколошких предности ове Општине (Власинско језеро, 3 ловишта и терени за скијање и сл.), као и због близине међународног аеродрома «Цар Константин» у Нишу и Коридора X;
- Потпуније искоришћење пољопривредног потенцијала – интензивирањем примарне производње, прераде и пласмана, посебно еко прехранбених производа, као и повезивањем са туристичком привредом, нарочито на афирмацији еко и сеоског комерцијалног туризма.

Кластер се обликује тако што би све општине у региону регистровале сва своја предузећа у смислу утврђивања њихових веза и односа међусобно и посебно са службама за маркетинг, јавним и другим услугама, финансијским услугама и банкама, осигурањем, саобраћајем, складиштима и трговином на велико. Суштина конкретизације Кластер анализе је да се успоставе критичне везе и односи да се установе да ли и која ограничења постоје у процесу кретања роба и услуга у оквиру кластера, јер је потребно да нормално функционишу све везе и односи између основних носилаца кластера – услуге, банке, осигурање, саобраћај и др.

5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА ТУРИЗМА

Општи циљ развој туризма, организације и уређења туристичких и спортско - рекреативних простора Црне Траве, заснива се на увођењу и поштовању принципа одрживог развоја, првенствено у погледу рационализације коришћења природних ресурса, очувања и заштите природе и унапређења квалитета животне средине.

Црна Трава као потенцијална туристичка дестинација, развој туризма започиње готово од нуле. Према свим развојним планским документима простор општине Црна Трава је интегрисан у туристичку регију Власина и Крајиште каоја је 1.1 степена, међународног и националног ранга са водећим активностима турног и алпског скијања и других зимских спортова као и летње рекреације (језерске, еколошке, сеоске и др.); за реализацију туристичке понуде до 2010. године предност је дата северном делу туристичке регије који обухвата Власину (Власинско језеро, Чемерник и Варденик) – ППР Србије.

План развоја туризма базира се на следећим поставкама:

- развој туризма мора бити заснован на природним предиспозицијама подручја Црне Траве, без угрожавања еколошки уравнотежене целине и квалитета природног предела уз максималну заштиту и унапређење основних природних туристичких ресурса од свих видова деградације;
- интегрисана туристичка понуда Црне Траве са Власинским језером, приоритетно заштитом и уређењем коридора (шетне стазе, бициклистичке стазе, жичара);
- развој целогодишње туристичко-рекреативне понуде у простору засноване на афирмацији нових туристичких потенцијала (већим укључивањем природних и културно-историјских вредности), уз функционалну интеграцију туристичких комплекса и пунктова сходно свом положају и значају;

- развој екстремних спортова (алпско скијање, скејтинг ће се остварити изградњом жичара и стаза – током зиме; mountain bike, планинарење и јахање изградњом адекватних стаза – током осталог периода године);
- државно стимулисање социјалних функција туризма, посебно запошљавања локалног становништва у туризму;
- обезбеђење подршке развоју туризма државним улагањима у изградњу саобраћајне, комуналне и јавно-социјалне инфраструктуре, као и стимулацијом комерцијалних инвеститора кроз фискалне, кредитне и друге олакшице и одговарајуће мере земљишне политике (посебно у погледу грађевинског земљишта);
- благовременом резервисању простора за нову туристичку понуду израдом одговарајуће планске, програмске и инвестиционо-техничке документације, прибављањем и уређењем земљишта за потребе развоја туризма.

Према природним и створеним туристичким ресурсима подручја и критеријумима тражње ширег круга туристичке и рекреативне клијентеле, понуда туристичког подручја засниваће се на следећим **доминантним видовима туризма**:

1. *планинском туризму и рекреацији* - на планинским секторима: Чемерник - Грамада-Острозуб и Плана преко Калне до Тумбе, са разноврсном целогодишњом понудом како у зимској сезони (скијање, сноу-борд, скијеринг, ски-сафари и др.), тако и у летњој сезони (планинарске и излетничке туре, јахање, планински бициклизам, параглајдинг, и др), уз сеоски, ловни, еколошки и друге видове селективног туризма;
2. *туризму, спорту и рекреацији и здравствено-рекреативном туризму на воденим површинама* - са летњом понудом на водоакумулацијама и рекама, уз планински, сеоски, риболовни, ловни и друге видове туризма – овај вид туризма једним делом ће се активирати уз интеграцију са развојем туристичких садржаја Власинског језера;
3. *транзитном туризму* - првенствено на пунктовима дуж државног пут II А реда бр 231 - Састав Реке, Брод, Црна Трава (са рецептивно-информативним пунктовима и етно-пунктовима) као веза са Власинским језером и даље према граници са Бугарском, и гребенско-панорамском туристичком коридору на павцу Чемерник – Грамада - Острозуб, уз функционалну интеграцију са туристичком понудом окружења;
4. *сеоском туризму* - са целогодишњом понудом, уз планински, еко и етно-туризам, ловни туризам, производњу еко-хране, етно-занатских производа и др, у близини туристичких и рекреативних комплекса, центара и места комерцијалне и друге понуде туризма.
5. *верски туризам* – као специфична врста туризма са посебним потенцијалима у насељу Брод у вези са манастир Св. Пантелејмон у Броду, са смештајним капацитетима и са целогодишњом понудом.

○ **Организација и уређење туристичких простора**

Садржаји туризма, рекреације и спорта на подручју општине Црна Трава биће зонирани и организовани у функционално интегрисаним предеоним целинама-зонама. Садржаји туристичке понуде у простору обухватиће туристичка места, комплексе и пунктове као и објекте у склопу посебне - туристичке инфраструктуре (туристичка жичара, излетничке и планинарске стазе, бициклистичке стазе, спорсткни терени и др.)

Полазећи од анализе природних (са становишта географског положаја, природних услова, пејсажних квалитета) и антропогених туристичких потенцијала (са становишта туристичке традиције, могућности смештаја, угоститељских капацитета, културно-историјског наслеђа, амбијенталних вредности насеља са традиционалним начином изградње и уређења простора и др.), као и основних туристичких тачака и коридора који омогућавају контакт са природним и предеоним целинама и насељима, издвојене су четири **предеоне целине/зоне** које, према одликама и међусобном прожимању, представљају сегменте специфичне туристичке понуде у простору општине, и то:

1. **Западна предеона целина** – обухвата простор западно од реке Власине. Са полазним местом Црна Трава и главним туристичким правцем Чемерник –

Гремада – Острозуб. Планом се предвиђа да туристички садржаји и понуде на овом правцу буду део интегралне понуде и везе Власинско језеро – Власотинце. У ову туристичку осовину развоја се у укључују, са својим специфичним предеоно-културолошким садржајма и насеља кроз која пролази (Млачиште, Бајинци, Јовановци па до Доброг Поља, које као насеље са појединим функцијама треба да обезбеди друге намене, сервисне, услужне, ... као допуна туристичкој понуди). Преко 80% површине западне предеоне целине је на висини од преко 1000 mnm, са изузетним вредностима лепоте предела.

2. **Централана предеона целина** – са планином Плана као централним мотивом, обухвата простор источно од реке Власина до насеља Дарковце на северу и насеља Преслап на истоку. Насеље Златанци је планирано као насеље са специфичним функцијама, односно центар ове туристичке целине. Надморска висина је преко 1000 метара, са највишим врхом општине Орловац 1707м. Јужни део ове предеоне целине је део проглашеног подручја изузетних одлика Власина.
3. **Северна предеона целина** – северни део општине са Састав Реком као централним насељем за информације и сервис. Потпуну афирмацију овај простор ће имати реализацијом акумулације Свође уз контролисане режиме коришћења у складу са зонама санитарне заштите.
4. **Источна предеона целина** – обухвата простор КО Кална, Преслап и Градска. Специфичани предели под шумама, са теренима великог нагиба и успона, пространства ливада и пашњака, условили су планирање посебних видова туризма (планинарења, брдско пешачење, параглајдинг и други екстремни спортови...), са најмање потребних улагања у туристичку инфраструктуру. Подручје Тумба, је коначно одредиште ове предеоне целине.

Најзначајнији постојећа и планирана **туристичка места, комплекси и пунктови** на територији општине Црна Трава јесу:

- Црна Трава;
- Гребенско-панорамском туристички коридор: Чемерник – Гремада - Острозуб;
- планински комплекс Плана; и
- значајнија туристичка насеља:
 - Општински центар **Црна Трава** - развијаће се уз интеграцију са бројним туристичким ресурсима и природним и културним вредностима у непосредном окружењу (укуључујући и Власинско језеро) и појединачним мањим подпланинским и планинским насељима и представљаће атрактиван туристички пункт културолошког туризма, са капацитетима домаћинског туризма;
 - **Брод** - који ће се, по завршетку изградње етно објеката и активирању малих водоакумулација, као и реконструкцији цркве и старе школе развијати као један од атрактивних пунктова на путу ка Црној Трави;
 - **Криви Дел**, који ће се развијати као туристичко насеље ослоњено на понуду водоакумулације Свође са подбранским комплексом;
 - **Златанце, Бајинци, Млачиште, Јовановци и Чука** који ће се развијати у атрактивне пунктове еколошког, етно и руралног туризма у склопу предеоних целина запад и центар;
 - новоформирани пунктови на реперним местима коридора **Чемерник – Гремада - Острозуб**: Павлова Гремада, Доњи Дел, Вучија рупа, - ови пунктови ће бити места за нову изградњу туристичких комплекса, са смештајним капацитетима, угоститељством, сервисима, спортско рекреативним садржајима, услугама.... у зависности од капацитета и значаја.
 - **Састав Реке, Градска и Рупље**, који ће у првом реду развијати транзитне туристичке садржаје на државним путевима Р122, Р122б и Р240;
 - **пунктови** Острозуб, Шанци, Орловац-Станикин крст, Вртоп и Тумба, који ће представљати туристичке пунктове еколошког туризма, без планиране изградње на овим просторима, осим планинарских домова и објеката у функцији ловишта. На овим пунктовима пожељно је уређење појединих

простора излетничким мобилијаром (клубе, столови, канте за отпадке, ...).

Предуслов за развој, односно активирање туристичких целина и комплекса јесте њихова функцијска интеграција, у складу са положајем и значајем. То подразумева развој специфичне туристичке понуде и њено обједињавање, формирањем комбинованих туристичких токова и побољшањем квалитета саобраћајних веза. Повећање саобраћајне доступности, повезивање и интегрисање туристичке понуде омогућиће:

- изградња смештајних капацитета, комуналне опреме и јавних садржаја, у првом реду у Црној Трави, а затим према приоритетима и развоју саобраћајне инфраструктуре;
- одржавање путева и изградња пратећих садржаја на путним правцима, и то: пута II реда Р122 долином Власине, пута II реда Р1226 од Састав Река до Преслапа према југу, и пута II реда Р240 од Црне Траве према Лесковцу; и
- изградња појединих краћих деоница, и целих локалних путних праваца (дефинисаних у поглављу I 6.1 Саобраћајна инфраструктура).
- активирањем потенцијалних алпских скијалишта-ски стадиона на северним падинама Чемерника, Грамаде и Планае (уз нордијско и турно скијање, као и летњу рекреацију - јахање, планински бициклизам, планинарење, излете и др.)
- изградња аеродрома Скела
- употпуњавање опреме и стаза за брдски бициклизам
- побољшање атрактивности општине као труристичке дестинације (значајне туристичке манифестације су сабор печалбара и неимара, Сабор на Тумби и Сабор на Чобанцу): валоризација и промоција специфичности, препознатљивих за старне туристе. Посебне мере и улагања остварити у промоцију еко и етно сеоског туризма;
- унапређење образовања, подизање квалитета услуга, гостољубивост, знање старних језика, развој различитих сервиса и сл;
- пружање одговарајућих погодности инвеститорима: посебно повратницима да улажу у туристичке објекте (планинарске домове, спорт и рекреацију, угоститељске објекте и сл.) и друге туристичке центре;
- унапређење туристичке привреде: преко регионалних туристичких организација наступање у циљу инвестирања у побољшање атрактивности Власине, планине Чемерник и сл.

Полазећи од потенцијала општине Црна Трава, захтева селективног туризма заснованог на квалитету понуде и стратешких одређења развоја туризма, оквиран капацитет свих видова смештаја на подручју Општине у првој фази реализације планских решења до 2014. године, био би око 1400 лежаја, са резервом за зону север, која ће реалне потенцијале остваривати тек изградњом акумулације Свође (таб. 14).

Табела 14. Оптимални капацитет по целинама и видовима смештаја општине, 2014.

Врста капацитета	Целине				Укупно
	Запад	Центар	Север	Исток	
Хотели	500	-	100	-	600
Апартмани	150	50	70	40	310
Мотели	40	30	-	-	60
Домаћинства и викендице	150	100	100	70	420
Укупно	840	180	270	110	1400

У односу на постојеће стање, предвиђа се реконструкција (само хотел у Црној Трави) и изградња основних туристичких капацитета (хотела у Црној Трави и апартмана високе категорије), објеката домаћинства (породични пансиони уз стављање одређеног броја викендица у функцију туризма), као и изградња нових смештајних капацитета у туристичким селима и пунктовима.

Дугорочно, уколико се докаже оправданост, смештајни капацитети се могу повећати до 50% у односу на оптималне капацитете по целинама и видовима смештаја из претходне табеле, што би укупно износило око 2800 лежаја.

Неопходна је квалитативна изградња и опремање смештајних капацитета (одмаралишта, домаћинства и викендица), ради њиховог реструктурирања и категоризације према следећим смерницама за:

- домаћинства у општинском центру - реализација мањих хотела, породичних пансиона и луксузних вила уклопљених у пејзаж и зеленило, и/или подизање квалитета постојећих изграђених структура;
- викендице - ограничавање изградње ван грађевинских реона, усмеравање градње у насеља у руралном залеђу, као и стављање одређеног броја викендица у функцију туризма;
- одмаралишта - комерцијално хотелијерство;
- домаћинства у руралном залеђу - ревитализација у нове туристичке структуре и изградња нових смештајних капацитета у оквиру аутентичних туристичких села заснованих на традицији локалних кућа, уз обезбеђење добре комуникације са Црном Травом, односно припадајућем центру заједнице насеља.

Етно села треба организовати у типичној локалној форми појединачних објеката, поштујући традиционалну аутохтону архитектуру и специфичности локалне типологије. Село треба да буде и одговарајуће урбанистички уређено, са планским подизањем појединачних објеката и уређењем урбане средине, тргова, путева, и сл. Величине села димензионисати на максимум 50 туриста, смештених у појединачне објекте, при чему величина појединачног објекта не треба да иступа из архитектонског узорка. Код уређења етно села од суштинског значаја је надовезивање на начина живота у прошлости, односно од убедљивости имитирања тог живота. Део сеоског становништва, треба активно да буде укључено у функционисање етно села. Етно села се могу организовати на целој територији општине где постоје услови за њихово формирање и заинтересовани.

6. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНИМ ИНФРАСТРУКТУРНИМ МРЕЖАМА

6.1. САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

○ **Ваздушни саобраћај**

Планирани објекат и полетно-слетна стаза које треба изградити су у функцији туристичког центра на Власини али и понуде општине Црна Трава. Аеродром са хелиодромом лоциран је на потезу Кула-Скела, јужно од Црне Траве. Аеродром је за потребе авио-такси службе, панорамских летова, за ватрогасну службу у случају шумских пожара, амбулалантне и ургентне службе и за друге потребе. Изградња аеродрома је у перспективи, док хелиодром треба изградити као прву фазу још у овом планском хоризонту. Ослонац ваздушном промету су аеродроми у Нишу и мали аеродроми у Лесковцу и Батлави. Аеродром ја на 20 ha, са полетно-слетним зонама и ваздушном зоном заштите. Аеродром функционише у режиму „по најави“.

○ **Жичани (кабловски) саобраћај**

На простору општине Црна Трава планирају се две жичаре и то на југу територије којом иначе проградирани садржаји из туристичке понуде Власинског језера и његове околине.

- Жичара „Павлова грамада“ почиње из Црне Траве, у подножју Чуке, са леве обале реке Чемерчице. Потребно је изградити плато са приступним путем и објекте са пратећим услугама. Крајња тачка је на заравни Павлове грамаде на којој се формира плато са одмориштем и паркиралиштем на путу Л-110. Са овог пункта

могуће је прићи локалитетима Доњи дел, Млачишке механе долина реке Чемерчице и др.

- Жичара Попадијсци-Плана и Грознатовци-Плана (почетак је на територији суседне општине Сурдулица). То су две жичаре са заједничком крајњом тачком на Плани. Жичара је у функцији планираних скијашких и нордијских стаза на падинама Плана испод Вртопа. На почетној тачки изградити плато са приступним путем, паркиралиштем и осталим објектима са пратећим услугама. Крајња тачка на Плани је у близини одморишта Станикин крст где почињу обронци са богатим налазиштима дивље боровнице.
- Капацитете жичара пројектовати за 1000-1200 корисника на час. Жичаре не би смеле да се користе само у сезони зимских спортова већ током целе године у функцији излетничког туризма, пешачких и планинарских тура. Са ових тачака се могу организовати обилазне туре. Крајње тачке жичара су и на видиковцима, местима са којих се пружа поглед на територију Црне Траве и Власинског језера и околне удаљене висове и врхове.
- уколико се покаже потреба за изградњом жичара на другим локацијама, оне морају да буду у саставу планираних туристичких комплекса.

○ **Друмски саобраћај**

Државни путеви се задржавају на постојећим трасама уз неопходне мере за повећањем нивоа услуга и заштите трупа пута. Падине се морају осигурати од одрона применом решења која ће се обрађивати кроз израду техничке документације и бирати од случаја до случаја и од локације до локације (жичане мреже, анкеровање, израда потпорних и обложних зидова применом што је могуће више природних материјала (камен, габиони)). Потребно је на 1000-1200 m одредити проширења коловоза за принудно заустављање возила, а обавезно поред природних извора питке воде или објеката од интереса поред пута. Објекте за прихват површинских вода и њихово пропуштање испод трупа проверити по капацитету и функционалности и интервенисати према решењима која ће дати техничка документација.

- **Државни пут II А реда бр 231** (бивши Р-122) ће и у наредном периоду представљати комуникациону осовину којом ће се повезивати две најважније одреднице за општину Црна Трава: Лесковац као центар од националног значаја и подручје Власинског језера као заштићеног природног добра до државног пута II Б реда бр. 40 (бивши М-1.13). Потребна је рехабилитација коловоза (од Свођа до Црне Траве) уз проширивање коловоза у кривинама и повећање дужина прегледности отварањем берми. У реону планиране акумулације „Свође“ биће потребно измештање трасе овог пута. Приликом израде техничке документације за потребе изградње акумулације упоредо са њом мора се изради и техничка документација за измештање трасе државног пута II А реда бр 231. Пут се мора изградити пре почетка главних радова на акумулацији. Стара траса ће се користити за потребе градилишта. Око насеља Црна Трава планира се изградња обилазног правца (транзита) на траси државног пута са прикључком на државни пут у приближно km 27+232 односно у приближно km 30+978.
- За **државни пут II А реда бр 232, (бивши R-240) и Државни пут II Б реда бр 439, (бивши R-1226)** потребно је изградити коловоз са асфалтом на деоницама без асфалта и извршити рехабилитацију асфалтног коловоза уз примену осталих мера као у претходном ставу.

Општински путеви захтевају обимне интервенције како на постојећим тако и на новим правцима.

Постојеће правце осавременити асфалтним коловозом уз потребне интервенције на реконструкцији појединих деоница, које се у постојећем стању не могу прилагодити савременим захтевима, а деонице које се не могу прихватљим техничко-економским мерама реконструисати, поставити на нове трасе уз претходно израђену анализу и документацију. Применити одговарајуће мере заштите трупа пута и коловоза од утицаја нестабилних косина и воде.

Посебно занимљиви правци које треба у првој фази реконструисати су пут Л-2 и Л-19 до Преслапа преко Орловца и Станикиног крста, Л-1 до Радовинаца и Дрндара и археолошког налазишта код Тескова и Л-6 у оквиру предела реке Чемернице. У другој фази реконструисати и остале општинске путеве, с тим што приоритет могу добити и други путни правци, уколико се поједини предели или махале уреде за значајнију производњу или пријем гостију.

Ради боље повезаности насеља и приступачности појединих локација и предела од значаја за развој општине потребно је утврдити трасе нових општинских путева. Трасе предложених праваца планом се дају као усмеравајуће трасе, док ће се коначне трасе утврдити претходном анализом варијанти, израдом инжењерско-геолошких студија и идејних пројеката за прихваћене варијанте. Предложени правци општинских путева према приоритету су:

Први приоритет представљају путеви који ће се усклађивати са развојем туристичког комплекса *Власинско језеро*:

- Л-101 Тесково-Поломска чука-Мали врх-Драјинци(Сурдулица) - државни пут I Б реда бр. 40, око 4,5 km на територији општине Црна Трава, који повезује државни пут II А реда бр 231 (у наставку, преко реке Власине, је аеродром Скела) са скијалиштима испод Вртопа
- Л-102 Орловац (Станикин крст)-Вртоп-Мали врх-Власина рид(Сурдулица), око 5,0 km на територији општине Црна Трава; повезује планирану жичару и скијалишта „Вртоп“ са туристичким садржајима око Вјасинског језера (резиденцијална зона и ВласинаСтојковићева)
- Л-103 Диминци-Скела (аеродром-хелипорт у првој фази- *Скела*) око 3,2 km;
- Л-109 представља гребенску трасу од Власотинца до Власинског језера, преко Јастребца, Острузуба, Зеленичја, Доњег дела и Чемерника. Траса је позната и под популарним називом „Власинска трансверзала“. Дужина деонице на територији општине Црна трава 13,1 km.
- Л-110 представља наставак „Власинске трансверзале“: Павлова грамада-Чемерник (Шанци)-Власинска Округлица (Сурдулица), око 6,5 km на територији општине Црна Трава; повезује туристичку зону Власина Рид и Власина Округлица са жичаром „Павлова грамада“ и видиковцима на Малом Чемернику (наставак
- Л-116 гребеном Чемерника на релацији државни пут II А реда бр 232 (Вирчине)-Млачишке Механе (Л-7). То је у ствари стара траса пута којом се Црна Трава, преко Предејана снабдевала. Пут је интересант на деоници кроз Млачишке Механе. На овој траси и сада се могу видети остаци калдрме. Требало би целу деоницу кроз Механе реконструисати са калдрмом као коловозом а старе махале обновити и уврстити у туристичку понуду као део аутентичне архитектуре и амбијента. Локалитет би се морао наћи и на трасама планинарских и бициклических стаза.
- Л-117 Чемерник (Шанци)-Павловци-Власина Рид(Сурдулица), око 3,5 km на територији општине Црна Трава; повезује туристичку зону Власина Рид са аеродромом „Скела“, предео реке Чемерчице и Мали Чемерник
- Л-118 Прочоловци (Л-6)-Дојчинова махала - државни пут II А реда бр 231, око 2,0 km на територији општине Црна Трава; пут повезује предео природе реке Чемерчице са планираним аеродромом (хелиодром у првој фази) Скела и посредно језеро.

Други приоритет су правци:

- Л-104 Тодоровци-Плана (Раскрсје)-Попов рид-Градска у дужини од око 12,3 km што би уз пут Црна Трава-Преслап била друга попречна веза путева државни пут II А реда бр 231 и државни пут II Б реда бр 439.
- Л-105 Станикин крст (Л-19)-Плана (Раскрсје)-Рудина-Кокарци-Пачукови (Л-11), око 9,4 km
- Л-106 Државни пут II А реда бр 231- Каракаши-Џокини-Терзијини-Дарковце-Антунови-Попов Рид (Л-104) око 14,2 km

- Л-106а Дарковце-Ржењаци-Попов Рид, око 6,6 km
- Л-106б Кокарци (Л-105)-Пецари-Џокини, око 3,1 km
- Л-107а Тегошница-Криви Дел, око 3,7 km
- Л-107б Криви Дел-Јабуковик (Јасиков рид), око 6,8 km
- Л-107 Јабуковик (Јасиков Рид)-Тумба-Кална (Дајин Дел)-Самар-Ракита, око 10,7 km на територији општине Црна Трава
- Л-108 Кална-Дајин Дел(Л-107), око 3,4 km
- Л-111 Вучја рупа-Брод, око 4,0 km
- Л-112 Добро Поље-Горње Гарел(Л-113), око 3,0 km
- Л-113 Острозуб(Л-109)-Горње Гарел(Л-14), око 6,6 km
- Л-114 Острозуб(Л-109)-Острозуб-Јасика(Л-10), око 8,3 km
- Л-115 Млачиште-Валниште-Чемерник(Шанци), око 7,7 km

Изградњу општинских путева усмерити у два правца: формулисати профил и коловозну конструкцију потребама савремених превозних средстава (и аутобуса) и то за оне правце и дестинације које употпуњују или представљају најатрактивнији производ Црне Траве. Ти потенцијални правци су они правци који се налазе у првом приоритету. Пошто су то углавном гребенске трасе претпоставка је да ће труп формирати у повољном терену са релативно једноставним решавањем одводњавања и осигурања трупа. На одмориштима, видиковцима, мотелима и другим локалитетима формирање паркиралишта и сервисних радионица обавезно прати и одговарајући систем за прихват атмосферских вода у сепараторе а тек након тога могуће је њихово испуштање у природне реципијенте. Путеве опремити успутним наизменичним проширењима за принудно заустављање возила на растојају од по 500-750 m узимајући у обзир облике терена и прегледност пута.

На осталим правцима активности усмерити ка проширењу профила, онолико колико то локални услови дозвољавају, водећи рачуна да се у већој мери не поремети стабилност падина како би се избегли каснији трошкови одржавања (узимијаћи у обзир стање буџета општине и чињеницу да ће проћи доста времена од почетка прилива средстава). Ови правци могу остати и неасфалтирани, са коловозом од насутог, каменог, материјала али се морају максимално заштити од дејства површинске воде и кроз радове редовног одржавања равнати. Путеви се могу уврстити и у пешачке и бицикличке руте обзиром да се очекује само спорадичан дневни саобраћај.

○ Бициклички и пешачки саобраћај

Кретање пешака у насељеним местима одвија се по посебно уређеним површинама у попречном профилу саобраћајница, у виду издигнутих тротоара. О овоме се мора водити рачуна код израде нових урбанистичких планова и пројеката реконструкције или изградње нових насељских саобраћајница да се тротоари планирају и пројектују. Распоред и ширина тротоара дефинисаће се конкретним планским документом и пројектом.

Насеља Црна Трава и Ливађе потребно је такође повезати пешачком комуникацијом.

Посебна тема је кретање пешака и бициклиста у спортско-рекреативне и такмичарске сврхе који су у Црној Трави препознати као једна од перспективних активности.

Подручје Црне Траве је део међународног бицикличког коридора EUROVELO BIKE ROUTE No 11 на **правцу државног пута II А реда бр 231**(интересантна је и траса „Власинске трансверзале“). На подручју општине могу се издвојити предели и терени који имају све предуслове да се опреме потребном инфраструктуром која би подразумевала обележавање стаза, њихово укључивање у ГПС и категоризацију. Стазе се формирају по постојећим локалним и некатегорисаним путевима а моги и по државним путевима за такмичења државног и међународног ранга. Тада се пријављују по предвиђеној процедури управљачу јавног пута за добијање сагласности. На одмориштима, видиковцима и другим локацијама предвидети и могућност давања услуга за ову категорију гостију. На побројаним местима могуће је предвидети и смештај за уживаоце ових рекреативних активности.

У Црној Трави је могуће отворити и добро опремљен сервис и продавницу са планинарском и бициклистичком опремом. Као носиоц посла око одабира стаза њиховог обележавања и уцртавања у карте и увођење у ГПС навигацију је ПБД Орловац.

○ **Јавни превоз**

Јавни превоз у обиму какав је сада задовољава тренутне потребе, уз примедбу да је недовољна покривеност територије велики недостатак.

Развојем посебних али и укупних привредних активности јавиће се повећан захтев за превозом како домаћег становништва тако и гостију, посебно код организованог доласка туриста. У случају организованих путовања гости се најчешће превозе до жељене, и уговорене, дестинације што је саставни део понуде и аранжмана. Они најчешће немају потребе за коришћењем јавног превоза. За јавни превоз су интересантни они гости који ће долазити неорганизовано, у приватној режији, а њихов број се не сме занемарити јер уколико јавни превоз изостане то може имати негативне последице. Из тог разлога указује се потреба за урганизовањем кружних тура на које могу поред пансионских гостију рачунати и гости који су на пешачким, обилазним турама па чак и бициклистичким.

Ти потенцијални правци су Црна Трава-Доњи дел-Рупље-Млацишке Механе-Доњи дел-Црна Трава, Црна Трава-Станикин крст-Преслап-Кална-Градска-Састав Река-Црна Трава и Власинско језеро-Црна Трава-Горње Гаре-Острозуб-Доњи дел-Власинско језеро. Као превозно средство може се корисити минибус или комби возло које је окретније а задовољава у погледу комфора. На овим правцима (или у непосредној близини) се налазе скоро сви најперспективнији локалитети од интереса за понуду општине.

Успутна стајалишта морају бити на терену прописано сигналисана, а у све туристичке карте уцртана. Стајалишта се опремају мобилијаром (заклоном од кише и ветробранима и клупама за седење) са препоруком да буду типска и изграђена од природних материјала са елементима традиционалног стила.

6.2. ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

У складу са Просторним планом Републике Србије, водопривредни системи на овом делу слива Власине уклапају се у два велика система: (1) Власински подсистем Доње-Јужноморавског регионалног система за снабдевање водом насеља; (2) Јужноморавски речни систем за уређење, коришћење и заштиту вода.

Оптималну дугорочну оријентацију **снабдевања водом** становништва представља изградња рационалних регионалних и међурегионалних водоводних система у које би били интегрисани и постојећи водоводни системи. Ови системи треба на складан начин да допуне недостајуће количине вода са локалних изворишта и повећају укупну сигурност рада система.

Систем за снабдевање водом насеља у општини Црна Трава је у оквиру Власинског подсистема водоснабдевања. Власински подсистем се ослања на подземне воде и вишенаменске акумулације на реци Власини и део је Доње-Јужноморавског регионалног система. Изворишта висококвалитетне воде налазе се на целој површини овог подручја.

У Водопривредној основи РС рачунато је са високим нормама потрошње (брuto 600 L/корисник на дан), да би се располагало са извесном резервом при избору и резервисању изворишта - због неизвесности око могућности реализације неких изворишта подземних и површинских вода и тешкоћа у процени њихових стварних капацитета. У међувремену је у свету начињен велики заокрет у домену планирања специфичних потрошњи, јер је рационализација потрошње воде постала један од најважнијих стратешких циљева. Тежи се (и успева!) да се и у великим градовима специфична потрошња смањи на само око 250 L/кор. на дан. Према Просторном плану Републике Србије (2010.) просечна специфична потрошња у Србији је око 330 L/кор. на

дан, док се у градовима пење на преко 400 L/кор. на дан, због великих губитака у мрежи (просечно преко 35%, при чему се у неким насељима пење и на 50%) и нерационалне потрошње због неекономске цене воде. У ППРС је дата и оријентација да се специфична потрошња у водоводима насеља постепено доведе у оквир од око 250 L/кор. на дан. Пошто су изворишта у општини Црна Трава доста јасно одређена, уз предузимање мера рационализације потрошње и смањење губитака усваја се просечна специфична потрошња од 300 L/кор. на дан, за сва насеља. То је реална специфична потрошња – у условима рационализације - а иста је и у селима, због потреба стоке и прераде млека у мањим сеоским газдинствима. Изузетак су већа газдинства са сточним фармама, са већим бројем грла стоке, која се третирају као посебни потрошачи и за које се посебно рачуна потрошња, на бази реалних захтева, као у случају нових индустријских капацитета, за које се потрошња рачуна на основу усвојене производне технологије.

На основу броја становника, прикључености на водоводне системе и норми потрошње одређене су укупне потребе становништва за пијаћом водом. На основу анализе будућег стања и развоја потреба у прошлости одређене су потребе прехранбене индустрије и туризма за висококвалитетном водом. Приказ свих ових потреба дат је у табели (потребе за водом (2021. год.)

Табела 15: Потребне за водом високог квалитета и за технолошке потребе 2021 ($10^6 \text{ m}^3/\text{год.}$)

Општина	Вода високог квалитета за снабдевања насеља	Вода високог квалитета за сточне фарме и прехранбenu производњу	Индустрија – вода за технолошке потребе	Укупно $10^6 \text{ m}^3/\text{год.}$
Црна Трава	0,25	0,25	0,3	0,8

Напомена: * "индустрија" - подразумевају се потребе за квалитетним водама за технолошке потребе (водама нешто нижег квалитета у односу на воде за пиће), које је потребно обезбедити за снабдевање индустрије водом. Та вода се обезбеђује захватањем непосредно из водотока.

Општина Црна Трава има више могућности да допуни недостајуће количине вода са локалних изворишта:

- да се гравитационо снабдева водом из система Власина Рид,
- да користи постојеће изворе из тзв. Северног сабирног система Власинског језера.
- да користи мале акумулације на погодним локацијама на рекама чеоног слива, које се сада локацијски не прецизирају, али се могу градити на свим водотоцима на којима постоји сагласност Завода за заштиту природе Србије.

У брдско-планинским селима – планира се обнова и побољшање поузданости водовода, спајањем у јединствену целину више мањих групних система, изградњом већих резервоара који обезбеђују хидрауличку стабилност групних система (висинске зоне, контра резервоари на крајевима система, итд) и смањивањем великих губитака у мрежи.

Каналисање и пречишћавање отпадних вода предвиђа се интегралном заштитом вода, која подразумева примену технолошких, водопривредних и организационо-економских мера заштите. Технолошке мере подразумевају пречишћавање отпадних вода у ППОВ у општинском центру Црна Трава, са механичким и биолошким пречишћавањем у првој фази, и предвиђањем могућности да се касније догради и терцијарна фаза пречишћавања отпадних вода, чиме се обезбеђује пречишћавање до највишег нивоа, оног које омогућава упуштање у реципијенте I класе квалитета. У ППОВ ће се увести отпадне воде Црне Траве и приградских насеља повезаних на групне канализационе системе. Производна предузећа морају да реализују своја комплетна ППОВ – ако отпадне воде упуштају директно у водотоке, или предтретмане – ако се прикључују на градску канализацију. Предтретманом се отпадне воде из технолошких процеса пречишћавају до стања да смеју да буду упуштене у градску

канализацију и упућене према ППОВ. Морају се уклонити све опасне материје, посебно оне које би својим токсичним деловањем ометале рад биоаерационог дела ППОВ. Канализација насеља ће се обављати по принципима сепарационих система, са раздвојеним системима за отпадне воде насеља и атмосферске воде. Предвиђа се повећање обухвата насеља на више од 90%. Атмосферске отпадне воде које неће бити обухваћене јединственим канализационим системом, уводиће се отвореним каналима (ригола) у локалне реципијенте. Загађене атмосферске воде са државних и локалних путева, у ужој зони санитарне заштите, пре упуштања у водоток, пречишћаваће се са сепаратним системом до нивоа потребног за очување прописане I класе бонитета реципијента.

Санитација сеоских насеља, која не могу да буду обухваћена малим групним системима са ППОВ, посебно у планинским подручјима (код дисперзованих и неприступачних насеља) обављаће се по принципима руралне санитације - са одвођењем отпадних вода у индивидуалне или групне водонепропусне објекте и комбинацију са секундарним билошким пречишћавањем, уз оперативну организацију даљег поступка са отпадним водама, односно, уклањања и коришћења у пољопривреди на санитарно безбедан начин, како не би дошло до загађења површинских и подземних вода. У случају реализације нових сточних фарми, морају се обезбедити услови да се отпадне воде (осока), стајско ђубре и отпадне воде сакупљају у вододрживим резервоарима и прерађују у ђубриво за пољопривреду, тако да не могу да доспеју у површинске воде.

Поред акумулација Власинско језеро и будуће акумулације Свође могу се као изворишта користити и **мање акумулације** на водотоцима у чеоном делу слива. Пошто неки од тих водотока имају уникатну еколошку, хидрографску или пејзажну вредност, те се са њима дугорочно рачуна као са подручјима на која ће се проширити неки вид заштите, у складу са међународном обавезом Србије да прошири обухват подручја под разним видовима еколошких заштита, мале акумулације се могу градити само на оним водотоцима у чеоним деловима слива Власине и Рупске реке уколико се добије писмена сагласност Завода за заштиту природе. У том случају се мора обезбедити испуштање прописаног гарантованог еколошког протока, који је различит у топлом и хладном делу године (по методологији ГЕП² која је дефинисана у Србији), који обезбеђује несметано очување биодиверзитета на низводном делу тока. Ти водозахвати за еколошке протоке треба да буду тако диспозиционо решени да омогуће да се захтевани протоци аутоматски захватају и испуштају у прописаној количини.

Акумулације су, као извориште за водоснабдевање, посебно повољне на оним брдско-планинским локацијама, чији се сливови због слабе настањености и мале привредне активности могу релативно лако штитити. Такође је њихова предност то што често омогућавају гравитациони транспорт воде до корисника, лакшу регенерација изворишта у случају загађења, као и вишенаменско коришћење, односно претварање овог неравномерно распоређеног ресурса у управљиве резерве воде. Ограничавајући фактор може да буде процес еутрофикације акумулације, загађење са слива, често релативно велико одстојање од корисника, заузимање простора другим корисницима, а одређени недостатак је и релативно мала могућност етапне изградње и ангажовање великих финансијских средстава за изградњу.

За Црну Траву, пошто се налазе у зони изворишта водоснабдевања, поред предвиђеног биолошког пречишћавања треба имати у виду и могућност додатног уклањања фосфора и азота, у циљу заштите акумулације Свође од еутрофикације.

Код акумулација чија је првенствена намена енергетско коришћење вода, потребно је рационално уклопити њихов рад у општи водни режим и спречити (ублажити) негативне ефекте како на непосредним низводним деловима и приобаљу, тако и на

² Видети одговарајуће поглавље у "Грађевински календар", 2003.

низводном речном току. У погледу заштите квалитета акумулисаних вода и заштите од наноса важи исти ниво обезбеђености као за претходну групу.

Поред ових основних намена, све акумулације се користе и за друге потребе (рибарство, спорт, туризам, рекреација, итд.).

У циљу безбедности низводног становништва и добара потребно је успоставити одговарајуће системе за: праћење понашања брана у циљу предупређења рушења ових објеката, обавештавање и узбуђивање уз претходну анализу домена могућег утицаја акумулисаних вода при инцидентним ситуацијама, праћење количине и квалитета испуштаних вода из акумулације и истих параметара у самој акумулацији.

У наредној табели приказана је акумулација „Свође“ за коју се планским документима (ППРС, Водопривредна основа Србије) предвиђа да ће бити потребна њена реализација, па је тај простор резервисан за ту намену. У случају да дође до убрзаног привредног развоја оцењује се да би могле бити изграђене акумулације и на реци Чемерници.

Табела 16: Акумулације веће од 10 милиона m^3 планиране за изградњу до 2021. год.

Река	Општина	Оријентациони профил бране	Ориј. F (km^2)	Qsr (m^3/s)	Основне намене
Власина	Црна Трава	Свође	349	3,9	Водоснабдевање, одбрана од поплава, повећање малих вода, енергетика,

Ретензије. За потребе уређења водних режима, коришћење и заштиту вода - на подручју општине се могу градити и ретензије, као објекти на водотоцима или долинским деловима, који се контролисано пуне и празне. Њихови основни задаци могу бити:

- прихватање и акумулирање великих киша са саобраћајница и критичних сливних површина, као вид пасивне одбране од поплава. Заштита и очување водотока и акумулација од загађења са неких угрожених подручја.
- прихватање и акумулирање отпадних вода у случају акцидента на постројењу за пречишћавање отпадних вода;
- акумулирање вода за технолошке потребе;
- прихватање и акумулирање пречишћених вода (тада ретензија делује као лагуна за завршетак процеса биолошког пречишћавања).

6.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

○ Концепција развоја електроенергетске инфраструктуре

Електроенергетска инфраструктура се мора развијати сразмерно очекиваном порасту потрошње и снаге електричне енергије, потребама за побољшање сигурности и квалитета напајања потрошача, као и за модернизацијом уградњом технолошки савременије опреме у циљу стварања услова за даљински надзор и управљање.

Сагласно наведеном, планирање електродистрибутивне мреже треба вршити уз примену критеријума из техничке препоруке бр.14а Електродистрибуције Србије. „Планови развоја и основна концепција решења за планирање електродистрибутивне мреже“.

Очекивани раст потрошње и снаге електричне енергије на планском подручју је просечних 3 до 5% годишње и мањи у ванградском подручју а већи у градској и приградској зони.

Да би се задовољиле очекиване потребе за електричном енергијом и снагом потребно је обезбедити недостајуће електроенергетске капацитете, изградњом нових и реконструкцијом постојећих у циљу повећања снаге на свим напонским нивоима заступљеним на планском подручју.

Очекивани недостатак електричне енергије и снаге може се спречити изградњом нових електроенергетских објеката и то:

- на средњем напону 10 kV изградњом нових ТС 10/0,4 kV и повећањем снаге постојећих ТС заменом трансформатора већим до нивоа пројектоване снаге ТС као и изградњом обновљивих извора на напонском нивоу 10 kV и 1 kV .
- На напонском нивоу 35 kV проблем ће се отклонити изградњом нове ТС 35/10 kV снаге 1x4 MVA која ће служити за напајање електричном енергијом потрошача у општини Црна Трава као и суседних општина и реконструкцијом ТС 35/10 kV у Јабуковику.

Недовољна сигурност напајања потрошача електричном енергијом се може елиминисати изградњом нових напојних водова 10 kV као резерве и обезбеђења двостраног напајања истих.

За ТС 35/10 kV предвиђене за изградњу као и постојеће, нужно је обезбедити двострано напајање изградњом нових 35 kV далековода.

Неодговарајући квалитет напајања потрошача електричном енергијом се може побољшати заменом дотрајалих електроенергетских објеката, заменом неодговарајућег пресека проводника С.Н. и Н.Н. мреже, као и растерећењем преоптерећених водова и ТС изградњом нових или реконструкцијом уз повећање снаге постојећих.

Посебно ограничење код изградње електроенергетске инфраструктуре је заштита животне средине (земљишта и становништва) као и предузимање мера за санирање негативних последица.

○ **Електроенергетски објекти 110kV**

На планском подручју не постоје објекти овог напонског нивоа. До краја планског периода се не предвиђа њихова изградња.

○ **Електроенергетски објекти 35kV**

Средњенапонски ниво 35kV је у функцији преносног нивоа на целом подручју Власине укључујући и територију општине Црна Трава. Поред постојеће ТС 35/10kV „Промаја“ треба изградити још једну ТС снаге 1x4 MVA која ће служити за напајање потрошача електричном енергијом како на конзуму Црне Траве тако и на суседном подручју Сурдулице.

Могућа локација будуће ТС 35/10kV је један од потенцијалних центара потрошње електричне енергије на територији општине Сурдулица (Власина Округлица, Власина Рид и Власина Стојковићева).

Нову ТС 35/10kV треба повезати у прстен изградњом 35kV далековода из правца постојећих ТС у зони Сурдулице, чиме се обезбеђује двострано напајање и повећава безбедност напајања.

Планирана је и изградња ДВ 35 kV од ТС 110/35/10 kV „Власотинце“ преко Свођа до ТС 35/10 kV у Састав Река (Јабуковик) и ДВ 35 kV од ТС35/10 kV Црна Трава до ТС 35/10 kV у Састав Река (Јабуковик). Постојећу ТС 35/10 kV у Састав Река (Јабуковик) је неопходно реконструисати и укључити у постојећи и планирани систем ЕД мреже.

○ **Електроенергетски објекти 10kV**

Из ТС 35/10kV одговарајућим 10kV далеководима напајају се ТС 10/0.4kV, углавном мањих снага.

Мрежа 10kV не обезбеђује сигурност, квалитет напајања потрошње електричном енергије, па је неопходно предузети следеће:

- Потребно је елиминисати слабе тачке у истој заменом дотрајалих стубова уз повећање недовољног пресека проводника
- Изградити нове и реконструисати постојеће ТС у циљу повећања снаге
- Изградити нове 10kV водове за напајање планираних ТС 10/0,4kV , као и у циљу обезбеђења двостраног напајања за постојеће и планиране ТС 10/0,4kV .

У градској зони Црне Траве напојне 10kV водове треба градити као кабловске, кабловима типа ХНЕ49А одговарајућег пресека или сличним. У ванградском подручју далеководе треба градити на бетонским стубовима, по могућству са кабловским 10kV

снопом типа ХНЕ48/О-А 3х(1х50)+50 mm² а у зонама у мањој мери угроженим растињем – са АИџ водовима 3х50 mm².

Табела 17: Планиране Т.С. за реконструкцију и изградњу на планском подручју

Ред.број	Назив Т.С.	Напонски ниво kV	Снага ТС	напомена
1.	ЦРНА ТРАВА	35/10 kV	1X4MVA	Реконструише се на 2x4MVA
2.	ЕТНО СЕЛО	10/0.4 kV	630KVA	За изградњу
3.	ЖИЧАРА	10/0.4 kV	630KVA	За изградњу
4.	Састав Реке	35/10 kV	1X4MVA	Реконструкција

Напомена: На ванградском подручју не постоји потреба за изградњом нових ТС
По потреби могуће је повећати снагу постојећих Т.С. заменом Трансформатора са трансформаторима веће снаге

○ Нисконапонска мрежа

Нисконапонска мрежа у зони Црне Траве је најугроженији сегмент електроенергетског система, у знатној мери изграђена на дотрајалим дрвеним стубовима и са недовољним пресеком проводника,

Из тога разлога као приоритет треба извршити санацију такође уз отклањање слабих тачака, а нову мрежу градити на бетонским стубовима са кабловским снопом хоо/о-А 3х50+54,6mm² или са АИџ водовима 4х50 mm². У градској и приградској зони и у већим насељима напојна нисконапонска мрежа треба да поседује додатне водове 2х16 mm² за напајање јавне расвете.

За веће објекте прикључак на ЕД мрежи вршити кабловски, кабловима типа рроо или хроо директно из одговарајуће ТС 10/0,4kV.

Превелике дужине огранака нисконапонске мреже треба смањивати уградњом нових ТС 10/0,4kV мањих снага.

Тиме се стварају услови за квалитетније напајање потрошача електричном енергијом и уз мање губитке.

○ Јавна расвета

Постојећу јавну расвету треба модернизовати, а нову градити искључиво коришћењем савремених светлосних извора који уз већу ефикасност ангажују мању потрошњу електричне енергије, као што су натријумове светиљке високог притиска и металхалогене светиљке одговарајућих снага, прилагођене значају саобраћајница.

○ Гасификација

Развојним плановима дистрибутивног гасоводног система, ЈП-Србијагас и Југоросгаса, за сада нису створени услови да би се добила енергетска сагласност за прикључење Црне Траве на природни гас.

Регионалним просторним планом општина Јужног Поморавља планирана је фазна изградња двоводно – разводног гасовода РГ 11-01 на правцу Лесковац-Црна Трава. Траса овог гасовода одредила би се другом документацијом развоја и изградње гасоводне мреже.

Планом се предвиђа развој дистрибутивне гасоводне мреже, за резервисање простора и стварање планског основа за будуће планирање и изградњу.

Природни гас ће се користити у индустријске сврхе, за задовољење потреба становништва за топлотном енергијом, за грејање, кување, припрему санитарне воде и као погонско гориво.

Савремено технолошко гориво омогућиће бржи развој прерађивачких капацитета пољопривредне производње и других привредних делатности.

Планира се изградња Главна мерно регулационе станице са излазним притиском до 4 бара максималног капацитета 10.000 m³/ha. Од ГМРС предвиђена је изградња дистрибутивне гасоводне мреже од полиетиленских цеви притиска 1-4 бара, дуж путева другог теда Р122 и Р122б.

Секундарна мрежа ће се планирати нижим планским документима.

6.3.1. ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ

Хидроенергетика. Хидроенергетске активности на подручју општине, или од утицаја на општину су следеће: (а) Пројектом ЕПС-а "Повећање производних ефеката интервенцијама на постојећим објектима и проширење система Власинских хидроелектрана" предвиђене су, поред осталог и две активности: • проширење северног сабирно-доводног крака Чемерник, како би се повећали водни биланси уведени у Власинско језеро; • надвишење бране Власина, додавањем устава на сада слободни прелив, како би се повећала корисна запремина те акумулације, чиме би она постала једна од стратешких резерви вода Србије на јужноморавском правцу. Прва активност у извесној мери смањује водне билансе на подручју општине у чеоном сливу Власине, оном који дренира падине Чемерника. То није мера која омета планиране активности у општини, али је треба имати у виду када водна рента буде почела да се усмерава према општинама. У том случају за воде које се у Власински систем уводе са подручја општине Црна Трава водна рента треба да се усмерава према тој општини. Повећање запремине Власинског језера повећава енергетска и водопривредне перформансе те акумулације, без штете по општину. Постоји и извесна мања предност, јер ће се боље ублажавати екстремни поплазни таласи, мада су и до сада били врло успешно трансформисани у тој акумулацији.

Мале хидроелектране

Катастром малих хидроелектрана (МХЕ) из 1987. године предвиђена је изградња малих хидроелектрана на 23 локације на територији општине Црна Трава, укупне инсталисане снаге 17MW.

Од 23 локације које су у самом Катастру наведене као оквирне, односно потенцијалне, један број је изграђен (шест локација, од којих је локација Реошница подељена на три локације), док је за одређене издата Информација о локацији и Локацијска дозвола и оне се овим Планом планирају за изградњу и прописују се услови изградње. Један број локација се више не планира за изградњу јер не постоје услови који су прописани законом и планским документом. Разлог не планирања изградње на овим локацијама је мала количина воде, неекономичност изградње, угрожавање постојећег изграђеног земљишта и постојећег начина коришћења простора од стране становништва и угрожавање и девастирање животне средине.

Општинском одлуком о изради Измене и допуне просторног плана општине Црна Трава 2009-2024. усвојено је да се 7 локација које су наведене у катастру МХЕ не планирају Изменом и допуном плана. Те локације су: Жутинци-Чемерница (313), Попови-Мала река (277), Црна Трава (278), Беско-Козарачка (316), Вучје-Козарачка, Рупска (319), Рупље-Козарачка, Рупска (320), Павличина-Козарачка, Рупска (321).

У наредној табели дат је преглед статуса свих 23 локација из катастра МХЕ:

број	назив МХЕ	водоток	изграђена	неизграђена	1. планира се	2. не планира се
2*	Тегошница 1, 2	Власина	+			
2*	Доње гаре 1, 2, 3		+			
2*	Горње гаре 1, 2		+			
273	Састав Река	Власина		+	+	
274	Баре	Власина	+			
275	Крстићи	Власина	+			
276	Белчине	Власина		+	+	
277	Попови	Мала река		+		+
278	Црна Трава			+		+
302	Сасатав Река	Градска		+	+ ^{1*}	

303	Јабучовик	Градска	+			
304	Златкови	Градска		+	+	
305	Радивојну	Градска		+	+	
306	Батлаци	Градска		+	+ ^{1*}	
307	Ливађе	Градса и Дарковачка	+			
308	Петкови	Дарковачка		+	+	
309	Дарковце	Дарковачка	+			
310	Градска	Вигњиште		+	+ ^{1*}	
311	Махала	Преслапска		+	+	
312	Криви дел	Преслапска		+	+ ^{1*}	
313	Жутинци	Чемерчица		+		+
316	Беско	Козарачка		+		+
319	Вучје	Козарачка		+		+
320	Рупље	Козарачка		+		+
321	Павличина	Козарачка		+		+

1. планира се изградња према већ издатој Локацијској дозволи
2. не планира се изградња по Одлуци о изради Измена и допуна ППО

+	постојећа – изграђена МХЕ са целокупном документацијом
+	неизграђена МХЕ – планира се изградња овим планом
+	неизграђена МХЕ – не планира се (зобрањује се) изградња овим планом

напомена*:

1* - за ове локације је издата Информација о локацији, али су се јавили одређени проблеми у испуњености услова за даљу процедуру (нпр. мала количина воде, угрожавање постојећег изграђеног земљишта, нерегулисани власнички односи...). Ове локације се планирају као условне с тим да се изградња може дозволити након отклањања свих спорних детаља.

2* - МХЕ Реошница је одлуком министарства Енергетике подењена је на:

- Тегошница 1, 2 - 2 мале електране
- Доње гаре 1, 2, 3 - 3 мале електране
- Горње гаре 1, 2 - 2 мале електране

Ова Измена плана за планираних десет локација за изградњу МХЕ даје само могућност изградње на овим локацијама, али не и обавезу.

Овом Изменом плана планира се изградња малих хидроелектрана на подручју општине Црна Трава на 10 локација (Састав Река–Власина (273), Белчине (276), Састав Река-Градска (302), Златкови–Градска (304), Радивојини–Градска (305), Батлаци-Градска (306), Петкови-Дарковачка (308), Градска-Вигњиште (310), Махала-Преслапска (311), Криви Дел-Преслапска (312)). На наведеним локацијама могућна је изградња уз обавезно поштовање свих услова прописаних овим планом.

Наведене локације и диспозиције треба схватити само као потенцијалне могућности које пружају хидрографија и топографија, а никако као техничка решења која било чиме обавезују и онога ко жели да гради и надлежне институције које грађење МХЕ треба да одобре. Тек треба тражити грађевински и еколошки рационална решење, најпре уз преиспитивање да ли се тај водоток предвиђа за неки вид заштите и да ли се на њему уопште може дозволити ново грађење. Запажа се да се у Катастру у свим случајевима снага МХЕ остварује доста дугим деривацијама, најчешће цевоводним, што има бројне еколошке слабости: дугачак потез реке се оставља само са еколошким протоком,

дугачким цевоводним деривацијама нарушавају се амбијенталне вредности водотока који су често јединствени у хидрографском и амбијенталном смислу, нека решења нису повољна са гледишта насеља, јер их остављају са мало воде у водотоку који управо кроз њих протиче и представља кључни елемент њихове урбане особености и препознатљивости. Све наведено се већ десило изградњом постојећих МХЕ које су све деривационе.

Због тога се МХЕ могу градити на предложених 10 локација, али само уз испуњење следећих услова:

- Не дозвољава се грађење било каквих МХЕ на подручју будућег природног добра Остроzub, јер је то подручје под режимом заштите, која подразумева и очување хидрографских, хидролошких и морфолошко-пејзажних вредности тог подручја.
- За грађење МХЕ на било ком водотоку на подручју општине неопходна је сагласност Завода за заштиту природе Србије, који ће оцењивати да ли се такво техничко решење уклапа у планиране режиме заштите, у хидрографске, еколошке и амбијенталне вредности тог водотока и његове шире околине.
- У случају да се одобри таква диспозиција постоји обавеза да се објекат тако уклопи у окружење, да не нарушава амбијенталне и еколошке вредности. То се посебно односи на начин реализације деривације, која не сме да представља сметњу за несметано кретање људи, стоке и дивљачи, препреку за отицање, не сме да грађевинским интервенцијама подстиче појаву ерозионих процеса.
- На рекама на којима се гради МХЕ мора се обезбедити минимално одрживи проток, који омогућава очување водених и приобалних ексистема низводно од преграде. Тај проток је различит: током хладног дела године [октобар - март], не може бити мањи од $[0,1 \div 0,15] \times Q_{sr}$ (Q_{sr} – средњи проток на профилу захвата), а током топлог дела године [април - септембар] креће у опсегу $[0,15 \div 0,25] \times Q_{sr}$ (тачан метод прорачуна видети у методици која је наведена у фусноти 1).
- При вођењу деривација, ради концентрације пада, водити рачуна о локацији машинских зграда, које треба да буду тако лоциране (узводно од насеља) да не доводе до осиромашења водом водотока који протичу кроз поједина сеоска насеља. Планински водоток који протиче кроз неко насеље је драгоцен урбано-амбијантални ресурс, чије би осиромашење и деструкција сигурно довело до социјалних тензија.
- Грађевински захвати на терену током грађења МХЕ (позајмишта материјала, места на којима се депонују грађевински материјали, итд.) морају се након грађења потпуно санирати и биолошки уредити, тако да не нарушавају амбијенталне вредности предела. Такође, Инвеститор је у обавези да поправи и сва оштећења на саобраћајницама до којих је дошло у току изградње МХЕ и довоза опреме, као и да надокнади и отклони све друге штете.
- Уколико Инвеститор то не обави, не сме му се издати употребна дозвола за коришћење објекта, јер се објекат сматра незавршеним. Надлежни орган општине треба да изда писмену потврду да ли су извршени сви такви радови на санацији и довођењу читавог предела у зони МХЕ у прихватљиво стање да ли су извршена сва обештећења.

Енергија ветра. У току је израда студије о изградњи и експлоатацији електрана на ветар, које ће се лоцирати у зони најповољнијих специфичних потенцијала ветра. Та студија ће се сматрати саставним делом просторног плана Црне Траве, односно онај део студије који се односи на Црну Траву.

Према документацији ППРС (Тематске карте) територија општине Црна Трава се налази у зони најмањих просечних енергија ветра у Србији, са интензитетом (на 100 m висине) до 75 kWh/m^2 и у јануару и у јулу. У складу са принципом да се ветроелектране граде само на местима за које се након истражних радова заинтересују конкретни инвеститори, још пре постављања стубова за истраживање брзина ветра треба прибавити сагласност Завода за заштиту природе Србије, јер се за више подручја у тој зони предвиђају у будућности одређени видови заштите, а ветрогенератори су

неспојиви са заштићеним амбијенталним целинама. То је у складу са ставом међународне заједнице да се "на заштићеним и за заштиту планираним и еколошки значајним подручјима, која ће бити део мреже Натура 2000 не граде ветроелектране". Тај став је уграђен и у нови Просторни план Србије. Зоне у којима би се ветроелектране могле градити без таквих ограничења су појасеви на висоравни у зони пута Власина – Црна Трава. Према Закону о планирању и изградњи, ветроелектране се могу градити и на пољопривредном земљишту, уз претходно прибављену сагласност органа надлежног за послове пољопривреде и животне средине. Приликом одређивања локације за ветроелектране раде се анализе утицаја на окружење, са посебним освртом на ризике по животну средину (бука, утицај на птице, животиње и пејсаж) и са проценом прихватљивости тог ризика са становишта домаћих прописа у области заштите природе и животне средине и европских стандарда и искустава у изградњи ветроелектрана. Управо са тог становишта зона уз постојећи државни пут има приоритет, јер су ту ти додатни неповољни утицаји најмањи. При свим активностима на том плану морају бити поштовани следећи услови:

- Ветроелектранама не могу бити запоседана подручја која према оцени Завода за заштиту природе Србије (чија се сагласност мора добити за истраживање и грађење ветрогенератора) имају посебне еколошке и амбијенталне вредности и која се планирају за неки вид заштите.
- Не могу се тим објектима запоседати подручја заштићеног природног добра Острозуб.
- Групе ветроелектрана не треба смештати у зони планираних туристичких центара и насеља.
- Не смеју се постављати у близини насеља и сточних фарми због негативног утицаја буке на здравље становништва и животиња.

Соларна енергија. Према оквирним истраживањима територија општине спада у зону већег интензитета сунчевог зрачења, са бруто око 1400 kWh/m²-година (просек за Србију око 1200 kWh/m²-година). Степен искоришћења зависи од начина конверзије пријемника, па се оквирно може сматрати да је на подручју општине просечна искористива енергија сунчеве енергије око 700 kWh/m²-година. Конверзија у топлотну енергију, пре свега врло економичним уређајима на крововима за загревање воде за санитарне потребе, па у неким околностима и за догревање индивидуалних стамбених јединица, има пуни приоритет. Економски и организационо треба подстицати тај вид конверзије, који спада у врло рационалне начине супституције потрошње електричне енергије. Конверзија у електричну енергију је могућа уз израду одговарајућег планског документа. Соларни паркови се могу градити на погодним локацијама територије општине, уз анализу о неугрожавања постојећег изграђеног простора и животне средине.

Остали видови енергије. •

Енергија биомаса. Коришћење отпадних биомаса предвиђа се на нивоу индивидуалних домаћинстава, пре свега у сеоским насељима. Такође, постоји могућност да у системима привредних погона и пољопривредних комплекса, уз технолошко напредовање, буде искоришћена енергија биомаса.

Геотермална енергија. На територији општине засада нема геотермалних извора. У случају њиховог утврђивања, редослед приоритета за коришћење је следећи: бањски и спортско-туристички објекти, уколико то омогућавају физичко-хемијске карактеристике воде, коришћење топле воде за интензивну пољопривредну производњу (стакленици, пластеници), непосредна конверзија за грејање стамбених јединица.

6.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И ПОШТАНСКИ САОБРАЋАЈ

Концепција развоја телекомуникационих система заснива се на следећим поставкама:

- побољшање постојећег стања, односно замена постојећих аналогних комуникација (центра) дигиталним у Саставу Река и Преслапу; овим се постиже укидање

двојника, побољшава приступ интернету и мрежи за пренос података у свим местима у којима постоји телефонска мрежа.

- изградња новог комутационог објекта у насељу Градска
- изградња оптичких каблова за насеља у којима се граде комутације: Састав река - Градска
- транспорт у нижим равнима мреже пошто се ради о брдскопланинском подручју планирати искључиво радио системима.
- израдити полигоне на целом подручју за развој фиксног бежичног приступа на бази CDMA технологије, као универзалног телефонског сервиса и услуге пружања директног приступа интернету са мањим брзинама. Посматране полигоне простирања CDMA сигнала израдити на бази већ изграђених предајника за мобилну телефонију;
- извршити набавку и монтажу нових емисионих постројења у дигиталној техници, обједињених за све емитере на националном нивоу;

У циљу побољшања постојећег стања, предвиђено је да се отворе нове поштанске јединице у свим центрима заједнице насеља, тамо где сада не постоје. Развој поштанске мреже предвиђа:

- побољшање просторне дистрибуције и опремљености поштанских јединица уз увођење нових услуга у поштанском саобраћају;
- могућност функционисања дела поштанских јединица као система сталних, односно сезонских уговорних пошти;
- реализацију поштанских јединица у зонама туристичког развоја, у већим туристичким насељима и туристичким селима.

6.5. КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

У области третмана комуналног отпада предвиђа се: затварање постојећих несанитарних депонија и чишћење свих дивљих депонија (дуж путева, речних токова, у јаругама, у близини сеоских и градских насеља...) на територији целе општине.

У складу са Националном стратегијом за управљање отпадом, за подручје Црне Траве, предвиђено је одношење отпада на новопланирану регионалну санитарну депонију "Жељковац" на подручју општине Лесковац (која ће опслуживати сва насеља на територији Јабланичког округа и поједина на територији Пчињског округа).

Планирано је установљивање децентрализованог система управљања отпадом, који би укључио и сеоска насељима (прикупљањем органског и неорганског отпада, прераду органског отпада и даљу дистрибуцију неорганског отпада крајњим корисницима, тј. откупљивачима секундарних сировина).

Упоредо са отварањем регионалне депоније Жељковац, а најкасније до 2014. године, потребно је изврши:

- систематско затварање, ремедијација и рекултивација постојећих општинских депонија;
- детаљно геолошко и хидротехничко истраживање и анализа квалитета подземних вода у непосредној близини сваке депоније, због процене еколошке угрожености земљишта;
- и отварање трансфер станице за цело подручје општине Црне Траве (у складу са пројектима за регионалне депоније, критеријумима удаљености од насељених места и депонијских простора и др.) из којих би се отпад превозио на место прераде и коначног одлагања (регионалне депоније Жељковац).

Трансфер станице за претовар отпада ради транспорта на депонију, као и постројења за компостирање поред депоније, чини потребну инфраструктуру за управљање комуналним отпадом. Потребно одредити локације центара за одвојено сакупљање рециклабилног отпада, где би грађани сами доносили свој отпад..

Трансфер станице су

- локације где се отпад сакупља пре транспорта на удаљене локације и на тај начин се омогућава да се примарно користе за подршку локалном сакупљању отпада;

- локације где се и остале сакупљене врсте отпада (нпр. из рециклажних центара или индустријских објеката) могу такође сакупљати пре транспорта на удаљене санитарне депоније или регионална постројња за третман;
- локације где се могу сместити сакупљачке станице, сакупљачки центри, рециклажне станице.

Локација трансфер станице мора да задовољи неколико основних услова, то јест да буде:

- на ободима градова или села, у близини приступних путева који воде ка депонији "Жељковац"
- минимум 500 m удаљена од најближе зоне стамбених насеља, зона заштите културно-историјских споменика или зона заштите животне средине, аутобуских станица, складишта запаљивих материја и војних објеката,
- минимум 2 km од здравствених станица, медицинских центара, као и погона прехранбене индустрије,
- минимум 100 m од станица за снабдевање горивом и гасом,
- на терену изнад коте 100-годишњихвода,
- ван коридора хидротехничких система (за иригацију и мелиорацију), подземне инфраструктуре и др.,
- ван зоне заштите изворишта водоснабдевања.

7. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ - ПРОПОЗИЦИЈЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

• МЕРЕ ЗАШТИТЕ ПРОПИСАНЕ У ИЗВЕШТАЈУ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

7.1. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Заштита животне средине подразумева поштовање свих општих мера заштите животне средине и природе и прописа утврђених законском регулативом. У том смислу се, на основу анализираних стања животне средине у планском подручју и његовој околини и на основу процењених могућих негативних утицаја, дефинишу мере заштите. Мере заштите имају за циљ да утицаје на животну средину у оквиру планског подручја сведу у оквире граница прихватљивости, а са циљем спречавања угрожавања животне средине и здравља људи. Мере заштите омогућавају развој спречавају конфликте на датом простору што је у функцији реализације циљева одрживог развоја.

Концепција заштите животне средине у обухвату ППО Црна Трава заснива се на усклађивању потреба развоја и очувања, односно заштите његових ресурса и природних вредности на одржив начин, тако да се садашњим и наредним генерацијама омогући задовољање њихових потреба и побољшање квалитета живота. Стратегија заштите животне средине у ППО се заснива на начелима интегралности и превенције приликом привођења простора намени и изградње нових објеката на основу процене утицаја на животну средину свих главних планских решења, програма, пројеката и активности за спровођење плана, нарочито у односу на рационалност коришћења ресурса, могуће угрожавања животне средине и ефикасност спровођења мера заштите. Планом су прописане свеобухватне мере заштите, тако да се овом стратешком проценом врши њихова интерпретација, класификација и евентуална допуна.

Заштита и унапређење животне средине оствариће се побољшањем њеног укупног квалитета, а посредно и њених основних елемената: ваздуха, воде, земљишта и живог света. Овај циљ оствариће се спровођењем низа мера различитог карактера:

- Нормативно-правно мере: доношење општих нормативно-правних аката општинске управе о заштити и унапређењу животне средине, као и програма заштите, поступака и активности, критеријума понашања, а у вези са тим и

санкционих поступака у случају непоштовања Закона; израда годишњег програма заштите животне средине на територији општине; успостављање мерних пунктова и услова праћења загађивача; забрана и ограничавање изградње објеката који су потенцијални велики загађивачи;

- Техничко-технолошке мере: избор одговарајућег технолошког процеса у складу са захтевима и условима заштите животне средине и заштите природе, као и уградња, контрола употребе и одржавања инсталација и постројења за пречишћавање отпадних вода;
- Просторно-планске мере: правилан избор локације, распоред објеката и активности уз уважавање микролокацијских карактеристика предметних локација; успостављање зоне заштите (зеленила) око саобраћајница са повећаном фреквенцијом возила; овде се посебно наглашава израда елабората процена утицаја на животну средину којим ће се оцењивати планска и пројектна решења у односу на захтеве животне средине, у складу са законом.
- Економске мере: обезбеђивање финансијских средстава ради остваривања циљева заштите животне средине планског подручја кроз наплату накнаде "еколошке таксе", накнаде заузимања грађевинског земљишта, помоћи локалних, државних и међународних донација и кредита усмерених ка очувању заштите животне средине планског подручја.

У складу са позитивном регулативом на целом подручју плана се забрањује изградња објеката који би својим постојањем или употребом непосредно или на други начин угрожавали живот, здравље и рад људи у насељима или пак угрожавали животну средину. Забрањује се уређивање и коришћење земљишта које би могло имати штетне последице на живот, здравље и рад људи, односно штетне последице на окружење.

Планска концепција заснива се на заштити и унапређењу квалитета животне средине у планском подручју применом мера и правила коришћења простора.

Да би позитивни плански утицаји остали у процењеним оквирима, а могући негативни ефекти планских решења максимално умањили, потребно је спроводити мере за спречавање и ограничавање негативних утицаја плана на животну средину. На основу анализе стања животне средине, просторних односа планског подручја са својим окружењем, планираних активности у планском подручју процењених могућих негативних утицаја на квалитет животне средине, утврђене су адекватне мере заштите.

Полазећи од **стања квалитета животне средине** на подручју Просторног плана, утврђене су категорије животне средине (а на основу категоризације Просторног плана Републике Србије и истраживања рађених за потребе овог Просторног плана), и то:

- средњи степен загађености (подручје угрожене животне средине) са средњим утицајем на загађење животне средине имају локалитети малих загађивача, зоне интензивне пољопривреде, шири коридори државних путева и зоне око великих сточних фарми;
- мали степен загађености (подручје претежно квалитетне животне средине) су локалитети на делу планског подручја са: релативно неизмењеном природном средином; неадекватно регулисаним саобраћајем; индивидуалним грејањем; нерешеним системом прикупљања и канализације отпадних вода; неадекватном употребом агрохемијских средстава, која проузрокује загађивање земљишта;
- незагађена подручја (подручја квалитетне животне средине) су локалитети са скоро неизмењеном или неизмењеном природном средином који се углавном налазе на планинском подручју (ливадско-пашњачка подручја) и заштићеним зонама природних вредности и који су погодни за живот људи, уз извесни ризик од елементарних непогода (у првом реду земљотреса); у ову категорију убрајају се подручја предела изузетних одлика „Власина" и резервата природе „Острозуб-Зеленичје", као и виши предели Плана, Тумбе, Чемерника и др.;

Заштита и очување квалитета животне средине оствариваће се спровођењем планских концепција и решења, као и следећих пропозиција за:

○ **заштиту и унапређење квалитета ваздуха**

Очување квалитета ваздуха на подручју општине Црна Трава и успостављање вишег стандарда квалитета ваздуха у општинском центру, посебно у зимском периоду, оствариће се применом следећих правила и мера заштите:

1) смањење нивоа емисије загађујућих материја из постојећих извора загађивања

- применом еколошки прихватљивих технологија у привреди;
- топлификацијом градског подручја и увођењем природног гаса као енергента, уместо фосилних горива у појединачним котларницама;
- коришћењем обновљивих извора енергије за загревање стамбених просторија у домаћинствима;
- рекултивацијом неусловних депонија и трансфер отпада на регионалну депонију, чиме се спречава самозапаљење отпада и продукције метана и осталих штетних гасова;
- постављањем заштитних појасева зеленила дуж путних праваца, као и унутар привредних постројења;

2) одржавање емисија у прописаним границама из нових постројења и свих планираних делатности које својим активностима могу допринети погоршању квалитета ваздуха

- спречавањем додатних извора емисије загађујућих материја из нових привредних објеката (применом принципа превентивности у заштити животне средине и најбоље расположивих техника (БАТ) приликом рада оваквих врста објеката);
- регулисањем саобраћајних токова кроз централно подручје Црне Траве;
- израдом процене утицаја на животну средину свих објеката у складу са прописима;

Као неопходност намеће се израда интегралног катастра загађивача ваздуха на територији општине Црна Трава, у ГИС технологијама, како би се на савремен начин и ефикасно евидентирали сви стационарни и мобилни извори аерозагађења на подручју општине и минимизирали њихови негативни утицаји, кроз перманентно праћење стања. Овај катастар загађивача, имајући у виду капацитет општине Црна Трава не може бити само њен проблем и обавеза, већ би га требало решавати у сарадњи са другим општинама и градовима са југа Србије, односно у оквиру регионалних пројеката заштите животне средине у Јужном Поморављу (Јабланички и Пчињски управни округ).

○ **заштиту и очувања еколошких и пејзажних вредности пољопривредних и шумских предела, обнову и рекултувацију деградираних простора**

- примена претежно шумске и, нешто мање, пољопривредне рекултивације, као и простора на местима некадашњих комуналних несанитарних дивљих депонија;
- примена мера техничке и биолошке заштите и подизање заштитних имисионих шума, ради заштите урбаних и руралних подручја од утицаја индустријске производње, као и у коридорима државних путева ради заштите од емисије штетних гасова;
- чување појединачних или група стабала дрвећа на обрадивим површинама;

○ **заштиту и унапређење квалитета вода**

Приоритетне активности са становишта заштите вода у наредном планском периоду односиће се на изградњу постројења за пречишћавање опадних вода, као и адекватну заштиту водоизворишта и акумулација. Заштита вода оствариће се применом следећих мера заштите:

- очувањем квалитета вода према захтеваним класама водотокова у складу са прописима;
- изградњом санитарно-хигијенских водонепропусних септичких јама у сеоским насељима за евакуацију комуналних отпадних вода у циљу очувања квалитета површинских и подземних вода;
- поштовањем непосредне зоне санитарне заштите водоизворишта и зоне заштите акумулација;

- изградњом целокупне канализационе мреже на градском подручју уз изградњу градског колектора за одвођење свих отпадних вода до постројења за пречишћавање отпадних вода;
- строго поштовање законске регулативе о транспорту опасних и штетних материја ради заштите квалитета водотокова од могућих акцидентних загађења који могу настати овим активностима;
- обавезом пречишћавања отпадних вода свих будућих привредних и осталих објеката до прописаног нивоа ефлуента;
- забраном коришћења понора и израженијих понорских зона за испуштање отпадних и других загађених вода без обзира колико су пречишћена;
- увођењем контроле квалитета воде за пиће из локалних водовода и бунара од стране стручних служби.

Поред неопходности обележавања зона санитарне заштите, заштита водоизворишта од загађивања и других утицаја који могу неповољно да делују на исправност квалитета воде оствариће се применом следећих правила и мера заштите:

- успостављање строгог режима санитарног надзора у зони непосредне заштите;
- успостављање режима сталног санитарног надзора у ужој зони заштите водоизворишта;
- успостављање режима санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине у широј зони заштите водоизворишта.

○ **заштиту и унапређење квалитета земљишта**

- приоритетно смањење екцесивних и јаких ерозионих процеса у угроженим подручјима;
- систематско праћење квалитета земљишта: праћење концентрације тешких метала у земљишту и праћење концентрације азота у земљишту;
- подстицање традиционалних пољопривредних грана које имају повољне услове за развој и доприносе очувању структуре предела; пажљив избор одговарајућих култура и начина обраде земљишта према педолошким условима, нагибу и експозицији терена; успостављање антиерозивног плодореда; и побољшање сортног састава травних екосистема ради повећања њихове продуктивности и заштите земљишта;
- припреме превентивних и оперативних мера заштите, реаговања и поступака санације земљишта у случају хаваријског изливања опасних материја у околину;
- дефинисање новог система управљања отпадом који подразумева затварање локалне безусловне депоније, сметлишта и других одлагалишта отпада, активирање регионалне депоније уз неопходну приоритетну рекултивацију деградираног земљишта услед безусловног депоновања отпада;
- ограничавање коришћења пољопривредног земљишта за непољопривредне намене и ограничење конверзије пољопривредног у грађевинско земљиште, уз строгу контролу примене ових правила и мера;
- контролисана сеча шума, антиерозивно уређење сливова (пошумљавање голети, орање по изохипсима, садња вишегодишњих култура итд.) и забрана активности којим се ремети или доводи у фрагилно стање површина земљишта – забрана крчења шума и стварање нових травних површина;
- забрана или строго ограничена и контролисана примена агрохемијских средстава у пољопривреди - едукацијом пољопривредних произвођача о утицајима пољопривреде на животну средину и предностима производње еколошки безбедне хране на бази органске пољопривреде;
- санација клизишта, забрана извођења радова које би могло да деградира земљиште, забрана експлоатације минералних сировина, ископа земље и других материјала који би деградирани земљиште или подстакли ерозионе процесе;
- обавезна рекултивација по завршетку експлоатације минералних сировина и грађевинског материјала.

- **еколошко управљање комуналним отпадом**
- повећање броја становника обухваћених организованим сакупљањем комуналног отпада, санирање и привођење одговарајућој намени постојећих безусловних сметлишта;
- дефинисање принципа третмана и одлагања специфичног отпада на подручју општине;
- потенцирање и стимулисање разврставања комуналног отпада од стране локалног становништва на месту одлагања;
- повезивање регионалних депонија комуналног отпада (Враће и Лесковац) са општинским центром Црна Трава, субопштинским центрима и центрима заједница села;
- рекултивација постојећих безусловних депонија и сметлишта;
- дефинисање и уређење најповољнијих локација за рециклажни центар, претоварну и трансфер станицу за сакупљање чврстог комуналног отпада, депоније грађевинског отпада, шута као и за депоновање муља из фекалних отпадних вода на подручју општине (у складу са просторним концептом управљања отпадом у нацрту Просторног плана Републике Србије до 2020. године и Националном стратегијом управљања отпадом).

- **мере заштите од буке**

Комунална бука не представља проблем на планском подручју, али ипак мора се дефинисати и спроводити мере заштите у самом насељу Црна Трава и на коридорима саобраћајница. Заштита од буке у животној средини засниваће се на спровођењу следећих правила и мера заштите:

- поштовањем граничних вредности о дозвољеним вредностима нивоа буке у животној средини у складу са прописима;
- подизањем појасева заштитног зеленила и техничких баријера на најугроженијим локацијама.

- **друге мере заштите**

Под другим мерама заштите се подразумевају мере заштите здравља људи и заштите живог света, у области мониторинга, инвестирања у заштиту животне средине и осталих активности на заштити животне средине:

- подизање заштитног зеленила уз саобраћајнице и привредна постројења, заштита и унапређење постојећих шума и шумског земљишта, повећање површине под шумама и јавног зеленила до оптималног нивоа;
- подизање појасева заштитног зеленила и техничких баријера за заштиту од буке на најугроженијим локацијама (дуж путева, око радне зоне, нових постројења), примена прописаних дозвољених нивоа буке у изграђеним подручјима насеља, примена прописаних мера заштите од нејонизујућег зрачења (далеководи и трафо станице);
- обезбеђење заштите живог света при грађевинским радовима, контролисана примена хемијских препарата и паљења вегетације, обезбеђење еколошких коридора и зона око магистралних објеката инфраструктуре;
- смањење опасности од удеса у привредним постројењима;
- смањење опасности од удеса при транспорту опасних материја дуж саобраћајних коридора;
- смањење опасности од удеса;
- припрема мера и поступака санације у случају удеса;
- успостављање система сталног мониторинга свих параметара квалитета животне средине: ваздух, воде, земљиште, биљни свет (воће и поврће);
- примена принципа загађивач плаћа у складу са важећом регулативом, повећање броја квалификованих запослених и експерата у општинским надлежним за послове заштите животне средине, као и другим службама и инвестирање у програме заштите животне средине.
- примена система управљања заштитом животне средине у привреди.

○ **посебне мере заштите – изградња малих хидроелектрана**

Објекти, постројења малих хидроелектрана, као и припадајући електроенергетски водови, се граде, користе и одржавају у складу са законима и прописима из области енергетике, водопривреде, заштите животне средине, планирања, изградње и инвестирања и не смеју својим радом угрожавати становништво, имовину и животну средину. Мале хидроелектране морају задовољавати техничке нормативе, критеријуме и стандарде у погледу производње електричне енергије. Мале хидроелектране морају се планирати, пројектовати и градити тако да:

- омогућавају враћање воде истог квалитета после њеног искоришћења за производњу електричне енергије;
- не умањују загарантован минимум протицаја (биолошки, еколошки и др.) у складу са водопривредним условима;
- не ометају коришћење вода за водоснабдевање, као и за друге намене у складу са законом;
- не умањује степен заштите и не отежава спровођење мера заштите од штетног дејства вода;
- не погоршава услове санитарне заштите и не утиче негативно на еколошки статус вода и стање животне средине.

Истовремено, неопходно је да се приликом пројектовања малих хидроелектрана води рачуна о њиховом предеоном уклапању, с обзиром да се ради о објектима који се по правилу, граде ван грађевинских подручја.

7.2. ЗАШТИТА, УНАПРЕЂЕЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ПРЕДЕЛА

Основни циљ заштите, уређења и развоја предела, везује се за развој високопланинских подручја, и односи се на адекватно коришћење предела за живот и боравак, планирање пријатних руралних и урбаних насеља развијеног идентитета заснованог на поштовању и афирмацији природних и културних вредности.

Природни предели, Строги природни резерват "Зеленичје" и Предео изузетних одлика "Власина", као и планом предложени предели за заштиту простора, овим просторним планом и планским решењима су заштићени и прописане су мере и начини коришћења ових простора (поглавље 7.3 Заштита и одрживо коришћење природног наслеђа).

Неопходно је обезбедити заштиту структуре предела и несметано функционисање природних процеса, заштиту биодверзитета, као и очување и успостављање еколошких мрежа. Тамо где су нарушене њихове природне и естетске вредности (дуж државног пута, у зонама бесправне градње, на местима дивљих депонија...), треба извршити санацију (ревитализацију и рестаурацију) у складу са режимом заштите.

Развој руралних предела, који су најзаступљенији на територији Црне Траве, заснива се на уважавању њиховог специфичног предеоног карактера, затечених вредности и капацитета предела. Планским решењима се омогућава:

- **очување и унапређење карактеристичне структуре и слике руралних предела кроз:** а) очување карактеристичног предеоног обрасца заснованог на коришћењу земљишта, односу изграђеног и отвореног простора и карактеру изграђивања: подстицањем традиционалних облика коришћења земљишта, регулацијом грађења и уређивања простора у складу са карактером предела и традицијом грађења; спречавањем ширења насеља и заустављањем непланске изградње (викенд насеља), стимулисањем коришћења постојећег грађевинског фонда, усклађивањем изградње инфраструктурних коридора и објеката са карактером и капацитетом предела; б) очување и афирмацију карактеристичних културних и природних елемената у структури и слици предела (морфологија терена, водотокови, шуме, живице, засади, насеља, објекти), и креирање нових „икона“- репера и симбола;
- **креирање позитивног архитектонског идентитета насеља у руралним пределима**, треба заснивати на очувању и ревитализацији традиционалне архитектуре и постојећег квалитетног грађевинског фонда, као и на новој изградњи

која уважава специфични рурални карактер физичке структуре насеља.

Развој урбаних предела се у првом реду односи на само насеље Црна Трава, са нагласком да постоји аутохтоност самог места коју треба очувати. Паралелно са овим планом у изради је План генералне регулације насеља Црна Трава, планским решењима кроз ПГР и другим планским документима за зоне изградње и урбанизације (дефинисано у поглављу спровођење плана) треба обезбедити:

- **унапређење/очување слике и структуре урбаног предела кроз:** а) регулацију грађења и уређивања простора у складу са карактером предела и специфичностима развоја целине и делова града; б) успостављање просторног реда и очување елемената руралног предела (шуме, пољопривредне површине,...) у периурбаним подручјима - заустављањем ширења града, непланске изградње и концентрацијом нове изградње уз инфраструктурне коридоре; в) јачање специфичног карактера панораме/силуете града, (одређене: преовлађујућом урбаном формом, карактером и диспозицијом репера, карактеристичним односом грађених и природних елемената) и њена презентација заштитом визура, уређивањем видиковаца и приобаља; г) очување, унапређење и одрживо коришћење отворених, зелених простора и елемената природе у граду; д) креирање мреже зелених и јавних простора којом се повезују природне и културне вредности насеља, периурбаних подручја и руралног предела;
- **креирање позитивног архитектонског идентитета градова и насеља подразумева:** а) подизање општег нивоа културе грађења; б) реализацију савремених концепата нове изградње усклађених са природним и културним, регионалним и локалним специфичностима; в) уређивање и активирање напуштених и девастираних подручја; г) уређивање високо квалитетних јавних простора.

Подручје Власине као подручје заштићених природних вредности, Просторним планом републике Србије је категоризовано као **Приоритетно подручје**, за која је обавезна израда посебних пилот пројеката „Карактеризације предела“, као основа за заштиту, планирање и управљање њиховим развојем.

Такође је подручје Власина-Крајиште препознато као **Простор у којем је квалитет предела и физичке структуре насеља од посебног значаја за развој, посебно туризма**. Ипак посебни развојни потенцијали и планска решења развоја и изградње инфраструктурних система могу да доведу до конфликта између циљева очувања предела и развојних циљева.

7.3. ЗАШТИТА И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНОГ НАСЛЕЂА

Заштићена природна добра се штите и уређују у складу са актом о проглашењу и сходно одредбама Закона о заштити природе РС.

На основу документације Завода за заштиту природе Србије, као и увидом у Централни регистар заштићених природних добара, констатовано је да се на територији која је обухваћена границама Просторног плана општине Црна Трава налазе следећа заштићена природна добра:

- **Строги природни резерват "Зеленичје"** (део К.О. Острозуб, површине 21,3ha) – I степен заштите, природно налаште биљне врсте зеленичета или ловорвишње (*Prunus laurocerasus*) на планини Острозуб, на месту званом "Качар-Зеленичје". Решењем СО Црна Трава бр. 1381/320 од 24.12.1971. године овај простор је стављен под заштиту. Забрањено је предузимање радњи и активности које би измениле његов изглед.
- **Предео изузетних одлика "Власина"** (део К.О. Црна Трава, површине 512,8ha) - је природно добро од изузетног значаја, односно заштићено природно добро I категорије. Одликује се лепотом предела власинске висоравни и непотопљених делова некадашње власинске тресаве, разноврсним биљним и животињским светом, а посебно ретким и ендемичним врстама дивље флоре и њиховим

стаништима. Уредбом о заштити Предела изузетних одлика "Власина" („Сл. гласник РС", бр. 30/06) прописане су мере и режимима заштите овог природног добра.

Приликом утврђивању намене и организације простора и дефинисању планских смерница неопходно је поштовати успостављене режиме заштите на природним добрима прописане актом о заштити, а сходно одредбама Закона о заштити природе („Службени гласник РС", број 36/09 и 88/10):

На површинама на којима је утврђен режим заштите **III степена** забрањује се:

- изградња индустријских објеката, складишта индустријске и друге робе, великих објеката за узгој стоке и живине и других објеката који неповољно утичу на ваздух, воде, земљиште и шуме или изгледом, прекомерном буком или на други начин могу нарушити природне и остале вредности заштићеног подручја, а посебно лепоту предела, ретке и значајне врсте биљака и животиња и њихова станишта;
- изградња и реконструкција стамбених, економских и помоћних објеката пољопривредних домаћинстава, викендица и привремених објеката изван грађевинских реона и грађевинског земљишта утврђених и проглашених у складу са законом, а до доношења одговарајућих урбанистичких планова изградње објеката пољопривредних домаћинстава може се вршити само у оквиру постојећих грађевинских парцела;
- експлоатација минералних сировина и изградња рударских објеката, осим експлоатације минералних сировина на основу резултата већ започетих геолошких истраживања која су одобрена у складу са законом, планског отварања привремених позајмишта грађевинског и украсног камена, дробине и глине за локалне потребе;
- експлоатација и коришћење тресета;
- уништавање, брање, сакупљање и друге радње којима се уништавају или угрожавају биљке заштићене као природне реткости;
- оштећивање гнезда и уништавање јаја и младунаца, узнемиравање и уништавање птица, као и присвајање и уништавање других дивљих врста животиња заштићених као природне реткости;
- крчење и чиста сеча шуме, осим ради промене врсте дрвећа и узгојних облика шуме на малим површинама, изградње шумских комуникација и објеката и за планом утврђене намене изградње и уређења простора у складу са законом;
- сеча репрезентативних стабала дрвећа и примерака заштићених, ретких и у другом погледу значајних врста дрвећа и жбуња;
- садња, засејавање и насељавање дивљих врста биљака и животиња страних за природни, изворни биљни и животињски свет југоисточне Србије, осим планског и ограниченог уношења ловне дивљачи, шумљивања и садње биљака на малим површинама и у строго контролисаним условима ради хортикултурног уређења, заштите од водне ерозије и рекултивације деградираних површина;
- преоравање пашњака и природних ливада, као и орање обрадивог земљишта и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процес водне ерозије и неповољне промене изгледа предела;
- одлагање комуналног, индустријског и грађевинског отпада, амбалаже, расходованих моторних возила, других машина и апарата, осим комуналног и пољопривредног отпада пореклом са заштићеног подручја, који може да се одлаже на прописан начин на местима која су за то одређена и обележена;
- руковање хемијским материјама и нафтним дериватима у количинама и на начин који могу проузроковати загађивање земљишта и вода и изазвати тровање и друге неповољне последице по биљни и животињски свет;
- нерегулисано испуштање отпадних вода домаћинстава, привредних и других објеката;
- нерегулисано складиштење стајског ђубрета;

- разградња и други видови оштећивања и уништавања објеката који по својим архитектонско-грађевинским одликама, времену настанка и намени представљају репрезентативне примере народног градитељства или заштићена културна добра;
- запуштање и закоровљавање обрадивог пољопривредног земљишта, путева, водотока и површина за рекреацију, народне светковине и друге скупове, као и земљишта у путном и водном појасу и у окружењу културних добара, историјских споменика и јавних чесми.

На површинама на којима је утврђен режим заштите II степена, поред забрана за III степен заштите, забрањује се и:

- изградња објеката, осим изградње јединственог система за евакуацију отпадних комуналних вода, радова на одржавању, реконструкцији, адаптацији и санацији постојећих зграда, путева, објеката телефонске, водоводске, канализационе и електро-мреже, непокретних културних добара, спомен-обележја, јавних чесми и других објеката на постојећим грађевинским парцелама и планске изградње објеката и уређења простора за намене туризма и рекреације на малим површинама;
- експлоатација минералних сировина и изградња рударских објеката, осим експлоатације минералних сировина на основу резултата већ започетих геолошких истраживања која су одобрена у складу са законом;
- каптирање извора ради одвођења воде за водоснабјевање;
- риболов, осим спортског риболова и излова ради научног истраживања, праћења стања водених екосистема и рибљег насеља и регулисања бројности пренамножених и мање вредних врста риба, а у складу с програмом унапређења рибарства;
- лов, осим активности на заштити и гајењу дивљачи, одстрела болесне и рањене дивљачи, за научноистраживачке сврхе и у случају непосредне опасности по живот и здравље људи;
- чиста сеча ради промене врсте дрвећа или узгојних облика шуме, као и пошумљавање пашњака и природних ливада, осим на малим површинама ради заштите од експесивне и јаке водне ерозије;
- сеча и друге радње којима се може уништити или оштетити стабло познато под именом „златна буква”;
- кретање и паркирање моторних возила изван путева, осим у време шумарских радова, обављања пољопривредне делатности и у друге посебно утврђене службене сврхе;
- ложење ватре на отвореном, камповање, брање и сакупљање гљива, шумских плодова, биљака и животиња од стране лица која нису власници или законити корисници земљишта, осим у оквиру еко туристичке посете и у пратњи овлашћеног лица.

На површинама на којима је утврђен режим заштите I степена забрањују се коришћење природних богатстава и све активности осим научних истраживања и ограничене едукације.

До окончања истраживања и установљавања нових природних добара различите врсте (парк природе, предео, резерват природе), категорија и режима заштите, овим Просторним планом се иницира заштита **простора идентификованих просторних целина** и то:

- Подручје **планине Остроzub**, са очуваним шумским комплексом прошараним пашњацима и ливадама, велике разноврсности флоре и фауне, са појавом реликтне жбунасте врсте зеленичета, бројним изворима и потоцима и значајним рекреативним могућностима;
- Водоток са чистом водом и великим уздужним падовима и бурним протицајним режимима (Стрвна, Чемерчица, Преслапска река, Градска река, Каланска и др.) и великим бројем извора. То су водени токови планинске зоне, релативно мало измењени у погледу квалитета вода и изгледа непосредног приобалног појаса.

Избећи активности које деградирају ове просторе али искористити их на излетничке, рекреативне и еколошке функције;

- **Валмиште** (југозападни део општине) - простор са вредним шумским комплексима и изворима чисте воде;
- Простори Чемерника, Планае, Калне и Тумбе као станишта ретких врста флоре и фауне и предела изузетних природних лепота.

До стицања статуса заштићеног подручја, на наведеним подручјима предложеним за заштиту примењиваће се режим коришћења простора који одговара режиму заштите III степена.

Просторни обухват, врста и режими заштите наведених подручја прецизно ће се одредити актом о установљењу заштите, на основу претходно урађене стручне документације меродавних/референтних институција.

Успостављање заштите и организовање адекватног управљања, односно спровођења мера очувања, уређења и презентације мањих подручја и локалитета на подручју општине, изван претходно наведених просторних целина, као што су клисуре и водотоци, интересантне формације стена, лепи и живописни амбијенти - посебно око споменика културне баштине, мањи очувани шумски комплекси, појединачна репрезентативна стабла и групације дрвећа у надлежности је локалне самоуправе.

Поред природних целина, на простору Црне Траве заштићене су и биљне врсте:

- хајдучка опута (*darhne mezereum*), којој је станиште на планинским подручјима лишћарских и четинарских шума Чемерника, Стрешера и Осреозуба;
- ловорасти јеремичак (*darhne laugeola*) у брдским буковим шумама.

Животињске врсте које су заштићене на подручју плана су:

- текунуца (*citellus citellus*), на просторима Чемерника и високопланинским пашњацима.
- риђи шумски мрав чији су мравињаци заштићени у свим шумама.
- око десет врста слепих мишева, као веомна корисни у биолошкој борби против штеточина у пољопривреди и шумарству. Одређена је заштита њихових станишта (стара стабла, пећине, поткопине) спречавањем уклањања приземног слоја вегетације у шумама и осталим деловима за које се зна да су насељени слепим мишевима.

Као ретке врсте, за заштиту су предложене и: шарени даждевњак (*salamandra maculosa*), црни даждевњак (*salamandra atra*), фамилија мрмољака (*triturus sp*), сури орао (*aquila shrysaetos*), орао змијар (*circaltus gallisus*), сиви соко (*falco peregrinus*), мишар (*buteo buteo*), кобац птичар (*accipiter nisus*), шумска сова (*strix aluco*), буљина (*bubo buro*), обична ветрушка (*falco tinnunculus*).

Статуси, начин и мере очувања и заштите наведених, али и других врста дефинисани су Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“ бр.5/10).

7.4. ЗАШТИТА И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА

Према подацима Завода за заштиту споменика културе Ниш, на подручју Просторног плана налази се један споменик културе, као и више културних добара која уживају предходну заштиту.

Обзиром да Завод не располаже релевантним подацима на основу којих би прописао мере заштите и услове планирања, без детаљних анализа, до израде Студије о условима чувања, одржавања и коришћења и утврђивања мера заштите културних добара и добара која уживају претходну заштиту на подручју Просторног плана општине Црна Трава, користиће се постојећи подаци којима располаже локална самоуправа и подаци из ППППН Власина.

Споменици културе на територији општине који су евидентирани и уживају предходну заштиту су следећи:

- (1) – Старо сеоско гробље у махали Радовинци код Црне Траве, са остацима старе цркве и надгробним споменицима црнотравским мајсторима
- (2) – Црква Св. Николе (XVII век), у Црној Трави
- (3) – Локалитет манастира Св. Никола источно од махале Дрндари (археолошко налазиште)
- (4) – Локалитет Кула код махале Тесково -(археолошко налазиште).

Други сакрални објекти: Црква на месту званом Црквиште, Гробница на Станикином Крсту, Цркве у Кривом делу, Кални, Добром пољу, Црква Св. Пантелејмон у Броду, Црква у селу Рупље, Црква у месту Гарно Гарe - Ћеремида, Бели манастир из 14-15 века у месту Мали врх.

Споменици из I светског рата:

- Споменик погинулим ратницима 1912-1918, место Црна Трава
- Споменик ратнику код Крмштенке, место Видићеви,
- Споменик на месту Чобанац,
- Споменик ратницима у Добром Пољу

Споменици из II светског рата: Пирамида на Смиљевој Чуки, Павлова гремада, Деићеви - Брод, Влаташко - Златанци, Јабуковик, Кална, споменик Васи Смајевећу, Црна Трава споменици Мирку Сотировећу, Александру Поповећу и Милентију Поповећу, Споменик Ратку Павловећу на Станкин крсту, споменик Синадину Синадиновећу у Млачишту.

Низ спомен чесми на целој територији општине.

○ Мере заштите културних вредности

На основу ППППН Власина, у оквиру кога се налази један број споменика културе општине Црна Трава, а на основу сагледавања карактеристика и вредности споменичког фонда, као и на бази валоризације споменичких и амбијенталних вредности у контексту развојне и туристичке перспективе подручја, утврђују се услови и предлажу мере заштите непокретних културних добара и добара под претходном заштитом.

Услови заштите утврђују се у два нивоа: као општи и посебни. Општи услови који су дефинисани Законом о културним добрима, односе се на целину споменичког фонда, мање или шире групације и доносе се на нивоу просторног плана. Посебни услови прецизније се дефинишу за свако културно добро.

С обзиром на стање објеката културно-историјског и градитељског наслеђа на овом подручју, мере њихове заштите и коришћења треба остварити:

Општим условима и мерама заштите, што значи да ће сви заштићени или евидентирани објекти бити детаљно снимљени и формирана документација са валоризацијом која се доставља Републичком Заводу за заштиту споменика културе. Забрањено је:

- изградња објеката за одмор, сточарских и животињских фарми, као и инфраструктурних и других објеката на локалитетима културних добара који својим габаритом, обликом и наменом могу угрозити културно добро по било ком основу, односно деградирати и нарушити његову заштићену околину,
- раскопавање, рушење, преправљање и вршење оних радова на културним добрима који могу нарушити његова својства, без претходно прибављених услова надлежног Завода,
- дислокација објеката, осим ако су непосредно угрожени изградњом инфраструктуре или другим оправданим разлозима,
- коришћење или употреба непокретних културних добара у сврхе које нису у складу са њиховом природом, наменом и значајем.

Посебним мерама заштите и уређења непокретних културних добара, што значи да је на самим културним добрима, у природним просторима и предеоном целинама око тих добара, неопходно обезбедити систематско истраживање и валоризацију непокретних

културних добара и спровођење мера претходне заштите налаза материјалних остатака приликом извођења грађевинских, пољопривредних и других радова.

На самом културном добру и његовој непосредној околини, могу се вршити:

- извођење техничке заштите и презентација културних добара (конзервација, санација, реконструкција, ревитализација и др.),
- ревитализација простора и хортикултурно уређење и адаптација постојећих и дозвољених новоизграђених објеката до привођења простора трајној намени,
- отклањање у међувремену унетих промена које су допринеле измени природних услова и карактера средине и изградња објеката неопходних за заштиту, опрему и презентацију културних добара на локацијама на којима су претходно извршени истражни радови, под условима утврђеним општим мерама,
- све интервенције на непокретним културним добрима, евидентираним добрима и онима са статусом добра под претходном заштитом, могу се вршити само по претходно прибављеним посебним условима издатим од надлежног Завода за заштиту споменика културе,
- уколико се културно добро налази на површинама са I степеном заштите по основу заштите изузетних природних вредности, приоритет мера и услова заштите и уређења утврђује се на основу Програма заштите и уређења ових зона у складу са вредношћу и значајем појединих елемената целине.

На природним просторима око непокретних културних добара и у предеоним природним целинама, може се вршити:

- даља истраживања и радови на адекватној заштити у циљу откривања, евидентирања и категорисања споменика културе и уређења терена, уколико то не угрожава културно добро,
- реконструкција и одржавање постојећих, као и израда нових породичних стамбених и помоћних објеката у оквиру домаћинства стално насељених становника, инфраструктурно уређење и опремање простора на локацијама на начин који је у складу са мерама прописаним овим Просторним планом,
- санација последица деградационих процеса на земљишту и биљном покривачу, реконструкција и друге интервенције на вегетацији које су у функцији заштите и презентације културног добра, ревитализације и унапређења естетике предела и заштите природне средине,
- обављање постојећих и нових делатности уколико не угрожавају културна добра, а доприносе њиховој ефикасној и трајној заштити,
- изградња објеката који могу послужити за смештај и прихват посетилаца и других пратећих објеката везаних за презентацију културног добра, потребе сталних становника, под општим условима Просторног плана.
- мере заштите и уређења не могу се примењивати на објекте народног градитељства пре извршене валоризације и утврђивања посебних услова заштите по поступку утврђеном законом.

Мере заштите и услови коришћења валоризованог градитељског наслеђа

Валоризовани сакрални објекти и профано градитељско наслеђе, по правилу, чувају се и презентирају *in situ*.

Посебне мере заштите и услови чувања валоризованих сакралних објеката и профаног градитељског наслеђа и уређења њихове заштићене околине предложене овим планом, до утврђивања граница и зона са диференцираним режимима заштите, изградње и уређења простора, јесу:

- 1) непокретна културна добра морају очувати свој аутентичан изглед, оригиналне материјале, хоризонтални и вертикални габарит, конструктивне и декоративне елементе и функционалне карактеристике објекта;
- 2) корисник обезбеђује континуирано текуће одржавање културног добра;
- 3) све интервенције, начин чувања и презентације непокретног културног реализују се на основу конзерваторско-рестаураторског елабората који израђује установа заштите или друга овлашћена фирма под условима и стручним надзором службе

заштите споменика културе; и

4) комплетно уређење заштићене околине реализује се на основу пројеката уређења, у складу са прописаним условима службе заштите споменика културе и природе и других надлежних институција у погледу обликовања слободних зелених површина, поплицања свих стаза и прилаза, расвете различитог типа, урбаног мобилијара са својеврсном опремом и др.

• **Мере заштите и услови коришћења археолошких локалитета**

Посебне мере заштите и услови чувања археолошких локалитета и коришћења њихове заштићене околине дефинисане овим планом,

до утврђивања граница и зона са диференцираним режимима заштите, изградње и уређења простора, јесу:

- 1) сакрална здања у рушевинама, где за то постоје могућности, треба у целости обновити, чак и у случајевима када би поједини сегменти обнове били хипотетични;
- 2) цркве у археолошким остацима - црквинама, требало би након истраживања рестаурирати, ради очувања дигнитета некадашњег сакралног простора;
- 3) забрањује се ширење савремених гробља на простор старих сакралних некропола;
- 4) предуслов презентације старих сакралних некропола са већим бројем очуваних надгробних споменика јесте чишћење локалитета од дивље вегетације и познијих наслага земље;
- 5) археолошки локалитети се не смеју уништавати и на њима вршити неовлашћена прекопавања, ископавања и дубока заоравања (преко 30 cm);
- 6) у случају трајног уништавања или нарушавања археолошког локалитета због капиталних инвестиционих радова, спроводи се заштитно ископавање о трошку инвеститора;
- 7) на простору планом дефинисане заштићене околине археолошких локалитета забрањује се изградња објеката, изузев инфраструктурних објеката предвиђених просторним и урбанистичким планом, а на основу услова и сагласности надлежног завода за заштиту споменика културе;
- 8) забрањено је постављање надземних далековода, док се за положај трасе и извођење подземних електричних водова и других инсталација (водовода, канализације, оптичких каблова) прибављају услови и сагласност надлежног завода за заштиту споменика културе и обезбеђује стални археолошки надзор и обрада терена у току извођења радова;
- 9) у непосредној околини овим планом дефинисане заштићене околине археолошких локалитета инвестициони радови спроводе се уз повећане мере опреза и обезбеђење археолошког надзора;
- 10) уколико се током радова наиђе на археолошке предмете извођач радова је дужан да одмах, без одлагања, прекине радове и обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети, те да се сачува на месту и у положају у коме је откривен;
- 11) дозвољава се инфраструктурно опремање и уређење овим планом дефинисане заштићене околине археолошких локалитета према посебним условима и уз сагласност надлежног завода за заштиту споменика културе; и
- 12) забрањује се неовлашћено прикупљање покретних археолошких површинских налаза, или одношење надгробника и прекопавање гробова.

Студијом споменичких вредности, заштитом кроз документацију, ревитализацијом непокретних културних добара, амбијенталних вредности, следећа непокретна културна добра предложити за проглашење:

- све воденице, амбаре, чесме, камене мостове, записе и сличне објекте треба обновити и сачувати, тим пре што могу у својој изворној функцији поново добити пуни економски значај.
- археолошки локалитети и сакрални споменици (цркве, црквине, стара гробља, надгробни белези, крстови и записи).

Кроз овај просторни план, утврђују се следеће основне непосредне и посредне мере заштите непокретних културних добара:

1. истраживање и проучавање градитељске баштине подручја Црне Траве;
2. правна заштита;
3. заштита кроз документацију;
4. заштита кроз споменичку презентацију;
5. ревитализација на аутентичним локацијама;
6. ревитализација дислокацијом у етно комплексе;
7. информатика и публикације.

Сви наведени облици мера заштите представљају најадекватније поступке, које је могуће утврдити на нивоу просторног плана, што не искључује могућност да се у поступку израде Студије о условима чувања, одржавања и коришћења и утврђивања мера заштите културних добара и добара која уживају претходну заштиту на подручју Просторног плана општине Црна Трава дође и до других, или другачијих мера заштите.

7.5. ОПШТИ И ПОСЕБНИ УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТА И ЗДРАВЉА ЉУДИ

7.5.1. ЗАШТИТА ОД ПОЖАРА

Превентивна заштита и ефикасно елиминисање **пожара**, нарочито у зонама утицаја и ризика од индустријских капацитета и површинских копова минералних сировина, обезбеђивање се применом мера и критеријума противпожарне заштите утврђених законом, уз следеће додатне мере на руралном подручју општине: обезбеђење саобраћајне приступачности свим деловима шума, коришћење техничке воде из водотока и малих акумулација, планско остављање противпожарних баријера (пруга и прогала) при сечи и пошумљавању, организовање службе за осматрање и јављање и др.

У погледу мера заштите од пожара неопходно је придржавати се следећих нормативних аката:

- Сви објекти изводе се у складу са Законом о заштити од пожара (“Сл.гласник СРС” бр.111/09);
- Објектима мора бити обезбеђен приступни пут за ватрогасна возила у складу са Правилником о техничким нормативима за приступне путеве, окретнице и уређење платоа за ватрогасна возила у близини објекта повећаног ризика од пожара (“Сл.лист СРЈ” бр.8/95);
- Хидрантска мрежа изводи се у складу са Правилником о техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашење пожара (“Сл.лист СФРЈ” бр.20/71 и 23/71);
- Гараже се изводе у складу са Правилником о техничким нормативима за заштиту гаража за путничке аутомобиле од пожара и експлозија (“Сл.лист СЦГ” бр.31/05);
- Дистрибутивни гасовод изводи се у складу са Правилником о техничким нормативима за пројектовање и полагање дистрибутивног гасовода од полиетиленских цеви за радни притисак до 4 бара;
- Станица за снабдевање горивом изводи се у складу са Правилником о изградњи станица за снабдевање горивом моторних возила и о ускладиштавању и претакању горива (“Сл. лист СФРЈ” бр.27/71).

7.5.2. ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ТЕХНИЧКО ТЕХНОЛОШКИХ НЕСРЕЋА

Мере заштите од елементарних непогода обухватају превентивне мере за спречавање или ублажавање штетног дејства непогода, мере које се предузимају у случају непосредне безбедносне опасности или када наступе елементарне непогоде и мере ублажавања и отклањања последица, пре свега изазваних штета.

Реализација заштите од елементарних катастрофа и других облика угрожености у

простору мора у потпуности да се заснива на поузданим подацима добијеним из перманентних општинских и секторских истраживања за подручје општине и шире подручје, као и на релевантној документацији и подлогама, кроз формирање посебне информационе основе (катастар појединачних хазарда у простору, карте општинских и појединачних ризика), у сарадњи са стручним службама надлежних (заинтересованих) локалних и републичких органа и институција.

Планско подручје изложено је готово свим елементарним непогодама различитог интензитета, нарочито опасности од ванредних и опасних метеоролошких појава, клизишта, ерозије, пожара, земљотреса и др.

Правовременим предвиђањем, откривањем, праћењем и предузимањем превентивних и заштитних мера смањиће се ризик и последице ванредних и опасних **метеоролошких појава** (јаких пљускова кише и града, електричних пражњења и олујних ветрова) у пољопривредној производњи, насељима, привредним капацитетима и на далеководима.

Заштитом изворишта водоснабдевања и планираним развојем и реконструкцијом водопривредне инфраструктуре обезбедиће се поуздано снабдевање становништва водом.

Мерама заштите јавних путева, у првом реду подизањем заштитних шумских појасева, прикупљањем и одвођењем атмосферских вода, као и изградњом асфалтног коловоза и појачаним одржавањем путева, обезбедиће се доступност насеља у периоду трајања и отклањања последица елементарних непогода. Реконструкцијом далеководна на основу утврђеног оптерећења услед залеђивања обезбедиће се сигурније снабдевања подручја електроенергијом и безбедна експлоатација електроенергетских објеката у зимском периоду.

Формираће се катастар **клизишта**, ради реализације приоритетних мера (уређења, санације и сл.) за смањивање последица појава нестабилности.

Биолошким и техничким радовима на површинама угроженим екцесивном, јаком и средњом **ерозијом** на територији општине обезбедиће се антиерозиона заштита подручја према редоследу приоритета који ће се утврдити одлуком Скупштине општине Црна Трава. Подршка средстава републичког буџета за реализацију приоритетних радова на антиерозионој заштити обезбедиће се доношењем плана за проглашење ерозионих подручја и бујичних водотока.

Полазећи од **сеизмичке активности** на подручју Општине са заступљеношћу зона 8° МКС скале (*Реферална карта 4.*) и очекиваног позитивног прираштаја сеизмичности на делу подручја општине, зависно од морфолошких услова, распореда, врсте и распаднутости стенских маса, стабилности падина и оводњености средине, установљава се обавеза дефинисања мера заштите инфра и супраструктуре у урбанистичким плановима за ниво заштите осмог степена, уз израду карте сеизмичке микрорејонизације као основе за утврђивање посебних мера заштите од сеизмичког ризика.

Утврђују се следеће смернице за урбанистичко планирање и израду техничке документације из аспекта прихватљивог сеизмичког ризика за насеља, рударске, индустријске и друге објекте:

- утврђени сеизмички хазард биће коришћен као један од критеријума за дефинисање намене појединих зона и површина за изградњу и степена концентрације физичких структура у насељима, деловима насеља и ваннасељским комплексима и локацијама; и
- примењиваће се норме и кодекси сеизмоотпорног пројектовања.

Полазећи од процењеног сеизмичког ризика, установљавају се ограничења за развој, изградњу и уређење простора диференцирана према условима потреса, и то:

- ограничена сеизмоотпорна изградња за услове потреса од 8° MCS - у свим обухваћеним насељима изградња и замена оштећених новим објектима ограничава се на капиталне и објекте ван категорије, чија инвестициона вредност трпи повећане трошкове сеизмоотпорне изградње; док се изградња осталих објеката условљава потврдом одговарајуће ревидоване студије

- оправданости; а санација оштећених објеката дозвољава под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања;
- селективна сеизмоотпорна изградња за услове потреса од 7° МЦС -у обухваћеним насељима изградња и замена оштећених новим објектима условљава се потврдом одговарајуће ревидоване студије оправданости; а санација оштећених објеката дозвољава под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања; и
 - контролисана сеизмоотпорна изградња за услове потреса од 6° МЦС - у обухваћеним насељима изградња нових, замена и санација оштећених објеката дозвољава се под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања, без посебних других ограничења.

Табела 18 Препоруке за планирање са становишта сеизмичког ризика

Степен MCS Скале	Јачина земљотр	Ефекат	Утицај на инфра и супраструктуру
V	Умерен	Осећају га сви људи у затвореним просторијама	Без оштећења. Функционисање 100%
VI	Средње јак	Осећају га сви људи на отвореном простору. На лошије изграђеним објектима могућа мања оштећења	Могућа мања оштећења на комуналној инфраструктури Функционисање 90% и више
VII	Јак	Могућа рушења појединих делова изграђених објеката Видљива оштећења појединих објеката (пукотине, оштећења кровова и димњака)	Мања оштећења комуналне инфраструктуре. Могући краћи прекиди у водоснабдевању, напајања електричном енергијом и ТТ везама Функционисање до 90% Отклањање кварова у периоду до 24 h
VIII	Врло јак	Рушење појединих објеката	Оштећење комуналне и могућа оштећења регионалне и магистралне инфраструктуре Функционисање до 75% Отклањање кварова у периоду до 72 h
IX	Разоран	Тешка оштећења и рушење објеката	Оштећења комуналне и регионалне инфраструктуре Функционисање до 50% Отклањање кварова у периоду до 7 дана
> IX	катастро - фалан	Тешка оштећења више од 50% објеката. Рушење изграђених објеката. Пукотине у тлу и промене на тлу и рељефу, промена водених токова	Тешка оштећења Потребна изградња нових и реконструкција оштећене инфраструктуре

Заштита од елементарних непогода базираће се на релевантним резултатима посебне студијско-аналитичке документације за **дефинисање прихватљивог ризика** угрожености од катастрофалних елементарних непогода.

Мере заштите од елементарних непогода обухватају и:

- успостављање мониторинга елементарних непогода и предузетих мера заштите од елементарних непогода;
- израду одговарајућих прогноза елементарних непогода, које ће се користити за планирање развоја рударских, привредних и других активности које на директан или индиректан начин зависе од геолошких, хидрометеоролошких и других услова

- и појава, као и за информисање и едукацију јавности и смањење штета од прогнозираних елементарних непогода;
- у планирању размештаја и организовању функционисања здравствених и санитетских служби предвидеће се одговарајуће мере превенције, заштите и збрињавања становништва у условима непосредне безбедносне опасности и настанка елементарне непогоде;
 - за рударске објекте и радове на експлоатацији и преради неметаличних минералних сировина предузимаће се следеће мере: (а) претходна студија оправданости са генералним пројектом експлоатације рудника-каменолома мора да садржи и студију ризика и заштите од елементарних непогода; (б) отварање нових, односно експлоатацију у дубљим слојевима постојећих каменолома неопходно је условити успостављањем система перманентног и периодичног комплексног праћења стабилности тла у зони утицаја која се утврђује кроз одговарајуће претходне истражне радње и наменски израђену студијску документацију; (в) у површинској експлоатацији неметаличних минералних сировина примењиваће се просторно-еколошки повољније технологије; (г) рударска механи-зација и опрема морају да буду атестирани на земљотрес и ветар и др;
 - све важније хидротехничке и енергетске објекте неопходно је градити у складу са одговарајућим студијама и експертизама за смањење ризика од локације и функције објекта, односно иновирати и допунити планове заштитних мера од елементарних непогода и акцидентних стања за постојеће објекте;
 - с обзиром на то да је обим и вероватна учесталост катастрофалних индустријских несрећа највећа код оних индустријских и експлоатационих објеката који представљају ризик за окружење и код нормалног рада постројења, односно где су присутни ризици од складиштења, манипулације и транспорта лакозапаљивих, експлозивних и отровних материја, а пре свега ризици од технолошког процеса и величине капацитета, за најризичније објекте из катастра загађивача, неопходно је урадити посебне анализе утицаја из аспекта ризика од елементарних непогода на основу оцене највероватнијих критичних фаза за сваку примењену технологију и капацитета ризика за уређаје и опрему.

Противградна заштита

На територији општине Црна трава у оквиру Система одбране од града изграђене су противградне станице са којих се током сезоне одбране од града испаљују противградне ракете. (приказано на Рефералној карти бр.2)

Табела бр. 19: Противградне станице (ПГС)

р.број	Назив ПГС	X	Y	H (m.n.m.)
1	Вус	4752150	7603350	1420
2	Пецари	4748150	7607100	1160
3	Криви Дел	4754000	7611250	975

За изградњу објеката на простору мањем од 100m удаљености од протвградне станице обавезно је прибављање мишљења РХМЗ-а.

Мере за случај удеса

Програм праћења стања животне средине у току спровођења плана предвиђа и мере и поступке у случају акцидентата. У том смислу, потребно је идентификовати могуће акциденте, и то у: привреди, водопривреди – управљању водама, саобраћају. Појава елементарних непогода – поплава и непогода је посебан сегмент, док је сеизмички ризик у границама прихватљивог. Ризик од акцидентата постоји и у случају одбране земље и планом се посебно третирају ова питања. Пројектном и другом техничком документацијом требало би планирати мере које ће се предузети у случају акцидентата. Препоручује се израда посебних елабората противпожарне заштите тако да се практично искључују пожари који могу угрозити животну средину и здравље становника. Уз примену мера противпожарне заштите елиминише се могућност да дође до ширења пожара ван извора и појединачних објеката.

У оквиру привредног комплекса потребно је прописати посебне програме и поступке у случају акцидентата, хаварија и других инцидената у току рада. Програми и поступци морају бити у вези са системом мерења полутаната и других ризичних материја и системом за обавештење и узбуђивање, како би у случају опасности и евентуалне угрожености локално становништво било на време обавештено, збринуто или пак евакуисано.

У случају саобраћајних акцидентата могуће су штете на самом извору, односно нема опасности по шире окружење. На основу важећих прописа транспорт опасних, отровних и експлозивних материјала није дозвољен у насељима. Детаљније мере заштите прописују се у одговарајућим проценама утицаја пројеката за саобраћајнице, односно у поступцима за руковање и транспорт опасним, отровним и експлозивним материјама, као и складиштењу, претовару и транспорту нафтних деривата.

Правила и услови изградње, односно технички нормативи су тако дефинисани да у случају максималних потреса може евентуално доћи до оштећења инфраструктуре. И поред чињенице да се подручје општине налази у релативно безбедном окружењу са аспекта сеизмичког ризика, претходно су наведене препоруке за асеизмичну градњу.

Такође, потребно је да се постојећи планови редовних и ванредних мера за одбрану од поплава доследно примењују у зависности од хидролошких услова и проглашавања мера. У том смислу, неопходно је ажурно праћење хидролошких осматрања на у непосредном окружењу. Планом одбране од бујичних поплава за подручје општине Црна Трава, детаљно предвидети поступке у случају редовне и ванредне одбране од поплава, као и у случају проглашења ванредног стања. Одређују се одговорни актери – повереници на нивоу насеља, односно месних заједница. Ефикасност одбране од поплава је у директној зависности и условљености примене постојећих планова. Другим речима, постојећи планови редовних и ванредних мера за одбрану од поплава морају се доследно примењивати у зависности од хидролошких услова и проглашавања мера у оквиру редовних мерења и хидролошких осматрања које обавља Републички хидрометеоролошки завод.

Неповољни утицаји геодинамичких процеса (ерозије, флувијалне ерозије, механичке и хемијске суфозије, клижења и пужења, као и ликвидације), које могу имати одлике акцидентних ситуација – релативно брза, велика оштећења објеката инфра и супраструктуре, у смислу интензитета и броја, спречавају се правовременом анализом стабилности терена и геофизичких услова за изградњу, као и дефинисањем адекватних правила изградње, коришћења и уређења простора.

7.5.3. ЗАШТИТА ОД РАТНИХ ДЕЈСТАВА

Према условима и захтевима за прилагођавање Просторног плана општине Црна Трава потребама одбране земље (Министарство одбране РС, Услови и захтеви за прилагођавање планске документације потребама одбране земље, акт инт.бр.1193-6 од 18.05.2010.) нема посебних услова. Детаљнија разрада тих услова и захтева, као и мере заштите становништва и материјалних добара обрађени су у посебном прилогу који чини саставни део Просторног плана.

У границама плана налази се војни комплекс Велика Рудина, који је закључком Владе Републике Србије обухваћен списком непокретности које нису неопходне за функционисање војске Србије, а које се стављају у функцију прибављања неопходних средстава за систем одбране. За објекте комплекса могуће је планирати другу намену уз обавезу предходне сагласности Министарства одбране пре реализације планских решења.

Просторним планом општине Црна Трава, планира се коришћење војног комплекса Велика Рудина у спортско-рекреативне намене, са могућношћу комерцијализације овог простора и уз реконструкцију и изградњу формирање специфичног туристичког пункта. Условима Министарства унутрашњих послова, а у складу са Законом о заштити државне границе, прописана је забрана изградње објеката, у дубину територије Републике Србије од 300м, који би ометали безбедност и довели у питање видљивост граничне линије. Исто се односи и на нове засаде високог растиња и пољопривредних култура.

II ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА

1.1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА ЗА ЦЕЛИНЕ И ЗОНЕ ОДРЕЂЕНЕ ПЛАНОМ

Скупштина општине Црна Трава донеће одлуку о комуналном реду, којом ће утврдити правила и обавезе власника и корисника изграђеног земљишта на уређењу и одржавању парцела у приватној својини.

1.1.1. ОПИС И ОДРЕЂЕЊЕ ЗОНА И ЦЕЛИНА ЗА КОЈЕ ЈЕ ДАТ ШЕМАТСКИ ПРИКАЗ УРЕЂЕЊА

У Плану су дати шематски прикази уређења насеља за сва насеља која су процењена да имају функционални и просторни значај, и која су у мрежи насеља означена као централна места (центри заједнице насеља и поједина насеља са специфичним функцијама). То су насеља Састав Река, Градска, Рупље, Рајчетине, Млациште, Брод и Преслап.

С обзиром да су насеља у општини Црна Трава, специфичног брдско-планинског карактера, изграђена подручја су раштркана по целом атару. Често су поједине енклаве изграђеног простора веће од центра самог насеља, а најчешће изграђено подручје предствљају енклаве од пар домаћинстава или неколко кућа. Овакво стање онемогућава планирање и формирање јединственог грађевинског подручја насеља. Из тог разлога шематски прикази уређења насеља дат је за центре насеља и поједине енклаве које су, релативно, ближе окружење центра насеља.

У оквиру шематског приказа уређења насеља дефинисано је планирано проширење центра насеља, дефинисана је централна зона са централним функцијама и становањем и у Преслапу је дефинисана радна зона. У енклавама ван грађевинског подручја центра, такође је одређено, оквирно проширење грађевинског подручја са претежном наменом рурално становање.

1.1.2. ПЛАНИРАНО УРЕЂЕЊЕ И ИЗГРАДЊА ЈАВНИХ ОБЈЕКТА ЗА ЦЕЛИНЕ И ЗОНЕ У ОКВИРУ ШЕМА УРЕЂЕЊА

Површине јавне намене у планираним грађевинским подручјима су: саобраћајне површине, постојећи објекти јавних намена, постојеће површине јавних намена (паркови, зеленило и сл.) и постојећи и планирани комунални објекти.

1.2. УСЛОВИ ЗА УРЕЂЕЊЕ И ИЗГРАДЊУ ПОВРШИНА И ОБЈЕКТА ЈАВНЕ НАМЕНЕ И МРЕЖЕ САОБРАЋАЈНЕ И ДРУГЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

1.2.1. ПОВРШИНЕ И ОБЈЕКТИ ЈАВНЕ НАМЕНЕ

- За доградњу објекта јавне намене као и за изградњу нових, обавезна је израда урбанистичког пројекта. У случају фазне изградње урбанистички пројекат се ради за целину комплекса са јасно назначеним фазама изградње које се могу реализовати на начин да свака фаза може да функционише самостално али и као део целине;
- Тип објекта ће свакако зависити од његове функције, али он мора бити прилагођен условима локације, спратности до П+2+Пк;
- Комплекс мора бити уређен у складу са функцијом објекта и његовим окружењем;
- Максимални индекс искоришћености код објекта јавне намене не треба да буде већи од 25%, а индекс изграђености максимално 1,0;
- Минимална површина парцеле за изградњу објекта јавних намена је 400 m²
- Постојећи објекти задржавају постојећу грађевинску линију, а за нове објекте минимално растојање грађевинске од регулационе линије износи 5,0 m.

- Најмања удаљеност јавних објеката и служби од објеката на суседним парцелама износи минимално пола висине од суседног објекта, али не мање од 5,0 m.
- Растојање основног габарита и линије суседне грађевинске парцеле износи, на делу бочног дворишта претежно северне оријентације минимално 3,5 m, односно на делу бочног дворишта претежно јужне оријентације минимално 4,0 m.
- На парцелама се дозвољава, у свим сегментима, фазна изградња.
- Паркирање и гаражирање возила се обезбеђује на сопственој грађевинској парцели, изван површине јавног пута.
- Обавезно је на парцели обезбедити минимално 20% зеленила а остатак слободне површине уредити у складу са основном наменом објекта (паркирање, пешачке и слободне површине, спортска игралишта и терени, и сл);
- Уколико су поједине функције ових делатности у објектима градитељског наслеђа или амбијенталних целина, морају задовољавати услове надлежне службе заштите;
- У оквиру зона становања могу бити и образовање, дечија и социјална заштита, здравство, култура, информисање, спорт и рекреација;
- Специјализоване школе или спортски клубови могу бити пратеће намене у оквиру спортских и рекреативних центара али и осталих намена;
- Код спортских објеката дозвољава се рушење дотрајалих објеката, изградња нових објеката, надградња, реконструкција, адаптација, употпуњавање потребним спортским садржајима - отвореним или затвореним спортским објектима;
- На локацијама предвиђеним за спортске комплексе или објекте не дозвољава се привремена изградња објеката друге намене која није у функцији спорта. До привођења коначној намени на локацијама за спорт и рекреацију могу се привремено уређивати и градити само спортска игралишта и објекти;
- Дозвољени су изградња, реконструкција, адаптација и поправка дечјих и спортско-рекреативних игралишта;
- Потребно је предвидети заштиту од буке око отворених спортских терена.
- Водити рачуна о безбедном коришћењу свих објеката посебно отворених игралишта (ограђивање према саобраћајницама, ...)
- Забрањена је у комплексима јавних објеката изградња других објеката, који би могли да угрозе животну средину и основну намену.

1.2.2. САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

За територију општине Црна Трава Просторним планом утврђују се правила грађења и уређења у коридорима јавних путева.

За реконструкцију постојећих капацитета могу се издати Локацијски услови на основу просторног плана уколико се реконструкција изводи у постојећем јавном или, уколико су корекције јавног минималне и местимичне (поједина кривина, ширина на краћој деоници и сл) али уз претходно решен имовинско-правни однос управљача пута и власника парцеле на којој се корекција врши, о чему се подноси доказ.

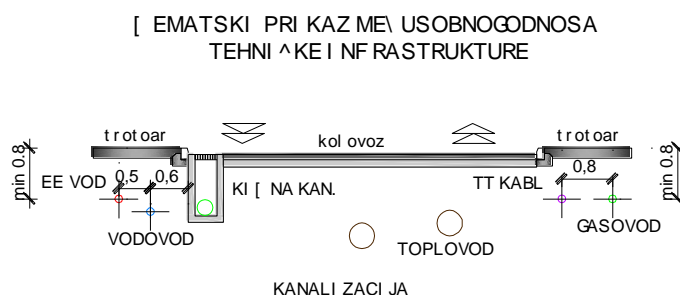
За изградњу нових капацитета мора се израдити одговарајући урбанистички план, за одређивање површина јавне намене.

Критеријуме за категоризацију државних путева прописује влада Републике Србије и доноси акт о категоризацији државних путева.

Критеријуме за категоризацију општинских путева и улица доноси Скупштина општине на основу којих доноси акт о категоризацији општинских путева и улица.

- **Правила за изградњу и реконструкцију саобраћајне мреже у насељу**
 - растојање између регулационих линија (ширина појаса регулације) утврђује се у зависности од функције и ранга саобраћајнице, односно инфраструктуре, као хоризонтална, надземна и подземна регулација, а најмања дозвољена ширина појаса регулације по врстама улица је: стамбене - 8.0-10.0m, сабирне -10.0-12.0m, саобраћајнице у сеоским насељима - 10,0m, колски пролази - 5,0m, приватни пролази - 3.0m, противпожарни пролаз - 3,50m;

- регулациона линија се обележава аналитичко геодетски за све планиране саобраћајнице у насељу;
- регулациона линија и осовина саобраћајнице јавног пута су основни елементи за утврђивање саобраћајне мреже;
- регулациона линија и осовина нових саобраћајница утврђују се у односу на постојећу регулацију и парцелацију, постојеће трасе саобраћајница и функционалност саобраћајне мреже;
- нивелација саобраћајница и других јавних површина одређује се прорачуном падова и попречних и подужних профила појаса регулације. Утврђене аналитичке координате (коте нивелете) карактеристичних тачака у плану нивелације представљају основ за утврђивање нивелета регулационих линија као и основ за постављање улаза у објекат или уређење осталог простора ван појаса регулације;
- саобраћајнице изводити са савременим коловозним застором на адекватном доњем несећем слоју и тампону и оивчити ивичњацима. Дозвољена је површинска обрада саобраћајница насутим каменим материјалом у сеоским насељима и махалама;
- у профилу улице, поред саобраћајне функције, обезбедити простор за пролазак инфраструктурне мреже;
- приликом планирања нових или реконструкција постојећих улица тежити да се обезбеди улично зеленило (дрвореди, травњаци и слично);
- пешачке површине (стазе и тротоари) обавезно физички издвојити у посебне површине заштићене од моторног саобраћаја (изузев код интегрисаних улица);
- ширина тротоара за кретање пешака мин. 1,5 m; за инвалидна лица на пешачким прелазима предвидети изградњу рампе нагиба 1:20 (изузетно 1:12) минималне ширине 1,80 m;
- при постављању покретних и непокретних предмета на тротоар мора се очувати минимални профил од 0,9 m.
- попречне профиле и коловозне конструкције свих саобраћајница димензионисати према меродавном саобраћајном оптерећењу;
- радијус закривљења на раскрсницама је мин. 7,5 m (изузетно 6,5) а на раскрсници са правцем државног пута 10.0 m.
- паркирање на јавној површини уз коловоз је могуће и изводи се као управно (једно паркинг место је димензија 2,5(2,3)х5,0 m са коловозом ширине мин 5,5(6,5) m), паралелно (2,0х6,0 m коловоз мин 3,5 m) или косо (2,3х5,0 m коловоз мин 4,5 m
- Пример распореда инфраструктурних капацитета у профилу саобраћајнице у насељу

Правац, односно промена правца државног пута у насељу одређује се одлуком Скупштине општине по претходно прибављеној сагласности надлежног министарства за послове саобраћаја.

• **Правила изградње и реконструкције ван грађевинског подручја**

За територију општине Црна трава Просторним планом утврђују се правила грађења и уређења у коридорима јавних путева.

За реконструкцију постојећих капацитета могу се издати услови на основу просторног плана уколико се реконструкција изводи у постојећем јавном или, уколико су корекције

минималне и местимичне (поједина кривина, ширина на крајој деоници и сл) али уз претходно решен имовинско-правни однос управљача пута и суседа на чијој се парцели корекција врши, о чему се подноси доказ о власништву. За изградњу нових капацитета мора се израдити одговарајући урбанистички план, за одређивање површина јавне намене, или се грађевинска дозвола издаје на основу овог плана уколико се саобраћајница изграђује на општинском земљишту.

Елементи трасе јавног пута задају се на основу рачунске брзине у зависности од разреда јавног пута и карактеристика терена што се утврђује пројектним задатком. Заштитни појас јавног пута је 10 m мерено од регулационе линије на обе стране за државне путеве II реда, односно 5 m за општинске путеве.

Појас контролисане градње је у ширини заштитног појаса мерено од границе заштитног појаса на обе стране јавног пута.

Паралелно јавном путу, у заштитном појасу, могу се планирати паралелно вођени објекти других инфраструктурних система на растојању од најмање 3,0m од крајњих тачака дотичног инфраструктурног објекта до регулационе линије јавног пута, уз претходно прибављање услова и уз сагласност на техничко решење управљача јавног пута.

Могуће је укрштање других објеката инфраструктуре са јавним путем уз израду одговарајуће техничке документације. Укрштање се изводи управно на осу пута, уз смештање инсталације у прописану заштитну цев која се поставља механичким подбушивањем испод трупа пута. Дубина на којој се налази горња кота заштитне цеви је на 1,35-1,50 m од горње коте коловоза и на 1,00 m од коте дна одводног канала. Цев је дужине једнаке целој ширини попречног профила, између крајњих тачака профила, увећаној за по 3,00 m са сваке стране.

Ваздушна регулациона линија је на 7,0 m (4,5 m за надвожњак) а подземна је на 1,8 m од коловозне површине или према претходно прибављеним условима и техничким захтевима управљача пута.

Сви радови на основу техничке документације у заштитном појасу или укрштању пријављују се на 30 дана пре почетка радова. За ове радове управљач јавног пута обезбеђује надзор за време извођења радова који контролише да се радови изводе по захтевима управљача и у складу са техничком документацијом на коју је дата сагласност.

Уз коловоз општинског пута, на постојећим правцима, у случају да ширина коловозне траке не омогућава двосмеран саобраћај, изградити проширења у виду ниша ширине 2,5m и дужине 12,0m на растојању од 250-300 m. Проширења служе за мимоилажење возила.

1. Бицилистичка стаза

Кретање бициклиста могуће је на општинском или некатегорисаном путу по коловозу који је заједничка површина за кретање пешака, бициклиста и моторних возила. Могуће је кретање бициклиста и трасом државног пута, али само за правце са прописаном брзином до 80km/h под условом да је бициклистичка стаза одвојена од коловоза прописаном разделном траком.

Бициклистичка стаза се изводи у појасу регулације јавног пута с тим што се појас у том случају проширује за смештај елемената трасе бициклистичке стазе или се изводи ван јавног пута као посебна јавна површина. Правила грађења у појасу регулације су следећа:

- a. уз коловоз јавног пута обострано вођена:
 - коловозна трака ширине 1,25 m;
 - заштитна трака која дели коловоз од бициклистичке стазе је ширине 1,0 m за државне путеве односно 0,75 m за општинске
- b. уз коловоз једнострано вођена
 - коловозна трака ширине 2,5m за оба смера
 - заштитна трака ширине 1,0m за државне путеве односно 0,75m за општинске
- c. као посебна јавна површина: мин 5m.

2. Аутобуска стајалишта

Уз коловоз јавних путева дозвољено је формирати стајалишта за заустављање возила јазног превоза са следећим правилима грађења:

- ширина коловоза је мин. 3,0m;
- стајалиште је од коловоза јавног пута одвојено разделном траком 3,0m;
- дужина стајалишта без прилазних трака је 25,0m;
- са стране је тротоар ширине 3,0m опремљен мобилијаром (заштитном надстрешницом, ветробраном и клупом према типском пројекту са елементима традиционалне архитектуре

У насељеном месту у односу на раскрсницу лоцирају се на мин. 5,0 m иза раскрснице, односно на 30,0 m испред раскрснице.

3. Станица за снабдевање горивом

Станице за снабдевање горивом уз јавне путеве граде се на међусобном растојању од 25-30km. Уз државне путеве граде се одвојено по смеровима у смакнутом или наизменичном распореду. За планиране локације урадити урбанистички пројекат којим се утврђује усаглашеност са идејним пројектом, противпожарним прописима и условима надлежних органа из области саобраћаја, екологије (загађење ваздуха, воде и земљишта, појаву буке) и применом мера за смањење штетних утицаја. Одобрење за прикључак издаје управљач јавног пута на основу захтева и урбанистичког пројекта. Условне за прикључење даје управљач јавног пута, а грађевинску дозволу за саобраћајни прикључак на државне путеве издаје Министарство надлежно за послове грађевинарства. Правила грађења за станице за снабдевање горивом су:

- станице се граде уз коловоз, у заштитном појасу као саобраћајне површине пратећих садржаја јавног пута, са обавезним уливно-изливним тракама;
- станице су са 2-4 точиона места за путничка и 1 издвојено за теретна возила;
- станице морају да имају уређаје за точење свих врста горива (и ТНГ);
- заштитна трака према коловозу је мин. 6,0 m;
- оптимална површина локације за станицу је око 0,5 ha, а минимална 0,15 ha;
- објекат садржи пословне просторије (продавница, кафе, ресторан);
- паркирање за најмање 10 путничка возила (једно за инвалидна лица) и 2 теретна;
- простор за замену уља и проверу притиска у пнеуматицима;
- чесма са текућом водом ;
- површина за манипулацију меродавног возила.

Постојећа станица у Грној Трави не задовољава ове стандарде па је потребно размислити о њеном пресељењу или отварању нове у Црној Трави.

У насељеном месту лоцирају се иза раскрснице или на мин. 50,0 (15.0m' на улици нижег ранга) од линије заустављања.

4. Одморишта

Одморишта служе дужим задржавањима путника (30-90 мин.). Постављају се на растојањима од приближно 25 km и у близини културно-историјских и природних локалитета. Потребна површина одморишта је око 0,5-1,5 ha.

Потребни садржаји одморишта су:

- телефон за помоћ;
- јавни телефон;
- вода за пиће - чесма на отвореном;
- санитарно хигијенски чвор - површине 40 m²;
- информације - табла са називом и планом одморишта укључујући и информацију о станици за снабдевање горивом, на улазу, као и табла са основним информацијама о даљем путу на излазу (о главним скретањима, растојањима, туристичким, културним и природним локалитетима, наредним станицама за снабдевање горивом);

- простор за одмор и рекреацију - за приближно 100 особа, на оквирној површини од 500m², са парковским мобилијаром (клупе, столови, корпе за отпатке) и стазама;
- продавнице општих артикала - храна, пиће, штампа, цигарете, укупне површине до око 80 m²;
- кафе и ресторан - за оријентационо 50 особа у затвореном делу и 70 места на тераси, кухиња и мокри чвор, службени смештај особља ресторана
- паркинг простор - за 20 путничких возила, 4 аутобуса, 2 теретна возила, са потребним пролазним саобраћајним тракама.

У саставу одморишта може се планирати и станица за снабдевање горивом.

5. Паркирање

1) Нише за паркирање уз коловоз јавног пута ван грађевинског подручја служе краћем задржавању корисника (15-30 мин.) и из безбедносних разлога, за принудно уклањање возила у случају дефекта. Постављају се обострано, смакнуто у односу на главни саобраћајни ток. Суседна паркиралишта треба да су на сваких 750-1000 m. Положај се одређује у зависности од осталих садржаја на траси као и микролокацијских услова. Обавезни садржаји на паркиралиштима су:

- површина за паркирање ширине 3,5m, дужине од 25,0-30,0m
- санитарни чвор,
- вода за пиће

2) паркирање у грађевинском подручју на јавној површини, уз коловоз је могуће и изводи се као

- управно, паралелно и косо уз коловоз ширине 5,5m,
- паралелно и косо уз коловоз ширине 4,5m
- парално уз коловоз ширине 3,5m

3) паркирање посебно уређеним јавним паркиралиштима са различитим шемама и растером паркинг површина, са интерним саобраћајницама ширине коловоза у зависности од шеме паркирања. Паркинг површине озелењевати растињем са крошњом која обезбеђује просењеност сенку и пречишћава ваздух.

4) за паркирање на грађевинској парцели власник је дужан да обезбеди, у зависности од намене, 1 паркинг место за:

- 1 стан или 70m² стамбене површине
- 100 m² пословног или производног простора
- три запослена радника у смени
- шест посетиоца спортске или културне приредбе
- 40% соба у хотелу, сваку собу у мотелу или пансиону
- 10% лежачева у болници или стационару односно 0,3 амбуланте у смени

Паркинг место је димензија 2,5x5 за управно паркирање и косо паркирање и 2,0x6,0m за паралелно паркирање.

На сваком паркиралишту мора бити резервисано и уочљиво означено место за паркирање возила за превоз инвалидних лица или не мање од 5% од укупног броја паркинг места. Паркинг место за возила за превоз инвалидних лица је димензија 3,5x6,0 m.

6. Мотели

Намењени су дужем задржавању, уз могућност ноћења. Постављају се на растојањима 30-70 km. Мотел у саставу има рецепцију и око 20 лежачева. Поред свих садржаја наведених за паркиралишта и одморишта, потребно је да се у оквиру комплекса налази и сервисна радионица за све врсте возила, као и шири дијапазон занатско-трговинских продавница, пошта, мењачница. Одређивање тачне локације је комплексан задатак, који захтева сагледавање и анализу више утицајних параметара: одржавање потребног ритма између објеката у простору; саобраћајно-технички услови; просторна ограничења; природне и историјске карактеристике посматраног локалитета; могућност комуналног опремања, снабдевања и одржавања објеката пратећих садржаја и услови заштите животне средине.

7. Сервисне радионице, радионице и мањи погони

Нови објекти лоцирају се у посебним блоковима или по периферији насељеног места. Снабдевени су паркинг простором са довољним бројем паркинг места која зависе од делатности, броја запослених и величине објекта. У односу на раскрсницу постављају се на мин. 50,0m' од линије заустављања (20,0m' у улицама нижег ранга).

Растојање улаза/излаза у односу на раскрсницу је мин. 35,0m' од линије заустављања (15,0m' за улицу нижег ранга).

1.2.3. ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Водовод и канализација се морају трасирати тако:

- да не угрожавају постојеће или планиране објекте, као и планиране намене коришћења земљишта,
- да се подземни простор и грађевинска површина рационално користи,
- да се поштују прописи који се односе на друге инфраструктуре,
- да се води рачуна о геолошким особинама тла и поземним водама.

Минимално дозвољено растојање при паралелном вођењу са другим инсталацијама износи:

- међусобно водовод и канализација 0,40 m
- до гасовода 1,00 m
- до електричних и телефонских каблова 0,50 m
- Хоризонтално **растојање** између водоводних и канализационих цеви и зграда, дрвореда и других затечених објеката не сме бити мање од 2,5 m.
- Минимална **дубина укопавања** цеви водовода и канализације је 1,0 m од врха цеви до коте терена, а падови према техничким прописима у зависности од пречника цеви.
- **Дуж магистралног цевовода** којим се спајају сада изоловани водоводни системи успоставити непосредну зону заштите коридора (по 2,5 m од осовине), како би се омогућило несметано одржавање (исти Правилник).
- **Хидрантску мрежу** за гашење пожара реализовати у складу са Правилником о техничким нормативима за хидрантске мреже (Сл. лист СФРЈ 30/91).
- **Спојеве прикључака** објеката врши искључиво орган јавног водовода, а осталу инсталацију у објекту може изводити само овлашћено лице или овлашћено предузеће;
- Органи водовода имају право да контролишу исправност инсталације уз законску одговорност имаоца;
- На главном споју не смеју се чинити никакве измене без накнадног одобрења, нити се смеју убацивати нови прикључци испред водомера;
- **Цеви** не смеју бити узидане у зидну масу, већ увек са слободним пролазом;
- Уличне водове и прикључне делове водовода до уличне цеви, заштитити од дејства евентуалних лутајућих стуба одговарајућим заштитним средствима;
- Водоводне цеви не смеју се стављати нити у хладном нити у загрејаном стању;
- Све водоводе до којих може допрети дејство мраза заштитити термичком изолацијом;
- Притисак у кућној мрежи не би требало да буде већи од 5 бара у интересу трајности инсталације. Код већих притисака извршити смањење притиска помоћу редуцир-вентила;
- Рачунска брзина кретања воде у цевима узима се око 1-1,5m/s а највише 2m/s, да би се ублажили шумови, водени удари и отпори у цевима;
- Слободан натпритисак треба да буде најмање 5m воденог стуба изнад највишег точећег места;
- Прикључак од уличне цеви до водомерног склоништа пројектовати искључиво у правој линији, управно на уличну цев;
- **Водомер** поставити у водомерно склониште (шахт) на 1,5m од регулационе линије, односно у посебан метални орман-нишу (ако је водомер у објекту), који је смештен са унутрашње стране на предњем зиду до улице. Димензије водомерног

склоништа за најмањи водомер (3/4") су 1m x 1,2m x 1,7 m. Водомер се поставља на мин. 0,3m од дна шахта. Димензије водомерног склоништа за два или више водомера, зависе управо од броја и димензија (пречника) водомера. Уколико се у објекту налази више врста поташача (локали, склоништа, топлотна подстаница и др.) Предвидети посебне главне водомере за сваког поташача посебно. Димензионисање водомера извршити на основу хидрауличког прорачуна;

- **Шахтове** (окна) за водомере треба градити од материјала који су за локалне прилике најјекономичнији (опека, бетон, бетонски блокови);
- Уколико радни притисак према хидрауличком прорачуну не може да подмири потребе виших делова објекта, обавезно пројектовати постојење за повећање притиска.

Објекат се не може повезати са уличном **канализацијом** ако исти није повезан са водоводом (могући су изузетци).

- Канализацију реализовати по сепарационом систему, стриктно раздвајајући колекторе за отпадне воде од колектора за атмосферске воде. Забрањује се увођење вода из олука зграда и одводњаваних површина у колекторе за отпадне воде, као и обратно, отпадних вода у колекторе кишне канализације.
- У канализацијује забрањено испуштати или убацити: ђубре, пепео, крпе, песак, отпатке од кухиње или од јела, лед, снег, кости и уопште предмете и материје; запаљиве материје и оне које могу изазвати пожар, експлозију или оштетити канале и њихово функционисање; воде и друге течности са температуром већом од 35°C или са шкодљивим киселинама, алкалијама и солима.
- У канализацију за отпадне воде смеју се уводити само оне воде које задовољавају услове прописане Правилником о опасним материјама у водама (Сл. гласник СРС, 31/82). Инспекцијским службама остварити контролу да отпадне воде и из тзв. кућне мале привреде које се упуштају у канализацију задовољавају услове Правилника.
- Минимални пречник уличне фекалне канализације је Ø200 mm а кућног прикључка је Ø150 mm.

За одвођење **атмосферских вода** предвиђа се изградња кишне канализације, а најједноставније је одвођење атмосферских вода у путне јаркове или риголе поред саобраћајница.

На канализационој мрежи код сваког рачвања, промене правца у хоризонталном и вертикалном смислу, промене пречника цеви, као и на правим деоницама на приближном растојању од 160d постављају се ревизиони силази од бетонских цеви Ø 1000 mm са бетонским дном у облику кинете истог радијуса као и одводне цеви, а на завршном елементу шахте се постављају ливено-гвоздени шахт поклопци одговарајуће носивости у складу са саобраћајним оптерећењем.

Септичке јаме се граде као водонепропусне објекти за пречишћавање отпадних вода.

- Септичке јаме као водонепропусни објекти служе само за привремено одлагање отпадних вода јер се оне морају редовно празнити црпљењем њиховог садржаја и његовим одношењем на одговарајућу локацију (систем за пречишћавање отпадних материја).
- Септичке јаме поставити: мин. 2m од оградне линије комплекса; мин. 5m од објекта; мин. 10m од регулационе линије; и мин. 20m од бунара.
- Септичке јаме као водонепропусни објекти у којима се врши и пречишћавање отпадних вода су прелазно решење за локалну санитацију на нивоу домаћинства или комплекса, до изградње канализационе мреже насеља.
- Ефлуент из ових септичких јама може се пуштати у подземље (упијајући бунари, подземна иригација) и у реципијенте који обезбеђују висок степен разблажења.
- У њима се обавља процес анаеробног разлагања органских чврстих материја. Ове материје се распадају на дну танка стварајући гасове који се пењу на површину и носе собом фину суспензију која једним делом поново пада на дно

- јаме а другим делом одлази из јаме заједно са исталоженом каналском водом. За уклањање и овог материјала препоручују се септичке јаме са две па и три коморе.
- Дубина септичке јаме треба да буде у границама 1,25—2,0 m. а однос ширине према дужини да се креће од 1:2 до 1:4. Најмања запремина септичке јаме износи 1.500 lit. За мање септичке јаме препоручује се септичка јама са 2 коморе с тим да прва комора износи 2/3 укупне запремине. Веће септичке јаме се могу градити са више комора (3—4), од којих прва захвата око ½ укупне запремине. Минимална запремина прве коморе износи 2000 lit.

Септичке јаме треба да одговарају следећим условима:

1. Улив и излив, у септичкој јами ширине до 1,25 m, могу се изграђивати са цевима или у виду вертикалних преграда. Код улива и излива са фазонским комадом у виду Т-рачве, треба доњи део рачве да буде уроњен испод површине течности око 45cm а горњи део да око 20 cm надвисује горњу површину масне коре.
2. Кота дна уливне цеви не сме бити испод нивоа течности у јами нити више од 5 cm изнад нивоа.
3. Брзина дотока испред јаме не сме бити већа од 1,0 m/sec.
4. За јаме ширине веће од 1,25m улив и излив може бити уређен са два или више фазонских комада у виду Т-рачви које морају бити одозго приступачне.
5. Септичке јаме које се налазе у близини објекта морају по правилу бити покривене, док се оне које су удаљене од објекта могу изводити непокривене али обавезно оградањене.
6. Покривене септичке јаме треба да имају вентилацију за одвођење гасова, који могу бити експлозивни., Код мањих јама покривање се може обезбедити монтажним елементима (бетон, дрво).
7. Пажњење јама, по правилу, треба да се врши сваких 6 месеци. При томе увек треба остављати мање количине садржине у циљу бржег сазревања новог наталоженог муља (мах. 20%). Материјал извађен из јаме мањих постројења одвози се цистернама а из већих се одвози на лагуне или поља за сушење муља.
8. Количина воде коју треба узети у обзир при одређивању капацитета септичких јама прорачунава се с обзиром на број становника или број и врсту санитарних уређаја односно изливних места. Минимална количина воде за поједине стамбене зграде треба да износи 150 lit/становнику на дан.

Гранично **ревизионо окно** извести 1,5 m унутар регулационе линије и у истом извршити каскадирање (висинска разлика чија је минимална вредност 0,6 m, а максимална 3 m). Прикључак од ревизионог силаза па до канализационе мреже извести падом од 2% до 6% управно на улични канал искључиво у правој линији без хоризонталних и вертикалних ломова.

Ревизиона окна морају се још изградити на местима:

- где се спајају главни хоризонтални одводници са вертикалним; - ако је вертикални одводник од тога места удаљен више од 1 m; на местима где су каскаде; на местима где се мења правац одводника који спроводи фекалну воду; и код правих одводника на растојању највише 24 m за Ø150 mm.
- сливници, нужници и остали објекти који леже испод висине до које се може пружити успор из уличне канализације, могу се спојити са каналом ако одговарајући спојни канал од тих објеката има аутоматске или ручне затвараче;
- где год је могуће избегавати вертикалне спроводнике са улівима и сифонима у спољним, хладним зидовима. Отвори на решеткама сливника могу бити на највећим размацама ребара од 15 mm;
- резервоари за лед, рибу и тсл., не смеју бити директно спојени са канализацијом;
- на сваком имању морају бити везани на канализацију најмање по један сливник у дворишту и по један олучњак;
- прикључење дренажних вода од објекта извршити преко таложнице за контролу и одржавање пре граничног ревизионог силаза;
- прикључење гаража, сервиса и других објеката, који испуштају воде са садржајем

- уља, масти, бензина и др., вршити преко таложника и сепаратора масти и уља;
- у деловима где је каналисање извршено по сепарационом систему забрањено је увођење атмосферске воде у одводнике канализације за отпадне воде.

Паралелно јавном путу, у заштитном појасу, могу се планирати паралелно вођени објекти водопривредне инфраструктуре на растојању од најмање 3,0m од крајњих тачака дотичног инфраструктурног објекта до регулационе линије јавног пута.

Могуће је укрштање водопривредне инфраструктуре са јавним путем уз израду одговарајуће техничке документације. Укрштање се изводи управно на осу пута, уз смештање инсталације у прописану заштитну цев која се поставља механичким подбушивањем испод трупа пута. Дубина на којој се налази горња кота заштитне цеви је на 1,35-1,50 m од горње коте коловоза и на 1,00 m од коте дна одводног канала. Цев је дужине једнаке целој ширини попречног профила, између крајњих тачака профила, увећаној за по 3,00 m са сваке стране.

1.2.4. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

○ Електроенергетика

У циљу обезбеђења потребних количина електричне енергије потребно је правремено изградити нове ТС средњег напона са одговарајућим напојним водовима, извршити реконструкцију постојећих електроенергетских објеката у циљу повећања снаге и побољшања квалитета и поузданости напајања потрошача електричне енергије.

Приоритетно се мора обезбедити резервно напајање примарне ТС 35/10kV „Црна Трава“ изградњом резервног далековода 35kV најпогоднијом трасом коју треба утврдити.

У ТС 35/10kV која задовољава потребе потрошача, са снагом 1x4MVA, из сигурносних разлога треба уградити резервни трансформатор исте снаге.

Постојеће ТС 10/0.4kV задовољавају потребе потрошача, по потреби их треба реконструисати уградњом технолошки савременије опреме и заменом трансформатора са трансформаторима веће снаге чиме се повећава поузданост напајања.

Недостатак електричне енергије у наредном периоду ће доћи до изражаја у зони општинског центра, због повећања броја становника миграцијом из брдско планинских подручја, па је потребно изградити две нове ТС 10/0.4kV снаге 630kVA и то:

- У зони етно села и викенд насеља
- У зони будуће жичаре

Најслабију тачку електродистрибутивног система Црне Траве чини постојећа мрежа ниског напона, у знатној мери изграђена на дотрајалим дрвеним стубовима са недовољним пресеком проводника.

Последица тога су велики губитци електричне енергије у дистрибутивној мрежи и недовољан квалитет и поузданост напајања, посебно у брдско планинским подручјима. Потребно је сукцесивно вршити реконструкцију, по могућству на бетонским стубовима а на неприступачним теренима на инпрегисаним дрвеним стубовима, уз замену недовољног пресека проводника. Да би се смањило негативан утицај растиња пожељно је уместо Alč водова користити кабловски сноп средњег и ниског напона.

Изградња и реконструкција електроенергетских објеката на планском подручју може се вршити уз поштовање одредби Закона о планирању и изградњи („Сл.гл.РС бр.72/2009) уз претходно обезбеђење потребних решења и дозвола које издаје локална самоуправа.

Правила грађења

Код изградње електроенергетских објеката као и других објеката у близини истих треба се придржавати важећих прописа, одговарајућих техничких препорука Е.Д. Србије и техничких услова надлежне електродистрибуције, а у складу са Законом о енергетици „Службени гласник РС“, број 145/14.

У заштитном појасу електроенергетских објеката (надземних и подземних) није дозвољена изградња објеката, пошумљавање и други радови којима се онемогућава или угрожава рад енергетског објекта без предходне сагласности енергетског субјекта који је власник/корисник енергетског објекта.

Заштитни појас за надземне водове износи 15 m за далеководе напона до 35 kV, рачунато од осе далековода на обе стране.

При томе се морају поштовати и други услови дефинисаних „Правилником о техничким нормативима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1kV до 400kV („Сл.лист.СФРЈ бр.65/88“ и „Сл.лист СРЈ бр.18/92“).

Надземни водови 35kV морају се заштити од атмосферских пражњења према „Правилнику о техничким нормативима за заштиту од атмосферских пражњења“ („Службени лист СФРЈ бр.11/96“).

Надземни нисконапонски водови могу се градити, према „Правилнику о техничким нормативима за изградњу нисконапонских водова („Сл.лист СФРЈ бр.6/92).

Електроенергетски кабловски водови се могу полагати уз услов да су обезбеђени потребни минимални размаци у односу на друге врсте инсталација објеката који износи:

- 0,4 m .. у односу на цеви водовода и канализације
- 0,5 m.... у односу на телекомуникационе каблове и у односу на локалне и сервисне саобраћајнице
- 0,6 m... од спољне ивице канала за топовод
- 0,8 m... у односу на гасовод у насељу
- 1,2 m.. од гасовода ван насеља

Ако се потребни размаци не могу обезбедити, енергетски каблови се полаже у заштитну цев, дужине најмање 2 m са обе стране места укрштања или целом дужином код паралелног вођења, при чему најмање размак не може бити мањи од 0,3 m.

Није дозвољено код паралелног вођења, полагање енергетског кабла изнад или испод цеви водовода и канализације, гасовода и топовода.

Код укрштања са телекомуникационим каблом енергетски кабл се полаже испод истог, а угао укрштања треба да је најмање 30°, што ближе 90°.

Паралелно јавном путу, у заштитном појасу, могу се планирати паралелно вођени објекти енергетске инфраструктуре на растојању од најмање 3,0 m од крајњих тачака дотичног инфраструктурног објекта до регулационе линије јавног пута

Могуће је укрштање енергетске инфраструктуре са јавним путем уз израду одговарајуће техничке документације. Укрштање се изводи управно на осу пута, уз смештање инсталације у прописану заштитну цев која се поставља механичким подбушивањем испод трупа пута. Дубина на којој се налази горња кота заштитне цеви је на 1,35-1,50 m од горње коте коловоза и на 1,00 m од коте дна одводног канала. Цев је дужине једнаке целој ширини попречног профила, између крајњих тачака профила, увећаној за по 3,00 m са сваке стране.

○ Гасификација

На подручју Плана не постоји изграђена дистрибутивна гасоводна мрежа. Планирана дистрибутивна гасоводна мрежа је радног притиска до 4 bara од полиетиленских цеви Ø 125 mm, дуж државног пута другог реда Р122 и Р122б.

Енергент планираних привредних субјеката треба да буде земни гас, као савремено висококалорично гориво.

За потребе привреде потребно је изградити прикључни гасовод од планираног дистрибутивног гасовода до мерно регулационе станице потрошача.

Мерно регулациона станица предвиђена је за редукацију гаса са 4 bara на радни притисак 100 milibara (0,1 bar) за задовољавање потребе индустријских потрошача.

Планирану мерно регулациону станицу изградити као слободностојећи објекат, у ниши саобраћајно – манипулативног платоа комплекса на осталом грађевинском земљишту, димензија 5,4 m x 5,8 m, са приступом на јавни пут. Прецизну локацију мерно регулационе станице могуће је решити кроз даљу разраду предметног подручја.

Заштитна зона, у којој се забрањује било каква градња супраструктуре, за дистрибутивни гасовод до 4 бага, износи по 1,0 m мерено од обе стране гасоводне цеви.

○ **Обновљиви извори енергије**

Мале хидроелектране

Мале хидроелектране су један од алтернативних извора енергије, снаге од 100KW до 10000kW (10 MW), које омогућавају производњу електричне енергије капацитета који се дистрибуира у електроенергетски систем. За изградњу малих хидроелектрана се прибавља претходна енергетска сагласност надлежног Министарства, а дозволу за изградњу издаје надлежни општински орган.

Овим просторним планом се прописује могућност изградње малих хидроелектрана на водотоцима у обухвату плана. Услови лоцирања МХЕ су прописани у поглављу I Планска решења просторног развоја, 6. Просторни развој саобраћаја и инфраструктурних система и повезивање са регионалним инфраструктурним мрежама, 6.3. Енергетска инфраструктура, 6.3.1 Обновљиви извори енергије.

Од првобитно планиране 23 локације по катастру МХЕ, у Изменама овог плана идентификовано је укупно 10 локације на којима је могућа будућа изградња МХЕ. У случају детаљнијих истраживања ових 10 микролокација, као и прибављених сагласности и услова надлежних органа могуће је делимично одступање од наведене локације са циљем постизања оптималног искоришћења и поштовања свих услова. У том смислу, изградња малих хидроелектрана ће се вршити у складу са условима и сагласностима надлежних институција, као и у складу са правилима и мерама заштите из овог плана.

Објекти, постројења малих хидроелектрана, као и припадајући електроенергетски водови, се граде, користе и одржавају у складу са законима и прописима из области енергетике, водопривреде, заштите животне средине, планирања, изградње и инвестирања и не смеју својим радом угрожавати становништво, имовину и животну средину. Мале хидроелектране морају задовољавати техничке нормативе, критеријуме и стандарде у погледу производње електричне енергије. Мале хидроелектране морају се планирати, пројектовати и градити тако да:

- омогућавају враћање воде истог квалитета после њеног искоришћења за производњу електричне енергије;
- не умањују загарантован минимум протицаја (биолошки, еколошки и др.) у складу са водопривредним условима;
- не ометају коришћење вода за водоснабдевање, као и за друге намене у складу са законом;
- не умањује степен заштите и не отежава спровођење мера заштите од штетног дејства вода;
- не погоршава услове санитарне заштите и не утиче негативно на еколошки статус вода и стање животне средине.

Истовремено, неопходно је да се приликом пројектовања малих хидроелектрана води рачуна о њиховом предеоном уклапању, с обзиром да се ради о објектима који се по правилу, граде ван грађевинских подручја.

Мале хидроелектране се могу градити и на пољопривредном земљишту, уз претходно прибављену сагласност министарства надлежног за послове пољопривреде.

Посебни услови за изградњу МХЕ

- Командни центар и пратеће објекте брана и хидроелектрана треба комунално опремити. Пројектом треба решити снабдевање водом за пиће, техничком водом и противпожарном резервом. Треба пројектовати мере заштите водотока од загађења и то: канализацију за санитарне отпадне воде, канализацију за прихватање нафте и њених деривата у случајевима екцесних загађења и уређај за пречишћавање отпадних вода

- За земљиште на којем се изводе објекти МХЕ морају бити решени имовинско-правни односи;
- Није дозвољено вршити пренамену земљишта приобалног појаса нити планирање никаквог другог садржаја на обалском делу МХЕ;
- За приступ микролокацијама радилишта у што већој мери користити постојећу путну мрежу, а након завршетка радова евентуална оштећења санирати;
- Није дозвољено засипање бетоном површина мимо пројектом предвиђених
- Приликом извођења радова не сме се вршити значајнија промена морфологије терена ван локације објеката
- Ради заштите водотокова и очувања природног предела, **дужине деривације** свести на неопходан минимум и уклопити их у природни предео са што мање нарушавања постојећег стања, односно враћање у првобитно стање након извођења радова.
- При изградњи бране ради успостављања водне акумулације обавезна је изградња рибље стазе, у складу са одредбама Правилником о специјалним техничко-технолошким решењима која омогућавају несметану и сигурну комуникацију дивљих животиња ("Службени гласник РС", бр. 72/10);

За изградњу **машинске зграде** прописују се следећи правила грађења:

- Спратност објекта П+0
- Висина објекта зависи од технолошког процеса,
- Индекс изграђености је 50%, за прибранске машинске зграде 70%.
- Паркирање се обезбеђује на парцели.
- Објекте у склопу машинске зграде израдити у складу са технолошким захтевима, а архитектоско уклапање са околином постићи применом материјалима облоге који ће се уклапати у природно окружење.
- Машинска зграда не може да има никакву другу намену;
- Машинска зграда мора бити повезана на електромережу према условима надлежне електропривредне организације;
- Забрањује се свако испуштање отпадних и фекалних вода у водоток;
- Квалитет воде по испуштању из машинске зграде мора бити истог квалитета као и у реципијенту;
- Инвеститор је обавезан да редовно, а и према потреби, прати квалитет вода низводно од испуста, а посебно у периодима малих вода;
- Уколико се констатује да је квалитет вода низводно од испуста лошијег квалитета услед загађења у машинској згради, МХЕ мора престати са радом док се извор загађења не елиминише у потпуности;
- Машинска зграда мора бити адекватно обезбеђена од електростатичког пражњења и обезбеђена од уласка неовлашћених лица;
- На прилазу машинској згради и водозахватним грађевинама неопходно је постављање табли са упозорењем о забрани приступа и о опасности од високог напона;
- Објекат машинске зграде мора бити тако изграђен да се елиминише могућност угрожавања објекта, машинске и друге опреме у њему у периодима великих вода

За постројења за производњу енергије из хидропотенцијала снаге преко 2MW обавезна је израда Студија о процени утицаја на животну средину и обавезно је подношење захтева за одлучивање о потреби процене утицаја на животну средину. Одлуку доноси надлежни орган издавањем решења о изради Студије о процени утицаја која зависи од локације, документације и слично.

За постројења за производњу енергије из хидропотенцијала без обзира на капацитет, подноси се захтев за одлучивање о потреби израде студије о процени утицаја ако се реализују у заштићеном природном добру и заштићеној околини непокретног културног добра, као и у другим подручјима посебне намене.

Мини хидроелектране

Мини хидроелектране су један од алтернативних извора енергије, мањег капацитета, снаге до 100KW.

Могућа је изградња мини хидроелектрана на свим водотоцима под условом да не ремете реализацију пројеката изградње МХЕ снаге веће од 100 kW на истом водотку. Дозволу за изградњу издаје надлежни орган локалне управе.

Соларне електране

Соларна енергија је енергија сунчевог зрачења коју примамо у облику светла и топлоте, а која соларном технологијом обезбеђује топлоту, светлост, топлу воду, струју и хлађење објеката до којих се дистрибуира као енергент обновљивог извора. Постоје две врсте соларних система који се користе за производњу електричне енергије: соларне фотонапонске ћелије које конвертују соларно зрачење у електричну енергију путем соларних панела, и соларни термални системи који складиште сунчеву топлоту која се може користити у разне сврхе.

Статус повлашћеног произвођача електричне енергије стиче се у складу са чл. 70-71 Закона о енергетици.

Надлежност за веће соларне паркове, односно инсталисане снаге веће од 10 MW је на надлежном министарству.

Соларне електране се могу градити на пољопривредном земљишту.

Ветропаркови и ветрењаче

Изградња **ветропаркова** је могућа уз претходну израду одговарајућег урбанистичког плана и прибављање свих потребних услова и сагласности надлежних институција.

Дозволу за изградњу ових објеката издаје надлежно Министарство, у складу са чл.133. Закона о планирању и изградњи.

За тачну оцену оправданости изградње ветроелектрана на потенцијалним локацијама неопходно је спровести детаљна мерења брзине и правца ветра.

Ветрењаче као појединачни објекти се могу градити на основу Урбанистичког пројекта и прибављених услова и сагласности надлежних институција. У циљу процене утицаја ветрењача на животну средину, може се исказати потребна за израдом одговарајућег документа у складу са законом. Локације ветрењача могу се одредити планом који усвоји локална самоуправа. Дозвола за изградњу ветрењача издаје се у складу са чл. 133. Закона о планирању и изградњи, у зависности од снаге и висине објекта.

Општи услови изградње:

- Микролокације ветрогенератора треба предвидети на довољној удаљености од насеља која се налазе у смеру ширења буке. Минимална удаљеност од насеља мора бити 500m.
- Ветрогенератор морају међусобно бити довољно удаљени како би се у случају рушења једне од њих избегао «домино-ефекат».
- Нијанса боје којом се премазују лопатице и стубови ветрогенератор треба бити изразито светло сиве до беле. Врхове лопатица треба обојити у црвено складно одредбама о сигурности зрачног промета.
- Бучне радове треба организовати на начин да се обављају током дневног периода, а само у изузетним случајевима, уколико то захтева технологија, током ноћи.
- Емисија буке битно зависи од стања опреме. Из тог разлога постројења ветроелектране треба редовно контролисати и одржавати како у раду не би дошло до повећане емисије буке.
- Неопходно је уклонити неуређена одлагалишта отпада уколико се налазе на подручју ветропарка;
- Након окончања радова на изградњи обавезна је комплетна санација свих деградираних површина, укључујући и озелењавање;
- У комплексу трафостанице и зони око ветрогенератора у полупречнику од 50m неопходно је заснивати само травнате површине.

- Неопходно је водити рачуна о редовном одржавању пољопривредних површина уколико оне постоје на подручју ветропарка како би се спречило дуготрајно задржавање летине на пољима;
- Забрањено је одлагање пољопривредног отпада и свих других облика органског отпада на оподручју ветропарка;
- У случају напуштања предметне локације, односно престанка рада ветропарка, инвеститор је обавезан да што је пре могуће евакуише инсталирану опрему, уклони све објекте и у целини санира локацију и доведе је у стање блиско првобитном;

Остали алтернативни извори енергије

Постројења која користе биомасу за производњу електричне и топлотне енергије, постројења за производњу биогорива и слично могу се градити у складу са правилима градње за производне објекте уз претходно прибављене услове и сагласности надлежних установа и урађене одговарајуће документације из области утицаја на животну средину, у складу са важећим Законом о планирању и изградњи и законском регулативом из области заштите животне средине. У зависности од капацитета производње и процене утицаја на околину за ова постројења се може условити разрада локације кроз израду урбанистичког пројекта или одговарајућег урбанистичког плана.

1.2.5. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И ПОШТАНСКИ САОБРАЋАЈ

Подземни телекомуникациони водови приступне мреже постављају се испод јавних површина (тротоарски простор, слободне површине, зелене површине, пешачке стазе, паркинг простор и изузетно саобраћајница) и испод грађевинских парцела уз сагласност власника-корисника.

Подземни телекомуникациони каблови полажу се у ров ширине 0,4 m на дубини од 0,8 до 1 m према важећим техничким прописима за полагање ТТ каблова у ров.

Код приближавања и укрштања ТТ каблова са осталим инфраструктурним објектима потребно је остварити следеће минималне размаке:

- са водоводном цеви код укрштања 0,5 m, а код паралелног вођења 0,6 m,
- са канализационом цеви код укрштања 0,5 m, а код паралелног вођења 0,5 m,
- са електроенергетским каблом од 10 kV код укрштања 0,5 m, а код паралелног вођења 1 m,
- од регулационе линије 0,5 m,
- од упоришта електроенергетских водова до 1 kV 0,8 m.
- при укрштању са енергетским кабловима најмање растојање мора бити веће од 0,5m, а угао укрштања треба да буде у насељеним местима најмање 30°, по могућству што ближе 90°, а ван насељених места најмање 45°. По правилу телекомуникациони кабл се полаже изнад енергетских каблова;
- уколико не могу да се постигну размаци из претходно наведене две тачке на тим местима се енергетски кабл провлачи кроз заштитну цев, али и тада размак не сме да буде мањи од 0,3 m;
- базне станице градити по техничким препорукама и стандардима Телеком Србија, непосредни простор око антенског стуба оградити (20-30m²) и спречити блиску изградњу која ће смањити ефикасност функционисања (умањити или спречити сигнал).

Код приближавања подземног телекомуникационог вода темељу електроенергетског стуба, хоризонтална сигурносна удаљеност износи 0,8 m, а не мање од 0,3 m уколико је телекомуникациони вод механички заштићен.

Приликом реконструкције и изградње нове месне телефонске мреже, код паралелног вођења и укрштања телефонских каблова са другим инфраструктурним објектима неопходно је у свему се придржавати важећих техничких прописа ЗЈ ПТТ и других услова која регулишу ову материју.

Паралелно јавном путу, у заштитном појасу, могу се планирати паралелно вођени објекти телекомуникацијске инфраструктуре на растојању од најмање 3,0 m од крајњих тачака дотичног инфраструктурног објекта до регулационе линије јавног пута. Могуће је укрштање објекта телекомуникацијске инфраструктуре са јавним путем уз израду одговарајуће техничке документације. Укрштање се изводи управно на осу пута, уз смештање инсталације у прописану заштитну цев која се поставља механичким подбушивањем испод трупа пута. Дубина на којој се налази горња кота заштитне цеви је на 1,35-1,50 m од горње коте коловоза и на 1,00 m од коте дна одводног канала. Цев је дужине једнаке целој ширини попречног профила, између крајњих тачака профила, увећаној за по 3,00 m са сваке стране.

1.2.6. КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

○ **Правила за изградњу и проширење гробља**
За изградњу гробља на потпуно новој локацији, у случају потребе решавања локације утврђивањем јавног интереса обавезна је израда Плана детаљне регулације. У случају имовинско-правно решене локације и њеног приступа, обавезна је израда Урбанистичког пројекта. Урбанистичкој разради локације мора да предходи израда геолошког елабората и одговарајућег документа о утицају изградње гробља на животну средину.

Димензионисање гробља зависи од: броја становника гравитационог подручја (планирано стање), стопе морталитета, ротационог турнуса, димензије гробног места, система сахрањивања и организације парцеле и заступљености функција на гробљу.

Од различитих метода прорачуна, у нашим условима уобичајена је примена методе Швенкела, по којој се одређује потребни капацитет гробља:

$$\text{Број гробних места: } G = \frac{K}{1000} \times S \times T \times 1,25$$

K – стопа морталитета (број умрлих годишње на 1000 становника); S - броја становника; T – ротациони турнус.

$$\text{Број гробних места: } G = \frac{8}{1000} \times 1964 \times 25 \times 1,25; G = 491$$

$$\text{Површина парцеле } PP = G \times G; PP = 8,5 \text{m}^2 \times 491; PP = 0,4 \text{ha}$$

$$\text{Површина гробља } PG = PP + 2/3 PP; PG = 0,4 + 2/3 \times 0,4; PG = 0,7 \text{ha}$$

Правила регулације за уређење гробља

Гробље се састоји од површине за сахрањивање и приступне површине која је величином и опремљеношћу у складу са величином површине за сахрањивање. Минимум комуналне опремљености гробља представља плато са чесмом, решеном одводњом употребљене воде и површинске воде са платоа (по потреби септичка јама) и капелом, потребних капацитета, са обавезним електричним прикључком.

Површину за сахрањивање треба поделити на гробна поља у којима се предвиђа сахрањивање у једном гробном месту: једног умрлог лица, два умрла лица, три или четири умрла лица.

Ширина бетонских прилазних стаза је 1,3 m, а растојање између гробних места 0,5 m.

Габарит гробног места износи:

- за једно умрло лице је 1,1 x 2,4 m,
- за два умрла лица 2,0 x 2,4 m,
- за три умрла лица је 2,9 x 2,4 m,
- за четири умрла лица је 3,8 x 2,4 m,

За формирање **гробног места** користе се монтажне армиране бетонске гредице ширине 10cm. ширина гредице на западној страни (где се налази спомник) је 30 cm.

Бетонске гредице надвисују бетонске стазе за 10 cm и прате терен тако да у случају пада проблем висине се решава каскадом, а никако повезивањем видне висине гредица. Површина гробног места је за 5 cm виша од бетонске стазе, односно 15cm, ниша од бетонске гредице. Она би требала целом површином да буде затрављена.

Гробно поље треба решити у стилу пејзажног парка обogaћено мањим пластикама или једноставним малим плочама од камена са уклесаним именима покојника. Гробно место са припадајућом комуникацијом је величине 3,0 x 2,5 m. Затрављена површина се преноси и на уоквирену површину око споменика, где се може засадити цвеће или украсно шибље.

Основни елеменат садржаја гробља, односно парцела је гробно место. На гробљу треба предвидети ортогоналан распоред гробних места ради оптималне искоришћености земљишта, уз једноставније облежавање на терену и истовремено максимално озелењавање међупростора.

Породична гробна места за сахрањивање две особе, као најчешћи вид сахрањивања су спољних димензија 2,0 x 2,4 m са међуразмаком од 0,5 m у реду и 1,3 m између редова.

Дубина сахрањивања износи 1,6 m.

Надгробни споменици се раде од природног камена на одговарајућем постољу. Висине надгробних споменика се типизирају на димензије по висини од 80cm, 100cm и 120cm, а ширине за појединачна гробна места су 60cm, а за двојна гробна места су 120cm.

Опремање постојећих гробља недостајућом **инфраструктуром** се ради по правилима која важе за изградњу нових гробља.

Простор гробља се **ограђује** транспарентном оградом, уз коју треба формирати зелени заштитни појас (оградно-зимзелене врсте) висине 1,5 m са наглашеним и посебно обрађеним улазима. Ограда се поставља око целог комплекса гробља.

За **проширење постојећег гробља** обавезна је израда Урбанистичког пројекта којим ће се и постојеће гробље и проширени део сагледати као целина, међусобно повезати и инфраструктурно опремити.

○ **Правила уређења и изградње за сточне пијаци**

Објекти на којима се одржавају сточне пијаци, сајмови и изложбе морају да испуњавају следеће услове:

- да се налазе изван насеља;
- да се не граде на земљишту које је подводно и угрожено од поплава;
- да нису удаљени од главног пута;
- да нису за последњих 20 година служили за сточна гробља и јавно ђубриште;
- изложбене просторије могу изузетно да се налазе и у самом насељу;
- да има само један улаз довољно простран и са изграђеним вратима;
- да има посебно издвојен простор за животиње за које се приликом контроле утврдило да су заражене или су сумњиве на заразу.

Величина простора зависи од обима и врсте промета животиња водећи рачуна да просечна одређена површина се мора повећати за 15% површине на име путева и изградњу манипулативних и санитарних обеката:

- по грлу крупних животиња – 2 m²;
- по телету - 1,2 m²;
- по овци, односно свињи преко 50 kg – 1 m²; и
- по јагњету и прасету - 0,5 m².

○ **Правила уређења и изградње за сточна гробља**

Посебан циљ уређења и развоја у оквиру комуналног сектора је детерминисање локације за сточно гробље на територији општине и уређење одговарајућег простора, који испуњава услове за обављање безбедног уклањања угинуле стоке.

За сточно гробље потребно је утврдити локацију или више локација на руралном простору које испуњавају санитарно-техничке услове за ову намену и инфраструктурно опремити простор.

У складу са Правилником о начину нешкодљивог уклањања животињских лешева и отпадака животињског порекла и условима које морају да испуњавају објекти и опрема за сабирање, нешкодљиво уклањање и утврђивање узрока угинућа и превозна средства за транспорт животињских лешева и отпадака животињског порекла ("Службени гласник СФРЈ", број 53/89) формираће се, уређивати и одржавати сточна гробља на подручју општине. Будући да општина Црна Трава нема одређену локацију за сточно гробље, неопходно је одредити локацију и на основу урбанистичког плана уредити одговарајући простор, који испуњава услове за обављање безбедног уклањања угинуле стоке.

С обзиром да је сточно гробље најнеповољнији начин уклањања лешина и конфиската с хигијенског и епизоотиолошког стајалишта услови за избор локације и изградњу сточног гробља су:

- локација јаме мора бити изван насеља, на оцедном терену (крупно гранулирано тло) са довољним протоком ваздуха;
- ниво подземних вода не сме бити виши од 2,5-3,0 m испод површине тла;
- сточно гробље мора бити ограђено оградом од бетона или цигле. На врху ограде мора бити бодљикава жица;
- унутар локације треба да има објекат са текућом водом, прибором за секцију лешева, прање и дезинфекцију;
- након секције лешина се закопава 2,0 m испод површине земље с направљеном хумком;
- за велике животиње треба место површине 4,0 m², а за мале 2,0 m²;
- свака лешина се закопава у засебну јаму;
- временски турнус за сточна гробља је 10-15 година;
- сточно гробље се не сме користити за напасање, а за садњу неке културе се може користити тек 26 година након престанка употребе. До тада се на њему може садити само дрвеће.

За случај наглог помора (епидемије) стоке саставни део сточног гробља треба да представља и **јама гробница**, за истовремено збрињавање већег броја угинулих животиња.

Јама гробница се може градити и као засебан објекат изван насељеног места. За одабир локације је важан ниво подземних вода и гранулометријски састав тла. Прикладна ширина јаме је 3,0-5,0 m, а дубина 8,0-15,0 m. Дно треба бити најмање 1,0 m изнад нивоа подземних вода. На дно се ставља дренажни слој дебљине 0,5-1,0 m од туцаника или ломљеног црепа. На 1,0 m од дна стављају се две гвоздене шипке (цеви или шине које формирају мрежу налик роштиљу) на којима се лешина задржава. Јама се зида на суво и на врху се затвара армирано-бетонском плочом која уједно служи и као сто за секцију.

○ **Правила грађења трансфер станице**

- РСПУО за Нишки регион предвиђа изградњу трансфер станица у Црној Трави.
- Локација трансфер станице, односно рециклажног дворишта одређена је у складу са Планом управљања отпадом општине/града и РСПУО.
- Трансфер станице су на листи Пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину. За Рециклажна дворишта није прописана обавеза израде процене утицаја на животну средину
- Трансфер станица није депонија у смислу Уредбе о одлагању отпада на депонијама ("Службени Гласник РС", број 92/10), али код дефинисања локације и техничких решења трансфер станица треба поштовати стандарде заштите животне средине из позитивних прописа РС, као и стандарде ЕУ директива у овој области, а ускладу са најбољом примењивом праксом у у овој области.
- Техничку документацију за изградњу трансфер станица и рециклажних дворишта треба радити усклађено синхронно са техничком документацијом за изградњу Регионалне депоније Жељковац, као делове јединственог функционалног система, а према условима локације сваког појединачног објекта.

- У принципу, пожељно је да трансфер станица буде што ближе центру продукције отпада-градском насељу, на приступачним локацијама поред јавног пута, како због мањих трошкова транспорта комуналног отпада, тако и због могућности да што више грађана донесе да прода издвојене секундарне сировине, односно да одложи кућни отпад који има карактер опасног.
- Трансфер станица се гради на локацији комуналне депоније која ће се претходно санирати и рекултивисати.

Трансфер станица треба да садржи:

- Колску вагу за мерење и евиденцију доведеног отпада;
- Систем за претовар и сабијање отпада у великим контејнерима за транспорт на регионалну депонију;
- Простор за смештај прес контејнера, као и паркинг за возила за отпад;
- Систем за пријем, откуп и привремено одлагање секундарних сировина раздвојених на месту настанка;
- Засебан простор са опремом за привремен пријем комуналног опасног отпада (становништво и привреда), као и неутралног медицинског отпада који није решен интерним плановима локалних генератора отпада;
- Простор са објектима и опремом за касацију кабастог отпада;
- Компостану за компостирање биолошког отпада уколико је то економски оправдано. Систем за компостирање органског отпада је засебна, оградом и капијом одвојена, функционална целина у оквиру трансфер станице. РСПУО није предвиђено да се компостанице граде у оквиру трансфер станица, бар не у I фази изградње.
- Пратећи инфраструктурни системи: контејнер за особље са инсталацијом санитарне воде, канализације, струје, грејања; систем за гашење пожара, ограда и капија, приступни асфалтни пут.
- Вода за пиће обезбедује се прикључком на јавни водовод, или из прикладних резервоара. Санитарне отпадне воде се скупљају у посебан резервоар са уређајем за третман тих вода, или одводе у јавни канализациони систем.
- Плато трансфер станице за манипулацију и кретање возила је од армираног бетона тако да нема прљања точкова возила и растурања отпада.
- На трансфер станици се обезбеђује стално присуство посаде/чувара.
- Предвиђа се израда заштитног појаса од дрвећа и другог растиња.

Привремено складиштење секундарних сировина врши се у одвојеним наменским контејнерима, мешања нису дозвољена.

Уколико се трансфер станица налази на већем растојању од прикључка на електродистрибутивни систем могуће је соларним ћелијама обезбедити потребну енергију за све потрошаче, осим пресе за сабијање отпада.

Трансфер станице предложене РСПУО предвиђају директни претовар отпада из возила за сакупљање отпада у контејнере за даљински транспорт, при чему је претоварни кош заштићен од кише, а мале количине оцедне воде од сабијања отпада сакупљају се у непропусни резервоар, одакле се повремено одвозе специјалним возилом на постројење за третман процедурних вода Регионалне депоније.

1.2.7. ЗЕЛЕНИЛО И ПОВРШИНЕ ПОД ЗЕЛЕНИЛОМ

У постојећим **парковима** су дозвољени следећи радови: санитарна сеча стабала, реконструкција цветњака, нова садња, реконструкција вртно-архитектонских елемената, реконструкција стаза, реконструкција постојећих објеката, подизање нових вртно-архитектонских елемената, подизање фонтана, реконструкција и поправка постојећих објеката и дечијих игралишта, ограђивање парка. Паркове треба опремити стандардном инфраструктуром и системом за наводњавање.

Код подизања **нових парковских површина** важе следећи услови:

- потребно је да постоји пројекат парка у одговарајућој размери са прецизно одређеном границом парка, унутрашњим саобраћајницама и парковским

- објектима;
- зеленило треба да буде репрезентативно;
 - планирати места за постављање споменика;
 - планирати водене површине (вештачка језера, фонтане);
 - садржаји треба да буду концентрисани (миран одмор, игра, шетња и др);
 - садржај рекреативних објеката треба да обухвати све старосне групе;
 - у парку могу да буду подигнути следећи објекти: угоститељски са отвореним баштама, објекти у функцији одржавања парка, објекти културе, мањи отворени амфитеатри за културне манифестације и инфраструктурни објекти од општег интереса утврђени на основу закона;
 - могућа је изградња мањих појединачних јавних или комерцијалних објеката у комплексима зеленила на основу планова детаљније разраде. При томе треба водити рачуна о величини зелене површине, микролокацији, њеном значају за просторну целину, статусу трајног добра и другим утицајним чиниоцима.

Дозвољени су следећи радови у **постојећим скверовима**: санитарна сеча стабала, реконструкција цветњака, нова садња, реконструкција вртно-архитектонских елемената, реконструкција стаза, реконструкција постојећих објеката, подизање нових вртно-архитектонских елемената, подизање фонтана, ограђивање скверова. Скверове треба опремити стандардном инфраструктуром и, према потреби, системом за наводњавање.

Код планирања нових скверова треба:

- уважавати правце пешачког кретања,
- стазе, платои могу да заузимају до 35 % територије сквера,
- пожељно је да избор материјала и композиција застора буде репрезентативна,
- објекти могу да заузму до 5% територије сквера,
- на скверу могу да буду подигнути инфраструктурни објекти од општег интереса утврђени на основу закона,

Зеленило специфичног карактера

У поступку реконструкције, ревитализације и подизања нових зелених површина избор врста прилагодити намени простора, условима локације и функцији зеленила:

- зеленило радних зона има заштитно декоративну функцију, избор врста засновати на брзорастућим, широколисним лишћарима и примешаним четинарима,
- школски комплекси и дечје установе озелењавати високодекоративним врстама интересантних морфолошких карактеристика,
- зеленило здравствених уснова има декоративно-заштитну функцију а избор врста засновати на аутохтоним, бактерицидним, инсектицидним врстама избегавајући жалосне форме,
- зеленило гробља има декоративно заштитну функцију а избор врста прилагодити намени: зимзелене и листопадне саднице жалосних и пирамидалних форми. Заштитно зеленило дрворедног типа или живе ограде обавезни су садржаји уређења,

Парк шуме шуме могу да садрже следеће зоне:

- зону пасивне рекреације. У овим зонама планирати само основну опрему (нпр. шетне и планинарске стазе, рекреационе ливаде и др.).
- Дозвољени капацитет подручја је 1-3 посетиоца/ха. Максимално учешће застртих и изграђених површина је 2,5 %;
- зону активног одмора која може да садржи додатну опрему (нпр. бицикличке стазе, трим стазе, игралишта за децу, мини голф, ресторане, кампинг плацеве и др.). Дозвољени капацитет у овим зонама је 5-9 посетилаца/ха. Максимално учешће застртих и изграђених површина је 5% укупне површине зоне;
- зону активне рекреације. У оквиру парк шуме могу се планирати објекти спорта, отворени терени и затворени објекти мањег капацитета (пратећи објекти уз

терене, угоститељски објекти) - максимално учешће застртих и изграђених површина је 2,5 %.

Део шуме може да буде парковски уређен. Потребно је обезбедити лаку приступачност, паркиралишта лоцирати на главним прилазима шуми, тежити да кроз комплекс шуме буде обезбеђено само пешачко кретање, за лоцирање нових стаза користити постојеће шумске путеве, мрежа путева треба да омогућава кружно кретање различитих дужина.

Избор преовлађујућих врста дрвећа и шибља треба да одговара природној потенцијалној вегетацији; дуж стаза, прогала и на рекреационим ливадама користити разноврснији избор врста дрвећа и шибља; на местима где је то могуће формирати визурне тачке (из шуме и унутар шуме); у склопу шуме могу да се задрже или планирају воћњаци, виногради и ливаде.

Заштитно зеленило у систему зелених површина треба да обезбеди повезивање зелених површина у грађевинском реону са шумским и зеленим површинама ван грађевинског подручја. Заштитно зеленило уз бујичне водотокове има антиерозивни карактер. На парцелама које се граниче са бујичним водотоком, обавезан је појас од 6,0m уз поток који ће се третирати као уређено зеленило, односно грађевинска линија може да буде на минимум 8,0m од потока.

Површине заштитног зеленила могу да садрже пешачке и бицикличке стазе са пратећом опремом и објектима. У зависности од просторних могућности оне могу да садрже спортске објекте, ретензије или низ парковски уређених површина и друго.

1.3. СТРАТЕШКА ПРОЦЕНА УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ - ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Закључци о израђеном Извештају о стратешкој процени, тј. закључна разматрања према важећој регулативи представљају део документа који је намењен широј јавности. Основни смисао је да се омогући лакши увид у налазе стратешке процене. Закључна разматрања стратешке процене, дата на овом месту у тексту Плана, условно говорећи, представљају резиме или врсту завршног прегледа стратешке процене. Стратешка процена утицаја плана на животну средину у целости је саставни део овог Просторног Плана.

Стратешка процена утицаја на животну средину је поступак који обезбеђује услове за одговарајућу заштиту животне средине у току спровођења ППО Црна Трава, с обзиром да је стратешка процена обављена по завршетку израде плана. Методолошки образац у току израде ППО Црна Трава је у потпуности на принципима одрживог развоја, као и принципима прописаних Законом. С обзиром да је у самој изради плана извршено интегрисање проблематике заштите животне средине у планска решења, од дефинисања циљева, па све до мера за спровођење, накнадно обављање стратешке процене даје одређене препоруке за спровођење. У том смислу може се уопштено закључити да је стратешка процена у потпуности у складу са Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину.

ППО Црна Трава предвиђа уравнотежени просторни развој подручја општине, полазећи од природних потенцијала, заштићених подручја, морфологије терена, саобраћајне приступачности, релативно скромнијих урбаних функција и насељске структуре, као и других специфичности планског подручја. Полазећи од наслеђених расположивих капацитета за просторни развој, релативно развијене традиционалне пољопривреде, мањих привредних капацитета који не раде у одговарајућем обиму, предвиђа се изградња капиталних објеката. У првом реду то се односи на реконструкцију државног пута другог реда. Како још увек није донета коначна одлука о врсти пута, као и о приоритету реализације у ППО Црна Трава се ово решење преузима као решење планова вишег реда, тако да није експлицитно разматрао ову могућност. Полазећи од претпоставке да ће у случају евентуалне изградње бити коришћене најсавременије технологије (принцип БАТ), процењује се да ће евентуални утицаји на животну средину бити минимализовани, али неминовно ће доћи до

повећања продукције аерополутаната услед повећања обима саобраћаја. Планирани развој допринеће побољшању климе за привредне активности на подручју Општине, посебно у погледу унапређења комуналне инфраструктуре и опремање конкретних локација, отварање нових радних места чиме ће се омогућити задржавање становништва, и подстицање развојних процеса уз очување природних, културних и традиционалних вредности. Заштита животне средине оствариће се комплексним решењима и мерама у области унапређења квалитета ваздуха, вода, земљишта, управљања отпадом и финансирања у заштиту и развијања програма мониторинга, имплементацијом различитих комплементарних докумената.

Други плански и секторски документи, пре свега Просторни план Републике Србије, као и националне стратегије у области развоја привреде, пољопривреде, шумарства, локалног одрживог развоја, водопривреде, енергетике, управљања отпадом и заштите животне средине, садрже циљеве заштите животне средине али и секторски развој значајан за израду ППО Црна Трава и стратешке процене. Ови циљеви треба да обезбеде оптимално управљање земљиштем, водама, квалитетом ваздуха, отпадом и отпадним водама, ризиком од удеса, заштитом природних и културних добара и живог света, коришћењем ресурса, заштитом здравља и квалитетом живота уопште.

Црна Трава је у погледу стања животне средине релативно добро очувано подручје. Привредни објекти који се налазе на територији Општине представљају минимално оптерећење у смислу могућег загађивања животне средине. Главни проблем је неадекватан третман отпадних вода и управљање комуналним отпадом. Загађење површинских и подземних вода, деградација и загађење земљишта као последица безусловног депоновања отпада, може да угрози квалитет живота или евентуално здравље становништва, али на самом извору загађења.

Основна питања и проблеми животне средине разматрани у току стратешке процене везани су за квалитет ваздуха и вода, нерационално коришћење, деградацију и загађење земљишта, неадекватан третман отпадних вода и чврстог отпада, повећан ниво буке и вибрација, угрожавање биљних и животињских врста, деградацију шума и недовољну шумовитост у односу на оптималну, повећан ризик од удеса у привреди и при транспорту опасних материја, појаву нелегалне градње, непостојање система мониторинга животне средине и потребе значајнијег улагања у област заштите животне средине.

У оквиру стратешке процене су припремљене две варијанте. Прво, варијантно решење се односи на спровођење решења ППО Црна Трава – подржаног решењима других стратегија и програма, друго, представља нереализовање ППО Црна Трава – тзв. "нулти сценарио".

Табела 20: Специфични циљеви процене утицаја плана на животну средину

1	Смањење нивоа емисије штетних материја у ваздух	11	Очување биодиверзитета – избећи неповратне губитке
2	Смањење изложености становништа повишеним нивоима буке	12	Избећи оштећење заштићених и значајних природних добара
3	Развој организованог водоснабдевања	13	Рекултивација деградираних површина
4	Очување квалитета површинских и подземних вода	14	Очување заштићених и незаштићених културних добара
5	Смањење ризик од поплава	15	Подизање квалитета датог простора
6	Очување обрадивог пољопривредног земљишта	16	<i>Очување насељености – заустављање исељавања</i>
7	Очување површина под ливадама и пашњацима	17	Раст запослености – стварање услова за повратак радно-способног становништва
8	<i>Унапређење стања шума и повећање површине под шумом</i>	18	<i>Унапређење и развој инфраструктуру</i>
9	Спречавање процеса ерозије	19	Унапређење информисања јавности по питањима животне средине
10	Увођење система прикупљања, третмана и одлагања комуналног отпада		

Процена утицаја на циљеве стратешке процене вршена је за варијантна и планска решења. Поређењем добијених резултата за варијантна решења закључено је да је друго варијантно решење најповољније са аспекта заштите животне средине. Етапна реализација ППО Црна Трава по приоритетима и најповољније решење је ППО Црна Трава који садржи адекватне мере и оптимална решења којима се обезбеђује заштита животне средине уз истовремени економски развој на подручју Општине.

Процена утицаја планских решења на циљеве стратешке процене вршена је у две фазе: у првој су одређени утицаји, а затим је утврђен њихов значај према карактеристикама из Прилога I Закона - врста, вероватноћа, учесталост, временска и просторна димензија утицаја. У коначној матрици су приказани значајни утицаји за које су затим припремљене мере за смањење негативних односно увећање позитивних утицаја на животну средину.

Мере за спречавање и ограничавање негативних и увећање позитивних утицаја разрађени су за: заштиту ваздуха, заштиту вода, заштиту земљишта, управљања водом, заштиту од буке, заштиту природног и културног наслеђа, као и друге мере заштите.

Програм за праћење стања животне средине (мониторинг) обезбеђује услове за праћење утицаја на животну средину дефинисаних стратешком проценом, односно непосредно праћење реализације планских решења, као и остваривање услова и мера заштите. Како не постоји установљен систем мониторинга за територију општине, дат је концептуални оквир за конституисање интегралног програма мониторинга са индикаторима животне средине, обавезама надлежних органа у праћењу стања животне средине и поступањем у случају неочекиваних утицаја на животну средину.

Методологија коришћена у изради стратешке процене заснована је на два основна принципа. Прво, стратешка процена је обављена после израде ППО Црна Трава, и друго, у свакој фази стратешке процене су коришћене одговарајуће примењене методе, као и опште методе научног рада и истраживања. Избор индикатора је вршен према њиховој доступности и усклађености са системом индикатора који се користе у Европској Унији (Европска агенција за животну средину - ЕЕА) и Организацији за економску сарадњу и развој (ОЕЦД).

Начин одлучивања је заснован на интенцији да се изврши постпланска имплементација стратешке процене, што ће резултирати евентуалним изменама и допунама ППО Црна Трава. Овакав начин имплементације има своје специфичности, а да би био и ефикасан, важно је формирати систем континуалног планирања и мониторинга, из разлога редовне евалуације примене плана и остваривање планских решења, као и идентификације и анализе могућих проблема и тешкоћа. У том смислу, програм мониторинга представља снажну подршку за конституисање система доношења одлука, како би се на начин субординације пратила реализација Плана.

У ППО Црна Трава су у потпуности су испоштовани урбанистички нормативи и стандарди, прописана су правила уређења, изградње и заштите животне средине, као и мере за превенцију акцидената, хазарда и одбрану од елементарних непогода. Планом су предвиђена решења у оквиру прихватљивих капацитета са аспекта заштите животне средине, односно у складу са урбанистичким показатељима (степен заузетости и индекс изграђености). Истовремено, предвиђена је изградња инфраструктуре, управљање комуналним отпадом, као и планско решавање проблема водоснабдевања и одвођења отпадних вода. Капацитети инфраструктуре су прилагођени дугорочним пројекцијама социо-економског развоја, имајући у виду даљу урбанизацију и развијање туристичко – угоститељске делатности.

Реализацијом ППО Црна Трава целокупан простор ће се амбијентално обогатити, с обзиром да је поред изградње туристичких капацитета, планирано развијање туристичке понуде, спортско рекреативних садржаја, као и изградња других објеката јавне намене. Реализацијом инфраструктурних планских решења побољшаће се стање квалитета животне средине, посебно у сектору управљања водама. За изградњу других објеката прописана су правила уређења и правила изградње тако да неће бити угрожена постојећа инфраструктурна мрежа. Напротив, реализацијом ППО Црна Трава побољшаће се квалитет живота, а подручје ће бити уређеније и опремљеније. На

основу дефинисаних предмера и предрачуна за комуналну и другу инфраструктуру могуће је етапно – плански реализовати инфраструктурне пројекте. Са друге стране, реализација инфраструктурних пројеката подстакнуће развој југоисточне Србије.

Реализацијом планских решења за објекте са јавном наменом задовољиће се потребе корисника, посебно повећањем смештајних капацитета и рекултивација деградираних површина и њихова трансформација за јавне садржаје.

У наредном периоду спровођења ППО Црна Трава, остаје обавеза да се изврши адекватна евалуација, како би се након спроведене анализе заузео став о међусобној координацији ППО Црна Трава и других стратешких, планских, програмских и пројектних докумената. У том смислу ППО Црна Трава по потреби, а и по налазима из овог извештаја, у зависности од етапности спровођења, може бити измењен и допуњен, с тиме да је неопходно да у потпуности буде усаглашен са новим Просторним планом Републике Србије, чије је разматрање и усвајање у току.

1.4. ПОСЕБНИ УСЛОВИ ПРИСТУПАЧНОСТИ ОБЈЕКТА И ПОВРШИНА ЈАВНЕ НАМЕНЕ ОСОБАМА СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА

У складу са правилником дефинисани су услови за планирање простора јавних саобраћајних и пешачких површина, прилаза до објеката и пројектовање објеката (стамбених, објеката за јавно коришћење и др.), као и посебних уређаја у њима, којима се обезбеђује несметано кретање деце, старих, хендикепираних и инвалидних лица.

Објекти за јавно коришћење, у смислу овог правилника јесу: болнице, домови здравља, школе, дмови за старе, рехабилитациони центри, спортски и рекреативни објекти, банке, поште, пословни објекти, саобраћајни терминали, објекти за потребе државних органа.

Да би лица са посебним потребама у простору имала услов да се крећу тротоарима, пешачким стазама, трговима, шеталиштима, паркинг површинама, ове површине морају имати максимални нагиб од 5% (изузетно 8.3%).

Ради несметаног кретања особа у инвалидским колицима ширина тротоара и пешачких стаза треба да износи 180 см изузетно 120 см, док ширина пролаза између непокретних препрека износи најмање 90 см. Ове површине треба да су чврсте, равне и отпорне на клизање.

У пешачким коридорима се не постављају стубови, рекламни панои или друге препреке, док се постојаће препреке видно обележавају. Делови зграда као што су балкони, еркери, доњи делови крошњи и сл, који се налазе непосредно уз пешачке коридоре уздигнути су најмање 250 см у односу на површину којом се пешаци крећу.

Место пешачких прелаза је означено тако да се јасно разликује од подлоге тротоара. Пешачки прелаз је постављен под правим углом према тротоару. Пешачке прелазе треба опремити и светлосном и звучном сигнализацијом. За савладавање висинске разлике између коловоза и тротоара могу се користити закошени ивичњаци, ширине 45см са максималним нагибом закошеног дела од 20 %.

Најмања ширина места за паркирање возила са посебним потребама у простору износи 350 см. Паркинг површине које се предвиђају за потребе паркирања ових лица су:

- За јавне гараже, јавна паркиралишта, паркиралишта уз објекте за јавно коришћење и веће стамбене зграде, најмање 5% од укупног броја места за паркирање.
- На паркиралиштима са мање од 20 паркинг места који се налазе уз апотеку, пошту, вртић, амбуланту, преодавницу прехрамбрених производа, амбуланту, најмање једно место за паркирање.
- На паркиралиштима уз бензинске пумпе, ресторане и мотеле, уз државне путеве 5% од укупног броја места за паркирање, али не мање од једног места за паркирање.

За савладавање висинских разлика до 76см између две пешачке површине и на прилазу до објекта врши се применом рампи тако да :

- Да нагиб рампе није већи од 1:20, изузетно 1:12

- Најмања чиста ширина рампе за једносмерни пролаз треба да је 90 см.
- Рампе треба да су заштићене ивичњацим висине 5см, ширине 5-10 см.
- Рампа треба да је чврста, равна и отпорна на клизање.

Степенице и степеништа прилагођавају се коришћењу лица са посебним потребама у простору тако да :

- Најмања ширина степенишног крака треба да буде 120 см
- Најмања ширина базишта 30см, а највећа дозвољена висина степеника је 15 см.
- Чела степеника у односу на површину базишта требало би да буду благо закошена, без избочења и затворена.
- Површина чела степеника треба да је у контрастној боји у односу на базишта
- Између одморишта и степеника у дну и врху степеника постоји контраст у бојама
- Приступ степеништу, заштитне ограде са рукохватима и површинска обрада степеника треба да испоштују услове који омогућавају безбедно кретање особама са посебним потребама.

Савладавање висинских препрека од и преко 90 см, када не постоји могућност савладавања ове висине рампама, степеницама врши се покретним рампама.

Стамбене зграде и објекти за јавно коришћење треба да задовоље све услове како би их користила лица са посебним потребама.

Знакови за оријентацију треба да су читљиви, видљиви и препознатљиви. Ти знакови су:

- Знакови за оријентацију (скице, планови, макете)
- Путокази
- Функционални знакови којима се дају обавештења о намени простора (гараже, лифтови, санитарне просторије)

Знакови се на зидовима постављају на висини од 140 см-160 см изнад нивоа пода или тла, или ако то није могуће на висини која је погодна за читање. Висина слова на знаковима не сме бити мања од 1,5 см за унутрашњу, односно 10 см за спољашњу употребу.

Препознавање врата, степеница, лифтова, рампи лифтова, опреме за противпожарну заштиту, опреме за спашавање и путева за евакуацију врши се употребом контрастних боја одговарајућим осветљењем и обрадом зидова и подова. Ради побољшања пријема звука за особе које користе слушне апарате, у јавним просторијама се могу поставити индукционе петље, бежични инфрацрвени системи или друга техничка средства за појачање звука.

2. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

Општа правила грађења односе се на све намене.

Појединачна правила грађења односе се на појединачне намене .

Детаљнијом планском разрадом дефинишу се на основу конкретних услова локације, посебна правила и услови, који морају бити у складу са правилима и условима овог плана.

Правила и услови се дају као:

- **минималне вредности** (ширина улице, величина парцеле, ширина фронта, растојања од границе парцела и суседних објеката, проценат незастртих и зелених површина),
- **обавезујући услови** (регулациона линија, грађевинска линија, паркирање),
- **максималне вредности** (индекс искоришћености, индекс изграђености, спратност и висина објеката).

УРБАНИСТИЧКИ ПОКАЗАТЕЉИ

Правила уређења дефинишу услове уређења јавног грађевинског земљишта и опште урбанистичке услове за уређење и просторну организацију насеља.

Услови и капацитети планиране изградње исказују се урбанистичким параметрима и показатељима:

Индекс или степен изграђености је однос између бруто развијене изграђене површине (БРИП) свих надземних етажа корисног простора и површине парцеле.

Индекс или степен искоришћености земљишта је однос између бруто површине под објектом и површине грађевинске парцеле помножен бројем 100. Исказује се у %.

Грађевинска бруто површина: је површина простора који је одређен спољашњим мерама финално обрађених грађевинских елемената који га формирају (фасадних зидова, ограда и сл.).

Грађевинска нето површина: је површина свих простора између зидова и преграда.

Грађевинска бруто (односно нето) површина се израчунава посебно за сваку етажу у згради, као и за зграду у целини и представља збир грађевинских бруто (односно нето) површина свих надземних етажа у згради.

У грађевинску бруто и нето површину не урачунавају се следећи делови зграде: тавани; делови поткровља, односно испод степеништа или других косих равни чија је светла висина мања од 1,5m; техничке етаже чија је светла висина мања од 1,5m; простори између терена и доњег нивоа зграде који служе за хоризонтални развод инсталација; наткривене и упуштене рампе, надстрешнице, спољна степеништа и равне непроходне терасе; затворени вертикални и хоризонтални инсталациони шахтови.

На основу правила уређења, урбанистичких показатеља и правила грађења (постављање објекта, удаљеност објекта, спратност и висина, капацитет за паркирање, зелене површине, оgrade...) добијају се услови уређења и капацитет парцеле (блока).

Сви показатељи у плану су дати за доминантну намену.

Регулација простора и насеља заснива се на систему елемената регулације, и то:

- урбанистичким показатељима (намена, индекс изграђености, индекс искоришћености, спратност објекта);
- урбанистичким мрежама линија (регулациона линија, грађевинска линија, осовинска линија саобраћајнице, гранична линија зоне);
- правилима изградње (постављање објекта, удаљеност објекта, висина објекта, постављање оgrade, паркирање и гаражирање и др.).

Урбанистичку мрежу линија сачињавају:

- Регулациона линија је линија разграничења парцела за површине и објекте од општег интереса, односно јавног грађевинског земљишта, од парцела које имају другу намену, односно од осталог грађевинског земљишта.
- Регулациона линија утврђује се у односу на осовинску линију (осовину јавног пута) или на граничну линију (кеј, траса пруге, болница и сл.) и обележава за све постојеће и планиране саобраћајнице.
- Растојање између регулационих линија (ширина појаса регулације) зависи од функције и ранга саобраћајнице, односно инфраструктуре као хоризонтална, надземна и подземна регулација.
- Регулациона линија и осовина саобраћајнице јавног пута су основни елементи за утврђивање саобраћајне мреже.
- Регулациона линија и осовина нових саобраћајница утврђују се у односу на постојећу регулацију и парцелацију, постојеће трасе саобраћајница и функционалност саобраћајне мреже.
- Градска и насељска (примарна и секундарна) мрежа инфраструктуре (водовод, канализација, ТТ мрежа, гасна мрежа, даљинско грејање) поставља се у појасу регулације.
- За нова или изграђена насеља, утврђују се појаси регулације за постављање инфраструктурне мреже и јавног зеленила (дрвореди, паркови) у зонама парцела карактеристичне намене (јавног пута) као и ван тих зона (далеководи, нафтоводи, магистрални гасоводи, топоводи и сл.).
- Грађевинска линија се поклапа са регулационом линијом на грађевинској парцели или се налази на растојању одређеном планом.

- Грађевински објекат поставља се предњом фасадом на грађевинску линију, односно унутар простора оивиченог грађевинском линијом.
- Све грађевинске линије дефинишу максималне границе градње које одређују однос планираног објекта према објектима на суседним парцелама и у оквиру којих се лоцира габарит објекта. Габарит објекта може бити мањи у односу на максималне границе градње.
- Уколико се правила дају за посебно значајна подручја или зоне реконструкције где је велики степен искоришћености парцеле, неопходно је дефинисати и дворишне унутрашње грађевинске линије.
- Подземна грађевинска линија за подземне објекте који се граде у зони намењеној изградњи објекта од општег интереса (подземни пешачки пролази, подземни јавни гаражни простори, комунална постројења и сл.) утврђује се у појасу регулације.
- Подземна грађевинска линија за остале подземне објекте (делови објекта, склоништа, гараже и сл.) може се утврдити и у појасу између регулационе и грађевинске линије, као и у унутрашњем дворишту изван габарита објекта, ако то не представља сметњу у функционисању објекта или инфраструктурне и саобраћајне мреже.
- Грађевинска линија за подземне етаже објекта одређује се тако да обезбеди 30% незастртих зелених површина
- За надземне објекте који се граде у зони намењеној изградњи објекта од општег интереса (надземни пешачки прелази, надземне пасареле као везе два објекта преко јавног пута и сл.) надземна грађевинска линија утврђује се у појасу регулације.

Намене дефинисане на рефералној карти бр.1 "Намена простора" и на шематским приказима делова насеља представљају преовлађујућу, доминантну намену на том простору, што значи да заузимају најмање 50% површине простора у којој је означена та намена. Свака намена подразумева и друге компатибилне намене. На нивоу појединачних грађевинских парцела намена дефинисана као компатибилна може бити и доминантна или једина. У случају изградње појединачних објекта компатибилне намене **важе правила градње као за основну намену.**

2.1. ВРСТА И НАМЕНА ОБЈЕКТА КОЈИ СЕ МОГУ ГРАДИТИ ПОД УСЛОВИМА УТВРЂЕНИМ ПЛАНОМ

Општа правила изградње и регулације дефинисана су у предходном наслову: „Општа правила грађења“, а посебна правила за изградњу објекта на грађевинском земљишту су прописана овим планом, у складу са локалним условима.

Са циљем очување предела и традиционалног начина изградње и уређења простора прописују се следеће мере за све врсте објекта, осим за објекте који због своје функционалности имају посебне захтеве у обликовању и материјализацији:

- обавезно је прилагођавање изградње и ревитализације објекта и уређења парцела предеоном лику брдског подручја;
- примењује се традиционалан начин организације и уређења парцела и концепција изградње објекта, прилагођен потребама корисника и очекиваном квалитету живљења;
- примењују се локални грађевински материјали за изградњу објекта;
- примењује се једноставан габарит објекта; и
- по правилу се примењује четвороводни или вишеводни кров.

2.1.1. СТАНОВАЊЕ И СТАМБЕНИ ОБЈЕКТИ

Основна подела на породично и вишепородично становање у оквиру плана обогаћена је и облицима становања у циљу активирања простора и развоја туризма, рационалног инфраструктурног опремања и квалитетнијег урбаног развоја.

- становање у функцији туризма (викенд куће, туристичка насеља, пансиони, апартмани, елитни објекти)
- социјално становање (станови за социјалне групе становништва, домови за старе, ђачки дом)
- мешовити типови становања (становање са услугама и пословањем, становање у периферним и радним зонама).

Објекти становања могу бити:

- објекти вишепородичног становања
- објекти породичног становања
- објекти руралног становања
- објекти викенд становања

У оквиру намене становања (осим код викенд становања), могу се градити:

- стамбени објекти (намена искључиво становање);
- објекти мешовите функције (стамбено-пословни, који осим стамбеног дела садрже и радне-пословне просторије функционално одвојене од становања) и
- пословни објекат (садржи просторије за одвијање пословних делатности или одређених врста производних делатности из области производње чије одвијање је дозвољено унутар зоне становања)
- економски објекти за потребе руралног становања
- помоћни објекти у функцији објеката основне намене

Могуће пратеће намене: трговинске, занатске, услужне делатности, јавне намене, мешовито пословање, пољопривредна производња и мала привреда.

Намене објеката чија градња је забрањена: делатности које вибрацијама, буком, гасовима, мирисима, отпадним водама и другим штетним дејствима могу да угрозе околину и не представљају намену компатибилну претежној намени околине.

2.1.2. ОБЈЕКТИ ТУРИЗМА

Правила изградње за туристичке комплексе и објекте за општински центар дефинишу се Планом генералне регулације варошице Црна Трава.

Правила изградње и уређења **туристичких комплекса и локалитета**, који су утврђени у делу I-5. Просторног плана, јесу:

- 1) на изграђеном земљишту центра туристичког насеља:
 - приоритет има адаптација/реконструкција постојећих кућа са окућницом и пратећим објектима (вајати, млекаре, кошеви и др.) у функцији руралног туризма;
 - предност има изградња нових објеката у функцији туризма на темељима и у габариту напуштених објеката;
 - у оквиру постојеће окућнице дозвољава се изградња нових објеката у функцији руралног туризма, и то тип: „гостинске смештајне јединице“ као осавремењени облик вајата (оптимално 38 m² за две собе са по три лежаја и заједничким купатилом и, по могућности, са засебним улазом) и „гостинске куће“ (оптимално 50-60 m² за објекат са две собе са по три лежаја, дневним боравком и купатилом), с тим да степен искоришћености земљишта на грађевинској парцели не прелази 40%;
 - примењује се архитектонски стил заснован на традицији локалних кућа за реконструкцију постојећег и изградњу новог објекта, највише до 50% већег габарита у односу на изворне/традиционалне објекте,
 - максимална спратност новог и реконструисаног објекта не може да прелази Су+П+ПК;
 - за грађевинске парцеле утврђује се степен изграђености до 0,8 и степен искоришћености земљишта до 40%; и
- 2) у делу атара насеља који не представља центар туристичког насеља дозвољава се реконструкција и изградња објеката у функцији туризма, под условом да испуњавају прописане санитарно-хигијенске и друге комуналне услове, као и да нису у супротности са успостављеним режимима заштите, при чему се, препоручује коришћење темеља напуштених објеката и окућнице постојећих

- домаћинстава, у складу са правилима из преходне тачке;
- 3) у делу атара насеља туристичке зоне који не представља центар туристичког насеља или туристички комплекс може се дозволити, на основу одговарајућег урбанистичког плана, контролисана и ограничена изградња нових и комерцијализација постојећих викенд кућа у туризму (уз могућу адаптацију и реконструкцију), са густином стационарних корисника до 40 корисника/ха, под условом да испуњавају прописане санитарно-хигијенске и друге комуналне услове, да нису у супротности са успостављеним режимима заштите и да не нарушавају слику предела туристичке зоне; и
- 4) на новим грађевинским површинама за туристичка структуре на потезу Чемерник – Гремада – Остроzub и у значајнијим туристичким насељима, уколико се докаже оправданост реализације:
- предност има изградња туристичких капацитета у низу, хомогених урбаних структура (пансиони и апартмани), уз формирање интерних саобраћајница и трга и претходно опремање комуналном инфраструктуром;
 - примењује се архитектонски стил заснован на традицији планинских кућа;
 - максимална спратност новог и реконструисаног објекта не може да прелази Су+П+1+ПК1+ПК2.

2.1.3. ОБЈЕКТИ ПОСЛОВАЊА И ПРИВРЕДЕ

Правила изградње за објекте пословања и привреде за општински центар дефинишу се Планом генералне регулације варошице Црна Трава.

Правила изградње и уређења објекта **привреде и МСП** на подручју општине, који су утврђени у делу I 4. Просторног плана, јесу:

- минимална величина грађевинске парцеле је 15 ари;
- минимална ширина грађевинске парцеле је 20 m;
- приступни пут за везу са јавним путем је минималне ширине 5 m с радијусом кривине прикључка од минимум 10-12 m, с тим да се приступ парцели поставља сједним улазом-излазом;
- у границама грађевинске парцеле се обезбеђује паркирање свих теретних и путничких возила, потребан манипулативни простор и складишта за оне делатности и МСП која имају веће транспортне захтеве и материјалне уносе (сировине, репроматеријале и готове производе);
- минимално опремање грађевинске парцеле, локалитета и зоне подразумева обезбеђење следећих инфраструктурних објеката: приступни пут, водоснабдевање, прикупљање и пречишћавање отпадних вода, прикључак на електроенергетску и телекомуникациону мрежу; уређење манипулативног простора, паркинга за различите врсте возила; и посебне просторије или ограђеног простора са посудама за прикупљање отпада;
- у границама грађевинске парцеле се подиже заштитни зелени појас према зонама и суседним парцелама са стамбеном и јавном наменом;
- степен изграђености грађевинске парцеле је максимално до 50%;
- за скупне локације (комплекси и локалитети) могу се предвидети заједнички сервиси као што су: техничко одржавање и опслуживање инфраструктурних, складишних и производних објеката, служба обезбеђења и надзора, логистичка подршка и др.;
- минимум 25% укупне површине парцеле заузимају зелене површине, укључујући и заштитне зелене појасеве; и
- обавезна је примена заштитних растојања од окружења и предузимање мера заштите животне средине за локалитете и појединачне производне капацитете на основу процене утицаја на животну средину, а за зоне и скупне локације производних капацитета на основу стратешке процене утицаја на животну средину у складу са Уредбом о утврђивању Листе I пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе II пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 114/08).

Може се одобрити промена намене грађевинских парцела са стамбеном и стамбено-пословном наменом у производну намену за предузећа која не подлежу процени утицаја на животну средину и, евентуално, за предузећа на које се примењује Листа II Уредбе на основу процене утицаја на животну средину, под условом да се обезбеди утврђено заштитно растојање од суседних парцела и објеката и предузму предвиђене мере заштите животне средине.

Пословање као део других намена

Пословни објекат се може градити као појединачни и главни (посебан или у оквиру становања) објекат на грађевинској парцели, уз поштовање свих параметара који важе за изградњу стамбених објеката.

Пословни простор се може организовати у саставу стамбеног објекта или као посебан објекат уколико то организација парцеле дозвољава. Могућа је изградња и искључиво пословног објекта на парцели од минимално 600 m².

Стамбени простор се може претворити у пословни и то без ограничења површине уз услов да су испуњени хигијенско-санитарни, противпожарни и други услови које захтева одређена делатност.

На парцелама већим од 600 m², могућа је изградња другог објекта стамбене или друге намене која не угрожава становање;

На парцелама преко 800 m², могуће је развијати делатности мале привреде и пољопривредне производње за потребе властитог домаћинства.

Све делатности и услуге се морају обављати у објектима.

- појединачни садржаји у ткиву; и
- комерцијални и пословни комплекси у привредним зонама.

Пословање у радној зони

Објекти производње, који својим капацитетом превазилазе властите потребе домаћинства и који на било који начин могу да утичу на начин живота у непосредном окружењу, морају се градити у, за то посебно издвојеним просторима (радним зонама) или у ободном делу грађевинског подручја на довољном растојању од суседних објеката других намена на које, евентуално, могу да имају утицаја.

Комерцијално-пословни комплекси су комплекси различите величине са доминантном комерцијалном наменом. Они могу бити у оквиру осталих компатибилних намена, али најчешће су то комерцијални и пословни објекти у склопу привредних зона, дуж примарних саобраћајница: мегамаркети, складишта, дистрибутивни центри, и сл., а у оквиру градског грађевинског земљишта, или грађевинског земљишта ван грађевинског реона насеља, у супротном према условима дефинисаним овим планом (поглавље III Имплементација просторног Плана и поглавље II - 3.5. Завршна правила).

2.1.4. ВЕРСКИ ОБЈЕКТИ

Верски објекти припадају категорији јавних садржаја у којима религиозни део становништва испуњава духовне потребе у складу са конкретном конфесијом, али истовремено треба да буду места пружања културно-образовних програма и услуга социјалног старања за становнике у својим срединама и да се прилагоде савременим обавезама у својој области деловања.

Верски објекти се раде на, за ту намену, прибављеним локацијама, а на захтев одређене верске заједнице. Верски објекти су по својој намени објекти јавног карактера који се не граде на површинама јавне намене.

Због своје архитектуре, намене, уређења и духовног значаја за заједницу ови објекти у просторном смислу представљају често реперне објекте који су од посебне амбијенталне вредности и који најчешће у насељеним местима представљају централне објекте.

Локација за изградњу новог објекта се обавезно разрађује урбанистичким пројектом на основу следећих функционалних, локационих и амбијенталних услова:

- провера генералне подобности места (број и концентрација верника, гравитационо подручје, веза са садржајима центра, саобраћајна приступачност),

- минимално потребна површина парцеле се одређује по стандарду 0,3-0,5m² по кориснику
- карактер функционалног окружења (места где се сустичу кретање и интерес житеља, у близини садржаја који им по традицији, функцији и обележју (припадају),
- повезаност са амбијенталним и природним целинама, визуре и сагледивост у слици краја.

У саставу грађевинске парцеле верског објекта, поред богомоље, треба обезбедити простор за изградњу пратећих садржаја и управно-административних садржаја. Садржаје комплетирати са образовно-културним, резиденцијалним и пратећим (комерцијалним) изграђеним простором и слободним површинама.

Ако се верски објекат ограђује и формира двориште (порту, код верских објеката Православне цркве) на том делу грађевинске парцеле дозвољена је само изградња објекта у функцији основног верског обреда, укупне површине 10% од површине верског објекта, спратности П+0. У порти је забрањена изградња објекта у функцији становања.

За грађевинску парцелу верског објекта максимални индекс заузетости је 35% а максимални степен изграђености 0,7. Сви објекти пратећих садржаја (укључујући и становање) својим положајем и габаритом не смеју да угрожавају верски објекат.

За реконструкцију постојећих објеката важе правила дата за изградњу нових објеката.

За објекте утврђене или евидентирание као културно добро за све интервенције на објекту или парцели обавезно је прибављање услова од надлежног завода за заштиту споменика културе.

Основне потребе за површинама стационарног саобраћаја обавезно се решавају у границама властите парцеле.

2.1.5. ИНФРАСТРУКТУРНИ ОБЈЕКТИ

Ову врсту објекта углавном треба планирати као површине јавне намене.

Изузетно, ако се раде на површинама изван површина јавне намене, за потребе појединачних инвеститора или групе, раде се по истим правилима која важе за објекте те намене на површинама јавне намене.

Управљање и одржавање ових објеката мора бити у складу са законском регулативом и на начин који обезбеђује њихово квалитетно коришћење, посебно ако су укључени у одговарајући јавни систем.

2.2. УСЛОВИ ЗА ФОРМИРАЊЕ ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ

2.2.1. ВЕЛИЧИНА ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ

Минимална површина парцеле за изградњу објекта:

- вишепородичног становања
 - слободностојећи објекат је 600,0 m²
 - објекат у прекинутом низу је 450,0 m²
 - објекат у непрекинутом низу је 400,0 m²
- породичног становања
 - слободностојећи објекат је 450,0 m²
 - објекат у прекинутом низу је 400,0 m²
 - објекат у непрекинутом низу је 350,0 m²
- руралног становања (са економским двориштем)
 - слободностојећи објекат је 800,0 m²
 - објекат у прекинутом низу је 650,0 m²
- викенд становања
 - слободностојећи објекат је 600,0 m²
 - објекат у прекинутом низу је 500,0 m²

Минимална површина парцеле за изградњу слободностојећег објекта мешовите намене (преко 50% пословно, односно мање од 50% стамбеног) је 800 m²

Минимална површина парцеле за изградњу слободностојећег објекта у функцији туризма и спортског комплекса је 1 500 m²

Минимална површина парцеле за изградњу слободностојећег комерцијалног објекта у радној зони је 2 000 m²

Минимална површина парцеле за изградњу слободностојећег производно-привредно-комерцијалног комплекса је 5 000 m²

На парцели чија је површина мања од најмање утврђене, може се дозволити изградња објекта са параметрима за 30% умањеним од предвиђених за одређену намену.

2.2.2. ШИРИНА ФРОНТА ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ

Најмања ширина фронта грађевинске парцеле у зависности од намене простора:

За објекте вишепородичног становања:

- минимално слободностојећи објекат.....20,0m
- минимално објекат у прекинутом низу.....15,0m
- минимално објекат у непрекинутом низу.....12,0m

За објекте породичног становања:

- минимално слободностојећи објекат.....12,0m
- минимално објекат у прекинутом низу.....10,0m
- минимално објекат у непрекинутом низу.....8,0m

За објекте руралног становања (са економским двориштем):

- минимално слободностојећи објекат.....20,0m
- минимално објекат у прекинутом низу.....16,0m
- минимално објекат у непрекинутом низу.....14,0m

За објекте викенд становања:

- минимално слободностојећи објекат.....15,0m
- минимално објекат у прекинутом низу.....12,0m

За објекте туризма и спортске садржаје:

- минимално слободностојећи објекат.....25,0m

За објекте мешовите намене:

- минимално слободностојећи објекат.....18,0m
- минимално објекат у прекинутом низу.....15,0m
- минимално објекат у непрекинутом низу.....12,0m

У радној зони:

- за појединачне објекте минимално20,0m
- за комплексе минимално30,0m

На парцели чија је ширина фронта мања од најмање утврђене, може се дозволити изградња објекта са параметрима за 30% умањеним од предвиђених за одређену намену.

2.2.3. ПОСТОЈЕЋЕ ИЗГРАЂЕНЕ ПАРЦЕЛЕ

За постојеће изграђене парцеле које су мање од прописаних или са ширином фронта мањом од прописане, дозвољена је реконструкција постојећег објекта у постојећим габаритима и са постојећом спратношћу, без могућности промене намене објекта.

Напомена:

Због специфичних просторних ограничења у насељу Састав река, сви параметри дати у овом поглављу као минималне вредности се умањују за 30% за прописивање услова за формирање грађевинске парцеле у Састав реци.

2.3. ПОЛОЖАЈ ОБЈЕКТА У ОДНОСУ НА РЕГУЛАЦИЈУ И У ОДНОСУ НА ГРАНИЦЕ ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ

На изграђеној парцели, за доградњу постојећег објекта или изградњу другог објекта, задржава се постојећа грађевинска линија.

За изградњу новог објекта на неизграђеној парцели одређује се грађевинска линија као преовлађујућа постојећа грађевинска линија суседних објеката, али не мање од 3,0 m.

На неизграђеном делу, минимално одстојање грађевинске линије од регулационе је 5,0m.

Због специфичних просторних ограничења у насељу Састав река, објекти се могу поставити на регулацији.

Економско двориште може бити уз јавни пут, а економски објекти на грађевинској линији. Растојање од грађевинске до регулационе линије увећава за најмање 3,00 m зеленог простора.

2.4. НАЈВЕЋИ ДОЗВОЉЕНИ ИНДЕКСИ ИЗГРАЂЕНОСТИ И ИНДЕКСИ ЗАУЗЕТОСТИ

○ Максимални индекс изграђености

Становање:

- вишепородично становање до 1,8
- породично становање 0,4-0,6
- рурално становање 0,4-0,8
- викенд становање.....до 0,3

Пословање:

- мешовите намене до 1,6
- туристички и спортски садржаји до 0,8
- производно-комерцијалне делатности до 1,0

○ Максимални индекс заузетости

Становање:

- вишепородично становање до 40%
- породично становање 30-40%
- рурално становање 30-35%
- викенд становање.....до 30%

Пословање:

- мешовите намене до 50%
- туристички и спортски садржаји до 40%
- производно-комерцијалне делатности до 60%

Због специфичних просторних ограничења у насељу Састав река, максималан индекс заузетости може бити и 100% уз обавезу обезбеђивања паркирања (на парцели, или на суседној парцели, или на заједничком паркиралишту, или у објекту)

2.5. НАЈВЕЋА ДОЗВОЉЕНА СПРАТНОСТ И ВИСИНА ОБЈЕКТА

Максимална спратност вишепородичног стамбеног објекта је **П+3+ПК**, односно висина венца 16,0 m (висина слемена објекта је до 22 m).

Максимална спратност породичног стамбеног објекта је **П+1+ПК**, односно висина венца 8,5 m (висина слемена објекта је до 13 m).

Максимална спратност објекта викенд становања је **П+ПК**, односно висина венца 6,0 m (висина слемена објекта је до 12 m).

Максимална спратност за производне објекте, економске објекте и објекте пратећих садржаја, уз објекте становања, износи **П+0**, висина објекта зависи од технолошког процеса производног објекта, док економски и објекти пратећег садржаја имају мању висину од 4 m.

Спратност објеката пословања (компатибилног становању) је **П+1+ПК**, односно висина венца 9 m (висина слемена објекта је до 13,5 m), и туристичких садржаја може бити до **Су+П+1+ПК1+ПК2** односно висина венца 8,5 m (висина слемена објекта је до 17 m). Спратност објеката пословања, производње, комерцијалних делатности и слично зависи од технолошког процеса који се у њима обавља и не може бити већа од **П+3**. Максимална висина надзетка за етаж у поткровљу износи 1,60 m. Објекти могу имати подрумске или сутеренске просторије ако не постоје сметње геотехничке и хидротехничке природе.

Због специфичних просторних ограничења у насељу Састав река, максимална спратност по прописаним наменама се повећава за 1 спрат.

Висина објекта је растојање од нулте коте објекта до коте слемена (за објекте са косим кровом) односно до коте венца (за објекте са равним кровом).

Нулта (апсолутна) кота је тачка пресека линије терена и вертикалне осе објекта.

Висина објекта је:

- на релативно равном терену - растојање од нулте коте до коте слемена (за објекте са косим кровом), односно венца (за објекте са равним кровом);
- на стрмом терену са нагибом према улици (навише), кад је растојање од нулте коте до коте нивелете јавног или приступног пута мање или једнако 2,00 m - растојање од нулте коте до коте слемена, односно венца;
- на стрмом терену са нагибом према улици (навише), кад је растојање од нулте коте до коте нивелете јавног или приступног пута веће од 2,00 m - растојање од коте нивелете јавног пута до коте слемена (венца) умањено за разлику висине преко 2,00 m;
- на стрмом терену са нагибом од улице (наниже), кад је нулта кота објекта нижа од коте јавног или приступног пута - растојање од коте нивелете пута до коте слемена (венца);
- на стрмом терену са нагибом који прати нагиб саобраћајнице висина објекта утврђује се применом одговарајућих тачака овог члана.

Кота приземља објекта одређује се у односу на коту нивелете јавног или приступног пута,

- кота приземља нових објеката на равном терену не може бити нижа од коте нивелете јавног или приступног пута;
- кота приземља може бити највише 1,20 m виша од нулте коте;
- за објекте на стрмом терену са нагибом од улице (наниже), када је нулта кота нижа од коте нивелете јавног пута, кота приземља може бити највише 1,20 m нижа од коте нивелете јавног пута;
- за објекте који у приземљу имају нестамбену намену (пословање и делатности) кота приземља може бити максимално 0,20 m виша од коте тротоара (денивелација до 1,20 m савладава се унутар објекта).

2.6. НАЈМАЊА ДОЗВОЉЕНА МЕЂУСОБНА УДАЉЕНОСТ ОБЈЕКТА МЕЂУСОБНО И ОБЈЕКТА ОД ГРАНИЦЕ ПАРЦЕЛЕ

○ **Међусобна удаљеност стамбених објеката**

Међусобна удаљеност објеката према типу изградње износи:

- минимална удаљеност вишепородичног стамбеног објекта од суседног објекта је пола висине вишег објекта, уз услов да вишеспратни слободностојећи објекат не може заклањати директно осунчање другом објекту више од половине трајања директног осунчања.
- минимална удаљеност, у градском насељу и у центру сеоског насеља, за објекте породичног становања је 4,0 m,
- у осталим деловима сеоског насеља за стамбене објекте је минимално 6,0 m,
- постојећи објекти чија међусобна удаљеност износи мање од 3,0 m не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија (у случају реконструкције).

○ **Међусобна удаљеност пословног објекта од објеката друге намене**
Минимална удаљеност пословног дела објекта или пословног објекта од објекта друге намене је 6,0 m. Постојећи објекти чија међусобна удаљеност износи мање од 4,0 m не могу на тој страни имати отворе (у случају реконструкције).

○ **Међусобна удаљеност стамбеног и економског објекта**

Економски објекти јесу:

- сточне стаје (живинарници, свињци, говедарници, овчарници, козарници), испусти за стоку, ђубришне јаме - ђубришта, пољски клозети и др;
- уз стамбени објекат: летња кухиња, млекара, санитарни пропусник, магацини хране за сопствену употребу и др;
- пушнице, сушнице, кош, амбар, надстрешница за машине и возила, магацини хране и објекти намењени исхрани стоке и др.

Одстојање сточне стаје од стамбеног објекта минимално је 15,0 m;

Одстојање ђубришта, осочне јаме или пољског клозета од стамбеног објекта је минимално 20,0 m;

Одстојање ђубришта, осочне јаме и пољског клозета од бунара је минимално 20,0 m, с тим да бунар буде на вишој коти.

Међусобна растојања економских објекта зависе од организације економског дворишта, с тим да се прљави објекти могу постављати само низ ветар у односу на чисте објекте и да чисти објекти (стамбени) морају да буду на вишој коти од економског објекта без обзира на положај јавног пута.

Ако се економски делови суседних парцела непосредно граниче, растојање нових економских објеката од границе парцеле не може бити мање од 1,00 m.

○ **Међусобна удаљеност производног објекта, у производном комплексу, од суседног објекта друге намене**

Производни објекат, у производном комплексу, од суседног објекта друге намене мора се одвојити са минималним зеленим заштитним појасом од 10 метара, по ободу властите парцеле уз минималну удаљеност од суседног објекта од 15 метара.

Међусобна удаљеност економског и помоћног објекта зависи од организације економског дворишта али се, у принципу, прљави објекти могу постављати само низ ветар у односу на чисте објекте.

○ **Растојање од границе парцеле**

Најмање дозвољено растојање основног габарита (без испада) објекта и линије суседне грађевинске парцеле је за:

- слободностојеће објекте на делу бочног дворишта северне оријентације 1,5 m
- слободностојеће објекте на делу бочног дворишта јужне оријентације 2,5 m
- двојне објекте на бочном делу дворишта 4,0 m
- пословне објекте на бочном делу дворишта 5,0 m.
- производне објекте на бочном делу дворишта 15,0 m.

За зоне изграђених породичних стамбених објеката чије је растојање до границе грађевинске парцеле различито од наведених вредности, нови објекти се могу постављати и на растојањима:

- слободностојећи објекти на делу бочног дворишта северне оријентације 1,00 m
- слободностојећи објекти на делу бочног дворишта јужне оријентације 3,00 m

2.7. УСЛОВИ ЗА ИЗГРАДЊУ ДРУГИХ ОБЈЕКТА НА ИСТОЈ ГРАЂЕВИНСКОЈ ПАРЦЕЛИ

Грађевинска парцела за мешовита и пољопривредна домаћинства састоји се из две функционалне целине - стамбеног и економског дворишта (оптималан однос стамбеног дела дворишта према економском износи 40%:60%, али не мање од 30%:70%).

У случају нове изградње, код терена у паду стамбено двориште се формира на делу парцеле са вишом висинском котом, а код равних терена на делу парцеле до приступне саобраћајнице.

Изричито се забрањује организација парцеле у којој се економско двориште градитеља наслања на постојеће стамбено двориште суседа.

Минимална површина која на парцели мора остати слободна, односно уређене и озелењена, је:

Становање:

- вишепородично становање до 30%
- породично становање до 50%
- рурално становање до 30%
- викенд становање.....до 60%

Пословање:

- мешовите намене до 30%
- туристички и спортски садржаји до 35%
- производно-комерцијалне делатности до 30%

○ **Објекти пратећег садржаја**

Уколико при изградњи објекта, парцела није искоришћена до максималног степена изграђености односно степена заузетости, може се градити и други објекат до потпуног искоришћења парцеле у границама дозвољених индекса.

Помоћни објекти могу се градити на парцели уз услов да њихови габарити улазе у обрачун индекса изграђености и заузетости и у складу са прописаним одстојањима.

Објекти пратећег садржаја могу бити спратности П+0, у дворишном простору иза главног објекта и на удаљености од минимално 1,5 m од суседа. Објекат може бити и на граници парцеле уз сагласност суседа.

2.8. ПОЛОЖАЈ ПОЈЕДИНИХ ГРАЂЕВИНСКИХ ЕЛЕМЕНАТА И НАЧИН ОГРАЂИВАЊА ПАРЦЕЛЕ

Испади на објекту не могу прелазити грађевинску линију више од 1,60 m, односно регулациону линију више од 1,20 m и то на делу објекта вишем од 3,00 m. Хоризонтална пројекција испада поставља се у односу на грађевинску, односно регулациону линију.

Грађевински елементи на нивоу приземља могу прећи грађевинску, односно регулациону линију (рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испада), и то:

- излози локала - 0,30 m, по целој висини, кад најмања ширина тротоара износи 3,00 m, а испод те ширине тротоара није дозвољена изградња испада излога локала у приземљу;
- излози локала - 0,90 m по целој висини у пешачким зонама;
- транспарентне браварске конзолне надстрешнице у зони приземне етажне - 2,00 m по целој ширини објекта са висином изнад 3,00 m;
- платнене надстрешнице са масивном браварском конструкцијом - 1,00 m од спољне ивице тротоара на висини изнад 3,00 m, а у пешачким зонама према конкретним условима локације;
- конзолне рекламе - 1,20 m на висини изнад 3,00 m.

Грађевински елементи (еркери, дократи, балкони, улазне надстрешнице са и без стубова, надстрешнице и си.) на нивоу првог спрата могу да пређу грађевинску, односно регулациону линију (рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испада), и то:

- на делу објекта према предњем дворишту - 1,20 m, али укупна површина грађевинских елемената не може прећи 50% уличне фасаде изнад приземља;
- на делу објекта према бочном дворишту претежно северне оријентације (најмањег растојања од 1,50 m) - 0,60 m, али укупна површина грађевинских елемената не може прећи 30% бочне фасаде изнад приземља;
- на делу објекта према бочном дворишту претежно јужне оријентације (најмањег растојања од 2,50 m) - 0,90 m, али укупна површина грађевинских елемената не

- може прећи 30% бочне фасаде изнад приземља;
- на делу објекта према задњем дворишту (најмањег растојања од стражње линије суседне грађевинске парцеле од 5,00 m) - 1,20 m, али укупна површина грађевинских елемената не може прећи 30% стражње фасаде изнад приземља.

Грађевински елементи испод коте тротоара - подрумске етаже - могу прећи грађевинску, односно регулациону линију (рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испада), и то:

- стопе темеља и подрумски зидови - 0,15 m до дубине од 2,60 m испод површине тротоара, а испод те дубине - 0,50 m;
- шахтови подрумских просторија до нивоа коте тротоара - 1,00 m.
- Стопе темеља не могу прелазити границу суседне парцеле, осим уз сагласност власника или корисника парцеле.

Отворене спољне степенице могу се постављати на објекат (предњи део) ако је грађевинска линија 3,00 m увучена у односу на регулациону линију и ако савлађују висину до 0,90 m. Степенице које савлађују висину преко 0,90 m улазе у габарит објекта. Степенице које се постављају на бочни или задњи део објекта не могу ометати пролаз и друге функције дворишта.

Грађевинске парцеле могу се **ограђивати** зиданом оградом до висине од 0,90 m (рачунајући од коте тротоара) или транспарентном оградом до висине од 1,40 m.

Парцеле чија је кота нивелете виша од 0,90 m од суседне, могу се ограђивати транспарентном оградом до висине од 1,40 m која се може постављати на подзид чију висину одређује надлежни општински орган.

Зидане и друге врсте ограда постављају се на регулациону линију тако да ограда, стубови ограде и капије буду на грађевинској парцели која се ограђује.

Зидана непрозирна ограда између парцела подиже се до висине 1,40 m уз сагласност суседа, тако да стубови ограде буду на земљишту власника ограде.

Суседне грађевинске парцеле могу се ограђивати живом зеленом оградом која се сади у осовини границе грађевинске парцеле или транспарентном оградом до висине од 1,40 m, која се поставља према катастарском плану и операту, тако да стубови ограде буду на земљишту власника ограде.

Врата и капије на уличној оградни не могу се отворати ван регулационе линије.

Парцела у сеоском насељу може се преграђивати у функционалне целине (стамбени део, економски део, економски приступ, стамбени приступ и окућница), с тим да висина унутрашње ограде не може бити већа од висине спољне ограде.

Грађевинске парцеле на којима се налазе објекти који представљају непосредну опасност по живот људи, као и грађевинске парцеле специјалне намене, ограђују се на начин који одреди надлежни орган.

Грађевинске парцеле на којима се налазе индустријски објекти и остали радни и пословни објекти индустријских зона (складишта, радионице и си.) могу се ограђивати зиданом оградом висине до 2,20 m.

2.9. УСЛОВИ И НАЧИН ОБЕЗБЕЂИВАЊА ПРИСТУПА ПАРЦЕЛИ И ПРОСТОРА ЗА ПАРКИРАЊЕ ВОЗИЛА

○ Излаз на јавну саобраћајницу

Грађевинска парцела мора имати трајно обезбеђен приступ на јавну саобраћајницу.

Ако се грађевинска парцела не ослања директно на јавну саобраћајницу, њена веза са јавном саобраћајницом се остварује преко приступног пута минималне ширине, за:

- стамбени објекат 3,5 m
- објекат мешовите намене 4,5 m
- производно-пословни објекат.....5,0 m
- производно-пословни комплекс.....5,5 m

Ако се приступни пут користи за повезивање две или више грађевинских парцела са јавном саобраћајницом, формира се као посебна парцела.

○ **Паркирање и гаражирање возила**

Паркирање и гаражирање возила је обавезно у оквиру сопствене грађевинске парцеле, изван површине јавног пута у односу:

- једно паркинг место (пм)/једна стамбена јединица, код породичног становања.
 - једно паркинг место /две стамбене јединице, код вишепородичног становања
- За друге намене, смернице за паркирање су дате у наредној табели.

Табела бр:21: Стандарди паркирања на нивоу зоне/целине

намена	потребе корисника пм/1 000m ² корисне површине објеката	минимално	максимално
производња	6	4	8
пословање	14	10	18
трговина	40	35	45
хотели	18	14	25
ресторани	60	20	100
јавни објекти	100	40	180

пм-паркинг место

Возила могу бити паркирана или гаражирана у објекту или на парцели.

Приступ парцели мора бити обезбеђен пролазом минималне ширине 3,5 m, а уколико је прилазни пут дужи од 20 m пролаз мора бити минималне ширине од 5,0 m.

2.10. КОМПАТИБИЛНИ САДРЖАЈИ И ВРСТЕ ОБЈЕКТА ПО ПЛАНИРАНИМ ПРЕТЕЖНИМ НАМЕНАМА

Претежне намене су преовлађујуће намене, односно заузимају преко 50% простора (блока или зоне). У оквиру одређене намене могу се наћи и друге компатибилне и комплементарне намене у функцији основне намене као допунске или пратеће, или као самосталне.

Принцип организације намена на подручју Плана мора да буде такав да се у оквиру исте просторне целине не могу наћи намене које једна другу угрожавају својим функционисањем. Целине се морају формирати тако да се конфликти између суседних намена сведу на минимум. На пример – индустрија – која није компатибилна становању, централним садржајима и туризму, треба да се граничи са пословно комерцијалним садржајима или занатском производњом или заштитним зеленилом.

У наредној табели је приказана компатибилност намена, односно која се намена као пратећа, допунска или основна може наћи у оквиру претежне намене.

Табела бр: 22: Компатибилност намена

СА ОВАОМ НАМЕНОМ ЈЕ КОМПАТИБИЛНА ...	ПРЕТЕЖНА НАМЕНА	ПРАТЕЋА ИЛИ ДОПУНСКА НАМЕНА										
		ЈАВНЕ СЛУЖБЕ	ЗЕЛЕНИЛО	СПОРТ РЕКРЕАЦИЈА	КОМУНАЛНИ ОБЈЕКТИ	САОБРАЋАЈНИ ОБЈЕКТИ	СТАНОВАЊЕ	ТУРИСТИЧКИ САДРЖАЈИ	УСЛУГЕ СНАБДЕВАЊЕ	ПРОИЗВОДНЕ ДЕЛАТНОСТИ	ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ	ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ
	ЈАВНЕ СЛУЖБЕ		X		X	X			X			
	ЗЕЛЕНИЛО	X		X	X			X	X		X	
	СПОРТ, РЕКРЕАЦИЈА	X	X					X	X		X	
	КОМУНАЛНИ ОБЈЕКТИ	X	X			X				X		
	САОБРАЋАЈНИ ОБЈЕКТИ	X	X		X				X	X		
	СТАНОВАЊЕ	X	X	X	X			X	X	X	X	X
	ТУРИСТИЧКИ САДРЖАЈИ	X	X	X			X		X		X	X
	УСЛУГЕ	X	X	X	X	X	X	X				
	ПРОИЗВОДНЕ ДЕЛАТНОСТИ	X	X	X					X			
	ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ	X	X						X			X
	ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ	X	X					X			X	

Зеленило (парковско зеленило, заштитно, линијско..), **јавне службе, спортски садржаји и услуге** се могу наћи, као допунска или пратећа намена уз све друге намене.

У случају да је пратећа намена доминантна на нивоу грађевинске парцеле, за њу важе урбанистички параметри дати за основну намену.

Ако је основна намена парк или зеленило, допунска намена не може да буде преовлађујућа на више од 50% површине парцеле.

Уз **становање** као основну намену могу се наћи и друге намене као пратеће и допунске, односно као потребне и пожељне.

Услужне делатности су пожељне у свим стамбеним зонама. Ограничења се односе код делатности са великим саобраћајним оптерећењем, као што су велике трговине, (мегамаркети, велетрговине грађевинским и другим материјалом,); већи угоститељски објекти; магацини, складишта и сл. Овакве објекте треба лоцирати у улазно излазним зонама насеља и пословним и пословно - производним зонама. Обавезна је примена заштитних мера од буке, вибрација, аерозагађења.

Спортски објекти и терени и дечија игралишта могу се наћи у свим стамбеним зонама. Потребно је предвидети заштиту од буке око отворених терена.

Производне делатности се могу наћи у стамбеним зонама само под условом да не угрожавају становање и животну средину. Дозвољени су производња и пласман хране у обиму и на начин који не угрожава основну намену становања, оријентисани на породичну производњу са чистим технолошким процесом и потребним мерама заштите. Занатски тип производње (мањег капацитета и чисте технологије) је дозвољен у свим зонама. Потребно је овај тип производње подстицати и везивати за јединствене туристичке понуде.

Пољопривреда (баште, воћњаци, виногради) се може наћи уз становање.

Уколико је простор инфраструктурно неопремљен, а постоји захтев за изградњу на више од 30% површине, потребна је израда одговарајућег урбанистичког плана.

2.11. КРИТЕРИЈУМИ КОЈИМА СЕ УТВРЂУЈЕ ЗАБРАНА ГРАЂЕЊА

У складу са законским обавезама, условима надлежних предузећа, установа и институција, одговарајућим уредбама или одлукама, техничким прописима и другим обавезама установљавају се заштитни појасеви, заштитне зоне, зоне контролисаног коришћења и забрањене или ограничене изградње – заштићени простори или објекти. Заштићени простори и објекти су дефинисани у плану на одговарајући начин. текстуално и (или) графички.

Заштитни појас утврђен условима надлежног предузећа или институције је обавезујући за планове у изради или планове који ће се радити.

Прописане зоне или објекти се утврђују, на основу одговарајућег планског документа, одговарајућим одлукама на републичком или локалном нивоу.

За коришћење и изградњу на земљишту на коме је установљен вид заштите надлежан је орган који је утврдио заштиту и предузеће или институција која управља земљиштем.

У заштићеним просторима се морају поштовати утврђене мере заштите.

У зонама забрањене изградње није дозвољена изградња нових објеката осим у случају да дође до промене у режиму заштите па се у складу са тиме промене и услови надлежног предузећа или институције.

Постојећи објекти изграђени у зонама забрањене градње могу се реконструисати у постојећем габариту и са постојећом спратношћу само уз сагласност предузећа или институције која је утврдила зону заштите.

Посебно су дате препоруке за дефинисање мера заштите енергетске инфраструктуре, који су табеларно приказани.

Табела 23: Препоруке за дефинисање мера заштите од утицаја инфраструктуре³

ЕЛЕКТРОМРЕЖА И ОБЈЕКТИ		
Мрежа / објекат	Заштитна зона / појас	Правила / могућност изградње
Надземни ЕЕ водови 1kV до 35kV обострано од крајњег фазног проводника	- за голе проводнике 10m, кроз шумско подручје 3 m, - за слабо изолаоване проводнике 4 m, кроз шумско подручје 3 m, - за самоносеће кабловске снопове 1 m	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV ("Службени лист СФРЈ", број 65/88).
Надземни ее водови 35kV обострано од крајњег фазног проводника	Минимум 15m.	Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење техничких прописа. За градњу објеката испод и у близини далековода потребна је сагласност надлежног електродистрибутивног предузећа.
Подземни ЕЕ водови 1kV до 35kV и 35kV	1 метар од ивице АБ канала	
ТС на отвореном за напонски ниво 1 kV до 35 kV	10 метара око комплекса ТС.	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња у близини Разводног постројења (ТС) условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV ("Службени лист СФРЈ" бр. 65/88). Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење техничких прописа. За градњу објеката у близини постројења потребна је сагласност надлежног електродистрибутивног предузећа.
Гасоводна мрежа и објекти		
Мрежа / објекат	Заштитна зона / појас	Правила / могућност изградње
Разводни гасовод (P=50 bar)	Минимум 30m, обострано од ивице гасоводне цеви.	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитном појасу. Изградња у близини гасовода и објекта у функцији гасовода условљена је Правилником о техничким условима и нормативима за безбедан транспорт течних и гасовитих угљоводоника магистралним нафтоводима и гасоводима и нафтоводима и гасоводима за међународни транспорт ("Службени лист СФРЈ" бр. 26/85). За добијање сагласности за градњу објеката у близини гасоводних мрежа и објеката уважити стандарде Србијагаса.
Градски гасовод (P=6/12 bar)	Минимум 3m, обострано од ивице гасоводне цеви.	
Градски гасовод (P=4 бар)	Минимум 1m, обострано од ивице гасоводне цеви.	
Главна мернорегулациона станица (ГМРС)	50m у радијусу.	
Мернорегулациона станица (МРС)	15m у радијусу.	
Комресорска станица главни разделни чвор (КСГРЧ)	15m у радијусу.	
Остале енергетске мреже		
Мрежа / објекат	Заштитна зона /	Правила / могућност изградње

³ Препоруке су дате за све енергетске системе различитих енергетских система, тако да имају општи (универзални) карактер и у том смислу коресподентни су планираним објектима и инфраструктурним мрежама.

ЕЛЕКТРОМРЕЖА И ОБЈЕКТИ		
Мрежа / објекат	Заштитна зона / појас	Правила / могућност изградње
	појас	
Топловод	Минимум 1 м, обострано од ивице цеви.	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитној зони. Изградња у близини продуктовода дефинисаће се из Привремених правила грађења и важећих законских прописа.

3. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПРОСТОРЕ ИЗВАН ГРАНИЦА ГРАЂЕВИНСКИХ ПОДРУЧЈА НАСЕЉА

3.1. ПОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКТИ ИЗВАН ГРАНИЦА ГРАЂЕВИНСКОГ ЗЕМЉИШТА

За постојеће објекте изграђене изван планираних граница грађевинских подручја, дозвољена је:

- Доградња и надградња постојећег стамбеног објекта са максималним урбанистичким параметрима за део стамбеног дворишта:
 - спратност објекта.....П+1+Пк
 - индекс заузетости стамбеног дворишта40%
 - индекс изграђености стамбеног дворишта...0,8
 - постојећа грађевинска линија
- Изградња и реконструкција објеката економског дворишта са максималним урбанистичким параметрима:
 - спратност објекта.....П+1
 - индекс заузетости стамбеног дворишта40%
 - индекс изграђености стамбеног дворишта...0,5
 - међусобна одстојања објеката и одстојања од границе парцеле у складу са важећим правилником
- Постојећи објекти нестамбене намене могу се реконструисати за потребе постојеће и компатибилне намене уз максималну доградњу:
 - За објекте до 200,0m² до 20% постојећег габарита и са максималном спратношћу од П+1
 - За објекте веће од 200,0m² до 10% постојећег габарита и са максималном спратношћу од П+1.
 - Изузетно више од 20% у случају да је у питању производни објекат па је доградња неопходна за функционисање основне намене

Обавезни услов за функционисање објекта нестамбене намене је решавање одводње отпадних вода, на еколошки прихватљив начин, унутар властите парцеле, или у складу са условима надлежног предузећа.

- Величина потребне грађевинске парцеле (у случају потребног одвајања грађевинског земљишта из пољопривредног) је:
 - за стамбени објекат без економског дворишта.....максимално 600m²
 - за стамбени објекат са економским двориштем.....максимално 1000m²
 - за објекте нестамбене намене.....оптимално 1 000-1500m²

3.2. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Пољопривредно земљиште се састоји од површина намењених пољопривредној производњи: оранице, баште, воћњаци, виногради, ливаде, пашњаци, плантаже, расадници, стакленици и пластеници, рибњаци, вишегодишњи засади и сл.

На пољопривредном земљишту је могућа изградња само под одређеним условима:

- На пољопривредном земљишту на коме је завршена комасација могућа је изградња само објеката инфраструктуре уз поштовање чл. 31-37 Закона о пољопривредном земљишту;
- За изградњу објеката инфраструктуре и објеката за производњу у функцији пољопривредне производње и прераде са листе 1 Уредбе о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС" бр. 114/08) претварање пољопривредног земљишта у грађевинско земљиште је могуће само изразом Плана детаљне регулације
- За изградњу објеката у функцији пољопривредне производње, чувања, прераде и пласмана пољопривредних производа: магацини репроматеријала (семе, вештачка ђубрива, саднице и сл.), објекти за смештај пољопривредне механизације, објекти за производњу воћа и поврћа у затвореном простору (стакленици, пластеници), објекти за производњу гљива, рибњаци, сушаре за воће и поврће, хладњаче, објекти за финалну прераду пољопривредних производа и објекти намењени за интензиван узгој стоке и перади (фарме, кланице и сл.) дозвољена је изградња без промене намене пољопривредног земљишта у складу са чл.26 Закона о пољопривредном земљишту („Сл.гл. РС број 62/06 и 65/08)
- За потребну површину грађевинског земљишта од 0,5 ха до 5,0 ха промена намене пољопривредног у грађевинско земљиште је могућа само изразом Плана детаљне регулације;
- За изградњу на површини до 0,5 ха пољопривредног земљишта обавезна је израда Урбанистичког пројекта у складу са чл. 60-63 Закона о планирању и изградњи
- У случају формирања зона повремених становања (викенд становања), зона се не може формирати за мање од десет објеката и за њу је обавезна израда Плана детаљне регулације
- Изградња мреже и објеката инфраструктуре као и објеката у функцији објеката инфраструктуре је дозвољена у коридорима саобраћајница уз сагласност надлежног предузећа за путеве
- Објекти туристичких и пратећих садржаја на парцелама непосредно наслоњеним на саобраћајницу, површине максимално до 0,5 ха, са решеним приступом на јавну саобраћајну површину, изразом Урбанистичког пројекта. Становање је дозвољено само као пратећа намена, за властите потребе, уз основну намену на парцели са површином габарита стамбеног објекта, или дела, до 10% од укупно дозвољеног индекса заузетости на парцели.
- Стамбени објекти у функцији пољопривредне производње, изван грађевинског подручја, могу се градити само за властите потребе у функцији обављања пољопривредне делатности.
- Без промене намене пољопривредног земљишта, дозвољена је изградња или реконструкција породичног стамбеног објекта пољопривредног домаћинства или у случају природног раздвајања пољопривредног домаћинства највише до 200 m² стамбеног простора.

- **Објекти и комплекси примарне пољопривредне производње**

У оквиру пољопривредног земљишта друге намене не смеју да угрозе основну намену, односно пољопривреду, могу се дозволити само компатибилне намене као допунске основној намени простора – пољопривреди.

Величина производног комплекса утврђује се зависно од врсте и интензитета производње. За све пољопривредне производне комплексе на површинама већим од 0,5 ха потребна је израда Плана детаљне регулације ради промене намене пољопривредног земљишта. Производни комплекс (објекти и пољопривредна култура која се узгаја) се не може формирати на парцелама мањим од прописаних у табели бр. 22 према оријентационим критеријумима:

Табела бр.24: Производни комплекси

пољопривредни објекти	минимално потребна површина
виноград и објекти на поседу	0,5 ha
расадник цвећа и објекти	0,5 ha
воћњак или повртњак и објекти	1 ha
ратарска производња и објекти	2 ha
сточна фарма	5 ha

Објекти намењени пољопривредној производњи су слободностојећи објекти или групације објеката међусобно функционално повезаних.

○ **Урбанистички параметри**

Дозвољени индекс заузетости грађевинске парцеле је:

- за производне пољопривредне комплексе максимално 30%
- за туристичко-услугне намене максимално 40%
- за објекте повремениг становања максимално 20%
- за рурално становање (пољопривредна домаћинства) по ободу грађевинског подручја по правилима датим у урбанистичком плану за зону становања на коју се парцела непосредно наслања.

Монтажно-демонтажни објекти (стакленици, пластеници, кошеви, настрешнице и сл.) се не обрачунавају индексом заузетости.

Дозвољени индекс изграђености грађевинске парцеле је:

- за производне комплексе максимално 0,6
- за туристичко - услужне намене максимално 1
- за објекте повремениг становања максимално 0,3
- за рурално становање (пољопривредна домаћинства) по ободу грађевинског подручја по правилима датим у урбанистичком плану за зону становања на коју се парцела непосредно наслања

Дозвољена спратност објеката је:

- за производне објекте у складу са производним процесом
- за туристичко-услугне садржаје максимална спратност је П+2+Пк
- за објекте повремениг становања максимална спратност је П+Пк
- за објекте руралног становања максимална спратност је П+1+Пк

Положај објекта и позиционирање производног комплекса

Минимална заштитна растојања која се морају испоштовати при формирању нових производних комплекса или објеката за пољопривредну производњу су:

- од насељеног места – грађевинског подручја 500,0 m', у случају интензивнијег коришћења хемикалија-пестицида не мање од 800,0 m'
- од водотокова 100,0 m'
- од државних путева 200,0 m'

Минимална заштитна одстојања између границе комплекса сточне фарме и објеката у суседству су:

- од стамбених зграда, државних путева, као и речних токова – 200,0 m'
- од изворишта водоснабдевања - 800,0 m'.

Наведена растојања могу бити и већа ако то покаже процена утицаја на животну средину за фарме са преко 500 условних грла.

Минимални капацитет основне производње уз који може да се одобри изградња објекта примарне дораде или прераде (кланица, хладњача, и сл.) износи 100 условних грла.

3.3. ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

На шумском земљишту се не дозвољава изградња која би угрозила основну намену простора. Промена намена шума и шумског земљишта дефинисана је чланом 10 Закона о шумама (Сл.гл. РС број 30/10).

Планом развоја шумског подручја мора бити утврђена свака промена намене шумског земљишта.

Планирана техничка инфраструктура остаје у коридорима постојећих саобраћајница са минималним угрожавањем шумског земљишта. За формирање заштитних шумских појасева на контакту:

- изграђених стамбених зона и планираних привредних зона
- зона планираних за стамбену изградњу и планираних радних зона и
- канала и планираних привредних зона
- минимална ширина је 10,0 м' и то увек у оквиру нестамбених намена.

Објекти који могу да се граде на шумском земљишту, али искључиво на **непошумљеним површинама** (чистине, пропланци, девестиране површине уз пут и сл.) су:

- објекти за туристичко-рекреативне сврхе;
- пратећи објекти (шанк-барови, настрешнице, одморишта, просторије за опрему и сл.); и
- партерно уређење (одморишта, стазе и сл.).

За изградњу објеката и уређење површина обавезно употребљавати искључиво природне материјале (дрво, камен, шиндра) и традиционалне форме у склађене са окружењем.

Пратећи објекти (шанк-барови, одморишта, просторије за опрему и сл.) могу бити површине до 40 м², максималне спратности П+Пк.

Највеће дозвољене висине настрешница су 7 м'.

Објекти за туристичко-рекреативне сврхе могу бити максималне површине 400 м², максималне спратности П+1+Пк (уз услов да је изградња ових објеката утврђена планом развоја шумског подручја).

Правила за коришћење, уређење и заштиту ловишта су:

- санитарни лов у циљу очувања оптималне бројности животиња и спречавања заразних болести;
- забрану свих делатности које мењају услове станишта,
- заштиту ретких и проређених врста дивљачи,
- гајење главних гајених врста дивљачи (јелен обичан, срна, дивља свиња и фазан) и споредних врста дивљачи на "природан" начин за отворена ловишта, до постизања економског капацитета,
- заштиту дивљачи од болести, предатора, криволова и елементарних непогода (поплава), и
- уређивање ловишта изградњом ловно-техничких објеката, ловних објеката, одржавање просека, ловних путева и комуникација у ловишту.

У ловиштима предвидети и:

- изградњу ловно-техничких објеката у зависности од бројног стања дивљачи, а градити их од природних материјала и уклопити у природни амбијент ловишта,
- ограђивање делова ловишта ради интензивног гајења и заштите и лова дивљачи,
- изградњу ловно - производних објеката и
- подизање ремиза на оним местима у ловишту где нема природних површина које могу да пруже заштиту дивљачи.

3.4. ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

Саставни део насипа за **одбрану од поплаве** чине заштитни појас са шумом и заштитним зеленилом у инундационом подручју у ширини од 50,0 м' поред насипа, односно од границе корита при протоку велике воде 1%. Због феномена стварања ерозионе јаме при проласку поводња, сви стубови на мостовима и другим грађевинама

у рекама морају да буду фундирани на стенској маси, испод речног наноса. Ово правило се односи на на крилне и потпорне зидове дуж путева, који су, такође, били рушени искључиво због плитког фундаирања и поткопавања.

У складу са чланом 77 Закона о водама („Сл.гл. РС број 30/10), земљиште и водене површине у подручју **шире и уже зоне заштите изворишта водоснабдевања**, заштићени су од намерног или случајног загађивања. Обавезно је уређење и одржавање уже зоне заштите изворишта, које обухвата редовну контролу наменског коришћења земљишта.

На подручју шире зоне заштите водоизворишта успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине те на тим просторима није дозвољена интензивна употреба пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе.

У зонама тзв. **водног земљишта** око свих водотока не дозвољава се подужно вођење саобраћајних и инфраструктурних система. На преласку плавних зона линијски системи (саобраћајнице, објекти за пренос енергије, цевоводи) морају се висински издићи и диспозиционо тако решити да буду заштићени од поплавних вода вероватноће 0,5% (тзв. двестогодишња велика вода).

Дуж магистралних цевовода којим се спајају сада изоловани водоводни системи успоставити непосредну зону заштите коридора (по 2,5 m од осовине), како би се омогућило несметано одржавање (исти Правилник).

Хидрантску мрежу за гашење пожара у индустријској зони реализоваати у складу са Правилником о техничким нормативима за хидрантске мреже (Сл. лист СФРЈ 30/91, који је још на снази).

Канализацију постојећих насеља реализовати по сепарационом систему, стриктно раздвајајући колекторе за отпадне воде од колектора за атмосферске воде. Забрањује се увођење вода из олука зграда и одводњаваних површина у колекторе за отпадне воде, као и обратно, отпадних вода у колекторе кишне канализације.

При реализацији и ревитализацији канализационих система придржавати се следећих пројектних критеријума: минимални пречници колектора $\varnothing 250$, степен испуњености при $Q_{\max.čas}$ 0,75 за секундарну мрежу, односно 0,50 за главне колекторе; брзине у колекторима: $v_{\min} = 0,75$ m/s, $v_{\max} = 3$ m/s. Опсеги укопавања канализационих колектора, због корисника система: $H_{\min} = 1,8$ m, $H_{\max} = 5$ m.

У канализацију за отпадне воде смеју се уводити само оне воде које задовољавају услове прописане Правилником о опасним материјама у водама (Сл. гласник СРС, 31/82). Инспекцијским службама остварити контролу да отпадне воде из тзв. кућне мале привреде које се упуштају у канализацију задовољавају услове Правилника.

Упуштање отпадних вода индустрија у градску канализацију дозвољено је само уколико су испуњени сви услови правилника о МДК опасних материја које се смеју евакуисати јавном канализацијом.

Изградња **малих акумулација** дозвољена је на свим оним потезима на водотоцима који нису намењени другим корисницима простора, а у складу са овим планом. Мале акумулације градити након реализације антиерозионих радова. Мора се обезбедити гарантовани еколошки протока низводно према дефинисаним критеријумима. Мале акумулације се могу градити и само за потребе рибњака и спортског риболова.

Изградња хладноводних **рибњака** је дозвољена на свим локацијама на којима не угрожавају изворишта или друге планиране системе. Због заштите од еутрофикације није дозвољен кавезни узгој риба у планираној акумулацији Свође.

Порибљавање вештачких језера сме се обављати само на бази ихтиолошких студија и пројеката, урађених од стране за то лиценцираних институција.

Експлоатација речних наноса врши се на основу члана 89 Закона о водама. Експлоатација се врши на локалитетима где је то од интереса за очување или побољшање водног режима. Експлоатација је дозвољена само уз одговарајућу пројектну документацију којом се пројекат експлоатације потпуно усаглашава са пројектима регулације река на тим ширим потезима. То подразумева и стриктан надзор, по принципима као да се изводе радови на регулацији реке.

Захватање воде из водотока дозвољено је само уз одговарајуће водопривредне сагласности, уз обавезу обезбеђења гарантованог водопривредног минимума и гарантованог еколошког протока, дефинисаног за хладан и топли део године ($Q_{95\%}^{\min.mes.}$ и $Q_{80\%}^{\min.mes.}$), са ограничењима која утврђују колико се воде мора оставити у току након захватања воде за технолошке потребе, према важећој методологији за одређивање гарантованог еколошког протока.

Регулације река у зони насеља поред функционалних критеријума треба примерити и урбаним, естетским и другим условима, који омогућавају урбанистички складно повезивање насеља са акваторијом. Дуж тих водотока у зони насеља са обе стране предвидети кејове, односно, уређене обале које омогућавају несметан приступ реци. Дуж обала река се мора оставити слободан простор од најмање 7 m.

Сва локална коришћена **изворишта** у алувионима крај река заштитити по принципима заштите изворишта подземних вода, чак и ако се напуштају спајањем са регионалним системима, јер и даље задржавају важну функцију резервног изворишта водовода насеља за случај хаваријских ситуација. Та извориште се могу користити за потребе обезбеђивања воде за технолошке потребе, уз заштиту као у случају изворишта за снабдевања насеља.

У **сливовима акумулација** није дозвољено грађење производних погона и других објеката који као отпадне воде имају нутријенте и/или друге загађујуће материје. На том простору се могу реализовати објекти виших нивоа финализације, са "чистим" технологијама које немају чврсте или течне отпадне и опасне метерије.

Прикључење изолованих водовода на регионалне системе могуће је уз испуњење следећих услова: (а) губици воде у мрежи се морају свести на мање од 20%, (б) мора се успоставити поуздан мерни систем са контролом свих кључних чворова у мрежи, који омогућава да се тачно и континуирано региструје ко колико троши воде (обавеза увођења водомера свим потрошачима) и колики су губици у појединим гранама система, (в) продајна цена воде мора бити у складу са ценама дефинисаним Стратегијом дугорочног развоја водопривреде Србије, што значи да мора да покрије све трошкове просте репродукције система, трошкове заштите изворишта, као и део трошкова проширене репродукције (око 30%) који подразумева даљи развој система. Без испуњења тих предуслова регионални системи би брзо доживели економски, технолошки и физички слом, јер би се вода користила на непримерен, нерационалан начин, и не би било средстава за одржавање система.

На водном земљишту је:

- забрањена изградња индустријских и других објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште или угрозити безбедност водопривредне инфраструктуре;
- дозвољена изградња објеката компатибилних водном земљишту под условом да се у пројектовању и извођењу обезбеди каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са стандардима прописаним законом;
- дозвољена изградња објеката за рекреацију и туризам под условима заштите животне средине у складу са законом; и
- неопходно да сви постојећи објекти обезбеде каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са законом.

Водно земљиште се може користити без водопривредне сагласности, као пашњак, ливада и ораница.

Купање је дозвољено само на уређеним плажама, које имају санитарне уређаје и на којима се потпуно спречава уношење у језеро отпадних вода и чврстог отпада.

Објекти који могу да се граде на обали и водном земљишту уз предходно прибављање сагласности надлежног водопривредног предузећа, су:

- објекти за туристичко-рекреативне сврхе;
- пратећи објекти (шанк-барови, просторије за пресвлачење и сл.);

- дрвене сојенице и настрешнице;
- партерно уређење (спортски терени, опрема, мобилијар, плаже и сл.);
- рибњаци;
- мини акумулације; и
- системи за пречишћавање вода.

Пратећи објекти (шанк-барови, одморишта, просторије за опрему и сл.) могу бити површине до 40m², максималне спратности П+Пк.

Објекти за туристичко-рекреативне сврхе, комерцијални и угоститељски могу бити максималне површине 400 m², максималне спратности П+1+Пк.

Забране и ограничења коришћења водног земљишта прописана су чланом 133 Закона о водама („Сл.гл. РС број 30/10).

3.5. ЗАВРШНА ПРАВИЛА

Правила уређења и изградње служе за издавање Локацијских услова.

За парцеле које се налазе на граници или са друге стране одређених граница (грађевинског подручја, зоне, одређене намене и сл.) служба надлежна за издавање локацијских услова, исте издаје на основу правила овог плана за доминантну намену у окружењу предметне парцеле.

Доминантна намена грађевинског земљишта, које није јавно, је становање или туризам или производња-пословање, док се поједине парцеле могу наменити компатибилним наменама.

Компатибилне намене су: становање, делатности, пословање, трговина, угоститељство, занатство и услуге, комунални и саобраћајни објекти у функцији становања, пословања или снабдевања горивом, паркинзи и гараже, уређене зелене површине, сви објекти јавних служби и верски објекти.

Објекат не испуњава услове за добијање локацијских услова и информације о локацији уколико је изграђен на постојећој јавној површини или у зони забрањене градње.

Објекат може добити локацијске услове на површинама друге претежне намене, под условима прописаним законом и овим планом.

За помоћне објекте може се потврдити пријава радова у складу са наменом постојећих објеката на грађевинској парцели, а за помоћне објекте за пољопривреду на постојећем пољопривредном земљишту.

III ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

1. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

Просторни план ће се спроводити разрадом планских решења урбанистичким плановима, доношењем програма уређења грађевинског земљишта и гранских планова и програма у складу са законом.

Скупштина општине Црна Трава донела је Одлуку о усвајању Плана генералне регулације варошице Црна Трава бр.06-14/2011-01 од 03.03.2011.г. ("Службени гласник града Лесковца" бр. 9/11) и одлуку о Измени и допуни плана генералне регулације варошице Црна Трава („Сл. Гласник града Лесковца“ бр.15 од 12.8.2014).

Границом Измене и допуне ПГР-е обухваћен је простор од 102,5 ha, изграђеног дела насеља Црна Трава као и улазно-излазне зоне дуж државног пута II А реда 231.

Локацијски услови за изградњу у границама **Измене и допуне ПГР варошице Црна Трава**, се издаје на основу усвојене Измене и допуне ПГР варошице Црна Трава.

Локацијски услови за изградњу на подручју Просторног плана (осим на подручју Измене и допуне ПГР варошице Црна Трава) издаје се у складу са условима утврђеним у Просторном плану општине Црна Трава.

За парцеле за које је издата Информација о локацији или/и Локацијски услови, важи издата документација до њеног истека. Приликом издавања нових или обнови старих Информација о локацији примењује се Измена и допуна ППО.

За насеља на подручју општине Нацртом просторног плана утврђене су **шеме уређења насеља** за 6 насеља (Рупље и Рајчетине, Млачиште, Брод, Састав реке, Преслап и Градска). Цело подручје плана представља **зону директне примене Просторног плана**, осим подручје у границама Плана генералне регулације Црна Трава и делови за које је предвиђена обавезна израда урбанистичког плана (дефинисано у наредном поглављу).

1.1. ДЕЛОВИ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА ЗА КОЈЕ СЕ ПРЕДВИЂА ОБАВЕЗНА ИЗРАДА УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНА

Овим планом се прописује да се обавезно мора радити одговарајући урбанистички план (план генералне или детаљне регулације) за потребе:

- изградње радних и привредних зона већих од 5,0 ha;
- изградње складишно-дистрибутивних центара и
- изградње или реконструкције саобраћајних и инфраструктурних објеката за које је неопходно одредити површине јавне намене.
- претварања пољопривредног или шумског у грађевинско земљиште (према условима прописаним овим планом).
- изградње локација ветропаркова
- изградња локација соларних електрана (соларних паркова) на површинама већим од 4,0 ha
- експлоатацију и прераду минералних сировина
- изградњу станица за снабдевање горивом на државном путу ван насеља
- за туристичке центре и комплексе преко 2 ha

Обавезна је израда урбанистичког пројекта за:

- урбанистички пројекат за заштићену околину и зоне заштите утврђених непокретних културних добара.
- урбанистички пројекти за изградњу малих хидроелектрана са Стратешком проценом утицаја на животну средину.
- урбанистички пројекат за изградњу објеката за крос кантри, а по потреби и за друге бицикличке стазе.
- изградњу станица за снабдевање горивом на државном путу у насељу и општинском путу
- изградњу туристичких комплекса до 2 ha.
- изградњу ветрењача
- изградњу соларних електрана у функцији производње енергије на површинама до 4,0 ha.

На основу Просторног плана урбанистички пројекат се доноси и за друге зоне, комплексе и локалитете са претежно истом наменом на 70 и више процената обухваћене површине, посебно за: (а) индустрију и МСП; (б) експлоатацију и прераду биоенергетских сировина; (г) туристичке и комплементарне садржаје; и (д) изградњу и/или реконструкцију верских објеката.

Препорука овог Просторног плана је да се за другу фазу спровођења Плана (после 2014. године), **преиспита** потреба за израдом планова детаљне регулације за насеља са специфичном функцијом и туристичке пунктове, односно просторе дефинисане као подручја интензивирања туристичког развоја, који нису обухваћени шемама насеља.

Уколико се, у било ком тренутку, укаже потреба за израдом урбанистичког плана (ради утврђивања **јавног интереса**) Одлуку о томе доноси надлежни општински орган у складу са чланом 46 Закона о планирању и изградњи и Просторни план општине Црна

Трава, у том случају, представља његов плански основ и садржи смернице за његову израду.

За све локације и објекте за које се процени значај у просторном, функционалном или било ком другом смислу, или су од утицаја на непосредно или шире окружење, постоји могућност расписивања **конкурса** од стране локалне управе, или обавезна израда урбанистичког пројекта коју приписује надлежни општински орган.

Урбанистички пројекат се обавезно ради за објекте јавне намене за које не постоји урбанистички план.

Грађевинска подручја одређена Просторним планом се могу израдом урбанистичког плана мењати у обиму прописаном овим планом.

Правила уређења и грађења дата Просторним планом су усмеравајућа али се, урбанистичком разрадом, могу разрађивати у обиму који не угрожава основну намену на нивоу целине или зоне.

До доношења урбанистичких планова, издавање информације о локацији и локацијских услова вршиће се на основу правила изградње из овог Плана.

Скупштина општине Црна Трава донеће одлуку о одржавању јавних и осталих зелених површина којом ће се утврдити услови и начин одржавања тих површина у центрима у мрежи насеља на руралном подручју општине, које ће се реализовати годишњим програмима надлежног општинског јавног комуналног предузећа.

1.2. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА У ГРАНСКИМ ПЛАНОВИМА И ПРОГРАМИМА И ДРУГОМ ПЛАНСКОМ ДОКУМЕНТАЦИЈОМ

Спровођење и разраду планских решења и правила утврђених Просторним планом у **гранским плановима и програмима и другом планском документацијом** у складу са законом обезбедиће:

- Влада Републике Србије у сарадњи са Министарством надлежним за водопривреду донеће Просторни план подручја посебне намене сливног подручја водоакумулације Свође и Елаборат о одређивању зона санитарне заштите акумулације. На основу Елабората, општина Црна Трава ће поднети захтев за одређивање зона санитарне заштите на територији општине, министарству надлежном за послове здравља. Зоне санитарне заштите се уносе у план управљања водама, Просторни план јединице локалне самоуправе и урбанистички план.
- Скупштина општине Црна Трава иницираће истраживање, вредновање и израду потребне документације (студија) за заштту целине предвиђене за стицање статуса заштићеног природног добара/подручја планине Острозуб.
- Скупштина општине Црна Трава, у сарадњи са министарством надлежним за пољопривреду, асоцијацијама пољопривредних произвођача и власницима земљишта, доношењем програма уређења пољопривредно-шумског земљишта у зонама заштите изворишта водоснабдевања и других посебно осетљивих екосистема, програма унапређења пашњачког сточарења и програма развоја органске производње хране.
- Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“ ревизијом опште и посебних основа за газдовање шумама; у сарадњи са власницима земљишта израдом програма газдовања шумама и пошумљавања земљишта у приватном власништву, којима би се поузданије утврдило стање ових шума, а плановима газдовања уважили општи заштитни и посебни поседнички интереси за сваки део шуме.
- Министарство надлежно за водопривреду, тј. Републичка дирекција за воде, у сарадњи са Јавним водопривредним предузећем „Србијаводе“ усклађивањем годишњих програма изградње, реконструкције и одржавања водопривредних објеката у Републици Србији; израдом и реализацијом пројеката антиерозивне заштите за сливове акумулација; доношењем програма мониторинга квалитета воде у сливу реке Власине; а у сарадњи са министарством надлежним за заштиту животне средине доношењем програма заштите вода у сливу Власине.

- Корисници ловног подручја, односно ловишта доношењем ловних основа за газдовање ловним подручјем и ловиштем и годишњих планова газдовања ловиштем.
- Јавно предузеће „Путеви Србије“ надлежно за управљање државним путевима, у сарадњи са Општинском управом Црна Трава, усклађивањем средњорочних и годишњих програма изградње, рехабилитације и одржавања државних путева.
- Општинска управа Црна Трава, односно јавно предузеће надлежно за општинске путеве, усклађивањем средњорочних и годишњих програма развоја мреже општинских путева.
- Скупштина општине Црна Трава, доношењем средњорочних и годишњих програма развоја водоводне и канализационе инфраструктуре; плана проглашења ерозивних подручја; плана и двогодишњих програма управљања отпадом и одлуком о комуналном реду у општини.
- Ј.П.“Електропривреда“ Србије у сарадњи са Ј.П. за дистрибуцију електричном енергијом „Југоисток“ д.о.о. Ниш, њеним огранком „Електродистрибуција“ Лесковац и погоном ЕД Црна Трава. Исти ће вршити усклађивање средњорочних и годишњих планова развоја енергетике, односно дистрибуције електричне енергије.
- Скупштина општине Црна Трава кроз своје планове развоја енергетике, којима се утврђују потребе за електричном енергијом, начин обезбеђења потребних електроенергетских капацитета, ближе локације и услови за изградњу обновљивих извора енергије коришћењем расположивих енергетских потенцијала и програмом рационализације потрошње електричне енергије спровођењем мера енергетске ефикасности.
- Скупштина општине Црна Трава, у сарадњи са надлежним министарствима, фондовима, јавним установама, месним заједницама, приватним сектором и невладиним организацијама, утврђивањем општинске политике здравствене заштите, социјалне заштите и развоја културе и физичке културе; доношењем акта о мрежи објеката дечјих вртића и основних школа и акционог програма пружања услуга здравствене и социјалне заштите у општини.
- Скупштина општине Црна Трава, у сарадњи са министарством и агенцијама надлежним за туризам, доношењем акционог програма одрживог развоја туризма и двогодишњих програма изградње туристичке инфраструктуре и уређења туристичких простора.
- Скупштина општине Црна Трава, уз помоћ надлежног министарства, агенција, туристичких организација и туроператера, различитих невладиних и других организација, доношењем програма промотивних активности за презентацију туристичких производа и понуде у простору.
- Општинска управа Црна Трава у сарадњи с министарством и агенцијом надлежним за заштиту животне средине, доношењем и реализацијом локалног акционог програма заштите животне средине за подручје општине (ЛЕАП).
- Завод за заштиту природе Србије, у сарадњи с Општинском управом Црна Трава и приватним сектором, усклађивањем средњорочних и годишњих програма заштите и уређења природних добара.
- Републички завод за заштиту споменика културе и Завод за заштиту споменика културе у Нишу, у сарадњи с Општинском управом Црне Траве, приватним и невладиним сектором, утврђивањем средњорочних и годишњих програма истраживања и заштите непокретних културних добара.

2. ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА

У складу са стартешким (општим, посебним, специфичним, ...) циљевима и опредељењима дефинисани су најважнији приоритети, који представљају оквир за развој, уређења и заштиту простора општине Црна Трава.

2.1. ПРИОРИТЕТИ У ПРИМАРНОЈ ПРОИЗВОДЊИ И ПЕРЕРАДИ

Обухватна анализа свих расположивих ресурса на подручју општине Црна Трава, показује да будући развој у великој мери зависи од активирања и ефикаснијег коришћења пољопривредног земљишта, а у оквиру њега посебно пространих пашњака и ливада. Због тога, приоритетни пројекат, који је већ давно идентификован јесте развој пољопривреде – сточарства. То подразумева и низ пратећих пројеката који се односе на:

- **Пољопривреда**
- обнова примарне производње (посебно сточарства, воћарства, пчеларства и доградња већих, постојећих техничко-технолошких линија, како у примарној производњи тако и у области прераде пољопривредних производа;
- унапређење пољопривредне производње: трансформација пољопривреде – од малих пољопривредних произвођача путем повећања поседа, увођење профитабилних култура, смањење хемијског загађивања (некада надалеко чувени сир и сушена пастрмка) и сл.
- унапређење тржишног механизма: реструктурирање постојеће, традиционалне, у одрживу и модерну тржишну пољопривреду и прерађивачку прехрамбену индустрију, заснованој на информацијама и ефикасној дистрибуцији;
- унапређење квалификационе структуре и пренос специјалних знања: стварање услова новим генерацијама пољопривредника за увођење нових производа и омогућавања прилагођавања тржишним захтевима, пренос знања, сарадње међу пољопривредницима, међу пољопривредним институтима, размене искустава и др: иако се у стратегији инсистира на мини фармама као доминантној форми сточарства, могуће су и друге форме, као нпр. у Данској: удружи се обично њих 7 који се добро познају а чија су имања спојена. Сваки од пољопривредника уведе у заједничку стају 4 краве. Стадо је величине за рационално пословање. Сваки од пољопривредника једном недељно обавља целодневне послове, што утиче на задржавање омладине на селу, јер слободно располажу са преосталим недељним временом (па и за културно-забавни и спортски живот). Овакве уговорне заједнице произвођачима млека имају знатне предности у односу на мини фарме. Уместо три стаје са по 10-ак крава, јефтиније је подићи стају та 28-30 крава (уштеде су бар 4 бочна зида, ако би се подигла стаја у наставку). Уместо 3 просторије са уређењима за расхлађивање млека подиже се један, са боље механизованим уређајима. Постоје и друге форме (заједничко напасање оваца или товних унади) организовања производње, па се не треба оптерећивати само организацијом преко мини фарми, што је у ствари поента ових напомена.
- побољшање пољопривредне инфраструктуре; побољшање и изградња иригационих система, путева, начин коришћења природних ресурса – земљишта, вода, шума за развој одрживе пољопривреде.
- подизање шума, где имају заштитну улогу или их треба подићи из хигијенских разлога (заштита од ветра и сл.);
- побољшање састава трава и повећање производње травне масе на травнатим површинама;
- организовање (поред поменутог кластера) задруга које могу да окупе произвођаче одређене за разне облике групног и другог удруживања у циљу успешнијег искоришћавања расположивих извора средстава и услова пољопривредне производње, итд.

○ Шумарство

- дугорочно газдовање шумама – интензивирати пошумљавање, омогућити већу отвореност шума путем изградње шумских путева и спроводити већу контролу експлоатације; повећати отвореност шума (са 7,5% на око 20%);
- извршити пошумљавање голети и еродираниог земљишта као и мелиорацију деградираних шума;
- искоришћавање природних и еколошких предности општине у развоју – сакупљање лековитог биља и шумских плодова (печурке, глог, боровница, жир и храстова кора), као са брежуљкасто-брдског тако и са брдско-планинског дела планског подручја, стимулисање производње лековитог биља на органичним површинама, формирати центре за сакупљање лековитог биља и центре за прераду, дораду и паковање и маркетиншку обраду са екоознаком;
- Упоредо са дугорочним газдовањем-унапређењем шума треба предузети мере за даље унапређење ловне привреде у оквиру три снажна ловишта, посебно у оквиру «Валмишта» (у подножју планине Чемерник, 12 km од Власинског језера).

○ Минералне сировине

- висок приоритет треба усмерити на истраживање руде молибдена и бакра. Ова истраживања треба да покажу да ли ће моћи у догледно време рачунати са производњом молибдена и бакра;
- експлоатација неметаличних сировина – стварање услова и организовање истражних активности руде кварца и метадијабаза;
- активирање локалних каменолома у функцији изградње путне мреже са циљем смањења транспортних трошкова.

○ Хидрологија

Општа концепција развоја и коришћења вода и водног земљишта:

- Хидролошка структура и особине подручја општине Црна Трава указују да постоје значајни ресурси воде, који су веома значајан еколошки, али и развојни потенцијал. Као добро од општег значаја воде захтевају изузетно пажљиво коришћење и у потпуности обезбеђен систем заштите од загађења и непланског коришћења изворишта површинских и подземних вода, а затим и могућу експлоатацију уз предходне прописане сагласности.
- Посебан значај за општину има чињеница да се она налази на подручју изворишта регионалног значаја. Када се и у Србији, у складу са принципима који важе у земљама ЕУ, буде реализовао принцип да се део водне ренте директно усмерава према општинама на којима се ти ресурси налазе и где се морају да штите, општина ће имати непосредни постојан приход управо од убирања водне ренте, те ће вода постати и заиста њен развојни ресурс.
- Поред пажљиво контролисане изградње мини хидроелектрана, приоритете за коришћење водних ресурса за друге потребе, нужно је одабрати на основу темељних истраживања о односу улагања и економским и друштвеним ефектима. «Cost benefit» модел употребе водних ресурса треба да се заснива на анализи разних ограничења која настају у развоју планског подручја, као што су топографска, инвестициона, намена површина и др.
- Интензивирање хидротехничких активности на регулисању бујичних речних токова, заштити од поплава, побољшању водоснабдевања насељених подручја и изградњи система за наводњавање.
- Коришћење антиерозионих радова, не само као еколошка мера, већ и са економско-развојним циљем да се применом техно-биолошких и биолошких мера (подизање нових и мелиорација деградираних шума и пашњака), приведу култури и привређивању сада непродуктивна земљишта, како би се оствариле економске функције које омогућавају задржавање радно способног становништва на тим подручјима.
- Приоритет у хидрографјевинском уређењу бујица, са бујичним преградама, као и другим биотехничким радовима у сливу имају притоке Тегошничке и Градске

реке, као и потоци: Ливађански, Струмичевски и Топоглавски. Од биотехничких радова јако су битно разни типови контурних грађевина и мера, са контурним појасевима вегетације, како би се успорила брзина концентрације великих вода током површинског отицања. Пошто биотехнички радови дају ефекте са извесном временском задршком, временски приоритет има реализација попречних бујичних преграда и ретензија, како би се смањили подужни падови и задржао део бујичног наноса, док не почну да дају ефекте и контурни биотехнички радови.

2.2. ПРИОРИТЕТИ У РАЗВОЈУ ЉУДСКИХ РЕСУРСА – СТАНОВНИШТВА, СОЦИЈАЛНИХ РЕСУРСА И СТАНОВАЊА

- оживљавање природних прираштаја и регенерације становништва – стварање услова за повратак одсељених;
- искорењивање сиромаштва и унапређење друштвено-економске основе; борба против сиромаштва, стварање услова да одсељени (барем један део од њих) инвестирају у подручје општине Црна Трава;
- обучавање и виши ниво образовања: усклађивање образовања са актуелним потребама привреде, модернизације система образовања, увођење кратких образовних семинара, посебно за водеће кадрове;
- реинтеграција и флексибилност: интеграција дела становништва без посла и економских миграната кроз отварање «радних» клубова, посредовање у запошљавању младих људи, подршка за превођење «сиве» економије у легалне токове, и сл: такође фиктивно пријављене (90%) од 300 радњи превести у доходовно на ову општину;
- побољшање услова за «маргиналне» групе, као што су хендикепирани, мањинске популације (ромска, бугарска и друге), старих људи, недовољно образовани, жене и др.;
- подршка самозапошљавању: стварање повољних услова у руралним подручјима за самозапошљавање, преоријентацијом и преквалификацијом;
- стамбена изгардња: за младе брачне парове и младе стручњаке
- формирати међусекторска тела и институције на нивоу Општине која ће координирати рад различитих ресора, бавећи се бесправном проблематиком на свеобухватан начин;

2.3. ПРИОРИТЕТИ У ИНДУСТРИЈИ И РАЗВОЈУ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА (МСП)

- реструктурирање и ревитализација индустрије, посебно традиционалних грана (дрвна, прерада лековитог биља, производња ракије - алкохолног пића, прерада висококвалитетног кромпира);
- привлачење инвеститора – стварање услова (амбијента) за привлачење домаћих и страних инвеститора, а у првом реду инвеститора од одсељених;
- потпора новим и постојећим предузећима, која ће заменити предузећа која су престала са радом или су смањили активности, кроз мала и средња предузећа;
- развој предузетничког духа као услова за развој привредних активности: школовање, програми за младе, организовање сусрета са успешним предузетницима;
- атрактивна пословна и друштвена клима за домаће и старне инвеститоре; формирање општинског тржишта за директне контакте са потенцијалним инвеститорима, смањење инвестиционих трошкова и боља понуда услуга, стварање брендива и сл.;
- унапређење квалификоване структуре и ефикасан пренос неопходних знања: перманентно образовање у циљу стицања нових знања и вештина у свим привредним делатностима и јавним услугама;
- унапређење економске инфраструктуре: изградња модерне индустријске зоне са посебним услугама и одговарајућим маркетингом, убрзана обнова и доградња државних путева, који исток-запад добро повезују;

- одговарајући инструменти за финансијску потпору: успостављање општинских гарантних и развојних фондова, микрокредитних линија, система субвенционирања, ажурирање катастра, земљишних књига и других евиденција.

2.4. ПРИОРИТЕТИ У РАЗВОЈУ ИНФРАСТРУКТУРЕ

○ Саобраћај

- повећање нивоа услуга и заштите трупа државних путева другог реда пута.
- државни пут II А реда бр 231 - рехабилитација коловоза (од Свођа до Црне Траве) уз проширивање коловоза у кривинама и повећање дужина прегледности отварањем берми..
- За државне путеве II А реда бр 232, (бивши R-240) и II Б реда бр 439, (бивши R-1226) потребно је изградити коловоз са асфалтом на деоницама без асфалта и извршити рехабилитацију асфалтног коловоза.

Први приоритет представљају путеви који ће се усклађивати са развојем туристичког комплекса *Власинско језеро*:

- Л-101 Тесково-Поломска чука-Мали врх-Драјинци(Сурдулица) - државни пут I Б реда бр 40, око 4,5 km на територији општине Црна Трава, који повезује државни пут II А реда бр 231, (у наставку, преко реке Власине, је аеродром Скела) са скијалиштима испод Вртопа
- Л-102 Орловац (Станикин крст)-Вртоп-Мали врх-Власина рид(Сурдулица), око 5,0 km на територији општине Црна Трава; повезује планирану жичару и скијалишта „Вртоп“ са туристичким садржајима око Вјасинског језера (резиденцијална зона и Власина Стојковићева)
- Л-103 Диминци-Скела (аеродром-хелипорт у првој фази- Скела) око 3,2 km;
- Л-109 представља гребенску трасу од Власотинца до Власинског језера, преко Јастребца, Острузуба, Зеленичја, Доњег дела и Чемерника. Траса је позната и под популарним називом „Власинска трансверзала“. Дужина деонице на територији општине Црна трава 13,1 km.
- Л-110 представља наставак „Власинске трансверзале“: Павлова грамада-Чемерник (Шанци)-Власинска Округлица (Сурдулица), око 6,5 km на територији општине Црна Трава; повезује туристичку зону Власина Рид и Власина Округлица са жичаром „Павлова грамада“ и видиковцима на Малом Чемернику (наставак
- Л-116 гребеном Чемерника на релацији државни пут II А реда бр 232, (Вирчине)-Млачишке Механе (Л-7). То је у ствари стара траса пута којом се Црна Трава, преко Предејана снабдевала. Пут је интересантан на деоници кроз Млачишке Механе. На овој траси и сада се могу видети остаци калдрме. Требало би целу деоницу кроз Механе реконструисати са калдрмом као коловозом а старе механе обновити и уврстити у туристичку понуду као део аутентичне архиктуре и амбијента. Локалитет би се морао наћи и на трасама планинарских и бицикличких стаза.
- Л-117 Чемерник (Шанци)-Павловци-Власина Рид(Сурдулица), око 3,5 km на територији општине Црна Трава; повезује туристичку зону Власина Рид са аеродромом „Скела“, предео реке Чемерчице и Мали Чемерник
- Л-118 Прочоловци (Л-6)-Дојчинова махала- државни пут II А реда бр 231, , око 2,0 km на територији општине Црна Трава; пут повезује предео природе реке Чемерчице са планираним аеродромом (хелиодром у првој фази) Скела и посредно језеро.

○ Водопривреда

- Почетак истражних и пројектних радова за реализације водоакумулације Свође (истраживања, пројектовање на нивоу Генералног пројекта и израда ППППН)
- Реконструкција водоводних мрежа, како би се губици свели на мање од 25% уз увођење мониторинга ради управљања системима и контроле губитака;
- Реконструкција канализације Црне Траве и активности на планирању ППОВ, јер се ради о концентрисаном загађивачу у зони изворишта.
- Обнова постојећих захвата и каналских одовода у Власинско језеро (санирање

места на којима се јављају губици) и поступно продужење северног довода Чемерник и на територији општине Црна Трава, у оквиру планираног пројекта.

○ **Енергетика**

Приоритетима развоја се утврђује редослед мера које треба реализовати у планском периоду да би се обезбедило квалитетно и сигурно напајање подручја електричном енергијом а то су:

- Квалитетно одржавање постојећих електроенергетских објеката свих коришћених напонских нивоа
- Правовремено планирање и изградња и реконструкција објеката у циљу задовољења потреба потрошача електричне енергије
- Интезивирање изградње и коришћења обновљивих извора електричном енергијом
- Реализација мера за повећање економичности пословања, смањењем потрошње мерама енергетске ефикасности и смањењем губитака у дистрибутивној мрежи
- Сукцесивно отклањање слабих тачака у ЕД систему у циљу повећања поузданости напајања и квалитета напајања електричном енергијом

Међу највише приоритете спадају:

- Изградња недостајућих ТС 10/0.4kV у зонама општинског центра
- Обезбеђење резервног напајања за TS 35/10kV Црна Трава и уградња резервног трансформатора 35/10kV у истој;
- Приоритете изградње утврдиће надлежна електродистрибуција својим годишњим и средњорочним плановима уз поштовање утврђених критеријума за дефинисање приоритета.

○ **Комунални објекти**

- Израда Плана управљања отпадом и изградња трансфер станице Црна Трава
- Организовање комуналне службе у руралним насељима општина/градова;
- Затварање и санација локалних сметлишта у руралним подручјима и формирање санитарно уређених сеоских одлагалишта комуналног отпада у складу са ревидованом Националном стратегијом управљања отпадом

2.5. ПРИОРИТЕТИ У РАЗВОЈУ ТУРИЗМА

- Побољшање атрактивности општине као туристичке дестинације (значајне туристичке манифестације су Сабор печалбара и неимара, Сабор на Тумби и Сабор на Чобанцу): валоризација и промоција специфичности, препознатљивих за старне туристе. Посебне шансе имају еко и сеоски туризам;
- изградња и опремљеност капацитета и боља организација коришћења туристичких потенцијала Власинског језера, уз функционално интегрисање понуде окружења;
- модернизација, комунално опремање и комерцијализација постојећих и потенцијалних смештајних капацитета (посебно у сеоским домаћинствима и постојећим викенд кућама) у туристичким дестинацијама у складу са међународним стандардима и трендовима у туризму.
- прва етапа изградње скијалишта Плана;
- реализација садржаја целогодишње туристичко-рекреативне понуде у простору Чемерника, Острозуба, Грамаде, (скијање, сноу-борд и др. у зимској сезони, односно планинарске и излетничке туре, јахање, планински бициклизам, параглајдинг, бас-сафари и др. у летњој сезони) и етнолошког, сеоског, ловног, риболовног и неких других специјализованих видова туризма;
- реализација прве деонице гребенског-панорамског пута планинским венцем од Чемерника до Острозуба;
- израда урбанистичких планова, програма развоја туризма и техничке документације за изградњу и уређење предвиђених садржаја;
- формирање информационог система о туристичким ресурсима и тражњи,

- увођење мониторинга туристичког пословања, промоције и пропаганде туристичких производа подручја;
- унапређење образовања, подизање квалитета услуга, гостољубивост, знање старних језика, развој различитих сервиса и сл;
- пружање одговарајућих погодности инвеститорима: посебно повратницима да улажу у туристичке објекте и планинарске домове, угоститељске објекте и сл.) и друге туристичке центре;
- унапређење туристичке привреде: преко регионалних туристичких организација наступање у циљу инвестирања у побољшање атрактивности Власине, планине Чемерник и сл.

2.6. ПРИОРИТЕТИ У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ПРИРОДНИХ ДОБАРА

- заштита ваздуха, воде и земљишта – стварање услова за превенцију и заштиту ваздуха, воде и земљишта,
- идентификација угрожених и хазардних подручја – израда катастара свих врста загађивача, успостављање система мерења/мониторинга.
- доношење локалних прописа за санацију и превенцију.
- израда Плана управљања отпадом и изградња трансфер станице Црна Трава и организовање комуналне службе у руралним насељима;
- затварање и санација сметлишта у руралним подручјима и формирање санитарно уређених сеоских одлагалишта комуналног отпада у складу са ревидованом Националном стратегијом управљања отпадом;
- израда и спровођење програма заштите земљишта од водне ерозије, загађивања и других деградационих процеса, заштите вода од загађивања и неповољних промена хидролошких режима, заштите ваздуха од загађивања, заштите од прекомерне буке и свих елемената животне средине;
- успостављање система сталног мониторинга свих параметара квалитета животне средине на подручју општина/градова (земљишта, воде, ваздуха и вегетације, квалитета живота);
- израда и реализација програма за санацију и ревитализацију сливова водоакмулација;
- забрана и спречавање непланског каптирања и коришћења извора и врела, као и непланског локалног коришћења хидроенергије водотока;
- Спровођење мера заштите животне средине и уређења заштитних појасева саобраћајница (државних путева I и II реда) које угрожавају животну средину;
- Израда локалног еколошког акционог плана
- Доследно спровођење постојећих режима заштите предела изузетних одлика „Власине“
- Очување/одржање станишта и разноврсности дивље флоре и фауне, њено јачање (бројчано снажење) и просторно ширење,
- Очување разноврсности и слике предела, унапређење његове чистоће и уређености, спровођење приоритетних активности санације и рекултивације деградираних површина ,
- Истраживање, вредновање и израда потребне документације (студија) за заштиту целина предвиђених за стицање статуса заштићених природних добара/подручја планине Острозуб;
- Примена међународних конвенција о мочварама (Рамсарска конвенција); трговини угроженим биљним и животињским врстама (CITES); биолошкој разноврсности; очувању миграторних врста дивљих животиња (Бонска конвенција); очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Бернска конвенција) и пределима;

2.7. ПРИОРИТЕТИ У ЗАШТИТИ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

- Израда Студије о условима чувања, одржавања и коришћења и утврђивања мера заштите културних добара и добара која уживају претходну заштиту на подручју Просторног плана општине Црна Трава;
- спровођење мера заштите за евидентирана непокретна културна добра;
- утврђивање граница заштићене околине и зона са диференцираним режимима заштите, изградње и уређења простора за категорисана непокретна културна добра;
- израда и спровођење програма археолошких истраживања целокупне територије општине Црна Трава и категоризације највреднијих и угрожених археолошких локалитета, као и локалитета који могу да се интегришу у туристички понуду општине;
- дефинисање правне заштите кроз израду документације заштите културних добара;
- очување и адекватна ревитализација са презентацијом и афирмацијом споменика културе и народног градитељства и укључивањем у туристичком понуду.

2.8. ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ И КАРАКТЕРИСТИКЕ УЛАГАЊА

За обрачун (оријентационе) суме инвестиција, које треба да буду уложене у развој општине Црна Трава, које треба да омогуће пораст бруто друштвеног производа и дохотка као и диверзификацију привредне структуре, уважена је чињеница ограничености домаће акумулације, па се отуда у пројекцијама рачунало на превођењу неформалних у формалне токове, као и на инострана улагања, помоћ и донације.

Полазећи од расположивих информација урађене су 2 оријентационе варијанте инвестиционих улагања до краја планског периода, а на основу њих кумулативна улагања, односно сва годишња улагања у палнском периоду.

Структура улагања у развој појединих сектора за плански период заснована су на пројекцијама (варијанта I и варијанта II), с једне старне, и дефинисаним приоритетима, с друге стране.

Комплекси	Висина улагања		Структура улагања (%)
	I варијанта	II варијанта	
УКУПНО:	7.310.201	10.662.771	100,0
Пољопривредни и рурални развој за унапређење: услова живота на селу, пољопривредне производње (култура засада сточног фонда), сеоски туризам, знања...	2.412.366	3.518.716	33,0
Људски ресурси , за унапређење: предузетништва, едукације и трансформације знања, реинтеграције, услова за осетљиве групе	950.326	1.386.161	13,0
Развој привреде и МСП , за унапређење: постојећег предузетништва, финансирања система и институција, квалификационе структуре и слично	1.973.754	2.878.950	27,0
Инфраструктура : економска и социјална за унапређење: околине, економ.социј., и техничке инфраструктуре, систем и третман отпадних вода	1.315.836	1.919.300	18,0
Развој туризма , за унапређење: туристичке понуде новим видовима и садржајима, туристичка тражња и маркетинг, туристичке организације и друго	657.792	959.650	9,0

Кумулативна улагања, према варијанти I за период 2006-2021. год. процењује се на око 7.310.201 ЕУР или у просеку годишње око 456.887 ЕУР, а према варијанти II на око 10.662.771 ЕУР, или у просеку годишње око 666.423 ЕУР.

Око трећине од укупних средстава треба да се усмери у развој пољопривреде и рурални развој привреде и малих и средњих предузећа (око 27%), следе улагања у развој инфраструктуре (око 18%), људских ресурса (око 13%) и туризма (око 9,0%).

3. МЕРЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ РАВНОМЕРНОГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА И КООПЕРАЦИЈА СА СУСЕДНИМ ОПШТИНАМА

○ Национални контекст

Држава кроз одговарајућа министарства мобилисаће, стимулисаће и подстицаће решавање проблема развоја насеља и опремања одговарајућом економском и социјалном инфраструктуром. У просторном плану Републике Србије дефинисана је стратегија развоја насеља док ће се кроз одговарајућа министарства, конкретним решењима омогућити изградња одређене социјалне, економске и техничке инфраструктуре. Држава има доминантну улогу у трансформацији и ревитализацији сеоских територија, каква је територија општине Црна Трава.

Наиме, национална стратегија инсистира да на локалном нивоу у наредном периоду треба да започне примена мера за унапређење демографске обнове/подмлађивања како се не би суочили са недостатком становништва и радне снаге које најозбиљније прети овом подручју. Стога, једна од **препорука** са овог – државног нивоа јесте да треба промовисати дефинисану политику имиграције-досељавања а која се базира на насељавању општинског центра и центара заједнице насеља.

Привредни раст на нивоу државе Србије је анализиран (в. Стратегију просторног развоја Републике Србије) у две варијанте – просечан раст до 2020. године – испод 3% БДп (-), као и од 5-7% БДп (+). На нивоу општине Црна Трава, програмом друштвено-економског развоја се предвиђа двоструко већа позитивна стопа, да би се одржао тек садашњи ниво развијености; у односу на доходак/становнику Србије.

○ Регионални контекст

Кроз регионални просторни план омогућава се интеграција развоја регионалне и општинске/насељске инфраструктуре. Овај ниво ће, у наредном планском периоду, бити најважнији за развој инфраструктуре, будући да се планирањем и изградњом регионалних водовода, саобраћајница и електро-енергетских система постиже висок степен хомогености ширег простора.

Такође развој туризма, у првој фази примене плана, биће базиран на интеграцији са суседним понудама и развојним стратегијама. У првом реду са општином Сурдулица на развоју туристичке зоне Власинског језера. Црна Трава, као планирани сервисни центар туристичке зоне Власинског језера, треба да буде један од главних развојних покретача.

○ Локални контекст

У досадашњем развоју општина, Црна Трава, као једна од неколико најнеразвијенијих општина у Србији, није успевала да фаворизује ни центар општине (па је Црна Трава и даље остала сеоско насеље) а ни остало сеоско окружење, што је све скупа довело на незабележену депопулацију становништва овог подручја. Овим је онемогућено стварање и опремање одрживе мреже насеља, која би се уклопила у развој ширих простора, већ је остала још више изолована и са великим бројем малих насеља.

4. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ

Успешна имплементација просторног плана директно је условљена заинтересованим учесницима у реализацији.

Учесници у спровођењу просторног плана су у складу са својим надлежностима и делокругом рада: органи управљања општине Црна Трава и општинска управа, републички ресорни органи и фондови, републичка и општинска јавна преузећа, јавне установе и посебне организације, регионалне и локалне пословне асоцијације, домаће и стране банке, заинтересовани пословни субјекти, трећи сектор (невладине организације) и становништво општине Црна Трава.

Кључни учесници **на републичком нивоу** управљања су министарства са одговарајућим управама за послове пољопривреде, шумарства, водопривреде,

саобраћаја, туризма и услуга, просвете, здравствене заштите, социјалне политике, изградње објеката и заштите животне средине; затим јавна предузећа надлежна за послове водопривреде, електропривреде, шумарства, железничке пруге и телекомуникација, посебна организација/јавно предузеће надлежно за путеве; као и заводи надлежни за заштиту природе и споменика културе и други републички ресорни органи, организације, агенције и фондови.

Кључни учесник **на локалном нивоу** управљања органи општине Црна Трава, општинска јавна комунална предузећа, дирекције, агенције, фондови, јавне установе и месне канцеларије са подручја општине Црна Трава.

Поред наведених учесника неопходно је анимирати и организовати **учешће других актера** у спровођењу овог просторног плана, у првом реду пословне (привредне) субјекте, пословне асоцијације, невладине организације, удружења грађана и становништва општине Црна Трава.

5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ

Основне мере и инструменти за имплементацију решења Просторног плана за период до 2014. године, односно 2024. године базирани су на постојећем систему управљања у Србији, а у одређеној мери се сугеришу мере и инструменти који ће у овом периоду бити дефинисани и примењивани током процеса приступања ЕУ.

Захтеви за спровођење/остваривање произилазе из захтева за објектима и услугама да би општина достигла прихватљив стандард за своје становништво. Ови захтеви/циљеви су вредновани и прорачуни/биланси полазе од претпоставки и норми који ће се мењати са временом. Да би се они остварили биће потребне промишљене (а понекад и болне) одлуке о употреби земљишта, о коришћењу финансијских средстава од стране локалне власти.

За ефикасну реализацију просторног плана потребно је остварити координацију предвиђених активности и различитих актера – учесника у имплементацији.

Код спровођења мера опште економске политике рачуна се на могућност коришћења различитих фондова на нивоу Републике Србије, и Европске Уније. Пре свега за унапређење руралне електроенергетске инфраструктуре и градњу обновљивих извора електричне енергије посебно у брдско планинским подручјима и зонама заштите природних ресурса као што су водни потенцијали са извориштима и сл.

Мере и инструменти других политика обухватају обезбеђење и удруживање средстава из буџета републике Србије преко надлежних Министарстава и средстава јавних предузећа за реконструкцију постојећих и изградњу планираних инфраструктурних система и објеката.

5.1. БУДУЋА РАСПОДЕЛА/АЛОКАЦИЈА СРЕДСТАВА

Изградња и развој општине је процес који траје. Програми и планови изражавају краткорочне и дугорочне циљеве у просторном смислу. Они су израз жељеног стања. Али се они мењају са условима, у зависности од реакције становништва, са појавом непредвиђених потреба, са променом алтернатива, са променом политике. Стога расподела мора да задовољи два доста очигледна критеријума: први је да потребе долазе испред свега, а други критеријум је да програм мора да буде финансијски изводљив/одржив.

Наиме, нпр. за развој комуналних делатности и комуналне инфраструктуре су потребна велика улагања. Чињеница да ове инвестиције имају дуг период активирања и повраћаја уложених средстава са једне стране, као и да улагања у развој, пре свега, треба обављати на бази средстава из цена комуналних услуга, с друге стране, увек су потребна велика прединвестирања. Зато је неопходно истражити економску изводљивост/исплативост ових улагања. Један од модела на основу којих је могуће проверити исплативост ових улагања је МОДЕЛ ПРАГА РАЗВОЈА, који се јавља у два вида: 1) поједностављен модел минимизирања инвестиционих трошкова и много чешће као 2) модел инвестиционих прагова заснован на анализи трошкова и ефеката

/cost/benefit/. Модел треба да се заснива на анализи разних ограничења која настају у развоју општине, као што су топографска, инвестициона, намена површина, и сл.

5.2. АКЦИОНИ ПРОЈЕКТИ

Док се овај План карактерише особинама за акцију, пројекти се остварују у реалности. Идентификација, првенствени облик и изводљивост мера пројекта, треба да буде наставак одговорности локалне владе уопште и предузећа која ће на себе преузети рад око Главног пројекта.

При процени разних развојних пројеката развоја општине требало би, претходно, урадити детаљну анализу добитака и трошкова, укључујући како економске тако и не-економске критеријуме и приближне цене за обрачун пројекта, изворе средстава - страних улагања: девизних и динарских (а у неким случајевима и цену земље).

• Економски развој

Приоритетни пројекат 1.1.

Интензивна заштита, уређење и унапређење природних система и елемената.

Један од најзначајнијих проблема развоја и уређења Општине Црна Трава јесте активна брига о очувању природног добра и биодиверзитета. Због тога ће Општина Црна Трава, у сарадњи са Републиком, преузети све мере како би се системи и елементи природе, пре свега, заштитили, а затим и унапредили. То обухвата унапређење великих природних целина, као што су шумске површине, подручје Власине, резерват «Качар-Зеленичје» и др. и заштиту биодиверзитета пољопривредног земљишта, ливада и пашњака, пре свега.

Рок извршења: 2010-2014.г.

Извор финансирања: Буџет општине, уз учешће Буџета Републике

Одговорност: Јавно комунално предузеће уз сарадњу са надлежним Републичким органима и институцијама (ЈП»Србијашуме»)

Приоритетни пројекат 1.2.

Формирање и активирање комуналне полиције.

Овај пројекат ће бити веома значајан допринос заштити грађана и јавних простора од незаконитих и противправних акција у месним заједницама Општине. Комунална полиција треба да повећа степен безбедности грађана, али и да допринесе знатном повећању бриге и одговорности физичких и правних лица за утврђена правила понашања којима се штити јавни интерес и јавно добро. Посебно је значјна улога Секретаријата за инспекцијске послове, што упућује на боље организовање, опремање и већа овлашћења ове службе.

Рок извршења: 2010-2014. год.

Извор финансирања: Буџет Општине

Одговорност: председник општине и Секретаријат за инсп. Послове

Напомена: Остварење овог пројекта зависи од нове законске регулативе и новог статута Општине.

Приоритетни пројекат 1.3.

Формирање агенције за развој општине Црна Трава (или регионалне развојне агенције).

Предложену агенцију за развој општине (или Регионална агенција за развој) треба пре свега, да преузме одговорност за дистрибуцију пројеката из овог (и других) Програма у правцу надлежних органа и организација, као и праћење и примену, развојних пројеката. Такође, агенција треба да покреће и прикупља идеје за развојне пројекте и њихово даљње спровођење/имплементацију. Она ће посветити посебну пажњу покретању и праћењу развојних пројеката везаних за предприступне фондове Европске уније и друге међународне партнере.

Рок извршења: 2011. године

Извор финансирања: Буџет Општине

Одговорност: Секретаријат за управу Скупштине Општине (и овај пројекат треба да добије правни основ у статуту Општине)

Приоритетни пројекат 1.4.

Унапређење локалних предности подручја за смештај индустрије и МСП (постојећих и новопланираних).

Треба истражити могућност да се формира зона (инкубатор) индустрије (или се то реализује на постојећим локалитетима, где су били неки индустријски погони) – у Црној Трави или да се пронађу већи појединачни локалитети, у складу са савременим трендовима да би се ефикасније искористила постојећа, посебно новоизграђена инфраструктура и објекти, који ће се убрзано изграђивати у наредном планском периоду. Од посебног значаја је да се евидентира простор који се данас не користи и да се промени његова намена (браунфилд локације). Осим тога, приоритет ће представљати активирање простора у зонама за које постоји или је у току израда урбанистичке регулативе-документације и програма за опремање земљишта, као и припрема за активирање простора за нову зону (ИЗ/ИП).

Рок извршења: 2010-2014. год.

Извор финансирања: Буџет Општине, Дирекција за грађ. земљиште

Одговорност: Секретаријат за привреду

Приоритетни пројекат 1.5.

Израда стратегије развоја пољопривреде, туризма, трговине, енергетике и других секторских стратегија.

Ради ефикаснијег и одрживог развоја пољопривреде, туризма, трговине, Општине ће уредити Стратегије развоја ових активности у складу са овми Програмом економског и социјалног развоја и ППО. Тим стратегијама ће се утврдити основни циљеви, правци и концепција развоја ових активности и одредити стратешки приоритет за наредни плански период.

Рок извршења: 2011. год.

Извор финансирања: Буџет Општине

Одговорност: Надлежни орган Општине

Приоритетни пројекат 1.6.

Прибављање и изградња новог пословног простора у власништву Општине.

Изградњом и прибављањем новог простора у власништву Општине може се остварити значајни изворни, наменски Буџетски приход Општине који ће користити искључиво за нове инвестиције у оквиру капиталног Буџета.

Рок извршења: 2010-2014. год.

Извор финансирања: Буџет Општине, партиципација родитеља, средства ЕУ и др. фондова

Одговорност: Општински секретаријат за дечју и социјалну заштиту у сарадњи са Регионом.

- **Социјални развој**

Приоритетни пројекат 2.1.

Повећање обухвата деце у предшколским установама

Овај пројекат подразумева обавезу да се сваком детету обезбеди место у предшколској установи (у јавном или приватном сектору). Приватни сектор ће се укључити у област предшколског васпитања, што ће бити нормативно регулисано, а неће се и путем непрофитног статуса установе и концесија омогућити приступ приватним установама и деци из сиромашнијих породица. Биће олакшана употреба монтажних објеката и узимање у закуп објеката у приватном власништву за организовање предшколских установа.

Рок извршења: 2010-2014. год.

Извор финансирања: Буџет Општине, партиципација родитеља, средства ЕУ и др. фондова

Одговорност: Општински секретаријат за дечју и социјалну заштиту у сарадњи са регионом

Приоритетни пројекат 2.2.

Организовање различитих врста боравака на локалном нивоу.

Овај пројекат треба да обухвати децу са посебним потребама, старе, рањиве и сличне групе, као и посебне програме пружања помоћи у кући. Оно се може развијати путем пертнерства Општинских власти са организацијама цивилног друштва.

Рок извршења: 2010-2014. год.

Извор финансирања: Буџет Општине, фондови ЕУ и други фондови

Одговорност: Општински секретаријат за дечју и социјалну заштиту.

Приоритетни пројекат 2.3.

Потпуни обухват, доступност и уједначавање услова и квалитета обавезног образовања.

Овај пројекат треба да обухвати целокупну територију општине и да примени важеће прописе о обавезним стандардима опремљености школских објеката. Коришћење монтажних објеката за школске зграде биће организовано. Унапређење квалитета наставе у малим школама оставриће се тешњом сарадњом између насеља и Општине и коришћење мобилних средстава (организован ђачки превоз, мобилни наставнички тимови, мобилне учионице, аутобуси и др.). Радно време родитеља треба усклдити са радним временом предшколских установа и основних школа (целодневна настава у једној смени са продуженим боаравком деце). Неопходно је увести партиципацију за допунске активности у обавезном образовању, сразмерно економској и имовинској ситуацији породице. Биће значајна и сарадња са организацијама цивилног друштва, родитељима и друштвено одговорним предузећима, са циљем да се побољшају услови школовања и да се организују различите активности у простору школе, да би школа повратила важну функцију васпитања, социјализације и интеграције деце и продужила боравак деце у школи током дана и недеље.

Рок извршења: 2010-2014. год.

Извор финансирања: Буџет Општине, Република, партиципација родитеља, задужбинарство, фондови ЕУ и други фондови

Одговорност: Општински секретаријат за образовање у сарадњи с Министарством образовања Републике

(напомена: Неопходна је вертикална координација Општине и Републике)

Приоритетни пројекат 2.4.

Увећање доступности примарне здравствене заштите.

Овај пројекат ће обухватити све грађане, а нарочито рањиве групације становништва. Осим физичких баријера за грађане са тешкоћама у кретању, доступност угрожавају становништво, административни проблеми старих људи у сеоским срединама.

Позитивна решења и примери добре праксе могли би се проширити и на друге установе примарне здравствене заштите:

1. стимулисање континуиране едквације здравствених радника из примарне заштите;
2. побољшање нивоа опремљености установа примарне здравствене заштите
3. боље остварење права пацијента, применом посебног програма који би био регистарционо-саветодавне природе, а институционално би био везан за службу Општинског омбудсмана, и
4. реконструкција постојећег, опремање и модернизација информационог система..

Рок извршења: 2010-2014. год.

Извор финансирања: Буџет Општине, партиципација корисника, задужбинарство, фондови ЕУ и други фондови

Одговорност: Општински секретаријат за здравствену заштиту

Приоритетни пројекат 2.5.

Унапређење здравствених установа, обуке здравствених радника и здравствене делатности Општине.

Унапређење услова здравствених установа постићи ће се подизањем нивоа опремљености здравствених установа, континуираном обуком здравствених радника и дефинисањем пакета услуга које се пружају на примарном нивоу услуга примарне заштите. То би смањило трошкове лечења на релацији примарна-секундарна-терцијална здравствена заштита. Осим тога, значајно је успоставити здравствени информациони систем (ЗИС) који би омогућио квалитетније и ефикасније функционисање здравственог система Црне Траве.

Рок извршења: 2010-2014. год.

Извор финансирања: Буџет општине

Одговорност: Општински секретаријат за здравствену заштиту

Приоритетни пројекат 2.6.

Организовање услуга средњег образовања, према моделу друштва знања.

Општина има интереса да подржи стручне могућности средњег образовања, организовањем и давањем на коришћење (дугогодишњи закуп расположивих објеката и земљишта-парцела за средњошколске «кампусе» и друге облике погодне за ефикасно организовање и функционисање средњошколског образовања.

Рок извршења: 2010-2014. год.

Извор финансирања: Буџет општине, приход од давања земљишта на коришћење, задужбинарство

Одговорност: Општински секретаријат за образовање

Приоритетни пројекат 2.7.

Развој културе у месним и локалним заједницама насеља унапређењем простора за културне активности.

Овај пројекат треба да обезбеди просторе за културне активности по приступачним закупнинама (алтернативни образовни програми, дечји и омладински клубови, библиотеке и читаонице, музичко образовање...), доступност простора, непрофитни режим и стимулисање одређених активности путем сеубвенција и других мера у организационом смислу (конкурисање путем тендера) у односу на захтеве и приоритет заинтересованих група из локалне заједнице. Подстаћи ће се установе чији су оснивачи Општина и Република да одговарајућим програмима приближе своје активности грађанима (гостовање, изложбе, програми, едукације и сл.).

Рок извршења: 2010-2014. год.

Извор финансирања: Буџет Општине, комбиновање комерцијалних и субвенционираних цена коришћења, партицип. корисника, задужбинарство, фондови ЕУ и др.

Одговорност: Општински секретаријат за културу

Приоритетни пројекат 2.8.

Усмеравање инвестиција планираних за спорт, рекреацију и школски спорт.

Очекивано повећање обима целодневне наставе у основним школама, ширење праксе продуженог боравка и прелазак школа на рад у једној смени, као и изградња сала за физичко васпитање у школама које их немају, створиће услове да школа (основна и средња) постепено постане централно спортско-рекреативна институција у коју треба на време улагати и у којој се могу организовати усклађени програми за ученике и родитеље, комбинованом непрофитном и самофинансирајућем моделу и у партнерству локалне власти, организација цивилног друштва и школских управа.

Рок извршења: 2010-2014. г.

Извор финансирања: Буџет Општине, комбиновање комерцијалних и субвенционираних цена коришћења, партиципација коришћења

Одговорност: Општински секретаријат за спорт и омладину

Приоритетни пројекат 2.9.

Дефинисање режима коришћења, уређења и заштите великих и неуређених површина за јавна добра.

Овај пројекат предвиђа дефинисање режима коришћења, уређења и заштите великих и неуређених зелених површина (шуме, пољане, обале река), као јавног добра, због њиховог важног просторног потенцијала за развој спортске рекреације и масовних облика излетничког и спортског туризма. Уз релативно мала улагања, ови простори ће бити преуређени за бројне видове рекреације (пешачке стазе, бицикличке стазе, коњичке стазе и сл.) и специфичне облике спорта. Неопходно је утврдити режиме коришћења, уређења и одржавања отворених простора у блоковима насеља/села.

Рок извршења: 2010-2014. г.

Извор финансирања: Буџет општине, Комерцијални пројекти, приход од давања земљишта на коришћење

Одговорност: Општинска управа

Приоритетни пројекат 2.10.

Ставарање услова да веће рекреационе зоне у Црној Трави и простори за рекреацију буду доступни свим корисницима (локалном становништву и гостима општине).

Овим пројектом ће се фаворизовати рекреативне зоне у режиму јавног коришћења, са јасно дефинисаним условима коришћења и начином одржавања. Промовисаће се различити облици рекреације и провођења слободног времена у локалној заједници. Неопходно је да се и грађани укључе у планирање, уређење и одржавање ових површина.

Рок извршења: 2010-2014. год.

Извор финансирања: Буџет Општине, партиципација корисника

Одговорност: Секретаријат за саобраћај Општине у сарадњи са месном заједницом

Приоритетни пројекат 2.11.

Акције које се могу непосредно остварити без финансијских средстава или уз минимална средства.

Општина ће предузети серију мањих акција у социјалној области које не захтевају финансијска средства, као што су: а) непрекидна размена искустава Општине у сарадњи са организацијама цивилног сектора у организовања услуга од јавног интереса; б) подршка организовању продуженог боравка у основним школама (заједнички програми организација цивилног друштва, локалних власти, основних школа и родитеља); ...

Рок извршења: 2010-2014. год.

Одговорност: Општинско веће и органи Општинске управе.

5.3. ОРГАНИЗАЦИЈА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

Локална власт треба да припреми или неке друге да у налог да припреми како стратешке тако и акционе планове и програме из домена просторног развоја, економског развоја и друштвених услуга; да припреми буџет и програме улагања; да управља фондом развоја Јабланичког округа; да додели пројекте на извршење другим агенцијама или да потпише уговор за његово извршење или, уколико је неопходно да сама спроведе пројекте; да надгледа програм пројеката који су у току и да их модификује уколико је потребно; да купи или прода земљу и имовину и да установи земљишну банку; да позајми новац; и да у сваком случају игра улогу развојне агенције за општину Црна Трава, итд.

Важно је закључити да завршетак овог Плана представља завршетак само првог корака у планирању и процесу развоја. У неку руку план никада није завршен. Остваривање политике и пројекта/плана су у конфликту са стварношћу. Због тога су модификације неопходне. Тако ће, у већој или мањој мери, и сам економско-развојни програм морати да буде промењен. Важно је да се одржи почетни моменат текућих остваривања, и то кроз постојећу локалну власт.

IV ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

- РЕФЕРАЛНЕ КАРТЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА – размера Р 1:50 000
 1. Реферална карта број 1 „Намена простора“
 2. Реферална карта број 2 „Мрежа насеља и инфраструктурни системи“
 3. Реферална карта број 3 „Туризам и заштита простора“
 4. Реферална карта број 4 „Карта спровођења“
- ШЕМАТСКИ ПРИКАЗИ УРЕЂЕЊА ПРОСТОРА – размера Р 1:5 000
 1. Шематски приказ уређења насеља Састав Река
 2. Шематски приказ уређења насеља Градска
 3. Шематски приказ уређења насеља Рупље и Рајчетина
 4. Шематски приказ уређења насеља Млачиште
 5. Шематски приказ уређења насеља Брод
 6. Шематски приказ уређења насеља Преслап

V ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ ПЛАНА

Општинска управа Црна Трава ће пратити примену Просторног плана општине Црна Трава и најмање сваке четврте године подносити Скупштини општине Црна Трава извештај о спровођењу Просторног плана. Саставни део тог извештаја је оцена спровођења Просторног плана, са евентуалним предлогом допуне и измене плана.

На основу извештаја из претходног става, Скупштина општине Црна Трава ће утврђивати потребу да се приступи допуни и измени Просторног плана.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ЦРНА ТРАВА
број: 06-96/2015-01 дана 30.03.2015. године

Председник Скупштине општине Црна Трава
Јоца Митић
